

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

**ADA TURİZMİNİN ALGILANAN ETKİLERİ İLE YEREL
HALKIN YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE
DUYGUSAL DAYANIŞMANIN DÜZENLEYİCİ ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

GENCER SÜMBÜL

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

**ADA TURİZMİNİN ALGILANAN ETKİLERİ İLE YEREL
HALKIN YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE
DUYGUSAL DAYANIŞMANIN DÜZENLEYİCİ ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

GENCER SÜMBÜL

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. BARIŞ ERDEM

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda 201912526008 numaralı Gencer SÜMBÜL'ün hazırladığı "Ada Turizminin Algılanan Etkileri ile Yerel Halkın Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Duygusal Dayanışmanın Düzenleyici Rolü" konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 04/09/2023 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Hüseyin ÇEKEN

İmza

Üye (Danışman) Prof. Dr. Barış ERDEM

İmza

Üye Prof. Dr. Özlem KÖROĞLU

İmza

Üye Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ

İmza

Üye Doç. Dr. Taner DALGIN

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

04/09/2023

İmza

Gencer SÜMBÜL

ÖNSÖZ

Turistler adalara yoğun bir ilgi göstermektedirler. Tüm destinasyonlarda olduğu gibi adalarda da turizm gelişiminin devamlılığı, yerel halkın turizm sektörüne yönelik tutumu ile yakın bir ilişki içerisinde. Turizm sektörünün gelişiminin meydana getirdiği ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler, adalarda yaşayan yerel halkın yaşam doyumu ile ilişkilidir. Söz konusu süreçte adalarda turistler ile yerel halk arasında yoğun bir şekilde ortaya çıkan etkileşim, duygusal dayanışma yaratabilmektedir.

Bu tez çalışmasının her aşamasında yanımda olan, bana sabırlı bir şekilde yol gösteren, motivasyon sağlayan, duruşu ve çalışkanlığıyla örnek aldığım bir akademisyen olan ve kısacası elinizdeki çalışmayı kendi tez çalışmasıymışçasına sahiplenen danışmanım Sayın Prof. Dr. Barış ERDEM'e teşekkürü bir borç bilirim. Bilgi birikimlerinden ve tecrübelerinden faydalandığım ve tez izleme komitemde yer alan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Özlem KÖROĞLU'na ve Doç Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ'a teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans ve doktora sürecimde ismini sayamadığım bende emeği olan BTİÖYO ailesindeki tüm hocalarıma katkılarından dolayı minnettarım.

Çalışmamın analiz aşamasında elinden geldiğince tüm tecrübesini bana aktaran Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gökhan YILMAZ'a şükranlarımı sunarım. Çok çalışarak beni bugünlere getirmeleri yetmezmiş gibi yükümü hafifleterek tezime yoğunlaşmamı sağlayan ve haklarını asla ödeyemeyeceğim en değerli varlıklarım, annem Adile SÜMBÜL ve babam Osman SÜMBÜL'e sonsuz teşekkür ediyorum.

BALIKESİR, 2023

GENCER SÜMBÜL

ÖZET

ADA TURİZMİNİN ALGILANAN ETKİLERİ İLE YEREL HALKIN YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGUSAL DAYANIŞMANIN DÜZENLEYİCİ ROLÜ

SÜMBÜL, Gencer

Doktora, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Barış ERDEM

2023, 247 sayfa

Adalarda turizm gelişimi yerel halkın turizm sektörüne yönelik tutumları ile ilişki içerisinde. Tipik bir turistik destinasyonda ziyaretçiler ve yerel halk arasında turizm faaliyeti nedeniyle bir etkileşimin yaşanması kaçınılmazdır. Bu iki grup arasında meydana gelen etkileşim sonucunda, alanyazında duygusal dayanışma olarak kavramsallaştırılan bir olgu ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca adalarda turizm gelişimi, yerel halkın yaşam doyumuna da etki edebilmektedir.

Bu araştırma ile adalarda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilerin yerel halkın yaşam doyumuna ile ilişkisinde duygusal dayanışmanın düzenleyici bir role sahip olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Bozcaada yerel halkı üzerinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu çalışmada veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Saha çalışması sonucunda veri sağlamaya elverişli 483 adet soru formuna ulaşılmış ve veriler sosyal bilimler araştırmaları için geliştirilmiş olan istatistiksel analiz programları ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda, turizmin algılanan olumlu etkileri ile yaşam doyumuna arasındaki ilişkide duygusal dayanışmanın düzenleyici etkisi, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Diğer yandan; turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkilerinin, adayı ziyaret eden turistlere yönelik olarak yerel halkın duygusal dayanışma hissini anlamlı ve olumlu yönde etkilediği, ancak algılanan olumlu etkilerin duygusal dayanışma üzerinde daha güçlü bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, adayı ziyaret eden turistlere yönelik hissedilen duygusal

dayanışmanın yerel halkın yaşam doyumunu olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Araştırmanın bir diğer önemli sonucu ise turizmin algılanan olumsuz çevresel ve sosyal etkileri ile duygusal dayanışma arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmuş olmasıdır. Bunun yanı sıra turizmin algılanan olumlu ekonomik ve çevresel etkileri ile yaşam doyumunu arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, duygusal dayanışmayı oluşturan sempatik anlayış ve duygusal yakınlık alt boyutlarının yaşam doyumunu ile anlamlı ilişki içinde olduğu görülmüştür. Son olarak ise araştırmanın temel değişkenlerine (turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, duygusal dayanışma, yaşam doyumunu) verilen yanıtların katılımcıların bazı sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ada Turizmi, Turizmin Algılanan Etkileri, Duygusal Dayanışma, Yaşam Doyumu, Bozcaada

ABSTRACT

THE MODERATING ROLE OF EMOTIONAL SOLIDARITY IN THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PERCEIVED EFFECTS OF ISLAND TOURISM AND THE LIFE SATISFACTION OF LOCAL RESIDENTS

SÜMBÜL, Gencer

Ph. D. Thesis, Department of Tourism Management

Advisor: Prof. Dr. Barış ERDEM

2023, 247 pages

Tourism development in the islands is related to the attitudes of the local people towards the tourism sector. In a typical tourist destination, interaction between visitors and local residents is inevitable due to tourism activity. As a result of the interaction between these two groups, a phenomenon conceptualized as emotional solidarity emerges in the literature. In addition, tourism development in the islands can also affect the life satisfaction of the local people.

With this research, it is aimed to determine whether emotional solidarity has a moderating role in the relationship between the effects of tourism development in the islands and the life satisfaction of the local people. For this purpose, a research was carried out on the local people of Bozcaada. In this study, in which the quantitative research approach was adopted, the data were collected by the questionnaire technique. As a result of the research, 483 questionnaire forms suitable for providing data were reached and the data were analyzed with statistical analysis programs developed for social sciences research.

As a result of the fieldwork, the moderating effect of emotional solidarity in the relationship between the perceived positive effects of tourism and life satisfaction was found to be statistically significant. On the other hand; it has been determined that the perceived positive and negative effects of tourism significantly and positively affect the sense of emotional solidarity of the local people for the tourists visiting the island, but the perceived positive effects have a stronger effect on emotional solidarity. However, it has been determined that the emotional solidarity

felt towards the tourists visiting the island has a positive effect on the life satisfaction of the local people.

Another important finding of the research is; a significant relationship was found between the perceived negative environmental and social effects of tourism and emotional solidarity. In addition, it has been determined that there is a significant relationship between the perceived positive economic and environmental effects of tourism and life satisfaction. In addition, it was seen that the sub-dimensions of sympathetic understanding and emotional closeness, which constitute emotional solidarity, were significantly related to life satisfaction. Finally; it has been determined that the answers given to the main variables of the research (perceived positive and negative effects of tourism, emotional solidarity, life satisfaction) show significant differences according to some socio-demographic characteristics of the participants.

Keywords: Island Tourism, Perceived Effects of Tourism, Emotional Solidarity, Life Satisfaction, Bozcaada

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Varsayımları	9
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	10
1.6. Tanımlar	10
2. İLGİLİ ALANYAZIN	11
2.1. Kuramsal Çerçeve	11
2.1.1. Turizm Destinasyonu Kavramı ve Destinasyonlarda Turizm Gelişimi.. 11	
2.1.1.1. Destinasyonlarda Turizm Gelişiminin Etkileri	13
2.1.1.1.1. Ekonomik Etkiler	14
2.1.1.1.1.1. Olumlu Ekonomik Etkiler	15
2.1.1.1.1.2. Olumsuz Ekonomik Etkiler	20
2.1.1.1.2. Çevresel Etkiler	23
2.1.1.1.2.1. Olumlu Çevresel Etkiler	23
2.1.1.1.2.2. Olumsuz Çevresel Etkiler	24
2.1.1.1.3. Sosyo-Kültürel Etkiler	27
2.1.1.1.3.1. Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	29
2.1.1.1.3.2. Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler	31
2.1.2. Destinasyonlarda Turist-Yerel Halk Etkileşimi	33
2.1.2.1. Turist-Yerel Halk Etkileşimi İle İlgili Modeller ve Teoriler	33
2.1.2.1.1. Destinasyon Yaşam Döngüsü Modeli	34

2.1.2.1.2. Rahatsızlık Endeksi	35
2.1.2.1.3. Sosyal Değişim Teorisi	36
2.1.2.1.4. Bütünleşik Tehdit Teorisi.....	37
2.1.2.1.5. Temas Hipotezi	38
2.1.2.1.6. Toplumsal Aidiyet Teorisi	39
2.1.2.1.7. Yere Bağlılık Teorisi.....	40
2.1.2.1.8. Duygusal Dayanışma Teorisi	42
2.1.2.1.8.1. Karşılıyıcı Yapı (Ziyaretçilerin Karşılanması)	46
2.1.2.1.8.2. Duygusal Yakınlık.....	47
2.1.2.1.8.3. Sempatik Anlayış.....	48
2.1.3. Destinasyonda Turizm Gelişiminin Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları.....	48
2.1.3.1. Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları	50
2.1.3.2. Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları.....	52
2.1.3.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları	53
2.1.3.4. Destinasyonda Turizm Gelişiminin Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Algılarını ve Tutumlarını Belirleyen Faktörler.....	55
2.1.3.4.1. Demografik Faktörler	56
2.1.3.4.2. Turizme Ekonomik Olarak Bağımlılık.....	58
2.1.3.4.3. Destinasyonda Yaşama Süresi	59
2.1.3.4.4. Destinasyonun Yerlisi Olmak	60
2.1.3.4.5. İkamet Bölgesinin Turizm Destinasyonuna Olan Uzaklığı.....	60
2.1.3.4.6. Turizmin Gelişim Seviyesi.....	61
2.1.3.4.7. Turistlerle Olan Etkileşimin Şekli ve Seviyesi	61
2.1.3.4.8. Rekreatyonel Aktivitelere Ulaşım İmkânı	61
2.1.3.4.9. Turist Tipleri ve Sayısı	62
2.1.4. Ada Turizmi Kavramı ve Kapsamı.....	63
2.1.4.1. Turizmin Adalara Yönelik Etkisi.....	65
2.1.4.1.1. Ekonomik Etkiler	66
2.1.4.1.2. Sosyo-Kültürel Etkiler.....	70
2.1.4.1.3. Çevresel Etkiler	74

2.1.5. Yaşam Doyumu Kavramı ve Kapsamı	77
2.1.5.1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler	80
2.1.5.1.1. Kişisel Faktörler	82
2.1.5.1.2. Demografik Faktörler	83
2.1.5.1.3. Çevresel ve Toplumsal Faktörler	85
2.1.5.1.4. Mesleki Faktörler	86
2.1.5.2. Yaşam Doyumu Kuramları	87
2.1.5.2.1. Ereksel Kuramlar.....	87
2.1.5.2.2. Tabandan Tavana - Tavandan Tabana Kuramı	88
2.1.5.2.3. Etkinlik Kuramı.....	89
2.1.5.2.4. Yargı Kuramı.....	90
2.1.5.2.5. Bağ Kuramı	91
2.1.5.2.6. Amaç Kuramı	91
2.1.5.2.7. Zevk ve Acı Kuramları.....	92
2.1.5.3. Yaşam Doyumu ve Turizm.....	92
2.2. İlgili Araştırmalar	95
2.2.1. Ada Turizmi İle İlgili Çalışmalar	95
2.2.2. Adalarda Turist-Yerel Halk Etkileşimi İle İlgili Çalışmalar	97
2.2.3. Turizm Sektörü Özelinde Duygusal Dayanışma Teorisinin Ele Alındığı İlgili Çalışmalar	99
2.2.4. Turizm ve Yaşam Doyumu İlişisini Konu Edinen İlgili Çalışmalar ..	107
3. YÖNTEM.....	114
3.1. Araştırmanın Modeli	114
3.2. Evren ve Örneklem.....	122
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	126
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	132
3.5. Verilerin Analizi.....	133
4. BULGULAR VE YORUMLAR	140
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	140
4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizine İlişkin Bulgular ..	143
4.3. Geçerlik ve Güvenirlilik Analizi	145
4.4. Korelasyon Analizi.....	155
4.5. Regresyon Analizi	157
4.6. Düzenleyici Etki Modeline İlişkin Bulgular	168

4.7. Farklılık Testleri	171
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	185
5.1. Sonuçlar.....	185
5.2. Öneriler.....	192
KAYNAKÇA	197
EKLER.....	244
EK-1. Soru Formu	244
EK-2. Anket İzni	247

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

<u>Tablo 1.</u>	Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algı ve Tutumlarını Ölçen Araştırmalar ve Temel Sonuçları.....	51
<u>Tablo 2.</u>	Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algı ve Tutumlarını Ölçen Araştırmalar ve Temel Sonuçları.....	52
<u>Tablo 3.</u>	Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algı ve Tutumlarını Ölçen Araştırmalar ve Temel Sonuçları.....	54
<u>Tablo 4.</u>	Yaşam Doyumu Tanımları	77
<u>Tablo 5.</u>	OECD Ülkeleri Yaşam Doyumu.....	93
<u>Tablo 6.</u>	Araştırmanın Hipotezleri.....	120
<u>Tablo 7.</u>	Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeği	128
<u>Tablo 8.</u>	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Ölçeği	129
<u>Tablo 9.</u>	Duygusal Dayanışma Ölçeği.....	131
<u>Tablo 10.</u>	Yaşam Doyumu Ölçeği	132
<u>Tablo 11.</u>	Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular	136
<u>Tablo 12.</u>	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular	137
<u>Tablo 13.</u>	Duygusal Dayanışma Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular.....	138
<u>Tablo 14.</u>	Yaşam Doyumu Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular.....	139
<u>Tablo 15.</u>	Katılımcıların Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler.....	140
<u>Tablo 16.</u>	Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizine İlişkin Bulgular.....	143
<u>Tablo 17.</u>	Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular	146
<u>Tablo 18.</u>	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular	149
<u>Tablo 19.</u>	Duygusal Dayanışma Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	151

Tablo 20.	Yaşam Doyumu Ölçeği Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	154
Tablo 21.	Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular.....	155
Tablo 22.	Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Duygusal Dayanışmaya Etkisi	158
Tablo 23.	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Duygusal Dayanışmaya Etkisi	158
Tablo 24.	Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Yaşam Doyumuna Etkisi.....	159
Tablo 25.	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Yaşam Doyumuna Etkisi	160
Tablo 26.	Duygusal Dayanışmanın Yaşam Doyumuna Etkisi	160
Tablo 27.	Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Alt Boyutlarının Duygusal Dayanışmaya Etkisi.....	161
Tablo 28.	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Alt Boyutlarının Duygusal Dayanışmaya Etkisi.....	163
Tablo 29.	Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Alt Boyutlarının Yaşam Doyumuna Etkisi.....	164
Tablo 30.	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Alt Boyutlarının Yaşam Doyumuna Etkisi.....	166
Tablo 31.	Duygusal Dayanışmanın Alt Boyutlarının Yaşam Doyumuna Etkisi...167	
Tablo 32.	Düzenleyici Değişken Etkisine Yönelik Analize İlişkin Bulgular.....	169
Tablo 33.	Hipotez Testi Sonuçları.....	170
Tablo 34.	Sosyo-demografik Özellikler ile Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Arasındaki Farklılık Analizi.....	172
Tablo 35.	Sosyo-demografik Özellikler ile Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Arasındaki Farklılık Analizi.....	174
Tablo 36.	Sosyo-demografik Özellikler İle Duygusal Dayanışma Arasındaki Farklılık Analizi	177
Tablo 37.	Sosyo-demografik Özellikler İle Yaşam Doyumu Arasındaki Farklılık Analizi	180

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
<u>Şekil 1.</u> Düzenleyici Değişkenin İlişkisel Yapıya Etkisi	115
<u>Şekil 2.</u> Araştırmanın Simgesel Modeli	122

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

<u>Grafik 1.</u> Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Yaşam Doyumuna Etkisinde Duygusal Dayanışmanın Düzenleyici Etkisi.....	169
---	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

CR	: Cronbach's Alpha
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LRGV	: Lower Rio Grande Valley
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
TUREB	: Turist Rehberleri Odaları Birliği
TUROB	: Türkiye Otelciler Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TÜROFED	: Türkiye Otelciler Federasyonu
TYD	: Turizm Yatırımcıları Derneği
ZB	: Zeka Bölümü

1. GİRİŞ

Günümüzde adalar, sosyal bir varlık olarak insana kişisel yenilenme fırsatı vermekte ve aynı zamanda günlük yaşamdaki rutinden uzaklaşma seçeneğinin hala var olduğunun kanıtını sunmaktadırlar. Bu açıdan, turistlerin adalara yönelik talebinin her geçen gün arttığına tanık olunmaktadır. Bir adaya gitmenin, bireyin kendini yeniden keşfetmesine olanak sağlayacağı belirtilmekte ve bu şekilde bir yönelimin, kısıtlamaları ve sınırları olan bir topluluğu keşfetmek için anakara toplumunu terk etmek anlamına geldiği belirtilmektedir (Peron, 2004).

Destinasyonlarda turizm gelişimi ve bu gelişimin devamlılığının sağlanması yerel halkın turizm sektörüne yönelik desteği ve tutumu ile yakın bir ilişki içerisinde. Alanyazındaki çeşitli araştırmalarda, yerel halkın turizm sektörünün gelişiminden sadece ekonomik faydalar elde etmediği, aynı zamanda sosyal açıdan değerlendirildiğinde söz konusu gelişimin yerel halkın yaşam kalitesine yönelik etkisinin de olduğu belirtilmektedir (Jurowski ve Gürsoy, 2004, s. 296-297). Diğer yandan, bir destinasyonda turizmin gelişmesi sonucu ortaya çıkan etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığı pek çok destinasyon için olduğu gibi adalar için de önem taşımaktadır. Örneğin her yıl milyonlarca turist ziyaret ettiği Londra, Paris ve New York'ta turistler, büyük turizm kompleksleri ve yoğun yerleşik nüfus içerisinde kaybolabilmektedirler. Bunun aksine Barbados, Virgin Adaları vb. diğer adaları ziyaret eden turistlerin sayısı ise yerel nüfusun büyüklüğünü ve tesis kapasitelerini aşmıştır. Sonuç olarak, büyük destinasyonlarla kıyaslandığında küçük adalar daha fazla kırılabilirlik yaşayabilmektedirler (Kara, 2003, s. 26). Bu kırılabilirlikler; turizme aşırı bağımlılık (Pektaş, 2016), adaların kısıtlı kaynaklara sahip olması (Buhalis, 1994), adalarda sıklıkla meydana gelen doğal afetler ve bu konuda adaların ada harici yerleşim yerlerine kıyasla daha savunmasız olması (Shareef ve McAleer, 2005), adaların terör ve siyasi karışıklıklara karşı hasas olması (Hoti vd., 2005) vb. şeklinde özetlenebilir.

Adalarda turizm gelişimi ile birlikte olumlu ve olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler meydana gelmektedir. Olumlu ekonomik etkiler; devlet ve yerel halk için gelir yaratılması (Briguglio ve Briguglio, 2002; Roudi vd., 2019), istihdam olanaklarının artması, alt ve üst yapının gelişmesi (Riengchantr, 2016), yabancı yatırımların çekilmesi (Seetanah, 2011) ve kalkınma hamleleri (Kahraman ve Türkay, 2014) vb. şeklinde ifade edilebilir. Olumsuz ekonomik etkiler olarak; mevsimsel işsizlik, yerel enflasyon ve diğer ülkelere bağımlılık (Pektaş, 2016) ve ithalat artışı (Kakazu, 2011a) gibi konular sayılabilir. Olumlu sosyo-kültürel etkiler; yerel halkın kültürel miras konusunda bilinçlenmesi, eğlence imkânlarının artması, yerel halkın farklı kültürlerden insanlarla etkileşime geçmesi ve yaşam standartlarının yükselmesi şeklinde sıralanabilir (Stylidis ve Terzidou, 2007; Pektaş, 2016). Olumsuz sosyo-kültürel etkiler ise kalabalıklaşma, trafik sıkışıklığı, zararlı madde kullanımının ve suç oranının artması (Pektaş, 2016) gibi konuları içermektedir. Olumlu çevresel etkiler; çeşitli kurum ve kuruluşların çevre planlaması yapmaları (Pektaş, 2016) ve yerel halkın çevreyi koruma konusunda bilinçlenmesi (Kerstetter ve Bricker, 2012) gibi konulardan oluşmaktadır. Olumsuz çevresel etkiler ise ormansızlaşma (Williams, 1998), su kirliliği, plaj kirliliği, gürültü kirliliği (Harrison, 2003; Pektaş, 2016) ve atık artışı (Simpson, 2008a) vb. şeklinde sıralanabilir.

Diğer yandan, birçok turistik destinasyonda olduğu gibi adalarda da turizmin gelişmesi ile birlikte turistler ile yerel halk arasında yoğun bir etkileşim meydana gelmekte ve ada turizmi, toplumun sosyo-kültürel yapısı üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Macleod, 2004). Bu noktada, yerel halk ve turistler arasındaki temas ve etkileşimin bireyleri yakınlaştırdığı ve birbirlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olduğu görülmektedir (Reisinger, 1994). Söz konusu etkileşim sürecinde yerel halk ve turistlerin inançlarını paylaşmaları ve sergiledikleri davranışlar sonucunda birbirlerine yönelik sahip oldukları kalıp yargıları azalabilmektedir. Bu bağlamda, duygusal dayanışmanın meydana geldiği ilişkiler söz konusu olabilmektedir (Woosnam ve Norman, 2010).

Destinasyonlarda turizm gelişimi ile birlikte yerel halkın etkilendiği konulardan biri de bir kişinin yaşamından ve yaşamı boyunca elde ettiklerinden duyduğu memnuniyet şeklinde ifade edilen yaşam doyumudur (Gülcan, 2014). Başka bir ifadeyle, bir destinasyonda turizmin gelişmesi, yerel halkın yaşam doyumunu

etkileyebilmektedir. Serbest zamana sahip olmanın ve turistik faaliyetler gerçekleştirilmesinin insanların yaşam doyumunu artırmada etkili olduğu görülmüştür (Neal vd., 1999; Croes, 2012). Kuhn (2001) ise nüfus artışı, şehirleşme ve doğadan uzaklaşmanın insanların ruh sağlığını kötü yönde etkilediğine dikkat çekmektedir. İlgili yazında, destinasyonda turizm gelişiminin algılanan etkileri ile yerel halkın yaşam doyumunu ilişkisinin ele alındığı çalışmalar mevcuttur (Neal vd., 1999; Yılmaz vd., 2010; Yamada vd., 2011). Ayrıca alanyazında, yaşam doyumunu kavramının, yerel halkın turistlerle olan duygusal dayanışma ile ilişkisinin de incelendiği görülmektedir (Woosnam vd., 2016).

Bu araştırma ile adalarda turizm gelişimi sonucunda meydana gelen etkilerin yerel halkın yaşam doyumunu ile ilişkisinde duygusal dayanışmanın düzenleyici bir role sahip olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Tez kapsamında beş bölüm bulunmaktadır. Tezin ilk bölümünde; araştırma problemine, araştırmanın amacına ve önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve tezde sıklıkla kullanılan ifadelerin tanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümünde, çalışmanın kuramsal yapısı ortaya konulmuştur. Bu bölümde; destinasyonlarda turizmin etkileri, turist-yerel halk etkileşimi ve bu konuda geliştirilmiş kuramlar, duygusal dayanışma teorisi, destinasyonlarda turizm gelişiminin etkilerine yönelik olarak yerel halkın algıları ve tutumları, ada turizmi ve adalarda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkiler ve yaşam doyumunu başlıklarına yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak, ilgili alanyazın özetlenmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın yöntemine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, araştırmanın bulguları yer almaktadır. Son bölümde ise araştırmanın sonuçları üzerinden bir tartışma yürütülerek, alanyazına ve ilgili paydaşlara öneriler sunulmuştur.

1.1. Araştırmanın Problemi

Ada turizmi kavramı, adaların özelliklerini incelemeye çalışan, ekonomik ve sosyal bağlamda kalkınmaya (Lockhart, 1997) ve sürdürülebilirliğe (Briguglio vd., 1996) odaklanan turizm araştırmacılarını yıllardır cezbetmiştir. Wilkinson'ın (1987) yaklaşık 32 yıl önce yaptığı hesaplamalara göre, adalarda turizmin doğrudan veya dolaylı olarak ele alındığı altı yüzden fazla makale yazılmıştır (Wilkinson 1987'den aktaran Stylidis ve Terzidou, 2007).

Adalar, özellikle son yıllarda altyapıdaki gelişmeler ve yeni hava ve deniz bağlantılarının devreye girmesi ile birlikte turistler tarafından daha erişilebilir ve turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için daha elverişli mekânlar haline gelmiştir (Lockart, 1994). Baum ve Mudambi (1995), adaların fiziksel ve iklimsel özelliklerinin giderek artan turist sayısı için belirli bir cazibe yarattığını belirtmektedir. Bu durum, adaları -özellikle de küçük adaları- önemli ölçüde turizme bağımlı hale getirmektedir. Bu nedenle turizmin, anakaraya göre adalarda daha büyük ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin olduğu öne sürülmektedir (Ioannides vd., 2001).

Bir destinasyonda turizmin gelişiminin neden olduğu etkilere ilişkin olarak yerel halkın algı ve tutumları pek çok destinasyon ile beraber adalar özelinde de incelenmiştir (Liu ve Var, 1986; King vd., 1993; Andriotis ve Vaughan, 2003; Nunkoo ve Ramkissoon, 2010; Ramseook-Munhurrin ve Naido, 2011; Mosso, 2013; Cañizares vd., 2014; Afthanorhan vd., 2017). İlgili yazında, adalarda yaşayan insanların genel anlamda turizmin gelişimini desteklediklerini ortaya koyan araştırma sonuçları mevcuttur (Liu ve Var, 1986; Ramseook-Munhurrin ve Naido, 2011; Andriotis ve Vaughan, 2003; Afthanorhan vd., 2017). Turizmin ada ekonomisine olumlu katkılarının olacağı, adalarda altyapı yatırımlarını artıracacağı, perakende ve konaklama sektöründe kaliteyi yükselteceği belirtilmektedir (Cañizares vd., 2014). Bunun yanında, adalarda turizm gelişiminin ortaya çıkardığı çevresel etkilerin yerel halk tarafından olumsuz algılandığı ya da yerel halkın bu konuda çeşitli çekincelerinin olduğu da vurgulanmıştır (Liu ve Var, 1986; Ramseook-Munhurrin ve Naido, 2011; Afthanorhan vd., 2017). Ayrıca, adalarda turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyal etkilerin olumsuz, destinasyonda turizm gelişiminin kadınların konumunu iyileştirmesi bakımından ise olumlu görüldüğü belirtilmiştir (Mosso, 2013). Sosyal değişim teorisi kapsamında incelendiğinde, adalarda turizm sektöründe çalışanların çalışmayanlara göre turizme verdikleri desteğin daha fazla olduğu görülmektedir (King vd., 1993; Andriotis, 2005; Nunkoo ve Ramkissoon, 2010). Diğer yandan King ve arkadaşları (1993), adalarda yaşayan yerel halkın, turizmin ortaya çıkardığı bazı olumsuz etkilerinin farkında olmasına rağmen, turizme verdikleri desteğin azalmasına sebep olmadığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, turizm gelişimi yerel halkın mutluluğuna etki etmektedir ve hissedilen mutluluğa

bağlı olarak yerel halkın turistlerle etkileşimde bulunmaya istekli olması ve bu ilişkinin kalitesi ortaya çıkmaktadır (Croes, 2016).

Küçük ada destinasyonlarında turizm gelişimi ve bunun sonucunda ortaya çıkan etkiler ile ilgili kararlar, adalarda yaşayan halkın bireysel iyi olma halini etkileme potansiyeline sahiptir (Douglas, 2006). Bireysel iyi olma hali ve yaşam doyumu birbirlerine yakın kavramlar olmakla beraber farklı anlamlar taşımaktadır. Yaşam doyumu, bireylerin belirli bir durum veya süreç ile ilgili doyumlarından ziyade, genel olarak tüm yaşantılarının doyumu anlamına gelmektedir (Vara, 1999; Avşaroğlu vd., 2005). Bireysel iyi olma hali de aynı şekilde tanımlanabilir. Ancak bireysel iyi olma hali, uzmanlar tarafından geliştirilmiş pek çok ölçek ile ölçülmektedir ve daha objektif bir değerlendirmedir. Yaşam doyumu ise belirli kriterlere sahip olmayıp genel ifadelerle ölçülür ve daha subjektiftir (Ackerman, 2020).

İlgili yazında, bir destinasyonda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilere ilişkin olarak yerel halkın algı ve tutumları ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bu kapsamda bazı yazarlar; turizmin ekonomik (Ayazlar ve Ayazlar, 2016; Bimonte ve Faralla, 2016; Lin vd., 2017) ve sosyo-kültürel (Ayazlar ve Ayazlar, 2016; Lin vd., 2017) etkilerinin yerel halkın yaşam tatminine olumlu yansıdığını ortaya koymuşlardır. Bazı yazarlar ise kültürel turizm gelişimi ile yerel halkın yaşam doyumu arasında olumlu bir ilişki olduğunu (Yamada vd., 2014), ancak turizm gelişiminin ekonomik etkilerinin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını (Darmayasa vd., 2018) belirlemişlerdir. Bimonte ve arkadaşları (2019) ise yapmış oldukları araştırmada turizmin geliştiği yörelerde yerel halkın yaşam doyumunun olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır.

Lepp (2006), turizmin gelişebilme potansiyelinin bir göstergesinin, ev sahibi nüfusun turizme yönelik tutumlarının olduğunu ileri sürmektedir. İlgili yazında, bir destinasyonda turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığının incelenmesine teorik bir temel oluşturmak amacıyla; ilişkilendirme teorisi (Pearce, 1989), bağımlılık teorisi (Preister, 1989), sosyal temsil teorisi (Andriotis ve Vaughan, 2003), Butler'ın (1980) geliştirdiği destinasyon yaşam döngüsü, Doxey'in (1975) öne sürdüğü rahatsızlık (Irridex) modeli, içsel/dışsal çerçeve (Faulkner ve Tideswell, 1997) ve sosyal değişim teorisi (Ap, 1992) gibi

model ve kuramlar kullanılmıştır. Bu bağlamda değerlendirilebilecek olan duygusal dayanışma ise son yıllarda ilgi çekici bir konu haline gelmiştir. Duygusal dayanışma, bir bireyin ortak bir değer sisteminden kaynaklanan grupla hissettiği özdeşleşme duygusuyla eşanlı olarak tanımlanmakta olup (Wallace ve Wolf, 2006) kavramın alt boyutları; karşılayıcı yapı (welcoming visitors), sempatik anlayış (sympathetic understanding) ve duygusal yakınlık (emotional closeness) şeklindedir (Woosnam, 2008). Woosnam (2011c) yapmış olduğu çalışmada, destinasyonda turizmin gelişmesine ilişkin yerel halkın tutumlarının duygusal dayanışmadan etkilenebileceği sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Ribeiro ve arkadaşları (2017), Cape Verde adasında yapmış oldukları çalışmada, turistlerin yerel halk ile paylaşılan inançlar, davranışlar ve etkileşim kapsamında duygusal dayanışmayı tecrübe edip etmediklerini araştırmışlar ve olumlu sonuca ulaşmışlardır. Yapılan bu çalışmada, ziyaretçilerin destinasyon sadakatinin destinasyondaki yerel halk tarafından iyi karşılanmaları ve yerel halkın kendilerine karşı sempatik anlayış sergilemeleri unsurlarından doğrudan etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Malezya’da iki farklı adada gerçekleştirilen araştırmada ise duygusal dayanışmanın boyutları olan karşılayıcı yapı ve sempatik anlayışın, yerel halkın turizmin gelişmesine yönelik tutumlarını etkileyen en güçlü faktörler olduğu belirlenmiştir (Moghavvemi vd., 2017).

Alanyazındaki birtakım çalışmalarda; bir destinasyonda turizmin algılanan etkilerinin (Mason ve Cheyne, 2000; Kuvan ve Akan, 2005; Çalışkan, 2011), duygusal dayanışmanın (Moghavvemi, 2017; Stylidis vd., 2020) ve yaşam doyumunun (Diener ve Suh, 1997; Şimşek, 2011; Şekeroğlu, 2013) yerel halkın bazı demografik özelliklerine göre farklılık gösterebileceği ortaya konmuştur. Bu açıdan, araştırmanın her bir temel değişkenine ilişkin olarak yerel halkın algılarının (değerlendirmelerinin), örneklem grubunun demografik özelliklerine göre farklılık gösterebileceği düşünülebilir.

İlgili yerli yazında destinasyonda turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın tutumları ile yaşam doyumunu ilişkisinin incelendiği iki çalışma bulunmaktadır (Ayazlar ve Ayazlar, 2016; Kodaş vd., 2021). Uluslararası yazında ise yaşam doyumunu ve duygusal dayanışma ilişkisinin turizm alanında incelendiği bir adet çalışmaya (Woosnam vd., 2016) ulaşılabılırken; ulusal yazında bu konuda herhangi bir çalışmanın varlığına rastlanamamıştır.

Yürütülecek bu çalışmayla, öncelikle ada turizmi konusunda ulusal yazına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, ada destinasyonlarında turizm gelişiminin etkilerine yönelik olarak yerel halkın algıları, algılanan bu etkilerin yerel halkın yaşam doyumu ile ilişkisi ve bu süreçte duygusal dayanışmanın düzenleyici rolü üzerine odaklanılmıştır. Tez çalışmasının, ortaya konan bu ilişkilerin incelenmesi bakımından ilgili yerli ve yabancı yazına katkı sağlaması beklenmektedir. Bu kapsamda araştırmada *“Adalarda turizmin gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilerin yerel halkın yaşam doyumu ile ilişkisinde duygusal dayanışmanın düzenleyici bir role sahip olup olmadığı”* sorgulanmaktadır. Bu bağlamda; adalarda yaşayan yerel halkın yörede turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkileri nasıl algıladıkları, bu etkiler ile yerel halkın yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı ve duygusal dayanışmanın bu ilişki üzerinde düzenleyici bir rol taşıyıp taşımadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile adalarda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilerin yerel halkın yaşam doyumu ile ilişkisinde duygusal dayanışmanın düzenleyici bir role sahip olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmaktadır:

✓ Adalarda turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan olumlu ve olumsuz etkilere yönelik olarak yerel halkın algıları, turistlere yönelik duygusal dayanışma hissi ve yaşam doyumu demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir, medeni durumu, meslek) açısından farklılık göstermekte midir?

✓ Adalarda turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan olumlu ve olumsuz etkilere yönelik olarak yerel halkın algıları ile yaşam doyumu arasında bir ilişki var mıdır?

✓ Adalarda turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan olumlu ve olumsuz etkilere yönelik olarak yerel halkın algıları ile duygusal dayanışma arasında bir ilişki var mıdır?

✓ Adalarda yaşayan yerel halkın yaşam doyumu ile duygusal dayanışma arasında bir ilişki var mıdır?

✓ Adalarda turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan olumlu ve olumsuz etkilere yönelik olarak yerel halkın algıları ile yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişkide duygusal dayanışma düzenleyici role sahip midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir destinasyonda turizmin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan etkilerin bölgede yaşayan yerel halkın yaşam doyumunu olumlu ve olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir (Ayazlar ve Ayazlar, 2016; Lin vd., 2017; Darmayasa vd., 2018). Ayrıca ev sahibi topluluk ile turistler arasındaki duygusal dayanışma ile destinasyonda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilere ilişkin olarak yerel halkın algıları arasında da bir ilişki bulunmaktadır (Woosnam ve Aleshinloye, 2018; Hasani vd., 2016).

Uluslararası yazın incelendiğinde, ada turizminin etkilerine yönelik olarak yerel halkın algıları üzerine yürütülen çalışmalar (Ismail, 2009; Nunkoo ve Ramkissoo, 2010; Riengchantr, 2016) bulunmaktadır. Bunun yanında, turizm ve yaşam doyumu ilişkisini konu alan çalışmalar da (Yamada vd., 2014; Woo vd., 2015; Bimonte ve Faralla, 2016; Lin vd., 2017; Bimonte vd., 2019) mevcuttur. Yapılan yazın taramasında, ada turizminin yerel halkın yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmaya (Darmayasa vd., 2018) rastlanmıştır. Benzer şekilde, ada turizmi kapsamında turist-yerel halk arasındaki etkileşimde duygusal dayanışma konusunun ele alındığı sadece bir çalışmayla (Ribeiro vd., 2017) karşılaşılmıştır. Son olarak, alanyazında yerel halkın yaşam doyumu ve turist-yerel halk arasındaki ilişkide duygusal dayanışmanın rolünün incelendiği sadece bir çalışmanın (Woosnam vd., 2016) bulunduğu dikkati çekmiştir.

Turizm alanyazınında, yerel halkın turistlere yönelik hislerinin turizm ve beraberindeki kalkınma konusundaki tutumlarını ne şekilde etkileyebileceğinin göz ardı edildiği belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle, turistik bir yörede turizmin gelişiminin yerel halk üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin tespit edilmesi yeterli görülmemektedir (Woosnam, 2011b). Bu bağlamda Shariff ve Zainol (2013), yerel halkın turistlere karşı duygularının ayrıntılı incelenmesi ve destinasyonda turizm gelişimine yönelik olarak tutumlarının ve desteklerinin ortaya konulması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu tez çalışması ile adalarda turizmin gelişmesi sonucunda ortaya çıkan etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığı, bu etkilerin yerel halkın yaşam doyumu ile ilişkisi ve duygusal dayanışmanın bu ilişkideki düzenleyici rolünün ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın, söz konusu değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi açısından ilgili yazına katkı sağlaması beklenmektedir. Diğer yandan, turizm planlamacıları ve meslek kuruluşları gibi ilgili paydaşlar, yerel halkın turistlerle olan duygusal dayanışmasının seviyesini ve hangi etmenlerin duygusal dayanışmayı etkilediğinin farkında olmaları durumunda hem yerel halka hem de turistlere daha iyi hizmet verebilmek adına özel yöntemler deneyebilirler (Woosnam, 2008, s. 5). Çalışmanın bu bakımdan da ilgili yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Varsayım; araştırma sürecinin ilk aşamasında doğruluğunun test edilmesi uygun olmayan, kanıtlanması gerekmeyen, doğru olarak kabul edilmesi gereken yargılardır (Kazgan, 1980). Bu bağlamda araştırmanın varsayımları aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

Soru formu içerisinde yer alan soru ve önermelerin araştırmanın problemine ve amacına yanıt verebilecek nitelikte olduğu, tez çalışması kapsamında ortaya konan simgesel modeldeki değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olabileceği ve veri toplama sürecinde ulaşılan örneklemin ve örneklem büyüklüğünün araştırma evrenini temsil edebileceği varsayılmıştır.

Diğer yandan; araştırma verilerinin toplanacağı destinasyon olan Bozcaada, Türkiye'deki sayılı adalar arasında turizmin geliştiği ve önemli turist çekme potansiyeline sahip bir ada olarak dikkat çekmektedir. Bu yüzden Bozcaada, araştırmanın uygulama alanı olarak seçilmiştir. Turizme ilişkin faaliyetlerin Bozcaada'da uzun yıllardır var olması ve adanın geçim kaynakları arasında turizmin önemli bir yer teşkil etmesi sebebiyle, adadaki turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın belirli bir algıya sahip olabileceği varsayılmaktadır. Ayrıca Bozcaada, ağırlıklı olarak yerli ziyaretçileri kendine çekmektedir. Bu bağlamda, adada ikamet eden yerel halk ile adaya gelen ziyaretçiler arasında dilsel kaynaklı iletişim sorunlarının olmayacağı varsayılmıştır. Buradan hareketle, Bozcaada'da yaşayan yerel halk ile

adayı ziyaret eden turistler arasında meydana gelen etkileşim sonucunda bu iki grup arasında duygusal dayanışmanın gelişmiş olabileceği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma; kuramsal çerçeve açısından araştırmacının erişebildiği alanyazınla sınırlıdır. Bu araştırma veri kaynağı olarak, 2022-2023 yıllarında Bozcaada'da ikamet eden yerel halk içerisinde 483 kişi ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Destinasyon: Destinasyon kavramı, bir turistin ziyaret etmeyi planladığı belirli bir yer olarak tanımlanmaktadır (Encyclopedia of Tourism, 2016, s. 249).

Ada Turizmi: Ada turizmi, ada olarak kabul edilen herhangi bir kara kütlesi üzerinde gerçekleşen turizm olarak tanımlanmaktadır (Sharpley, 2012, s. 169).

Yaşam Doyumu: Kişinin yaşamdan beklentilerinin karşılanma oranına yönelik yaptığı değerlendirme, yaşam doyumu olarak tanımlanmaktadır (Diener vd., 2003, s. 64). Schmitter (2003) ise yaşam doyumunu, insanın günlük yaşamından memnun olması, hedeflerini gerçekleştirme, sağlıklı olması, finansal özgürlüğünün olması ve kendisini güvende hissetmesi olarak açıklamaktadır.

Duygusal Dayanışma: Duygusal dayanışma; paylaşılan inançlar, davranışlar ve etkileşimin bir sonucu olarak bireyler arasında oluşan bir yakınlık duygusu olarak tanımlanabilmektedir (Joo ve Woosnam, 2020).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde ilk olarak çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu kapsamda; turizm destinasyonu kavramı ve destinasyonlarda turizm gelişimi, destinasyonlarda turist-yerel halk etkileşimi, destinasyonlarda turizmin gelişiminin etkilerine yönelik olarak yerel halkın algıları ve tutumları, ada turizmi kavramı ve kapsamı ve yaşam doyumu konuları açıklanmıştır. Bu bölümün ikinci kısmında ise ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda ikinci kısım, araştırmada ele alınan değişkenlere yönelik olarak ilgili yazındaki önceki araştırmalara ilişkin bir alanyazın taramasını içermektedir. Bu alanyazın taraması çerçevesinde, önceki araştırmaların amaçlarına ve öne çıkan sonuçlarına yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Turizm Destinasyonu Kavramı ve Destinasyonlarda Turizm Gelişimi

Turizm disiplinine ilişkin alanyazın incelendiğinde turizm destinasyonu kavramına yönelik çeşitli tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Destinasyon kelimesi Latince "*destināre*" (belirlemek, tayin etmek, kaderini çizmek) fiilinden türetilmiştir (http-1). Destinasyon kelimesinin sözlük anlamı, "bir şeyin gönderildiği yer veya birisinin seyahat ettiği yer", şeklindedir (http-2; http-3). İçöz ve Başarır (1996, s. 15), destinasyonu, "insanların seyahatleri esnasında varmak istedikleri yer" olarak tanımlamışlardır. Leiper'e (1995) göre turizm destinasyonu, "ziyaretçilerin çeşitli çekicilikleri deneyimlemek için gittikleri ve bir süre konakladıkları noktadır". Çakıcı ve Aksu (2007) ise turizm destinasyonunu; bazı karakteristik özellikleri olan, turizm için yeterli alt ve üst yapıya sahip ve ulaşılabilir durumdaki noktaları ifade etmektedir. Benzer şekilde Olalı da (1990), turizm destinasyonlarının turistleri cezbeden çeşitli unsurlara sahip olmaları nedeniyle seyahat edilen noktalar olduklarını vurgulamaktadır. Bunun yanında destinasyonların istihdam olanakları

yarattıklarını ve bir turizm destinasyonuna dönüşmüş yerlerde yaşayan insanların gelirlerinin büyük bir kısmının turizm kaynaklı olduğunu belirtmektedir.

Pike (2004, s. 11), turistlerin destinasyonlarda belli bir süre kaldıklarını ve destinasyonların belde, il, bölge ve ülke boyutlarında olabildiğini belirtmektedir. Buhalis (2000, s. 97) turizm destinasyonunu, turistlerin deneyimleyebildikleri turistik mal ve hizmetlerin bir bütünü olarak görmektedir. Usta (2009, s. 223) ise turizm destinasyonlarında konaklama imkânları, çeşitli çekicilikler, beslenme ve rekreatif faaliyetlerden oluşan pek çok unsurun bir araya geldiğini ve turistlerin bu noktalara keyif almak amacıyla seyahat ettiklerini belirtmektedir. Özdemir (2007, s. 1), turizm destinasyonunu, farklı özellikleri ile insanlarda merak uyandıran ve ziyaretçilere çeşitli kurum ve işletmeler tarafından turistik mal ve hizmetlerin sunulduğu detaylı bir olgu olarak görmektedir. Shaw ve Moris (2000) ise turizm destinasyonunu, seyahatlerini turist olarak gerçekleştiren kişilere pek çok farklı turistik ürünün sunulduğu yerler olarak tanımlamaktadır. Bir diğer tanımlamada Hosany, Ekinci ve Uysal (2011, s. 231) turizm destinasyonunu; turistleri cezbeden çeşitli özellikleri olan, çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan, altyapı ve üstyapı olanakları yeterli, turizm ve turizm işletmelerinin gelişimi açısından uygun bir coğrafi yapıya sahip, bir imajı olan ve markalaşmış yerler olarak tanımlamıştır.

Turizmin gelişiminin sağlıklı bir şekilde olması için ilgili tüm paydaşların aynı hedef etrafında buluşması ve bu hedefler doğrultusunda ortak hareket etmesi gerekmektedir. Özel sektör, kamu, sivil toplum kuruluşları ve yerel halk gibi tüm paydaşların yerine getirmesi gereken sorumlulukların turizm gelişimi açısından önemi büyüktür (Gül, 2021, s. 19).

Dünya turizminde söz sahibi olan turizm işletmeleri yanında ulusal turizm örgütleri de turizmin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Türkiye’de bu örgütlerin bazıları; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED), Turist Rehberleri Odaları Birliği (TUREB), Türkiye Otelciler Birliği (TUROB), Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD) olarak sıralanabilir (Demir vd., 2017, s. 178). Örgütlerin turizmin gelişimine yönelik katkıları; projelere yatırım, öz sermaye oluşturma, kapasite geliştirme, promosyon oluşturma ve destinasyon yönetiminde danışmanlık yapma şeklinde olabilmektedir (Kalisch, 2001). Simpson (2008b), başta kapasite geliştirme, bilgi ve uzmanlık aktarımı olmak üzere turizm örgütlerinin devlet ile çalışmasının gerekliliğini

vurgulamakta ve bunun yerel halk için oldukça verimli olacağını belirtmektedir. Bahsi geçen sivil toplum örgütleri, destinasyonların rekabet kabiliyetini artırmak için küçük ölçekli turizm işletmelerine danışmanlık yapmakta, turizm işletmelerinin belgelendirilmesi ve bir hizmet standardına sahip olması gibi konularda destek sağlamaktadır. Ayrıca çeşitli kuruluşlar aracılığıyla turizm alanında çeşitli araştırmalar yaparak projeler geliştirmenin yanında eğitimler ve seminerler düzenlemektedirler (Harman, 2014).

Turistik bir destinasyonda yaşayan toplumun karakteri, demografik özellikleri, yerel kültürün halk üzerindeki etki düzeyi, toplumsal örgütlenme şekilleri, iş hayatında kadınların oranı ve turizme karşı tutumları, destinasyonlarda turizmin gelişiminde etkili olmaktadır (Özdemir ve Kervankıran, 2011, s. 6). Destinasyonlarda turizmin gelişim sürecinde yerel ve ulusal otoriteler turizm planlama ve politikalarının meydana getirilmesinde önemli bir rol oynarken, uygulama aşamasında temel rol, önemli bir paydaş olan yerel halka düşmektedir (Šegota, Mihalič ve Kuščer, 2017). Aynı şekilde siyasi örgütlenmeler de önem taşımaktadır. Bu bağlamda destinasyonun siyasi yapısı, sosyalist veya kapitalist ideolojilerin etkisi, turizm planlaması, teşvik politikaları ve çeşitli yasaklar destinasyon gelişiminde etkilidir (Avcıkurt, 2017, s. 33). Ayrıca destinasyonlarda turizm gelişimi için doğal ve kültürel değerlerin yanında konaklama, yiyecek-içecek ve tur operatörleri gibi işletmelerin varlığı ve sektöre gerekli olan altyapının geliştirilmesi oldukça önemlidir (Sharma ve Dyer, 2009, s. 189).

2.1.1.1. Destinasyonlarda Turizm Gelişiminin Etkileri

Etki, bir insan eyleminin fiziksel, ekolojik, kültürel, sosyal veya ekonomik bir unsurdan kaynaklanan, belirli bir zaman diliminde ve belirli bir yerde meydana gelen olumlu veya olumsuz bir değişiklik olarak tanımlanabilir (Partidário ve Jesus, 2003, s. 31). Yerel topluluklar üzerinde olumlu veya olumsuz etkilere neden olan turizm faaliyetleri, sektörünün uzun vadeli sürdürülebilir gelişimi için ele alınması gereken bir konudur (Rahman, 2010, s. 106). Bir destinasyonda turizmin meydana getirdiği etkilere ilişkin çalışmalar 1960'larda gayrisafi milli hâsıla, istihdam oranı ve çarpan etkisi kapsamında ekonomik büyümeye vurgu yaparak ortaya çıkmıştır (Krannich, Berry ve Greider, 1989). 1970'ler, turizm girişimlerinin sosyo-kültürel konular

üzerindeki etkilerinin çalışıldığı yıllar olurken (Bryden, 1973), turizmin çevresel etkileri, 1980'lerde turizm araştırmacılarının en çok çalıştıkları konu haline gelmiştir (Butler, 1980). 1990'lar ve sonrasında ise bu alanda yapılan tüm çalışmaların entegrasyonu sağlanmış ve turizmin meydana getirdiği etkiler sürdürülebilir turizm, eko-turizm ve kültürel miras turizmi kapsamında ele alınmıştır (Jurowski vd., 1997).

Bir yörede turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan etkiler konusunda herkesçe benimsenen doğru ve yanlışlar olmadığı (Perdue vd., 1990, s. 596; Cooper ve Hall, 2013, s. 159) söylenebilir. Bu açıdan sonraki başlıklarda, turizmin ortaya çıkardığı etkiler alanyazında yer aldığı şekliyle olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınmıştır.

2.1.1.1.1. Ekonomik Etkiler

Boş zamanın ve gelirin artması insanlarda eğlence ve tatil yapma arzusunu ileri itmiştir. Bu bağlamda turizmden elde edilen faydalar artmış ve bu sektör, sahip olduğu potansiyel ile büyümeye katkı sağlayan önemli bir itici güç haline gelmiştir (Williams ve Shaw, 1998). Ancak dünyada turizmin öneminin anlaşılması belli bir zaman almıştır. Turizm, 21. yüzyılda ortaya çıkan devrim niteliğindeki teknolojik gelişmeler ile dünyada en hızlı gelişen sektörlerden biri olmuştur. Turizm, günümüzde farklı gelişmişlik seviyelerinde olan birçok ülke tarafından ekonomik büyüme ve kalkınmanın itici güçlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Diamond, 1977; Britton, 1982; Copeland, 1991).

2021 yılında dünya genelinde yaklaşık 421 milyon insan uluslararası turizm hareketlerine katılmış ve bu turizm hareketleri sonucu yaklaşık 713 milyar dolarlık bir gelir ortaya çıkmıştır (http-4). Turizm, yine 2021 yılında dünya genelinde yaklaşık 289 milyon kişiye doğrudan istihdam olanağı yaratmıştır. Böylece dünyada yaklaşık her on istihdamdan biri turizm sektöründe gerçekleşmiştir (http-5). Pek çok ülke, turizmden daha fazla pay almak adına çaba sarf etmektedir. Bunun sebeplerinden biri, turizmin ülke ekonomisine ve halkın refah seviyesinin artmasına yaptığı olumlu katkılardır (Öcal, 2009). Bazı araştırmalar, ekonomik olarak iyi durumda olmayan bölgelerde yaşayan yerel halkın turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan maliyetleri göz ardı edecekleri ve turizmle birlikte meydana gelen kalkınmanın getireceği ekonomik faydaları gözlerinde büyütecekleri sonucuna varmıştır (Sheldon ve Var, 1984; Liu ve Var, 1986). Oysaki turizmin olumsuz ekonomik etkileri de söz

konusudur. Bu etkilere örnek olarak; gelirin yurtdışına çıkışı (Kahraman ve Türkay, 2014), fırsat maliyeti (Lea, 1988), turizme aşırı bağımlılık (Williams ve Shaw, 1998), enflasyonist baskı (Göksan, 1978) ve mevsimsellik sorunu (Seaton, 1994) verilebilir. Bu açıdan, izleyen kısımda bir destinasyonda turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan ekonomik etkilere olumlu ve olumsuz yönleriyle değinilmektedir.

2.1.1.1.1.1. Olumlu Ekonomik Etkiler

Alanyazında turizmin olumlu ekonomik etkileri kapsamında üzerinde en çok durulan konu başlıkları; gelir etkisi, istihdam, cari işlemler dengesi, yatırım, bölgesel kalkınmaya etkisi, döviz girdisi sağlaması, çarpan etkisi ve diğer olumlu ekonomik etkiler şeklindedir.

Gelir Etkisi: Turizm faaliyetleri sonucu ortaya çıkan gelir; halkın refahını, yatırımları, gayri safi milli hâsılayı ve ülkeler için dış alım gücünü artırmaktadır. Turistlerin seyahat ettikleri yerlerde konaklama, yeme-içme, eğlence vb. hizmetler için yaptıkları harcamalar, yerel halk için bir parasal değer yaratmakta ve bu değer ülkenin turizm gelirinin oluşmasına katkı sağlamakla beraber, yerel halkın geliri de olmaktadır. Söz konusu gelir; tarım, mobilyacılık, inşaat, gıda vb. çok sayıda sektörü hareketlendirmekte ve bu sektörlerde yeni taleplerin oluşmasıyla ekonomide canlılık görülmektedir (Barutçugil, 1986; Öcal, 2009; Samırkaş ve Bahar, 2013). Turist kabul eden ülkelerde turistlerin yaptıkları harcamalar, dört farklı şekilde gelir etkisi yaratmaktadır (Mathieson ve Wall, 1982, s. 65; Barutçugil, 1986, s. 57; Olalı ve Timur, 1988, s. 108-109).

Doğrudan gelir etkisi: Turistlerin ziyaret ettikleri ülkede yapmış oldukları harcamalar ülke içerisine sıcak para girmesini sağlamaktadır. Turistlerin konaklama ve yiyecek-içecek işletmelerinde yaptıkları harcamalar bunlara örnek olarak gösterilebilir (Barutçugil, 1986, s. 57; Ünlüönen vd., 2015, s. 153).

Dolaylı gelir etkisi: Turizm işletmeleri ülke içerisinde farklı sektörlerde çalışan işletmelerden mal ve hizmet talep etmektedirler. Bu noktada turizm işletmeleri, turizmden doğrudan gelir elde ederken, turizm işletmelerinin mal ve hizmet satın aldığı diğer işletmelerin sağladığı gelir dolaylı olmaktadır (Barutçugil, 1986, s. 57; Olalı ve Timur, 1988, s. 108-109; Ünlüönen vd., 2015, s. 153).

Uyarılmış gelir etkisi: Turizm faaliyetleri sonucu elde edilen doğrudan ve dolaylı gelirler, toplum içerisinde maaş, kira gelirleri vb. şekillerde dağılarak uyarılmış gelir sağlayabilmektedir (Mathieson ve Wall, 1982; Ünlüönen vd., 2015, s. 154).

Devlet gelirlerine olan etkisi: Devletler, turizm işletmelerinin elde ettikleri gelirlerden doğrudan ve dolaylı vergiler (katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, gelir vergisi, emlak vergisi vb.) almaktadır. Ayrıca turistlerden alınan vize ücretleri, liman vergileri gibi gelirlerle beraber müzeler, milli parklar ve ören yerlerini ziyaret için turistlerin ödedikleri giriş ücretleri de devletlerin turizmden elde ettikleri gelirler arasındadır (İçöz ve Kozak, 2002; Ünlüönen vd., 2015, s. 161). Bu vergilerden elde edilen gelirler, merkezi ve yerel yönetimler tarafından hem yerel halk hem de turistler için güvenlik, sağlık vb. temel hizmetlerin sağlanması için de kullanılmaktadır (Wadih, 2005, s. 28).

İstihdam: Çalışma isteği olan kişilerin mal ve hizmet üretimine katılarak şahsi gelir elde etmelerini sağlayacak şekilde çalıştırılmaları istihdam olarak tanımlanmaktadır (Baysal, 1984, s. 149). Turizmin insanın insana hizmet ettiği bir sektör olduğu bilinmektedir. Turizmin emek-yoğun yapısı bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerin teknolojiye dayanarak yararlanma olanaklarını kısıtlamaktadır. Başka bir deyişle, makineleşmenin ve teknolojik gelişmelerin turizm istihdamında etkisi çok sınırlı kalmaktadır (İlkin ve Dinçer, 1991; Zengin, 2010; Avcıkurt, 2017). Yani emek-yoğun bir özellik taşıyan turizm sektörü istihdama önemli katkılar sağlamaktadır (Ahmed ve Josiam, 1996; Öcal, 2009). Turizm sektörü, 2019 yılında dünya genelinde 330 milyon kişiye doğrudan istihdam yaratmıştır. Diğer bir ifadeyle, dünyada her on istihdamdan biri turizm sektöründe gerçekleşmiştir (http-5). Turizm, özellikle tarımsal üretim bazında diğer ülkelerle rekabet etmekte zorlanan ülkeler için en önemli sektörlerden biri haline gelmiştir. Bu ülkelerde turizmin sağladığı istihdam sayesinde pek çok sosyal haktan mahrum olan insanların ekonomiye dâhil edilmesi söz konusu olmaktadır (Yanardağ ve Avcı, 2012).

Turizm; doğrudan, dolaylı ve uyarılmış olmak üzere üç şekilde istihdam alanı yaratmakta ve işsizliğe karşı alternatif bir çözüm olmaktadır (Barutçugil, 1984; Öcal, 2009; Ünlüönen vd., 2015). Doğrudan istihdam, turizm işletmelerinde çalışan kişilerin istihdamı anlamına gelirken; dolaylı istihdam, turizm işletmelerinin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri sağlayan işletmelerde çalışan kişilerden oluşmaktadır.

Uyarılmış istihdam ise doğrudan ve dolaylı olarak istihdam edilen kişilerin aldıkları ücretleri harcamalarıyla oluşan istihdamdır (WTO, 1994). Söz konusu üç farklı istihdam şekliyle hem turizm sektöründe hem de bu sektöre girdi sağlayan diğer sektörlerde istihdam yaratılmakta ve böylece turizm işsizlik sorununa alternatif bir çözüm yaratmaktadır. İstihdamda turizm ile yaratılan canlılık şu şekilde ifade edilebilir; otellerin, restoranların, kafe vb. diğer turizm işletmelerinin yapımı sürecinde inşaat sektörü, işletmelerin faaliyete geçmesiyle birlikte ise temizlik, bakım-onarım gibi hizmetlerin sağlanması yoluyla da farklı alanlarda ekonomik canlılık meydana gelmektedir (Gerlach, 1991). Ayrıca, istihdam ile ilgili olumlu bir unsur olarak farklı sektörlerden gelen yerel halkın teknik ve yönetsel becerilerinin arttığı görülmektedir (Inskoop, 1991, s. 370).

Turizm sektöründeki istihdamın özellikleri ise şu şekilde özetlenebilir:

- Turizmde talebin belli dönemlerde artış göstermesi sebebiyle mevsimsel işgücü çalıştırılması söz konusudur (Burns ve Holden, 1995; WTO, 1994; Samırkaş ve Bahar, 2013; Ünlüöner vd., 2015, s. 168).
- Turizm sektörü mevsimsel bir özellik sergilediğinden, düşük sezon olarak adlandırılan dönemlerde meydana gelen talep yetersizliğinden dolayı eksik istihdam oluşmaktadır (Ünlüöner vd., 2015, s. 168).
- Geleneksel sektörlerden (tarım ve hayvancılık gibi) turizm sektörüne çok sık geçiş olmasıyla az vasıflı işgücü çalıştırılması söz konusudur (Burns ve Holden, 1995; Samırkaş ve Bahar, 2013; Ünlüöner vd., 2015).
- Turizm, kadın işgücü istihdamı yüksek olan bir sektördür (WTO, 1998; Ünlüöner vd., 2015). Bu sektörde temizlik, servis ve önbüro hizmetleri ağırlıklı olarak kadın çalışanlar ile ilişkilendirilmiştir (Burns ve Holden, 1995).
- Turizm sektöründe yarı zamanlı çalışma usulü yaygın olduğu için sektörün istihdam istatistiklerini tutmak zordur (Samırkaş ve Bahar, 2013).
- Çalışma koşullarının belirli dönemlerde oldukça yoğunlaşması ve istihdamın mevsimlik bir özellik sergilemesi turizmde işgücü devir oranının yüksek olmasına neden olmaktadır (Samırkaş ve Bahar, 2013).

Bununla birlikte Lea (1988), turizm harcamaları ile istihdam arasında bir korelasyon olduğunu, ancak bu korelasyonun yüksek olmadığını belirtmektedir. Yazar, turizm sektöründen elde edilen yüksek gelir ile orantılı istihdam yaratılmadığını ileri sürmektedir. Lea'ye (1988) göre;

- Farklı turistik faaliyetler, turizm sektöründe farklı sayıda iş fırsatı yaratmaktadır.

- Bazı turizm faaliyetleri diğerlerine göre daha fazla emek gerektirmektedir. Örneğin konaklama işletmelerinin dışında faaliyet gösteren barlarda ve restoranlarda, otel ve motellerden daha fazla işgören çalışmaktadır.

- Yerel halkın bilgi ve becerileri turizm istihdamı üzerinde bir etkiye sahiptir.

- Turizmin işsizliği azaltmada çok az etkisi vardır. Çünkü turizm aslında diğer sektörlerde çalışanları transfer etmekte ve yarı zamanlı işler yaratmaktadır.

- Turizm istihdamı çoğunlukla mevsimlik ve talebe dayalıdır.

Dış Ödemeler Dengesi: Turizm, dış ödemeler dengesi olarak da isimlendirilen cari işlemler dengesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Çımat ve Bahar, 2003; Öcal, 2009). Dış ödemeler dengesi, bir ülkenin yıllık olarak diğer ülkelerle yaptığı ticaret sonucunda ülkeye giren ve çıkan döviz miktarını gösteren bir çeşit bilançoyu ifade etmektedir (Alkin, 1978, s. 7). Uluslararası turizm nedeniyle döviz arzı ve talebi etkilenmektedir. Turizmin ödemeler dengesi üzerindeki etkisi, turist kabul eden ülkede döviz arzını, turist gönderen ülkede ise döviz talebini artırması ile ortaya çıkmaktadır (Şahin, 1990; Öztaş ve Karabulut, 2006). Ülke vatandaşlarının yurtdışına çıkarak yarattıkları turizm giderleri ve yabancı turistlerin ülkeyi ziyaret ederek yarattıkları turizm gelirleri, ödemeler dengesinde yer almaktadır (Dinçer, 1993, s. 59). Bu açıdan bakıldığında, döviz gelirlerinin döviz giderlerinden daha fazla olması arzu edilmektedir. Bu şekilde dış borç açığının kapatılması ve diğer sektörlerin canlanması sağlanabilmektedir (Samırkaş ve Bahar, 2013).

Airey (1978) ise ödemeler dengesinin etkilerini üç kategoriye ayırmaktadır. Birincil etkiler; ev sahibi ülkedeki yabancı turistler ve ülke halkı tarafından yapılan harcamaları ifade etmektedir. İkincil etkiler; yurtdışı pazarlama harcamaları, ithalat, yabancı seyahat acentelerine ödenen komisyon, faiz ve temettü çıkışını içermektedir. Üçüncül etkiler ise doğrudan turist harcamaları tarafından başlatılmayan, ancak turizm faaliyetlerinin yarattığı yatırım fırsatları gibi faaliyetlerle ilgili olan para akışını ifade etmektedir.

Bölgesel Kalkınma: Üretimin, istihdamın artması, girdi ve çıktı oranlarındaki yükseliş gibi sayısal değerlerde görülen artış, büyüme olarak

tanımlanırken; büyümeye bağlı olarak meydana gelen yaşam standardının yükselmesi ve sosyal ve kültürel hayattaki olumlu yöndeki gelişmeler, kalkınma olarak tanımlanmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2014, s. 88). Turizm, kalkınma konusunda bölgesel dengesizlikleri gidermede yardımcı olmaktadır. Sınırlı kaynağa sahip olan ve yeterli sermaye birikiminin mevcut olmadığı bazı bölgeler ekonomik açıdan geri kalmaktadır. Bu tür bölgeler, eğer yeterli olanaklara ve potansiyele sahipse bu eksikliği yeni bir gelir kaynağı olarak turizm ile kapatabilmektedir (Olalı, 1990; Öcal, 2009, Samırkaş ve Bahar, 2013). Turizm ile yeni iş olanakları ortaya çıkmakta ve böylece bir yerden bir yere nüfus hareketliliği azalmaktadır. Turizmden elde edilen gelirlerle bölge içi ticaret de hareketlenmektedir (Akkaya, 1986; Bahar ve Kozak, 2008). Ayrıca turizm, yeni altyapı ve üstyapı yatırımlarının gelmesine aracılık ederek bölgesel ekonomik gelişmeyi desteklemektedir (Kreag, 2008).

Yatırım: Gelecekte birtakım faydalar elde etmek adına var olan kaynakların çeşitli alanlara aktarılmasına yatırım denir (Barutçugil, 1984, s. 51). Turizm, yeni yatırımların artmasını teşvik etmektedir (Öcal, 2009). Bir bölgeye yönelik turistik talep arttığında, özel sektör ve kamu girişimleri artan bu talebi karşılamak adına yatırımlar yapacaklardır. Bu yatırımlara genel olarak bakıldığında altyapı yatırımlarının kamu, üstyapı yatırımlarının da özel sektör tarafından yapıldığı görülmektedir. Buna ek olarak, söz konusu talep yalnızca turizm sektöründe değil diğer sektörlerde de yatırımları artırabilmektedir (Özdemir, 1992; İçöz ve Kozak, 2002). Ayrıca turizm talebinin, yerel halkın turizm işletmeleri açmasını teşvik ettiği görülmektedir (Wadih, 2005).

Döviz Kaynağı Olması: Bir ülkeyi ziyaret eden turistlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak adına yaptıkları harcamalar, ülkeye döviz girdisi yaratmaktadır. Bu tarz döviz girdisi görünmeyen ihracat ya da ek ihracat olarak da nitelendirilmektedir. Turistik ürünler, üretildikleri yerde tüketildikleri için ihracatçı ülke için navlun, sigorta vb. giderler oluşmamaktadır. Fiilen ihraç edilemeyen sosyo-kültürel varlıklar, değerler ve çeşitli özel hizmetler, turizm aracılığıyla döviz kaynağı sağlamaktadır (Öcal, 2009).

Ek ihracat olarak da turistlerin ziyaret ettikleri ülkede tekstil ürünleri, el sanatları ürünleri ve çeşitli hediyelik eşyaları satın almaları söz konusu olmaktadır (Öcal, 2009). İki şekilde de elde edilen döviz girdisiyle ülkeler dış ticaret açıklarını kapatabilmektedir (Bayer, 1992, s. 38).

Çarpan Etkisi: Turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama, seyahat, yiyecek-içecek ve eğlence işletmeleri, kendi mal ve hizmetlerini oluşturmak adına sektör dışı işletmelerden de mal ve hizmetler satın almaktadır. Bu şekilde, turizm gelirleri diğer sektörlerle de yayılarak turistik harcamalardan elde edilen gelir artmaktadır. Gelir yaratılmasını sağlayan bu etki çarpan etkisi olarak adlandırılmaktadır (Olalı ve Timur, 1988).

Fiziksel Altyapıya Etkisi: Lohmann ve Netto (2017) turizm altyapısının turistlerin evlerinden çıkıp varış noktalarına ulaşmaları ve evlerine dönmeleri süreçlerinde kullandıkları tüm olanakları kapsadığını ifade etmektedir. Turizmle doğrudan ilgili fiziksel altyapı, oteller ve diğer konaklama türleri, restoranlar ve dinlenme tesislerini içermektedir (Khadaroo ve Seetanah, 2008).

Turizmin hammaddesi tarihi, doğal, kültürel ve folklorik değerler olduğu için hammadde konusunda dışa bağımlılık azalmaktadır (Öcal, 2009). Böylece turizm, ülke ekonomisine katma değer sağlamaktadır (WTO, 1994). Bunlar da turizmin diğer olumlu ekonomik etkileri kapsamında değerlendirilebilir.

2.1.1.1.1.2. Olumsuz Ekonomik Etkiler

Alanyazında turizmin olumsuz ekonomik etkileri kapsamında en çok üzerinde durulan konular; gelirin yurtdışına çıkışı, ekonomik faaliyetlerdeki yapısal değişim, fırsat maliyeti, turizme aşırı bağımlılık, enflasyonist baskı ve mevsimsellik şeklindedir.

Gelirin Yurtdışına Çıkışı: Yurt dışına gelir transferi; bir ülkede turizm sektöründe çalışan yabancı işgücünün kazancının tamamını ya da bir bölümünü, ülke dışına göndermesi veya benzer şekilde ülkede faaliyet gösteren turizm işletmelerinin elde ettikleri gelirin bir bölümünü yurtdışına çıkarması anlamına gelmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014; Ünlüönen vd., 2015). Dünya genelinde birçok turistik tesis, ev sahibi topluluğun dışından insanlar tarafından sahiplenilmekte ve yönetilmektedir (Page, 2003, s. 17). Brohman (1996), uluslararası turizmin en kazançlı dört bileşeni olan pazarlama, uluslararası taşımacılık, yiyecek-içecek ve konaklamanın dikey olarak entegre olmuş batılı şirketler tarafından işletildiğini belirtmektedir. Bu durum genellikle yerel sermayenin yetersiz olması sebebiyle gerçekleşmekte ve dışarıdan gelen bu sermayenin yerel halk için düşük ücretli işler

dışında getirisi olmamaktadır. Büyük ölçekli işletmeler kuran söz konusu sermayenin gelirini yurtdışına göndermesi, yerel turizm işletmelerinin zayıflamasına sebep olabilmektedir (Page, 2003, s. 17).

Ülke vatandaşlarının dış pasif turizme katılmaları durumunda ziyaret ettikleri ülkede yaptıkları harcamalar da döviz çıktısına sebep olabilmektedir. Burada görünmeyen ithalat ve ek ithalat söz konusu olmaktadır. Görünmeyen ithalat, yurtdışında ziyaret edilen yerlerde mal ve hizmetlere ödenen ücretleri kapsamaktadır. Ek ithalat ise ülke içerisinde üretilen turistik mal ve hizmetlerin tamamlanması adına ithal edilen mal ve hizmetleri ifade etmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014).

Turizm gelirlerinde pek çok ithalat unsurları da yer almaktadır. Bunlar; turistler tarafından tüketilen mal ve hizmetlerin ithal edilmesi, yabancı şirketlere ve araçlara ödenen ücretler, yurtdışında yapılan tanıtım harcamaları, yurtdışından yabancı personel getirilmesi ve yerli personelin yurtdışında eğitilmesi şeklindedir (Kahraman ve Türkay, 2014; Ünlüöner, Tayfun ve Kılıçlar, 2015).

Ekonomik Faaliyetlerdeki Yapısal Değişim: Tarıma oranla turizmden daha yüksek gelirlerin elde edilme olasılığının olması, işgücünün tarımdan turizme kaymasına sebep olmaktadır. Bunun sonucu olarak, tarımdaki ürün çıktısının azalması gıda ürünlerinde enflasyonist baskıyı artıracaktır (Özdemir, 1992, s. 52; Wadih, 2005, s. 38).

Fırsat Maliyeti: Bir sektöre yapılacak yatırımlardan elde edilebilecek ekonomik kazançların başka bir sektöre yapılacak yatırımlarla elde edilebilecek olanlarla karşılaştırılması fırsat maliyeti anlamına gelmektedir (Lea, 1988, s. 49). Bir bölgede mevcut sektörlerin varlığı ve gelişim potansiyeli yüksek olan sektörlerin ortaya çıkması, turizm tarafından engellenebilmektedir. Sahil şeritlerinde turizm gelişiminin balıkçılık faaliyetlerinin önünü kesmesi, bu duruma örnek olarak verilebilir (Mason, 2006, s. 35).

Turizme Aşırı Bağımlılık: Turizmin pek çok unsurdan kolaylıkla etkilenen hassas bir yapısı vardır. Politika, ekonomi, rekabet gibi çeşitli sebeplerden dolayı turizm talebinin başka ülkelere kayması sektörde ciddi krizlere yol açabilmektedir. Bu yüzden herhangi bir ülke ya da bölgede sektörel anlamda mümkün olduğunca çeşitlendirme yapılması yerinde olacaktır (Williams ve Shaw, 1998, s. 40; Avcıkurt, 2017, s. 49).

Enflasyonist Baskı: Paranın satın alma gücünü yitirmesi enflasyon olarak tanımlanabilir (Ünlüönen vd., 2015, s. 180). Destinasyonlarda turizm sezonu süresince arzın artan turist sayılarına oranla düşük kalması enflasyonu tetiklemektedir (Göksan, 1978, s. 34). Turizm sonucu enflasyon çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Varlıklı turistlerin satın alma güçlerinin fark edilmesi sonucunda sunulan mal ve hizmetlerin fiyatlarında yükseliş görülebilmektedir (İçöz ve Kozak, 2002; Goeldner ve Ritchie 2003; Öztaş ve Karabulut, 2006; Samırkaş ve Bahar, 2013; Avcıkurt, 2017). Turizmin arazi talebini artırması ile arazi ve konut fiyatlarında ciddi yükselişler yaşanmaktadır (Mathieson ve Wall, 1992; Diagne, 2004; Archer vd., 2005; Öztaş ve Karabulut, 2006; Rahman, 2010). Turizm arazi konusunda diğer sektörlerle yarışmaktadır. Ancak turizmin yüksek karlar sunması, arazilerin turistik tesisler için kullanılmasını sağlamaktadır (Page, 2003, s. 315). Turistik tesislerin altyapıları genellikle doğrudan tarım arazileri feda edilerek geliştirilmektedir (Cater, 1987, s. 215). Sonuç olarak, turizmin sağladığı gelir artışı beraberinde gelen enflasyon ile erimektedir (Wadih, 2005, s. 33). Yerel halk ağırlıklı olarak tarım sektöründe çalışmayı bırakmakta ve artan emlak fiyatları sebebiyle göç etmektedir (Page, 2003, s. 315).

Mevsimsellik: Hava koşulları sebebiyle turizmin sezonluk bir karakteri vardır. Bazı destinasyonlar sadece yaz ayları boyunca faaliyet göstermekte ve işverenler sadece kısa bir süreliğine istihdam sağlayabilmektedir. Bu yüzden sektörde işgücü sıkıntısı yaşanmaktadır (Seaton, 1994, s. 335). Turizmin sezonluk karakteri ayrıca turizm altyapısına yapılan yatırımın sınırlı geri dönüşüne neden olmaktadır. Çünkü birçok işletmenin faaliyetleri sezon dışında durmakta veya işletmeler tamamen kapanmaktadır (Page, 2003, s. 314). Restoranların, otellerin ve diğer turizm temelli işletmelerin sahipleri, işletmeleri kapalı olsalar bile o yıl için kira ve vergi ödemek zorundadırlar. Bu nedenle, bir turizm işletmecisi, kâr elde etmek için iyi bir sezon geçirmek zorundadır. Kötü bir turizm sezonu, yılın geri kalanında para kazanılamayacağı için işletmenin kapanmasına neden olabilmektedir (Wadih, 2005, s. 42).

2.1.1.1.2. Çevresel Etkiler

Turizmin varlığı ve sürdürülebilirliği faaliyet gösterdiği doğal çevrenin varlığına bağlıdır (Wadih, 2005, s. 33; Avcıkurt, 2017, s. 50). Turizmin doğal çevreyi dikkate almadan gelişmesi, kendi varlığı için tehlike yaratması anlamına gelmektedir. Ancak çevreye değer katması kendi geleceği açısından olumlu sonuçlar doğurabilecektir (Kahraman ve Türkay, 2014). Bu bağlamda, turizmin doğal çevre üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin neler olabileceğinin incelenmesi gerekmektedir.

2.1.1.1.2.1. Olumlu Çevresel Etkiler

Turizmin olumlu çevresel etkileri; doğal güzelliklerin, arkeolojik ve tarihi alanların korunması, çevre kalitesinin artırılması ve altyapı gelişimi gibi konuları kapsamaktadır.

Doğal Güzelliklerin, Arkeolojik ve Tarihi Alanların Korunması: Fiziksel çevrenin zenginliği, eşsiz olması ve erişilebilirliği, turistlerin bir destinasyon yeri tercihinde temel kriterlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır (Cohen, 1978; Ritchie ve Crouch, 2005). Destinasyonlarda özellikle ulusal ve bölgesel parkların kurulması ile doğal güzelliklerin ve yaban hayatının korunması sağlanabilmektedir (Inskeep, 1991; Özgüç, 1998; Kahraman ve Türkay, 2014). Bununla birlikte turizm, turistlerin ziyaret ettikleri arkeolojik ve tarihi alanların korunmasını sağlayarak kültürel mirasın kaybolmasını engelleyebilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014; Avcıkurt, 2017, s. 51).

Çevre Kalitesinin Artırılması: Turistlerin çevreye gösterdikleri özene yerel halk tarafından aynı özen gösterilmediği durumlarda, yerel halkın turizm işletmelerinde ve kamu kurumlarında çevre bilinci artırılmaya çalışılmakta ve sonuç olarak çevre kalitesi yükselmektedir (Cohen, 1978; Kuşluvan, 1999; Kahraman ve Türkay, 2014). Ayrıca turizm; hava, su, gürültü kirliliği, çöp ve çevre düzenlemesi programları ve uygun bina tasarımları ile estetiğin sürdürülmesi gibi diğer çevre sorunlarının kontrolü yoluyla çevre kalitesinin artırılması için bir teşvik unsuru olabilmektedir (Inskeep, 1991, s. 343).

Altyapı Gelişimi: Destinasyonda turizmin gelişimi ile birlikte yolların yapımı, kanalizasyon alt yapısının iyileştirilmesi, elektrik ve su temini, iletişim

olanakları vb. hizmetlerin çoğalması ve bunların geliştirilmesi söz konusu olmaktadır. Sağlanan bu hizmetler, yalnızca turistler tarafından değil yerel halk tarafından da kullanıldığından (Inskeep, 1991; Kahraman ve Türkay, 2014) dolayı, planlı bir yaklaşım içinde hareket edilmesi halinde turizm her iki taraf için de destinasyonda bir değer oluşmasına imkân vermektedir.

2.1.1.1.2.2. Olumsuz Çevresel Etkiler

Milyonlarca insanın geçim kaynağını oluşturan turizm sektöründen olabildiğince fazla verim alınması adına sektörün dayandığı sınırlı kaynakların aşırı ve yanlış kullanılması söz konusu olduğunda, bu kaynakların tükenmesine sebep olabilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014, s. 62). Turizmin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri çeşitlidir. Uzak mesafelere olan seyahatlerdeki artış ile birlikte ortaya çıkan yoğun enerji tüketimi, bazı destinasyonlarda oluşan su kıtlığı, çöp artışı, deniz ve karadaki biyo-çeşitliliğin azalması gibi konular bir destinasyonda turizm gelişimi sonucu yaşanan bazı çevresel problemleri teşkil etmektedir (Pratt, 2013, s. 418). Deng ve arkadaşları (2002, s. 422), turistik destinasyonlarda doğal çevreye verilen zararın sorumluları olarak turistleri göstermekte ve bu turizm talebinin beklentilerine cevap verebilmek için plansız yapılan altyapı ve üstyapı yatırımlarına vurgu yapmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere pek çok ülkede turizmden ekonomik fayda sağlamak adına doğal çevreye verilen tahribat göz ardı edilmektedir. Ancak çevreye verilen tahribatın karşılığını ekonomik olarak ödemek mümkün değildir. Bu yüzden turizmin olumsuz etkileri her zaman olumlu etkilerinden önce değerlendirilmiştir (Kahraman ve Türkay, 2014).

Turizmin doğal çevreye verdiği zarar, turistlerin kalış süresine ve katıldıkları turizm aktivitesine göre değişmektedir. Örneğin, bir eko turizm türü olan kuş gözlemciliği faaliyetinin çevreye verdiği zarar düşük düzeydedir (Ceylan, 2001, s. 172). Doğal kaynakların sınırsız olmadığına farkına varılması ile birlikte kamu kurumları, turizm işletmeleri, turistler ve yerel halkın sorumlu davranışlar sergilemesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Cooper ve Wahab, 2001, s. 322). Bu kısımda turizmin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerine; hava, su, gürültü ve görüntü kirliliği, aşırı kalabalık, ekolojik bozulmalar, tarihi ve arkeolojik alanlara verilen zarar kapsamında değinilecektir.

Hava Kirliliği: Turizmin bir parçası olan ulaşımın hava kirliliğine yol açtığı görülmektedir. Turistlerin seyahatleri esnasında kullandıkları ulaştırma araçlarının zararlı emisyonları; asit yağmurlarının oluşumuna, ozon tabakasının delinmesine ve küresel ısınmaya yol açmaktadır. Bu durum ayrıca, insanların solunum sıkıntıları yaşamasına ve bitki örtüsünün zarar görmesine neden olmaktadır (Romeril, 1985; Mieczkowski, 1995). Sonuç olarak hava kirliliği; yerel halkın ve turistlerin sağlığının bozulmasının, turistlerin destinasyondaki memnuniyetsizliğinin ve çeşitli maddi kayıpların nedeni olabilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014). Ayrıca, turizmle ilgili olarak ulaşımda havayolunun payının artması ve turistik destinasyonlarda klima kullanımının çoğalması ozon tabakasına zarar vermektedir (Gössling, 2002, s. 200).

Su Kirliliği: Yer altı sularının kirlenmesi ve su yollarının yön değiştirmesi, bölge halkı ve turist sağlığının bozulmasına sebep olmaktadır (Yakar ve Ertuğrul, 1997). Turistik destinasyonlarda turistlerin su talepleri günlük hayatın olağan gereksiniminden çok daha fazla olmaktadır. Söz konusu durum, dünya çapında su talebini de artırmaktadır (Mieczkowski, 1995, s. 201; Gössling, 2002, s. 284).

Turistlerin su kullanımı günlük 100-2000 litre arasında değişmektedir. Bahçeler, havuzlar, spa&wellness merkezleri, golf sahaları ve konaklama tesisleri en çok su tüketen yerler olmaktadır (Özgüç, 1998, s. 197; Pratt, 2013, s. 422). Söz konusu tüketim, turistik destinasyonlarda su kıtlığına, yüksek miktarda atık suya ve doğal su kaynaklarının tahrip olmasına sebep olmaktadır (Özgüç, 1998, s. 197). Mieczkowski (1995, s. 201), turistler ve yerel halk arasındaki su kullanımı konusundaki rekabetin kurak yaz mevsimlerinde daha fazla arttığını ve turizmin su kirliliğine dört farklı şekilde yol açabileceğini belirtmektedir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

- En büyük tehdit, düzensiz ve kontrolsüz turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin sonucunda yetersiz arıtma sistemine sahip olan kanalizasyondan kaynaklanan suyun mikrobik kirlenmesidir. Turizm işletmeleri, yazlıklar ve kamp alanlarında üretilen atıkların gerekli işlemlerden geçmeden nehir, deniz ve göllere boşaltıldığı görülmektedir (Mieczkowski, 1995, s. 201). Bu durum özellikle kalkınmanın planlanmadığı ve kanalizasyon sisteminin güncellenmediği küçük adalarda sıklıkla meydana gelmektedir (Inskeep, 1991, s. 344).

-Golf tesislerinde ve turizm işletmelerinin bahçelerinde aşırı kimyevi gübre ve böcek ilaçlarının kullanımı bir diğer problemdir (Mieczkowski, 1995, s. 201).

-Üçüncü faktör, turist taşımacılığıdır. Yolcu gemileri, motorlu tekneler ve diğer eğlence araçları suyu; petrol ürünleri, insan atıkları ve deterjanlarla kirletmektedir (Mieczkowski, 1995, s. 201). Bu durum özellikle kapalı limanlarda ve doğal su dolaşımının yavaş olduğu yerlerde gerçekleşmektedir (Inskeep, 1991, s. 344).

-Dördüncü faktör ise bireysel gezginlerin şişe, teneke kutular vb. çöpleri nehir, göl ve denizlere atma biçimindeki davranışlarıdır (Mieczkowski, 1995, s. 201).

Gürültü Kirliliği: Gürültü kirliliği; turistik destinasyonlarda kullanılan araba, uçak, helikopter, motorlu tekne gibi araçlar ile eğlence parkları gibi belirli türdeki turistik yerlerin yoğunluğundan kaynaklanmaktadır (Inskeep, 1991, s. 345). Bu gürültülü ortam, sessizlik ve rahatlama için seyahat eden turistlerin psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bazı araştırmacılar, bu tür gürültünün vahşi yaşamı ürküttüğünü, bazı hayvan türlerinin göç modellerine müdahale ettiğini ve yuvalama uygulamaları üzerinde olumsuz etkileri olduğunu iddia etmektedirler (Mieczkowski, 1995, s. 194). Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nde jeoloji üzerine yapılan araştırmalar, düşük irtifalı uçuşların tarihi değeri olan eserlere zarar verebileceğini ortaya koymuşlardır. Örneğin; Mesa Verde Milli Parkı, turistik amaçlı gerçekleşen helikopter gezilerinin titreşimlerinden ciddi şekilde hasar görmüştür (Mieczkowski, 1995, s. 194).

Görüntü Kirliliği: Bir destinasyonda turizmin gelişmesiyle birlikte doğal çevrede ciddi oranda görsel değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişiklikleri tek tipleşme olarak ifade etmek mümkündür. En önemli turizm motivasyonlarından biri olarak görülen mekânsal farklılığın da bu şekilde yavaş yavaş ortadan kalktığı görülmektedir (Özgüç, 1998, s. 195-198). Doğal yaşam alanlarının çöplüğe dönüştürülmesi ve çarpık yapılaşma, ciddi görüntü kirliliği yaratmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2014). İçinde bulunduğu bölgenin özellikleri ile uyum içerisinde olmayan bina boyutları ve mimarisi, ön cephelerde bölge mimarisine uymayan materyallerin kullanılması ve binalara devasa reklam panolarının asılması görüntü kirliliğine yol açan diğer unsurlardandır (Inskeep, 1991, s. 345).

Aşırı Kalabalık: Bir destinasyonda turizmin neden olduğu aşırı kalabalık ortam, sokak manzaralarının bozulmasına ve bölgelerin kapasitelerini aşarak güzel görünümünü yitirmelerine neden olabilmektedir (Orbaşlı, 2000, s. 58). Aşırı kalabalık aynı zamanda yerel halkın gündelik hayatını da zorlaştırmakta (Orbaşlı, 2000, s. 57) ve bu kalabalıktan kaynaklı ortaya çıkan çevresel stres, yaban hayvanlarında davranış değişikliklerinin görülmesine sebep olabilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014).

Ekolojik Bozulmalar: Çeşitli su sporları, avcılık, otoyollar dışında araç kullanımı vb. faaliyetler sonucunda yabani hayatın ve kaynakların tahrip edilmesi ile flora ve faunada bozulmalar meydana gelmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014). Destinasyonlarda turizm işletmelerinin sayısının çoğalması ve artan şehirleşme oranı; ormanların yok olmasına, flora ve faunanın zarar görmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, nesli tükenmekte olan canlıların koruma altına alınması ve onların yaşam alanlarındaki ziyaretçi trafiğinin azaltılması gerekmektedir (Aktaş ve Aslan, 1994, s. 43-45).

Doğal çevrenin kitle turizmi tarafından tahrip edilerek kullanımı, ekolojik hasara yol açmaktadır. Parkların ve koruma alanlarının yoğun kullanımı, bitki örtüsü etrafında toprağı sıkıştırmakta ve bitki örtüsünün gelişimini engellemektedir. Dik eğimli alanlarda yürüyüş ve binicilik parkurlarının aşırı kullanımı sonucunda da erozyon meydana gelebilmektedir (Inskeep, 1991, s. 345).

Tarihi ve Arkeolojik Alanlara Verilen Zarar: Söz konusu hasar; aşırı yıpranma, artan nem, titreşim, vandalizm ve grafiti yapma yoluyla meydana gelmektedir (Inskeep, 1991; Kahraman ve Türkay, 2014). Turizmden ve dışsallıklarından kaynaklanan bu aşınmaya örnek olarak piramitler, parthenon ve sürekli yıpranan kolezyum gösterilebilmektedir (Orbaşlı, 2000, s. 59).

2.1.1.1.3. Sosyo-Kültürel Etkiler

Turizm, toplulukların çeşitli konulara bakış açılarını ve diğer ülke vatandaşları ile ilgili görüşlerini etkileyen bir sosyo-ekonomik bir olaydır (Barutçugil, 1984, s. 20). Turizm, çeşitli kültürel ve sosyal özelliklere sahip toplumların etkileşim içerisine girdiği, bireysel ve toplumsal bazda davranış kalıplarının değiştiği sosyal bir olaydır (Kozak vd., 2012, s. 9). Turizmin yarattığı

etkiler incelenirken yalnızca gelir sağlama, ödemeler dengesine katkısı vb. özellikleri gibi ekonomik sonuçları değil; yerel halk ve turistler üzerinde yarattığı sosyo-kültürel sonuçlar da incelenmelidir (Özdemir, 1988, s. 189). İnançlar, değerler ve toplumsal ilişkilerin beraber ele alınması turizmin etkilerinin değerlendirilme sürecinde sosyal ve kültürel kavramların da birlikte değerlendirilmesini sağlamıştır (Büyükkuru, 2019, s. 30). Bleasdale ve Tapsell (1999, s. 188), turizmin etkileri konusunda sosyal ve kültürel olanın birbirinden ayrılması tartışmasının yapıldığını, ancak bu ayrımın çok öznel kalacağını belirtmektedir. Pizam ve Milman (1984, s. 11) ise turizmin sosyo-kültürel etkilerini; turizmin değer sistemlerinde, bireysel davranışlarda, aile ilişkilerinde, sosyal yaşam tarzlarında, ahlaki davranışlarda, yaratıcılıkta, geleneksel törenlerde ve topluluk organizasyonunda değişikliklere sebep olması şeklinde tanımlamaktadır.

Turizmin, gelenekler ve yaşam tarzları üzerinde değişikliklere sebep olduğu bilinmektedir. Bu değişiklikler özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha karmaşık bir hal almakta ve turistlerin yaşam tarzları, yerel halk üzerinde bazı rahatsızlıklar yaratabilmektedir (Barutçugil, 1984; Vellas ve Brecherel, 1995; Garcia vd., 2015). Bir turistik destinasyonda ortaya çıkan sosyo-kültürel etkiler kapsamında; turistik faaliyet türleri, turist tipleri, turistin destinasyondaki kalış süresi, destinasyonda turizmin gelişim hızı, dil ögesi, yerel halkın özellikleri ve turizm faaliyetlerine katılımı ve turizm planlamasının nasıl yapıldığı gibi konular belirleyici olmaktadır (Wilkinson, 1989; King vd., 1993; Haralambopoulos ve Pizam, 1996). Destinasyondaki turist sayısı ve turizmin ne derecede geliştiği gibi noktalar hangi sosyo-kültürel unsurların nasıl ve ne derece etkilenebileceğini belirlemektedir (Brunt ve Courtney, 1999). Son olarak, turizmin sosyo-kültürel etkilerini modernleşme ile toplumlarda meydana gelen etkilerden ayırt etmek oldukça zordur. Teknolojiye ulaşım ve çağdaşlaşma çabaları toplumlarda pek çok değişikliğe sebep olmakta ve hangi etkinin hangi unsurdan ne derecede oluştuğu konusunda bir kesinlikten bahsetmek zorlaşmaktadır (Cater, 1987; Hashimoto, 2002).

Turizmin sosyo-kültürel etkilerinin neler olduğu incelenmeden önce ev sahibi toplum ile turistler arasındaki etkileşimin karakterinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Sutton (1967), ev sahibi-misafir ilişkisini analiz etmeye çalışan ilk araştırmacılardan olmuştur ve bu iki kesim arasındaki ilişkinin özelliklerini şu şekilde tanımlamıştır: “Temas doğası gereği geçicidir. Her iki taraf da ihtiyaçlarını

hızlı bir şekilde karşılamak isterler. İlişki genellikle dengesizdir. Çünkü turistler finansal olarak ev sahibine göre daha iyi durumdadırlar ve yerel halk ile turistler arasında kültürel farklılıklar bulunmaktadır”.

Wall ve Mathieson'a (2006) göre, yerel halk-misafir ilişkisi kısa bir süre devam etmektedir. Çünkü turist genellikle destinasyonda sadece birkaç gün geçirmektedir ve bu nedenle iki kesim arasındaki ilişki yüzeyseldir. Turistler kısa sürede çok çeşitli deneyimler edinmek istemektedirler ve bu durum yerel halk tarafından istismar edilebilmektedir. Turistler, yerel insanlarla tanışmak için sınırlı fırsatlara sahiptir. Çünkü turistler zamanlarının çoğunu turistik tesislerde diğer turistlerle geçirmektedirler. Turistlerin destinasyonda tanıştıkları yerel halk genelde turizm endüstrisinde çalışan insanlardır. Bu nedenle ev sahibi-misafir ilişkileri genellikle resmi (formal) bir şekilde gerçekleşmektedir.

Bir yörede turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyo-kültürel etkiler incelenirken de benzer bir yaklaşım tarzı benimsenecek ve konu olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınacaktır.

2.1.1.1.3.1. Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler

Alanyazında turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri kapsamında; kültürel unsurlara yönelik olumlu katkı, kadınlara yönelik etkisi, önyargılara yönelik etki, eğitim üzerine etkisi ve diğer olumlu sosyo-kültürel etkilere değinilmektedir.

Kültürel Unsurlara Yönelik Olumlu Katkı: Kaybolmakta olan bazı el sanatları ürünleri ve geleneksel öğeler turizm sayesinde yeniden canlanmaktadır (Simpson ve Wall, 1999; Markwick, 2001; Kahraman ve Türkay, 2014). Turizm, ülkelerin sahip olduğu somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerinin korunmasını ve sürekliliğini sağlamaktadır (Orbaşlı, 2000, s. 41; Kahraman ve Türkay, 2014, s. 64).

Zengin bir tarihi geçmişi olan ülkeler, turistleri çekmek için tarihsel ve kültürel sermayelerinden yararlanmaktadırlar. Bu açıdan, destinasyonlardaki tarihi yerleşimlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması adına korunmaları gerekmektedir. Tarihi koruma aynı zamanda toplum için mükemmel bir ekonomik araçtır. Eski tarihi binaların korunması ve restorasyonu yerel halk için sürekli istihdam yaratmada bir katalizör olabilmektedir. Koruma ve restorasyon, geleneksel inşaat zanaatlarında çok

sayıda işçi gerektirmekte ve benzersiz geleneksel becerilerin kaybolmasını engellemektedir (Orbaşlı, 2000, s. 41).

Kadınlara Yönelik Etkisi: Turizm, kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanmasına yardımcı olmaktadır (Rahman, 2010; Yıldız, 2011). Kadınların turizm sektöründe işgücüne katılmaları, hem kendileri hem de sektör adına faydalı olmaktadır. Turizm sektöründe kadınların sıklıkla uçuş görevlisi, garson, kat hizmetleri görevlisi, enformasyon memuru ve çamaşırhane görevlisi olarak istihdam edildikleri görülmektedir (Rani, 2013). Kadınlar, aile bütçesine olumlu katkılar yaparak statülerini yükseltmektedirler. Ancak geleneksel rollerinde meydana gelen değişiklikler, sosyal ilişkileri olumsuz etkileyebilmektedir. Aile içerisinde kadınların erkeklerden daha fazla gelire sahip olmaları erkeklerin kendilerini yetersiz hissetmelerine sebep olabilmektedir (Bal, 1995, s. 229; Erdoğan, 2003, s. 95; Avcıkurt, 2017, s. 51). Türkiye’de de turistik destinasyonlarda her geçen gün kadın girişimcilerin sayısının arttığı ifade edilmektedir (Köse, 2014, s. 68).

Önyargılara Yönelik Etkisi: Turizm, turist gönderen ve turist kabul eden ülke halkı arasındaki önyargıların kalkmasını sağlayabilmektedir (Avcıkurt, 2017, s. 63). Turizm aynı zamanda ziyaretçilerin yerel kültür ve mirası takdir etmesiyle kültürler arası ilişkileri güçlendirebilmektedir. Bu bağlar, her iki kültürün halkları arasında daha büyük bir kültürler arası iş birliğine dönüşen olumlu tutumları beslemektedir (Goeldner ve Ritchie, 2003, s. 301).

Eğitim Üzerine Etkisi: Devletlerin turizmin önemini anlamaları ile beraber eğitim kurumlarında değişiklikler olmuştur. Turizm sektörünün kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak adına lise, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde turizm eğitimi verilmeye başlanmıştır (Avcıkurt, 2017, s. 67). Ayrıca yerel halk üzerinde yabancı dil öğrenme isteği artmaktadır (Mason, 2006, s. 44).

Diğer Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler: Turizm, yaşam standartlarının iyileştirilmesini sağlayabilmektedir. Burada ağırlıklı olarak ekonomik ve kültürel etkilerden bahsedilmektedir (Brunt ve Courtney, 1999; Kervankıran, 2011; Avcıkurt, 2017). Yerel halkın turistlerin hayat tarzlarını olumlu karşıladıkları ve bunun sonucunda onların hayat tarzlarına benzeyen bir tarzı kendi yaşamlarına adapte ettikleri görülmektedir (Avcıkurt, 2017, s. 63). Bunun yanında, turizm ile cinsiyet

fark etmeksizin istihdam yaratılmaktadır ve çalışma şartlarında esneklik söz konusu olmaktadır (Brunt ve Courtney, 1999, s. 495).

Turistlerin öncelikle güvenlik talep ettikleri bilinmekte ve turizmin pek çok ülkede barışı teşvik ettiği görülmektedir. Bu yönüyle, turizmin ülkeler arasındaki siyasi gerginlikleri azaltacağı ve dünya barışının sağlanmasında bir araç olacağı düşünülmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014, s. 64).

2.1.1.1.3.2. Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler

Alanyazında turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri kapsamında; gösteriş etkisi, suç oranına etkisi, ahlaki değerlere olan etkisi, metalaşma ve diğer olumsuz sosyo-kültürel etkilere değinilmektedir.

Gösteriş Etkisi: Bu etki, turistlerin kullandıkları pahalı ve markalı ürünlerin yerel halkta özentiyeye sebep olması ile ortaya çıkmaktadır (McIntosh ve Goeldner, 1990). Gösteriş etkisi aynı zamanda yerel halkın turistlerin bazı alışkanlıklarını ve davranışlarını taklit etmesi şeklinde de kendini göstermektedir. Bu noktada söz konusu kavram kısaca zenginlerle özdeşleşme arzusunu tetikleyen dikkat çekicilik olarak tanımlanabilen snobizm olarak da ifade edilebilmektedir (Kim, 2015, s.17). Yerel halk üzerinde öncelikle giyim tarzında değişiklikler gibi zararsız görünen etkiler oluşabilirken, zararlı maddelerin kullanımı gibi etkiler de söz konusu olabilmektedir (De Kadt, 1979; Mason, 2006). Olumlu açıdan bakılacak olursa, turistlerin ev sahibi toplumu yeni ürünler ile tanıştırdığı ve yeni fikirler getirdiği görülmektedir. Bu şekilde onların bazı davranışlarını değiştirmeleri ve topluluklarına yeni tarzlar, ürünler ve ekonomik faaliyetler getirmeleri için fırsatlar yarattığı söylenebilir (Rahman, 2010, s. 125). Ancak gösteriş etkisi üzerine yapılan araştırmaların çoğu (Clevedon, 1979; De Kadt, 1979; Burns, 2002), olumlu etkilere göre daha fazla olumsuz etkiye işaret etmektedir. Örneğin Clevedon (1979) yerel toplulukların ithal etmek zorunda oldukları ürünleri tüketmeleri ile yerel ekonomi üzerinde ekonomik bir yük oluşturduklarını vurgulamıştır.

Suç Oranına Etkisi: Bir destinasyonda turizm gelişiminin sonuçlarından biri de suç oranlarındaki artışlardır. Suçlar, yerel halk tarafından işlenebildiği gibi turistler tarafından da suç teşkil edebilecek durumlar ortaya çıkabilmektedir (Avcıkurt, 2017, s. 68). Turistlere karşı işlenen suçlar, eyleme konu olan bölgenin

imajını zedelemektedir. Yoksul ülkeleri ziyaret eden varlıklı turistlerin bu ülkelerde hedef haline gelebildiği görülmektedir. Turistlerin ziyaret ettikleri ülkelerde kapalı alanlarda kalmaktan çok açık alanlarda kalmaları, söz konusu riski daha da artırmaktadır (Brunt vd., 2000, s. 418).

Turistlere karşı işlenen suçlardan bazıları şunlardır; cinsel saldırı, dolandırıcılık, kapkaççılık, fuhuş, yaşlılara yönelik fiziksel saldırılar ve hırsızlık (Avcıkurt, 2017, s. 69). Araştırmalar, turist sayısı ile suç faaliyetleri arasında bir bağlantı olduğunu göstermektedir (Mathieson ve Wall, 1982; Ryan, 1993; Buhalis, 1999). Suç faaliyetleri genellikle küçük şehirlerden çok, büyük şehirlerde rapor edilmektedir (Buhalis, 1999, s. 351).

Ahlaki Değerlere Olan Etkisi: Turizmin ahlaki değerlerde meydana getirdiği değişimler; kumar, uyuşturucu kullanımı, seks işçiliği ve alkol kullanımının ortaya çıkması olarak sıralanabilmektedir (McIntosh ve Goeldner, 1990; Shaw ve Williams, 1994). Örneğin; kumar endüstrisi aracılığıyla, bazı hükümetler, bol miktarda vergi geliri elde etmektedir (Hsu, 2014). Öte yandan Kang ve arkadaşları (1996), kumarın topluluklarda ekonomik ve sosyal değişiklikler yarattığını ve destinasyon imajını değiştirdiğini iddia etmektedir. Bu nedenle, politika yapıcıların, ekonomik faydalarını hesaplamadan önce kumar ve diğer kötü alışkanlıkların sosyal ve imaj maliyetlerini göz önünde bulundurmaları ve anlık ekonomik kazançlar lehine uzun vadeli sosyal ve kültürel maliyetlerini göz ardı etmemeleri gerektiği vurgulanmaktadır (Rahman, 2010, s. 117).

Metalaşma: Yerel kültür unsurlarında görülen metalaşma ve seri üretimin gelenek ve görenekleri kötü etkilediği belirtilmektedir. Bu durumun özellikle yerel kültür unsurlarının manipüle edilerek turistlere yönelik bir tüketim unsuru haline getirilmesi ile gerçekleştiği ifade edilmektedir (Mathieson ve Wall, 1982; Henry, 2000; Orbaşlı, 2000). Turistlerin tüketimine yönelik olarak kültürün şekillendirilmesi el sanatları, gelenek ve göreneklerde kâr amaçlı yapılmış değişikliklere sebebiyet vermektedir. Kültürler zamanla turizm kültürlerine dönüşmekte ve gerçek olan ile turistlere sunulan arasındaki fark belirsizleşmektedir (Craig-Smith ve French, 1994; Inskip, 1994). Rahman'a (2010, s. 124) göre teknolojiye dayalı üretim uygulamasında ürünlerde geleneksel özellikleri kaybetme tehdidi bulunsa da bu metalaştırma en azından geleneğin korunmasına yardımcı olduğu için kabul edilebilmektedir. Hashimoto (2002, s. 215) ise metalaştırma ile olsa da geleneklerin

ve mirasın korunmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunulabileceğini, aksi takdirde kültürel unsurların modernleşme dalgaları ile yok olabileceğini iddia etmektedir.

Diğer Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler: Turizmin insanın insana hizmet ettiği bir sektör olması sebebiyle bu sektörde çalışan işgücünün kendini köle gibi hissetmesi söz konusu olabilmektedir (McIntosh ve Goeldner, 1990). Yerel halk, turistlerin yaşam tarzlarını gözlemlemekte ve onların yaşam tarzlarına benzer bir yaşamı seçmektedir (Brunt ve Courtney, 1999; Kervankıran, 2011; Avcıkurt, 2017).

Bununla birlikte, turizmin geliştiği destinasyonlarda yaşayan yerel halkın kullandığı dilde de çeşitli değişimler meydana gelmektedir. Turistler ve ev sahibi topluluk arasında doğrudan iletişimi içeren sosyal temas yolu ve yerel halkın turistlerin dilini kopyalamak isteği gibi birtakım davranışlar içine girmesi, yerel dilde değişimler meydana getirebilmektedir (White, 1974). Bunun yanı sıra turistlerin ise yerel kültür unsurlarını sadece eğlence olarak görmeleri halinde yerel halkın kültürel gururunun yok olması söz konusu olabilmektedir (McIntosh ve Goeldner, 1990).

2.1.2. Destinasyonlarda Turist-Yerel Halk Etkileşimi

Bu bölümde, destinasyonlarda turist-yerel halk etkileşimine kuramsal açıdan yaklaşılmış (alanyazında konuyla ilgili ortaya konan modeller ve teoriler tartışılmış) ve destinasyonlarda turizm gelişiminin etkilerine yönelik olarak yerel halkın algı ve tutumlarına ilişkin kavramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

2.1.2.1. Turist-Yerel Halk Etkileşimi İle İlgili Modeller ve Teoriler

Destinasyonlarda turizm gelişimine yönelik yapılan planlama ve politikalar, yerel halk tarafından desteklenmediğinde uygulama aşamasında sıkıntılar doğabilmektedir. Turizm türü, hedeflenen kitleler vb. turizm politikalarına yönelik tüm konularda yerel halk ile görüş alışverişi yapılmadan alınan tüm kararlar, kamu otoritesinin değerlendirmeleri sonucunda alınan kararlar olacaktır ve başarısızlık ihtimali artacaktır (Akova, 2006, s. 3).

Destinasyonda turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın algılarının yaklaşık 40 yıldır araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Jafari (1986), yerel halkın turizm algısına yönelik yapılan çalışmalar üzerine yaptığı tarama sonucunda

1960'lı yıllarda turizmin olumlu etkilerinin vurgulandığını, 1970'li yıllarda turizmin etkilerine yönelik dengeli bir bakış açısının sergilendiğini ve 1980'lerde ise olumsuz etkiler üzerinde durulduğunu belirtmektedir.

Tez çalışmasının bu kısmında söz konusu 40 yıllık geçmişte ortaya konan teori ve modellerden destinasyon yaşam döngüsü, rahatsızlık endeksi, sosyal değişim, bütünleşik tehdit, temas hipotezi, toplumsal aidiyet, yere bağlılık ve duygusal dayanışma teorileri incelenecektir.

2.1.2.1.1. Destinasyon Yaşam Döngüsü Modeli

Destinasyon yaşam eğrisi konusunda en bilindik model, Butler (1980) tarafından geliştirilmiştir. Butler'a (2006, s. 5-7) göre turizm destinasyonları organik yapılarıdır ve zamanla çeşitli değişim süreçlerinden geçmektedirler. Butler geliştirmiş olduğu destinasyon yaşam eğrisi modelinde; turistik destinasyonların keşif, iştirak, büyüme, pekişme, durgunluk, gerileme ve yeniden canlanma şeklinde dönemlerden geçtiğini ve yerel halkın turizm gelişimine yönelik tavırlarının her dönemde farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

Keşif aşaması, bölgenin sınırlı sayıda macera sever gezginler tarafından ziyaret edildiği, turizme yönelik altyapının yeterli düzeyde olmadığı ve bölgede turizm işletmelerinin bulunmadığı aşamadır. Bu aşamada, var olan yerel hizmetleri ortak kullandıkları için yerel halk ile turist arasındaki etkileşim oldukça yüksek düzeydedir. İştirak aşamasında, ziyaretçi sayısında bir artış gözlenmekte ve az sayıda işletme ziyaretçilere yönelik mal ve hizmet sunmaktadır. Bu aşamada da bölgede altyapı konusundaki eksiklikler dikkat çekmektedir. Büyüme aşamasında, bölgesel küçük ölçekli işletmelerin yerini yüksek sermayeye sahip büyük ölçekli işletmeler almaktadır. Bölgede artık bir turizm sezonundan bahsedilebilmekte ve yüksek sezonda turist sayısı, yerel halkın sayısını aşmaktadır. Pekişme aşamasında ziyaretçi sayısı artmakla beraber artış ivmesi önceki aşamalar kadar yüksek olmamaktadır. Turizm, bölgenin en önemli sektörlerinden biri olmakla beraber tanıtım ve pazarlama faaliyetleri ile turist sayısının yükseltilmesi ve turizm sezonunun uzatılması hedeflenmektedir. Bu aşamada ayrıca, turizm sektöründe çalışmayan yerel halkın turist sayısına ve turistlere sunulan imkânlarla yönelik tepkileri ortaya çıkabilmektedir. Gerileme aşamasında, bölgenin taşıma kapasitesinin aşıldığı ve

ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu aşamada bölgeye olan ilgi azalmaktadır ve bölge pazardaki rekabetçi konumunu ve pazar payını kaybetmektedir. Yani turistlerin bölgede kalış süresi oldukça azalmıştır. Yeniden canlanma aşamasında bölgenin turizm planlama ve politikasında değişiklikler gerçekleşmektedir. Turistler tarafından bilinmeyen doğal ve tarihi çekicilikler ya da insan eliyle yapılmış çekicilikler ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır (Butler, 2006, s. 10). Butler (2006, s. 10); var olan turizm çeşitlerinin, turist sayısının ve karar alıcıların tercihlerinin turizm destinasyonlarında görülen gelişim aşamalarında farklılıklar yaratabileceğini belirtmiştir.

2.1.2.1.2. Rahatsızlık Endeksi

Doxey (1975), yerel halkın yaşadıkları yöreyi ziyaret eden turistlere yönelik tutumlarının turizmin gelişim aşamasına bağlı olarak farklılaştığını öne sürerek bir model oluşturmuştur. Model, turist sayısını baz alarak yerel halk ve turist ilişkisi sonucu ortaya çıkan toplumsal stresin geçirdiği süreci açıklamaktadır (Avcıkurt, 2017, s. 33). Doxey (1975) ve Beeton (2006) model içerisinde geçen dört aşamayı şu şekilde açıklamaktadır:

Giriş aşamasında, yöreye az sayıda turist gelmekte, yerel halk turizmin ekonomik ve sosyal katkıları dolayısıyla kendini mutlu hissetmektedir. Bu dönemde genellikle kamu otoriteleri tarafından ciddi bir planlama yapılmadığı görülmekte ve turizm konusunda yerel halk girişimleri söz konusu olmaktadır. İlgisizlik aşamasında, yerel halk turizmden beklediği getiriye elde edemeyeceğini anlamıştır ve turistlerle sadece maddi getiriye yönelik olarak daha resmi bir ilişki kurmaktadır. Bu aşamada yerel halk, turizm sebebiyle meydana gelen sosyo-kültürel ve çevresel etkilerle ilgili kaygılar duymaktadır. Üçüncü evre olan kızgınlık aşamasında, destinasyonda yoğun kalabalık ve trafik problemleri ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada kitle turizmi yoğunluktadır ve yerel halkın şikâyetleri artmaktadır. Son evre olan düşmanlık aşamasında ise turist sayısında meydana gelen artışın artık yerel halkın gündelik hayatında sorunlara sebep olduğu görülmektedir. Yerel halk çoğu problemin sorumlusu olarak turistleri suçlamaktadır ve turistlere duyduğu nefreti açıkça ifade etmektedir.

Faulkner ve Tideswell (1997, s. 6), çeşitli etmenlerin Irridex modelinde belirtilen dört aşamanın meydana gelmesinde rol oynadığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda bölgedeki turizm çeşidi, turist tipleri, turist ve yerel halk arasındaki kültürel farklılıkların derecesi ve turizm sezonunun uzunluğu önemli etmenler olarak belirtilmiştir. Long ve arkadaşlarının (1990), 28 farklı kırsal alanda gerçekleştirdikleri çalışmanın sonuçları söz konusu modeli desteklemektedir. Araştırmanın yapıldığı bölgelerde yerel halkın turistlere yönelik tutumlarının önceleri olumlu seyrederken ilerleyen aşamalarda olumsuz doğru yöneldiği görülmüştür. Ancak Çetinkaya ve Dedemen (2013, s. 22) tarafından Antalya Belek'te gerçekleştirilen çalışmada ise bölge giriş aşamasında olmamasına rağmen yerel halkın %75'inin turistleri görmekten memnuniyet duydukları ortaya konulmuştur.

2.1.2.1.3. Sosyal Değişim Teorisi

Turizmin etkilerine yönelik olarak yerel halkın tutumlarını ele alan modellerden bir diğeri, Homans (1961), Emerson (1962) ve Levi-Strauss (1969) tarafından geliştirilen sosyal değişim teorisidir (McGehee ve Andereck, 2004; Çetinkaya ve Dedemen, 2013). Ap (1992), söz konusu teorinin bireyler ve gruplar arasındaki kaynak değişiminin açıklanmasında kullanılabilecek bir sosyolojik teori olduğunu vurgulamıştır.

Teoriye göre, elde edilen faydanın maliyeti geçmesi ve söz konusu faydanın toplum tarafından değerli görülmesi halinde değişim süreci devam etmektedir (Carmichael, 2006; Gürsoy vd., 2010). Bu faydalar sosyal, psikolojik ya da maddi olabilmektedir. Para, hizmet, eşya, sevgi, saygı, statü ve bilgi, bu faydalara örnek olarak verilebilmektedir (Andereck vd., 2005, s. 1061). Teorinin varsayımına göre; turizmden fayda sağlayan kesim turizm konusunda olumlu tutuma sahip olurken, yeterince fayda sağlayamayanların kısmen daha olumsuz tutum içinde olacağı beklenmektedir. Değişim sürecinde bireysel faydalar dikkate alınmakla beraber, toplumsal etkiler de göz önünde bulundurulmaktadır (Harril, 2004; Andereck vd., 2005). Sürecin organik yapıda olmasından dolayı bireylerin turizmden elde ettikleri faydanın azalması halinde turizme karşı tutumları da değişebilmektedir (Ap, 1992, s.669; Garcia vd., 2008, s. 96).

Teorinin 1990'lı yıllar itibariyle turizm alanında kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Perdue ve arkadaşları (1990), yerel halkın turizmden yarar sağladıklarında turizm gelişimi konusunda olumlu tutumlara sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ap (1992) ise gerçekleştirdiği çalışma sonucunda teoriyi doğrulamış ve yerel halkın turizmin yarattığı birtakım maliyetlerin turizm sonucu ortaya çıkan faydaları geçmediği sürece turizm gelişimini desteklediğini belirtmiştir. Buna ek olarak, sosyal değişimin dört aşamada gerçekleştiğini belirtmiş ve bu aşamaların; değişimin uygulamada görülmesi, değişimin gerçekleşmesi, değişimin değerlendirilmesi ve değişim ile meydana gelen sonuçların değerlendirilmesi şeklinde gerçekleştiğini ifade etmiştir.

2.1.2.1.4. Bütünleşik Tehdit Teorisi

Bütünleşik tehdit teorisi, grupların birbirleri ile olan ilişkilerinde meydana gelen değişimin sebep olduğu şartlara odaklanmaktadır. Bireyler ve gruplar hayatlarını devam ettirmek ve amaçlarına ulaşmak için gereksinim duydukları kaynakları başkalarının da kullanmasıyla kendilerini tehdit edilmiş hissedebilmektedirler. Bu yüzden, gruplar kaynakları kullanan diğer gruplar ile rekabet içerisine girip, onlara karşı olumsuz tutumlar sergileyebilmektedir (Saatcı, 2016, s. 78).

Teoride, dört temel tehdit şekli olduğu belirtilmiştir. Bunlar; sembolik tehdit, gerçekçi tehdit, olumsuz yargılar ve gruplar arası kaygılardır (Oskamp, 2000, s. 25-27; Ward ve Berno, 2011, s. 1559'dan aktaran Avcıkurt, 2017; Redmond, 2013, s. 2). Güvenlik, ekonomi, politika, sağlık ve refah gerçekçi tehditler kapsamında değerlendirilen konulardır (Redmond, 2013, s. 3). Yerel halkın bağımlılık yaratan madde kullanımındaki artışı, yabancı personellerin çalıştırılmasıyla yerel halkın istihdamının azalması, konut ve arazi fiyatlarının artışının turist kaynaklı olduğunun düşünülmesi, gerçekçi tehditlere örnek olarak verilebilmektedir (Avcıkurt, 2017, s. 119). Sembolik tehditler; bireylerin ve grupların farklı bir ahlak, değerler, inançlar, normlar ve tutumlara sahip olmaları ile ilgili hissedilen tehditleri ifade etmektedir (Ward ve Berno, 2011, s. 1559; Redmond, 2013, s. 3). Bir turizm destinasyonunda yaşayan yerel halkın kendisini soyutlanmış hissetmesi, yaşadığı çevrenin tahrip edilmesi, ailevi değerlerinin bozulması ve kültürün metalaşması sembolik tehditlere

örnek olarak gösterilebilmektedir (Avcıkurt, 2017, s. 119). Olumsuz kalıp yargıların, temas halinde olmayan gruplar arasında birtakım olumsuz görüşler ortaya çıkabileceği ifade edilmektedir. Bu görüşler yaş, meslek, etnik yapı ve eğitim seviyeleri değişkenleri kapsamında olmaktadır (Güzel, 2007, s. 50). Turizmde yerel halkın turistlere karşı olumsuz kalıp yargıları ağırlıklı olarak kaba, ukala ve geri kafalı şeklinde olmaktadır (Ward ve Berno, 2011, s. 1562). Başka bir gruba karşı olumsuz kalıp yargılara sahip olarak davranan gruplar, kendilerini tehdit altında hissedebilmekte ve gruplar arası etkileşim olumsuz sonuçlanmaktadır (Paolini vd, 2004, s. 773). Gruplar arası kaygılar ise bireylerin bir grup içerisinde ya da bireysel etkileşim halindeyken kendilerini yetersiz görmeleri, süreç içerisinde alay konusu olmaları ve utanmaları olasılığı nedeniyle hissettikleri tehditleri ifade etmektedir (Ward ve Berno, 2011, s. 1559). Hissedilen söz konusu olumsuz duygular gruplar arası çatışmaya ve düşmanlığa dönüşmektedir. Yerel halkın turistlerle etkileşim içerisine girdiklerinde kendilerini nasıl hissedeceklerini hayal etmeleri ve turistlerin yaklaşımlarından kaynaklanabilecek olumsuz durumları düşünmeleri, gruplar arası kaygılar olarak değerlendirilebilmektedir (Stephan ve Stephan, 2000, s. 27).

2.1.2.1.5. Temas Hipotezi

Gruplar arasında temas eksikliğinin, grupları oluşturan bireyler arasındaki sınırları netleştirdiği görülmektedir (Hewstone ve Greenland, 2000, s. 140). Allport (1954) gerçekleştirdiği çalışmada, gruplar arasındaki etkileşim ve temasın belli şartlar sağlandığında olumlu neticeler verebileceği sonucuna ulaşmıştır. Bu şartlar; eşit statü, grupların ortak amaçlara sahip olması, iş birliği yapması ve otoritelerin destek sağlamasıdır.

Gruplar arası önyargı oluşumunu önlemek için geliştirilen temas hipotezi; birbirleri ile etkileşim kurmayan gruplar arasında önyargılar varsa, gruplar arası olumlu bir etkileşim sağlanması halinde önyargıların azalabileceğini öne sürmektedir. Olumlu etkileşim sağlanması halinde var olan olumsuz kalıp yargıların varlığı ve sebepleri sorgulanmaya başlanacaktır (Gürkaynak, 2012, s. 3). Gruplar, birbirlerinin kültür ve gelenekleri hakkında bilgi edinebilmekte, arkadaşlıklar ve dostluklar kurabilmekte, birbirlerine karşı saygı ve hoşgörü sahibi olabilmekte ve hem turistlerin hem de yerel halkın kendilerine olan güveni artabilmektedir

(Reisinger, 1994, s. 744). Ancak sadece temas aracılığıyla farklı ırk ve kültürler arasındaki uyumun yakalanmadığı görülmektedir. Temasın gruplar arası iş birliği ile sağlandığı durumlarda daha olumlu sonuçlar alınmıştır (Avcıkurt, 2017, s. 121-124). Ayrıca, temas ile elde edilen deneyim, temas öncesi, temas anı ve temas sonrası şeklinde değerlendirilerek turist tiplerine göre değişebilmektedir (Fan vd., 2017). Cialdini (2001, s. 273) yaptığı araştırmada, gruplar arasında çatışma ve çeşitli uyumsuzlukların çok kolay ve hızlı bir şekilde ortaya çıktığını göstermiştir. Birbirlerine düşman olan iki grubun sadece ortak bir amaca ya da çıkara sahip olduklarında iyi ilişkiler kurduklarını, hatta dost olduklarını belirtmiştir.

Reisinger'e (1994, s. 745) göre birbirlerine karşı olumsuz algılara sahip olan yerel halk ve turistler arasında sağlanacak temasın gelişmesi için bazı koşullar bulunmaktadır. Bunlar; turist ve yerel halkın eşit statüye sahip olması, göstermelik olmayan samimi bir ilişkinin kurulması, grupların ortak ilgi alanlarının bulunması ve ortak faaliyetler yapmaları ve sosyo-ekonomik olarak yüksek seviyedeki gruplar arasında etkileşimin olması şeklindedir.

2.1.2.1.6. Toplumsal Aidiyet Teorisi

Bir yörede turizmin gelişimine yönelik olarak yerel halkın tutumları konusunda ortaya konan kuramlardan bir diğeri, toplumsal aidiyet teorisidir. Um ve Crampton (1987), araştırmaları sonucunda gelenek ve göreneklerine bağlı olan toplulukların turizm gelişimine olan yaklaşımlarının olumsuz olduğunu ortaya koymuşlardır. Buradan hareketle, turizm ile topluluğa bağlılık arasındaki ilişki incelenmeye başlanmıştır. McCool ve Martin (1994), toplumsal aidiyet hisseden kişilerin turizmin olumlu yönlerini daha fazla hissettiği ve turizmin yarattığı maliyetin yerel halk arasında eşit dağıtılmadığını anladığını belirtmiştir. Jurowski ve arkadaşlarının (1997) yapmış oldukları çalışmada; toplumsal aidiyet hisseden yerel halkın turizmi ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan desteklediği, çevresel açıdan ise desteklemediği tespit edilmiştir. Kang ve Choi (2002) ise yerel halkın turizme yönelik algılarını ölçen ve 'topluluğa bağlılık' adını verdikleri bir ölçek geliştirmişlerdir. Bu ölçek; kimlik, bağımlılık ve sosyal ilişki şeklinde ifade edilen üç alt boyuttan oluşmaktadır.

Diğer yandan; destinasyonda ikamet süresi, doğum yeri ve yerel halkın birbirine olan kültürel yakınlığı teori üzerinde etkili olan değişkenlerdir ve bunlar yaşanılan yere olan aidiyet duygusunu önemli ölçüde etkileyebilmektedir (Williams vd., 1995, s. 424). Wang ve Chen'in (2015) çalışmasında da bu sonucu destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır.

Yerel halkın toplumsal aidiyet düzeyinin yüksek olduğu durumlarda turizme verdiği desteğin yüksek olabileceği görülmektedir. Bu durumda yerel halk bölgeye sermaye girişinin yerel ekonomiye ve halka fayda sağlayacağını düşünerek turizme karşı olumlu bir tavır sergilemektedir. Sonuç olarak, turistik destinasyonun sahip olduğu ekonomik koşulların toplumsal aidiyet duygusu üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Gürsoy ve Rutherford, 2004, s. 501, Gürsoy vd., 2010, s. 391).

2.1.2.1.7. Yere Bağlılık Teorisi

Yere bağlılık, insanlar ve yerler arasında duygusal, bilişsel ve davranışsal bağların meydana gelebileceği fikri ile oluşan ve merkezine hissiyatı alan bir kavramdır (Brown ve Perkins, 1992, s. 284; Low ve Altman, 1992, s. 5). Low ve Altman (1992, s. 5), yere bağlılık hissiyatını gündelik hayatta kişisel ve sosyal kapsamda değerlendirmişlerdir. Kişisel olarak bakıldığında; yere bağlılık, insanların mekân ve genel olarak mekânın çevresinde olanlar ile ilgili sahip oldukları aşinalık sonucunda kendilerini güvende hissetmelerine, insanların yaratıcı olmalarına, hayatlarını kontrol etmelerine ve rahatlamalarına olanak sağlayabilmektedir. Sosyal açıdan değerlendirildiğinde ise geçmişin çeşitli dönemlerine ait hatıraların, dini, kültürel ve ulusal değerlerin insanlar arasında bağ kurması ve toplumsal olarak gurur ve onur yaratması söz konusu olmaktadır.

Scannell ve Gifford (2010), yere bağlılık konusunda çevre, birey ve süreçler şeklinde üç alt boyut geliştirmiştir. Çevre boyutu, kişinin sosyal ve fiziksel çevreye olan bağlılığını ifade etmektedir. Sosyal çevreye olan bağlılık, kişinin arkadaş ve aile çevresi ile ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Fiziksel çevreye olan bağlılık ise tabiat ve manzara gibi çevrenin fiziksel özelliklerine duyulan bağlılıktır. Birey boyutunda bireysel, kültürel ve grup düzeyleri bulunmaktadır. Dini ve tarihi unsurlar; kültürel düzeyi, balayı yapılan ya da evlenme teklif edilen yerler; bireysel düzeyi ifade etmektedir. Ulusal açıdan önemli görülen bir yere ise grup düzeyinde bağlılık

duyulabilmektedir. Süreçler boyutunda ise duygusal bağlılık kapsamında hissedilen çeşitli duygular yer almaktadır. Örneğin; savaş ve doğal afetler gibi sebeplerden ötürü bir yerin yıkılması ile o yere duygusal bağlılık hissedilmektedir.

Turizm alanyazınında yere bağlılık kavramı, yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algıları ve desteği kapsamında incelenmiştir (Gu ve Ryan, 2008; Kaján, 2014). Güvenlik, gizlilik, çekicilik ve kendini özdeşleştirme gibi unsurlar, turistlerin destinasyon sadakati ve tekrar ziyaret etme niyetinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda turizm pazarlaması kapsamında değerlendirildiğinde de yere bağlılık teorisi oldukça önemlidir (Tsai, 2012).

Kaltenborn ve Williams (2002), Norveç'te yerel halk ve turistlerin yere bağlılık düzeylerini ölçtükleri araştırmalarında yerel halkın bağlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Stedman (2006), Amerika Birleşik Devletleri'nde yerel halk ve ikinci konut sahibi olan turistlerin yere bağlılık düzeylerini ölçmüştür. Araştırma sonucunda, yerel halkın bağlılık düzeylerinin sosyal ilişkiler ve toplum olma duygusundan etkilendiği, ikinci konut sahibi turistlerin ise bağlılık düzeylerinin doğal çevreden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili yazında yerel halk ve turistler arasındaki ilişkilerin ekonomik açıdan incelendiği pek çok çalışma olduğu görülmektedir (Mathieson ve Wall, 1982; Liu ve Var, 1986; Milman ve Pizam, 1988; Olalı ve Timur, 1988; King vd., 1993; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Brunt ve Courtney, 1999; Demiral, 2012; Ünlüönen vd., 2015; Vatan ve Zengin, 2015; Yu vd., 2017; Bildin, 2019; Hassan, 2019). Bununla birlikte, söz konusu ilişkilerin duygular açısından incelenmesinin gerekliliği de alanyazında sıklıkla ifade edilmiştir (McIntosh, 1998; Pizam vd., 2000; Prentice vd., 1994; Wearing ve Wearing, 2001). Bu bağlamda alanyazında; yerel halk ile turistlerin ortak inançları paylaşabileceğini (Cohen, 1996; Sherlock, 2001), ortak davranışları olabileceğini (Pizam ve Sussman, 1995; Fredline ve Faulkner, 2000; Kneafsey, 2001; Derrett, 2003; Snepenger vd., 2003) ve birbirleri ile olumlu ilişkiler kurabileceklerini gösteren çalışmalar (Prentice vd, 1994; Pizam vd., 2000; Sherlock, 2001; Wearing ve Wearing, 2001) gerçekleştirilmiştir. Burada bahsi geçen unsurların hepsi Durkheim'ın (1995 [1915]) belirttiği gibi bir duygusal dayanışma deneyimlemenin öncüleri olmuşlardır. Durkheim'ın yazıları (1995 [1915]), turistik bir destinasyondaki yerel halk ve turistler arasındaki bu tür potansiyel ilişkileri

açıklamada kullanılacak uygun bir çerçeve sunmaktadır (Woosnam ve Norman, 2010, s. 366). Bir sonraki başlık altında duygusal dayanışma teorisine ve duygusal dayanışmanın alt boyutlarına detaylı olarak değinilmektedir.

2.1.2.1.8. Duygusal Dayanışma Teorisi

Turist-yerel halk etkileşimi açısından bu noktaya kadar bahsedilen kuramlarda da görüldüğü gibi bu teorilerin yerel halk ile turistler arasındaki potansiyel yakınlığı göstermesi bakımından sınırlı kaldığı dikkati çekmektedir. Stokowski'nin (2002) de belirttiği gibi bu teorilerde söz konusu gruplar arasındaki ilişkiler, çoğu zaman yüzeysel karşılaşmalara veya "işlevsel değiş tokuşlara" indirgenmektedir. Benzer şekilde Harrill (2004) ve McGehee ve Andereck (2004) gibi araştırmacılar da mevcut teorilerin tutarsız bulguları göz önüne alındığında, yerel halk-turist ilişkisinin daha geniş bir teorik düzlemde incelenmesinin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Woosnam (2011a), söz konusu çalışmaların sonuçları dikkate alındığında yerel halk ile turistler arasında bir dayanışma duygusundan söz edilemeyeceğini ifade etmektedir.

Turist-yerel halk etkileşimleri araçsal olup, sınırlı olarak görülebilmektedirler ve geniş kapsamlı veya uzun süreli sonuçlara sahip olmaları beklenmemektedir. Bu etkileşim arkadaşlığa dönüştüğünde, ortaya çıkan bu durum olağanüstü ve alışılmadık bir durum olarak kabul edilmektedir (Van den Berghe, 1994). Bu tarz bakış açısının Aramberri (2001) tarafından da paylaşıldığı görülmekte ve burada ekonomik çıkar vurgulanmaktadır. Yerel halk ve turistler arasında daha derin (daha az yüzeysel) bir ilişki olma ihtimali olduğundan, böyle bir bakış açısı sınırlıdır. Rothman (1978), yerel halk ve turistler arasında yakın ilişkilerin oluşma potansiyelinin, bireyler arasındaki sosyal etkileşimlerin sıklığı arttıkça çarpıcı biçimde yükseldiğini bulmuştur. Bu tür bir sonuç, Reisinger'in (1994), yerel halk ve turistler arasındaki temas ve etkileşimin bireyleri daha yakın hale getirdiğini ve birbirlerini daha iyi anlamayı teşvik ettiğini gösteren çalışmasını desteklemektedir. Özellikle yerel halk ve turistlerin sahip oldukları inanç ve davranışları paylaşmaları ve etkileşime girmeleri sonucunda birbirlerine yönelik çoğunlukla kabul ettikleri kalıp yargıları azalabilmektedir. Buradan hareketle, duygusal dayanışmanın ortaya çıktığı ilişkiler söz konusu olabilmektedir (Woosnam ve Norman, 2010).

Duygusal dayanışma kavramının, Emile Durkheim'in yazılarına ve özellikle de din üzerine yaptığı çalışmalara dayandığı söylenebilir. Durkheim'in niyeti, dini bir grubun üyeleri arasındaki dayanışmayı neyin yarattığını belirlemek olmuştur ve bulunduğu şey, dayanışmanın kutsal inançlardan ve törensel davranışlardan kaynaklandığı yönündedir. Duygusal dayanışma teorisinin ortaya çıkmasında Durkheim'in (1995 [1915]) araştırmaları etkili olmuştur. Teori; insanların ortak inançları paylaşmaları, birbirleriyle etkileşime girmeleri ve birtakım ritüeller ile ilgili davranışları paylaşmaları ile bir duygusal dayanışma geliştirdikleri varsayımı üzerine temellendirilmektedir.

Durkheim (1995) yazılarında "duygusal dayanışma" terimini hiçbir zaman açıkça kullanmazken, çalışmalarında toplumdaki bütünleşme ve dayanışmaya oldukça kapsamlı ve üstü kapalı bir şekilde odaklanmıştır (Giddens, 1979). Sosyolojideki en iyi bilinen yapısal-işlevselci teorisyenlerden biri olan Durkheim, dini, ortak değerlerin geliştirilmesinde özellikle etkili olan ve bireyleri toplumla bütünleştiren iyi bir kaynak olarak görmüştür (Wallace ve Wolf, 2006).

Durkheim, bir dine mensup kişilerin paylaştıkları inanç ve ritüeller ile meydana gelen duygusal bağlantıyı duygusal dayanışma olarak değerlendirmiştir (Barbalet, 1994). Durkheim (1995), bir dinin bu duygusal dayanışmaya dayandığını, bir tanrı veya ibadet yerine dayanmak zorunda olmadığını belirtmiştir.

Duygusal dayanışma kavramı, yaklaşık bir asırdır var olduğundan, sosyoloji, antropoloji, gerontoloji, sosyal psikoloji ve aile çalışmaları gibi birçok disiplinde uygulama alanı bulmuştur (Woosnam, 2008, s. 51). Durkheimci düşünciyi kullanan Barbalet (1994), duygusal dayanışmayı bir grubun üyeleri tarafından tutulan yas, diğer bir ifadeyle paylaşılan acı olarak açıklamıştır. Bir grubun, ritüellerin kişide oluşturması gereken duyguya ulaşmasının yolu, yalnızca bilişsel veya kültürel süreçlerden ziyade sosyal olarak konumlandırılmış bedensel hareketler ve ilişkilerle de olmaktadır (Barbalet, 1994, s. 121). Bu durum, inançların ve değerlerin önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak grup içerisinde paylaşılan duygusal dayanışma evresine ulaşılmasında en önemli parçalardan biri, davranış şeklidir (Collins, 1975).

Suchman (1964) tarafından dayanışma; etnik gruplar, üyelerin tıbbi bakıma karşı tutumları, hastalık hakkındaki bilgileri ve hastalık sırasındaki davranışları ile

ilgili bir çalışmada arkadaşlık açısından ölçülmüştür. Gruplar arasındaki farklılıklar, altı sosyal organizasyon indeksi kullanılarak bulunmuştur. Bunlar: etnik ayrıcalık, arkadaşlık dayanışması, sosyal grup uyumu, aile geleneği, otoriteye uyum sağlama ve dini katılım şeklindedir. Yazar, bir topluluktaki etnik bir grubun, arkadaşlık veya aile düzeyinde sosyal olarak birbirine ne kadar bağlıysa, bu grubun üyelerinin hastalıklar hakkında o kadar düşük bilgiye sahip olduğunu belirtmiş ve profesyonel tıbbi bakıma karşı şüphecilik ve hastalık sırasında bağımlılık gösterme olasılığının da oldukça yüksek olduğunu eklemiştir (Suchman, 1964, s. 319). Woosnam (2008, s. 58), dostluk dayanışmasına odaklanan Suchman'ın (1964) bu çalışmasında dayanışmanın duygusal yönleri yerine bilişsel ve davranışsal ölçüler kullanıldığını belirtmektedir.

Aile desteğini inceleyen Lowenstein ve Daatland (2006), aile dayanışmasını altı farklı maddeyle ölçmüşlerdir. Bunlar; duygusal (yakın hissetme), fikir birliği (benzer görüşleri paylaşma), yakınlık (yarım saatten az mesafede yaşama), yüz yüze temaslar (en azından haftada bir defa iletişim kurma), yardım etme ve yardım alma (ev işleri, bahçe işleri, alışveriş ve ulaşım) şeklindedir. Lowenstein ve Daatland (2006) çalışmalarında, duygusal dayanışmanın aile dayanışmasıyla büyük bir ilişkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Ancak bu çalışmada yalnızca bir duygusal dayanışma ölçüsü kullanılmış ve "birine yakın hissetme" olarak işlevselleştirilmiştir.

Etkileşim ve dayanışma (özellikle duygusal), Bahr ve arkadaşlarının (2004) Amerika Birleşik Devletleri Middletown'da ilkokul ve lise öğrencilerini inceledikleri uzun süreli bir çalışmanın da odak noktası olmuştur. Yazarlar, ebeveynleri ile çocuklar arasındaki duygusal dayanışmayı belirlemek için ebeveynlerle geçirilen zamanı ölçüt almışlardır. Bahr ve arkadaşları (2004), dayanışmayı özdeşleşme, yakınlık ve anlaşma olarak ölçmüşlerdir. Velilerle geçirilen zamanın (etkileşim) duygusal dayanışmanın önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmakla birlikte, bu bulgu varyansın sadece %9'unu açıklayabilmiştir. Buradan hareketle yazarlar, gelecekteki çalışmalarda daha iyi duygusal dayanışma göstergelerine ihtiyaç olduğu sonucuna varmışlar; paylaşılan davranış ve inançların, öğrencilerin velilerle algılanan dayanışmasının daha iyi belirlenmesini sağlayabileceğini eklemiştir.

Son olarak duygusal dayanışmanın bir ölçüsü olmasa da bazı araştırmacılar (Lankford ve Howard, 1994; Teye vd., 2002; Andereck vd. 2005), yerel halkın turistlerle kurdukları temas veya etkileşimin derecesinin yöre halkının turizm ve

turizmin gelişimi hakkındaki tutumlarını açıklamak için ne derece uygun olduklarını incelemişlerdir.

Yukarıda ele alınan alanların ötesinde, duygusal dayanışmaya veya Durkheim'in din konusundaki bakış açılarına turizm alanyazınında sınırlı düzeyde yer verildiği görülmektedir. Bu konuda Dean MacCannell'in ünlü kitabı "Turist", bir istisna olmuştur. Bu çalışmada MacCannell (1999), Durkheim'in din kavramsallaştırmasında mevcut olan sembolizm, inançlar ve ritüelistik davranışların turistik mekanlarda ve bölgelerde kullanılanlarla paralelliklerini vurgulamaktadır. MacCannell (1999), otantik bir deneyim arayan modern turistlerin aslında "sahnelenmiş otantik" bir deneyim sunan yerel halk tarafından kandırıldığını iddia etmiştir. Bu, yerel halk ile turistler arasındaki ilişkinin metalaştırılmış hizmetlerin finansal takasına dayandığına dair ortak görüşe işaret etmektedir (Greenwood, 1989; Aramberri, 2001). MacCannell (1999), yerel halk ve turistler arasındaki dayanışmanın sadece turistlerin yerel halkın nerede ve nasıl yaşadığını görerek deneyimlemelerine izin verildiğinde gerçekleştiğini belirtmektedir.

Gronvold (1988), duygusal dayanışmayı tek boyutlu beş madde ile ölçmüştür. Bu beş madde; adalet, saygı, merhamet, bir bireyin başka bir birey için ne anlam ifade ettiği ve bireylerin birbirlerine duydukları güven olarak belirtilmiştir. Bu, Churchill'in (1979), "tek bir ögenin kavramın mükemmel bir temsilini sunma olasılığı yoktur" iddiasıyla çelişmektedir. Buradan yola çıkarak, Woosnam (2008), 12 önermeden meydana gelen alternatif bir duygusal dayanışma ölçeği geliştirmiştir. Woosnam'ın (2008) bu çalışmasında ölçeğin alt boyutları; karşılayıcı yapı (ziyaretçilerin karşılanması), duygusal yakınlık ve sempatik anlayış şeklinde ortaya çıkmıştır. Çalışmada her boyutun yeterli iç tutarlılık değerlerine sahip olduğu ve ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlandığı görülmüştür.

Woosnam'ın (2008) ölçeğine daha ayrıntılı geçmeden önce duygusal dayanışmayı işlevsel hale getirmek adına Wilson (2006) tarafından geliştirilen ve toplumsal kapsayıcılık ve sosyal uyumu ölçmek için oluşturulan modelden de bahsetmek gerekmektedir. Wilson, böyle bir dayanışmayı; kapsayıcılık ve bütünlüğün kavramsal bir bileşeni olarak saymakta ve duygusal dayanışmanın kolektif faaliyetlerin oluşturduğu duygusal bağlar yoluyla grupları birbirine bağlayabildiğini iddia etmektedir. Durkheim (1995 [1915]), kolektif faaliyetler tarafından üretilen bu tür duygusal dayanışmaların zararsız olduğunu; bazı çatışma

kuramcılarının ileri sürdüğü gibi bu dayanışmaların mutlaka olumsuz duygulara veya kızgınlığa yol açmadığını, aksine bireyleri bir araya getirdiğini belirtmektedir. Bu durum, büyük ölçüde Durkheim'in hayatını olumlu bir bakış açısıyla toplumu bir arada tutmak için bir birleştirici görevi gören sosyal entegrasyon ve dayanışma hakkında yazılar yazarak geçirmesinden kaynaklanmaktadır (Lamanna, 2002).

Woosnam (2008), gerçekleştirdiği araştırmalar neticesinde bir destinasyondaki yerel halkın, ziyaretçilerle olan etkileşimi, aynı davranışları sergilemeleri ve benzer inançlara sahip olmaları durumunda ziyaretçilerle bir duygusal dayanışma geliştirebileceklerini ifade etmiştir. Woosnam (2011b), duygusal dayanışmayı yerel halk-turist ilişkileri açısından incelemiş ve söz konusu iki grup arasında paylaşılan ortak inançların, davranışların ve etkileşimin, kişilerin birbirleriyle duygusal dayanışma seviyesini önemli ölçüde yordadığını ortaya koymuştur. Woosnam (2008) yapmış olduğu araştırma sonucunda duygusal dayanışma ile ilgili olarak üç faktör geliştirmiş ve bunları; karşılayıcı yapı (*welcoming visitors*), duygusal yakınlık (*emotional closeness*) ve sempatik anlayış (*sympathetic understanding*) şeklinde adlandırmıştır.

2.1.2.1.8.1. Karşılıyıcı Yapı (Ziyaretçilerin Karşılanması)

Duygusal dayanışmayı oluşturan boyutlardan birisi olan karşılayıcı yapı; ekonomiye yapılan katkının olumlu karşılanması, destinasyonun ziyaretçi çekmesinden duyulan gurur, turistlerin yerel halka olan çeşitli katkılarının bulunması ve turistlere adaletli davranılması unsurlarından oluşmaktadır (Woosnam 2008, s. 166). Özetle bu boyut, yerel halkın turistler ve turizmle ilgili kişisel çıkarlarını ifade etmektedir (Woosnam, 2011c). Woosnam (2011c), turistlere karşı olumlu bir karşılayıcı yaklaşıma sahip olan yerel halkın, turizmin gelişmesine kişisel ilgi gösterdiğini ve bundan gereğince yararlandığını belirtmektedir. Yazar ayrıca, bu yaklaşıma sahip olan yerel halkın toplumları ile gurur duyduklarını ve turistlerin yerel ekonomiye yaptıkları katkıları takdir ettiklerini ifade etmektedir.

Konuyla ilgili bir başka çalışmada, karşılayıcı yapının, yerel halkın turistlerle olan duygusal dayanışmasını en güçlü yordayan faktör olduğu ortaya koyulmuştur (Hasani vd., 2016). Aynı şekilde Aramberri (2001), yerel halkın turistlere karşı olumlu bir karşılayıcı yaklaşım sergilemesinin turistlerden bir şeyler öğrenmek adına

bir teşvik olacağını ve bunun da turizmi geliştirme girişimlerini artıracığını savunmaktadır.

Kişilik özellikleri açısından bakıldığında, deneyime açıklık özelliği gösteren kişilerin turistlere karşı olumlu karşılayıcı yaklaşım sergileme oranlarının da yüksek olacağı sanılmaktadır. Nitekim Kuo ve arkadaşları da (2015) deneyime açıklığın, bir bireyin öğrenmeye ve değişime uyum sağlamaya açık olması anlamına geldiğini belirtmektedir.

2.1.2.1.8.2. Duygusal Yakınlık

Bir turizm destinasyonunda yaşayan yerel halkın turistlere duyduğu yakınlık, turistlerle kurdukları arkadaşlıklar ve turistlere duydukları sevgi unsurları duygusal yakınlığı meydana getirmektedir. Söz konusu iki grup arasındaki yakınlığı güçlendirmek için yerel halk ve turistler arasında meydana gelen olumlu etkileşimlerin sayısının artması gerekmektedir (Woosnam ve Aleshinloye, 2015). Bununla birlikte, yerel halkın turistlerle olan duygusal yakınlığının seviyesi, turistlerin seyahat davranışlarının yanı sıra yerel halkın algısına da bağlı olacaktır (Wang ve Xu, 2015). Ying ve Norman (2014), kişilik açısından yüksek düzeyde uyumluluk özelliği sergileyen yerel halkın, başkalarıyla iyi geçinmesi ve toplum yanlısı bir yaklaşıma da sahip olması koşuluyla, turistlere duygusal olarak daha yakın olmaya çalışacağını belirtmektedir.

Woosnam (2011c) turistlerle olan duygusal yakınlığın, yerel halkın turizmin gelişmesine destek düzeyini doğrudan yordamadığını keşfetmiştir. Ancak aynı çalışmada, duygusal yakınlığın turizm endüstrisinin topluma sağladığı katkıları güçlü bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Yazara göre, turistlerle arkadaşlıklar kurarak duygusal yakınlık geliştiren yerel halk, turizmin gelişmesinin topluma katkılarını anlamak konusunda daha donanımlı hale gelmektedir.

Duygusal dayanışma teorisi, turistler ve yerel halk arasındaki ortak noktaların duygusal yakınlığa dönüşebileceğini belirtmektedir (Woosnam, 2011a). Yerel halk, kendisiyle turistler arasında benzerlikler algılayarsa, bu, yerel halkın turistlerden tamamen farklı olmadığını fark etme istekliliğini yansıtmakta ve standart "biz" ile "onlar" zihniyetini çürütmektedir (Woosnam, Norman ve Ying, 2009). Son olarak Woosnam ve Aleshinloye'nin (2018) yapmış oldukları araştırmada, yerel halkın

turistlerle olumlu etkileşim yaşayabileceği anlar arttıkça, iki grup arasında duygusal yakınlığın ortaya çıktığı görülmüştür.

2.1.2.1.8.3. Sempatik Anlayış

Turistlere karşı sempatik anlayışa sahip olmanın yerel halkın turizmin gelişmesine yönelik destek seviyesini önemli bir şekilde yordadığı belirtilmektedir (Woosnam ve Aleshinyole, 2012). Woosnam'ın (2011a) çalışmasında yerel halk ve turistlerin birbirlerine anlayışlı davrandıkları görülmüştür. Bunun sebebinin ise yerel halkın, turistlerin ziyaret ettikleri yerdeki imkanları kullanmalarına alışık olmaları olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda yerel halk tarafından kurulan empati, turizm sektörünün toplumlarda meydana getirdiği olumsuz sosyal etkiler düşünüldüğünde, yerel halka “kendilerini başkalarının yerine koyma” imkanı sunmaktadır (Kohn, 1997).

Draper ve arkadaşları (2011), empatik bir yaklaşım sergilemenin, yerel halkın kişisel seyahatleriyle birlikte turizmin etkilerinin daha iyi anlaşılmasına olanak tanıdığını iddia etmektedir. Yüksek derecede uyumluluk sergileyen yerel halk, turistlere karşı sempatik anlayışa sahip olma eğilimindedir. Çünkü böyle bir yaklaşım içinde olan yerel halkı oluşturan bireyler yardımsever, düşünceli, nazik, arkadaş canlısı ve çatışmadan kaçınma yönünde davranış geliştirmeyi benimseyeceklerdir (Ying ve Norman, 2014).

Destinasyonlarda turist-yerel halk etkileşimini açıklayan teorilerin farklı kültür ve örneklerle ile sınanması gerekmektedir. Bir sonraki başlıkta, destinasyonlarda turizmin gelişiminin etkilerine yönelik olarak yerel halkın algıları ve tutumları ve bunlar üzerinde etkili olan faktörler açıklanmakta, konuyla ilgili çalışmaların sonuçlarına yer verilmektedir.

2.1.3. Destinasyonda Turizm Gelişiminin Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları

Tutum, kişinin bir değer ile ilgili bakış açısını ifade etmektedir. Tutumlar kısa süre içerisinde değişmemekte ve insanların kişiliğiyle bağlantılı olan inançlar olarak görülmektedirler (Wang ve Pfister, 2008, s. 88). İnsanların çevrelerindeki uyaranları

anlamlandırma süreci ise algı olarak tanımlanmaktadır (2000, 1998, s. 65). Algılar; bireylerin ne gördüğünü, neye inandığını, nasıl davrandığını ve onları nasıl yorumladığını göstermektedir (Johansson ve Xiong, 2003, s. 232). Alanyazında algı ve tutum kavramları konusunda bir karmaşa olduğu, algı ve tutumun birbirleri yerine kullanılabilirdiği görülmektedir. Bu durum Büyükkuru'nun (2019, s.50) çalışmasında da vurgulanmıştır. Williams ve Lawson (2001), tutum üzerine yapılan çalışmalarda, katılımcıların iyi ve kötü olarak değerlendirebilecekleri ifadelerin bulunması gerektiğini, bu yüzden de söz konusu çalışmaların aslında tutumları ölçmediğini belirtmişlerdir.

Gerçekleştirilen pek çok çalışma ile araştırmacılar ve politika yapıcılar, topluluk değerlerini korumak, ziyaretçiler ve yerel halk arasındaki sürtüşmeyi en aza indirmek, ev sahibi topluluk ve turizm endüstrisi için karşılıklı fayda sağlamak ve turizm gelişimine rehberlik etmek için yerel halkın turizme yönelik endişelerini ve duygularını belirlemişlerdir (Sheldon ve Abenoja, 2001, s. 436).

Yerel halkın destinasyonda turizmin gelişimini desteklemesi ve turizm destinasyonlarının gelişimi arasında olumlu yönde bir ilişki söz konusudur (Boğan ve Saruışık, 2016). Bu bağlamda, destinasyonda turizmin gelişimine yönelik olarak yerel halkın algı ve tutumlarının bilinmesi önem arz etmektedir (Dinçer, 1996, s. 342). Yerel halkın kendi toplumlarında turizmin gelişmesine karşı olumlu bir tutuma sahip olması çok önemlidir. Aksi durumda, mutsuz yerel halkın bu duygularını turistlere aktarması sonucu, turistler muhtemelen istenmedikleri yerleri ziyaret etmekten kaçınacaklardır (Fridgen, 1991; Royo ve Ruiz, 2009).

Butler (1980), ekonomik açıdan ele alındığında yerel halkın destinasyonda turizmin gelişimine olumlu baktığını vurgulamakla birlikte, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik bakış açısının olumsuz olduğunu ve bu nedenle de turizme verdikleri desteğin zamanla azaldığını belirtmiştir. Tersine, Schluter ve Var'ın (1988) Arjantin'de gerçekleştirdikleri çalışmada ise yerel halkın destinasyonda turizmin olumlu ekonomik etkilerine yönelik zayıf bir algıya sahip olmalarına rağmen, sosyo-kültürel etkilerini olumlu olarak algıladıkları görülmüştür. Ap (1992) ise yerel halkın turizme yönelik tutumlarının algıladıkları fayda ve zarar oranında değiştiğini vurgulamıştır. Yoon, Gürsoy ve Chan (2001), yerel halkın destinasyonda turizmin ekonomik ve çevresel etkilerini, sosyo-kültürel etkilerine oranla daha fazla olumlu algıladıklarını belirtmişlerdir. Alaeddinoğlu'nun (2007)

Van'da yaptığı araştırmada ise turizmin gelir etkisi ve bölgesel kalkınma konusundaki katkısı nedeniyle yerel halkın turizme olumlu yaklaştığı görölmüştür. Ancak bu araştırmada, yerel halkın, gençlerin sosyo-költürel açıdan kötü etkilendiğini düşündüğü ve gençlerde meydana gelen ahlak ve giyim tarzı konusundaki değişimlere sıcak bakmadığı vurgulanmıştır.

Chandralal (2010) tarafından Dambulla'da (Sri Lanka) gerçekleştirilen çalışmada, destinasyonda turizmin ilk gelişim aşamalarında yerel halkın turizme karşı protestolar yaptığı, ancak zaman geçtikçe turizme karşı daha olumlu bir bakış açısına sahip olduğu görölmüştür. Boğan ve Sarışık'ın (2016) Antalya'da gerçekleştirdikleri araştırmada, yerel halkın turizmin bölgede olumlu etkiler yarattığına yönelik bir algıya sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Karakaş ve şengün (2017) ise Diyarbakır'da yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik tutumlarını ölçmek için yaptıkları çalışmada, yerel halkın turizme bakış açısının olumlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada, yerel halkın turizmin gelir ve istihdam yarattığı ve hayat standartlarını iyileştirdiği düşüncesini paylaştığı görölmüştür. Cengiz ve Kırkbir (2007) ise araştırmaları sonucunda, yerel halkın turizmin çevresel etkilerini olumlu yorumladığını tespit etmişlerdir.

Konu kapsamında ulusal ve uluslararası yazında önemli sayıda yayın yapıldığı dikkati çekmektedir. Özetlenen alanyazında göröldüğü üzere, çeşitli değişkenler (yaş, cinsiyet, gelir vb.) özelinde incelendiğinde dahi yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumlarında farklılıklar görölmüştür.

Ulusal ve uluslararası yazın incelendiğinde, destinasyonlarda turizmin gelişimi sonucu ortaya çıkan etkilere yönelik olarak yerel halkın hem algılarının hem de tutumlarının ölçüldüğü çalışmaların bulunduğu görölmektedir. Her ne kadar bu tez çalışmasında yerel halkın konuyla ilgili algıları üzerine odaklanılmış olsa da alanyazındaki yerel halkın tutumları üzerine yürütölen çalışmalara da yer verilmiştir.

2.1.3.1. Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları

Alanyazındaki pek çok araştırmada, destinasyonda turizmin ekonomik etkilerine yönelik olarak yerel halkın algı ve tutumları ölçölmüştür. Tablo 1'de söz konusu araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algı ve Tutumlarını Ölçen Araştırmalar ve Temel Sonuçları

Olumlu Algı ve Tutumlar	
Yazar/Yazarlar	Konuyla İlgili Sonuçlar
Belisle ve Hoy, 1980; Sheldon ve Var, 1984; Liu ve Var, 1986; Milman ve Pizam, 1988; Ritchie, 1988; King vd., 1993; Lankford, 1994; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Korca, 1996; Brunt ve Courtney, 1999; Mason ve Cheyne, 2000; Yoon vd., 2001; Gürsoy vd., 2002; Andriotis ve Vaughan, 2003; McGehee ve Andereck, 2004; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Andereck vd., 2005; Andriotis, 2005; Chandraral, 2010; Ramseook-Munhurrun ve Naido, 2011; Demiral, 2012, Mosso, 2013; Vatan ve Zengin, 2015; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017; Turan, 2018; Bildin, 2019; Hassan, 2019	Turizmin ekonomik etkileri arasında yerel halk tarafından en olumlu karşılanan etki istihdam yaratılması olmuştur.
Liu ve Var, 1986; Milman ve Pizam, 1988; King vd., 1993; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Brunt ve Courtney, 1999; Demiral, 2012; Vatan ve Zengin, 2015; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017; Bildin, 2019; Hassan, 2019	Turizm, yerel halk için önemli bir gelir kaynağıdır.
Belisle ve Hoy, 1980; Sheldon ve Var, 1984; Mason ve Cheyne, 2000; Yoon vd., 2001; Andereck vd., 2005; Ramseook-Munhurrun ve Naido, 2011; Demiral, 2012; Cañizares, Tabales ve García, 2014; Vatan ve Zengin, 2015; Hassan, 2019	Turizmin altyapı ve üstyapının gelişimine sağladığı katkı konusunda yerel halk olumlu bir algıya sahiptir.
Liu ve Var, 1986; Milman ve Pizam, 1988; King vd., 1993; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Rahman, 2010, s. 206; Sathish ve Helic, 2016; Hassan, 2019	Yerel halk, turizmin hayat standartlarını yükselttiğini düşünmektedir.
Liu ve Var, 1986; Liu vd., 1987; Akis, Peristianis ve Warner, 1996; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Rahman, 2010; Ramseook-Munhurrun ve Naido, 2011; Cañizares, Tabales ve García, 2014; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017; Bildin, 2019	Yerel halk, turizmin bölgeye yeni yatırımlar getirmesini değerli bulmaktadır.
Liu ve Var, 1986; Ross, 1992; Akış, Peristianis ve Warner, 1996; McGehee ve Andereck, 2004; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Mosso, 2013; Bulut, 2015; Turan, 2018; Ataman, 2019; Bildin, 2019; Hassan, 2019	Destinasyonda turizm gelişimi sonucunda hayat pahalılığının artması, yerel halk tarafından olumsuz etkiler arasında değerlendirilmiştir.

Tablo 1- devamı

Olumsuz Algı ve Tutumlar	
Yazar/Yazarlar	Konuyla İlgili Sonuçlar
Akış vd., 1996; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Korça, 1996; Weaver ve Lawton, 2001; Tosun, 2002; Sebastian ve Rajagopalan, 2009; Rahman, 2010; Bildin, 2019	Yerel halk, destinasyonda turizm gelişimi sonucunda, destinasyonda sunulan mal ve hizmetlerin fiyatlarında ciddi artışlar görüldüğünü düşünmektedir.
Var vd., 1985; Lundberg, 1990; Perdue, vd., 1990; Korça, 1996; Chandraral, 2010; Bildin, 2019	Destinasyonda turizm gelişimi sonucunda ev ve arsa fiyatlarında görülen yükseliş, yerel halkın gayrimenkul sahibi olmasını oldukça zorlaştırmaktadır.

2.1.3.2. Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları

Yerel halkın bakış açısına göre turizmin çevreye hem zarar verdiği hem de korunmasını sağladığı görülmektedir. İlgili alanyazında pek çok araştırmada turizmin çevresel etkilerinin alt unsurları ile ilgili olarak yerel halkın algı ve tutumları ölçülmüştür. Tablo 2’de söz konusu araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algı ve Tutumlarını Ölçen Araştırmalar ve Temel Sonuçları

Olumlu Algı ve Tutumlar	
Yazar/Yazarlar	Konuyla İlgili Sonuçlar
Akış vd, 1996; Andereck vd, 2005; Andereck ve Nyaupane, 2011; Ramseook-Munhurrun ve Naido, 2011; Demiral, 2012; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017	Yerel halk, turizmin doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunmasına değer vermektedir.
Perdue vd., 1987; Korça, 1996; Andereck, vd., 2005; Chandraral, 2010; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017; Hassan, 2019	Yerel halk, turizm gelişimi ile destinasyon ve destinasyonun çevresinin görüntüsünün iyileştirildiği görüşünü paylaşmaktadır.

Tablo 2- devamı

Olumsuz Algı ve Tutumlar	
Yazar/Yazarlar	Konuyla İlgili Sonuçlar
Liu vd, 1987; Lankford, 1994; Brunt ve Courtney,1999; Snaith ve Haley, 1999; Yoon vd, 2001; McGehee ve Andereck, 2004; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Andereck vd., 2005; Hanafiah, Jamaluddin ve Zulkifly, 2013; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017	Yerel halk, turizmin çöp ve atık artışı vb. şekillerde çevre kirliliğine sebep olduğunu düşünmektedir.
Liu vd., 1987; Yoon vd., 2001; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003; Andereck vd., 2005; Turan, 2018	Yerel halk, turizmin aşırı kalabalığa sebebiyet verdiğini düşünmektedir.
Kuvan ve Akan, 2005; Çalışkan, 2011; Hanafiah, Jamaluddin ve Zulkifly, 2013; Bulut, 2015; Ayaz ve Parlak, 2019	Yerel halk; turizmin aşırı yapılaşma, doğanın tahrip edilmesi ve görüntü kirliliği problemlerine sebep olduğunu düşünmektedir.
Mason ve Cheyne, 2000; Sheldon ve Abenoja, 2001; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Hanafiah, Jamaluddin ve Zulkifly, 2013; Mosso, 2013; Kozak vd., 2015	Yerel halkın, turizmin gürültüyü artırdığı görüşünü paylaştığı görülmektedir.
Sheldon ve Var, 1984; Liu vd., 1987; Milman ve Pizam, 1988; Ritchie, 1988; Perdue vd., 1990; King vd., 1993; Lindberg ve Johnson, 1997; Brunt ve Courtney, 1999; Mason ve Cheyne, 2000; Sheldon ve Abenoja, 2001; McGehee ve Andereck, 2004; Andereck vd., 2005; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017; Ayaz ve Parlak; 2019	Yerel halk, turizm ile birlikte artan trafik sıkışıklığından şikâyet etmektedir.
Lindberg ve Johnson, 1997; Sheldon ve Abenoja, 2001	Yerel halk, destinasyonda turizm gelişimi sonucunda park yeri bulma sıkıntısı doğduğunu belirtmiştir.

2.1.3.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algıları ve Tutumları

Bir destinasyonda turizm gelişiminin yerel halkın alışkanlıkları, inançları, değerleri ve sosyal hayatları üzerinde sosyo-kültürel etkileri olduğu görülmektedir. İlgili alanyazında pek çok araştırmada turizmin sosyo-kültürel etkilerinin alt unsurları ile ilgili olarak yerel halkın algı ve tutumları ölçülmüştür. Tablo 3'te söz konusu araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Olarak Yerel Halkın Algı ve Tutumlarını Ölçen Araştırmalar ve Temel Sonuçları

Olumlu Algı ve Tutumlar	
Yazar/Yazarlar	Konuyla İlgili Sonuçlar
Liu vd., 1987; Perdue vd., 1990; Ross, 1992, s.14; Korça, 1996; Brunt ve Courtney, 1999; Andereck ve Vogt, 2000; Yoon vd., 2001; Gürsoy vd., 2002; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Andereck ve Nyaupane, 2011; Ramseook-Munhurrin ve Naido, 2011; Hanafiah, Jamaluddin ve Zulkifly, 2013	Destinasyonda turizm gelişimi ile birlikte, yerel halkın boş zamanını değerlendirilebileceği yeni aktivitelerin destinasyona gelmesi olumlu karşılanmaktadır.
Liu ve Var, 1986; Korça, 1996; Brunt ve Courtney, 1999; Andereck ve Vogt, 2000; Chen, 2000; Yoon vd., 2001; Hanafiah, Jamaluddin ve Zulkifly, 2013; Turan, 2018	Yerel halk, turizmin bölgedeki kültürel aktiviteleri canlandırdığını düşünmektedir.
Uslu ve Kiper, 2006; Cañizares, Tabales ve García, 2014; Saad, 2020	Yerel halk, turizmin geleneksel el sanatlarını geliştirdiğini düşünmektedir.
Akış vd., 1996; Korça, 1996; Yoon vd., 2001; Andereck vd., 2005; Yu, Huang, Yeh ve Chao, 2017; Turan, 2018; Yıldız ve Çalışkan, 2018; Ataman, 2019	Turizmin, tarihi yapıların ve arkeolojik alanların korunmasını sağlanmasını ve bu konudaki bilinci artırdığı görülmektedir.
Bleasdale ve Tapsell, 1999; Yoon vd., 2001; Besculides vd., 2002; Andereck vd., 2005; Rahman, 2010; Hanafiah, Jamaluddin ve Zulkifly, 2013; Cañizares, Tabales ve García, 2014; Lethbridge, 2016; Hassan, 2019	Turizmin, yerel halkın kendi kültürlerine duydukları gururu artırdığı görülmektedir.
Andereck vd., 2005; Vatan ve Zengin; 2015; Lethbridge, 2016; Yıldız ve Çalışkan, 2018; Ataman, 2019; Hassan, 2019	Yerel halk, turizmin kültürel değerlerin korunmasını sağladığını düşünmektedir.
Milman ve Pizam, 1988; Perdue vd., 1987; Long vd., 1990; King vd.,1993; Akış, Peristianis ve Warner, 1996; McGehee ve Andereck, 2004; Hanafiah, Jamaluddin ve Zulkifly, 2013; Bulut, 2015	Yerel halk, turizmin yaşam kalitesini artırdığı düşünmektedir.
Bayat, 2010; Vatan ve Zengin, 2015	Yerel halk, turizmin kadın haklarının iyileştirilmesini sağladığını düşünmektedir.

Tablo 3- devamı

Olumlu Algı ve Tutumlar	
Yazar/Yazarlar	Konuyla İlgili Sonuçlar
Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Aydın, 2011; Mosso, 2013; Köse, 2014; Vatan ve Zengin, 2015; Avciokurt, 2017; Bildin, 2019	Yerel halk, turizmin kadınların istihdamını artırdığını düşünmektedir.
Olumsuz Algı ve Tutumlar	
Yazar/Yazarlar	Konuyla İlgili Sonuçlar
Milman ve Pizam, 1988; Long vd., 1990; Ross, 1992, s.14; King vd., 1993; Lankford, 1994; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Lindberg ve Johnson, 1997; Brunt ve Courtney, 1999; Andereck vd., 2005; Zamani-Farahani ve Musa, 2012; Mosso, 2013; Cañizares, Tabales ve García, 2014; Yıldız ve Çalışkan, 2018	Yerel halk, destinasyonda turizm gelişimi ile birlikte artan suç oranından şikâyet etmektedir (Hırsızlık, barbarca davranışlar (Vandallık) gibi suçlarda artış).
Belisle ve Hoy, 1980; Milman ve Pizam, 1988; King vd.,1993; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Mosso, 2013; Bulut, 2015; Ayaz ve Parlak, 2019	Yerel halk, turizmin uyuşturucu kullanımında artışa sebep olduğu görüşündedir
Milman ve Pizam, 1988; King vd., 1993; Mosso, 2013; Cañizares, Tabales ve García, 2014; Bulut, 2015; Ayaz ve Parlak; 2019.	Yerel halk, destinasyonda turizm gelişimi sonucunda alkol kullanımında artış olduğunu ifade etmektedir.
Liu ve Var, 1986; Hall, 1996; Sheldon ve Abenoja, 2001; Pandey, 2006; Zamani-Farahani ve Musa, 2012; Mosso, 2013; Bulut, 2015	Yerel halk, destinasyonda turizm gelişimi ile birlikte fuhuş oranında artış olduğunu belirtmiştir.
Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Boğan ve Sarıışık, 2016; Yıldız ve Çalışkan, 2018; Ayaz ve Parlak, 2019	Yerel halk, turizmin geleneksel kültürü değiştirdiğini ifade etmiştir.
Tice, 1995; Urry, 1995; Butler ve Hinch, 1996; Kirtsoglou ve Theodossopoulos, 2004; Mbaiwa, 2011; Mosso, 2013; Vatan ve Zengin, 2015	Yerel halk, turizmin kültürel yozlaşma ve kültürün metalaşmasına sebep olduğunu düşünmektedir.

2.1.3.4. Destinasyonda Turizm Gelişiminin Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Algılarını ve Tutumlarını Belirleyen Faktörler

Alanyazın incelendiğinde yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumlarını belirleyen pek çok faktör olduğu görülmektedir. Butler (1975), turizm

destinasyonunun yapısı ve turist özelliklerinin yerel halkın turizm algısı üzerinde etkisi olduğunu vurgulamıştır. Turizm destinasyonunun özellikleri kapsamında; destinasyonun ekonomik yapısı, kültürel ve politik özellikleri ve halkın turizme katılım seviyesi yer almaktadır. Turist özellikleri kapsamında ise turistlerin sayısı, milliyeti, gelir seviyesi, davranışları ve konaklama süreleri yer almaktadır (Butler, 1975).

Lankford ve Howard (1994); yerel halkın destinasyonda ikamet süresinin, doğum yerinin, diğer demografik özelliklerinin, turizme ekonomik bağlılığının, yaşadığı alanın turistik noktalara olan uzaklığının, turizm konusunda bölgede alınan kararlara katılım oranının, turizm konusundaki bilgisinin ve turistlerle ne sıklıkta iletişim kurduğunun destinasyonda turizm gelişimine yönelik algısını etkilediğini belirtmiştir. Bu kısımda, destinasyondaki turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın algı ve tutumları üzerinde etkili olan ve alanyazında sıkça karşılaşılan faktörlere değinilmiştir.

2.1.3.4.1. Demografik Faktörler

Cinsiyet: Destinasyonda turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın algı ve tutumlarının cinsiyet değişkeni açısından farklılık gösterip göstermediği pek çok çalışmada incelenmiştir. Kuvan ve Akan (2005), erkek ve kadınların turizme verdikleri desteklerin sebeplerinin farklı olabileceğini öne sürmektedir. Nunkoo ve Gürsoy (2012) ise kadınların turizmin olumsuz etkilerini algılama ihtimallerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Mason ve Cheyne (2000, s. 407), alkol kullanımı, gürültü artışı ve güvenlik problemleri gibi sebeplerden dolayı kadınların erkeklere oranla turizme karşı daha olumsuz bir bakış açısına sahip olduklarını belirtmektedir. Yine Harrill (2004) yapmış olduğu araştırmada, kadınların turizmin etkilerine yönelik algılarının daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak ilgili yazında kadınların turizme yönelik algılarının erkeklere göre daha olumlu olduğu yönünde sonuçlara ulaşılan başka çalışmalar da mevcuttur (Huh ve Vogt, 2008; Gökçe, 2016; Sinclair-Maragh, 2016; Afthanorhan vd., 2017). Örneğin Sinclair-Maragh (2016, s. 6), kendilerine sunulan istihdam ve gelir sağlama olanakları nedeniyle kadınların turizm gelişimine yönelik algılarının olumlu olduğunu vurgulamaktadır. Tüm bunların dışında ise alanyazındaki bazı çalışmalarda turizm

gelişimine yönelik algılar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı kabul edilebilecek herhangi bir ilişki tespit edilememiştir (Ritchie, 1988; Kuvan ve Akan, 2005; Sharma ve Dyer, 2009; Mosso, 2013; Turan, 2018; Ataman, 2019).

Yaş: Alanyazında destinasyonda turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın algı ve tutumlarının yaş değişkeni açısından çeşitli farklılıklar gösterdiği ortaya konulmuştur. İleri yaş grubunda olanların, destinasyonda turizm gelişimine yönelik algılarının olumlu olduğu pek çok çalışmada vurgulanmaktadır (Pizam, 1978; King vd., 1993; Tomljenovic ve Faulkner, 2000; Lindberg vd., 2001; McGehee ve Andereck, 2004; Gökçe, 2016). Ortaya çıkan bu türden bir sonucun nedeninin, ileri yaşlardaki insanların tecrübeleri ile turizmin sunduğu fırsatları daha iyi değerlendirdikleri ve turizm işletmelerinde görece yüksek pozisyonlarda istihdam edilmeleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir (McGehee ve Andereck, 2004, s. 138). Sheldon ve Abenoja'nın (2001) Havai'de gerçekleştirdikleri bir araştırmada ise ileri yaş grubundaki bireylerin turizmin sağladığı olanaklar sebebiyle memnuniyet duydukları, gençlerin ise imkânların daha da geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri belirtilmiştir.

Alanyazında bunun yanı sıra, gençlerin turizme yönelik algılarının yaşlılara göre daha olumlu olduğu yönünde sonuçlar içeren birtakım çalışmalar da mevcuttur (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Weaver ve Lawton, 2001; Ataman, 2019). Turizmin yarattığı enflasyonist baskının sabit bir gelire sahip olan emeklilerin hayatını kötü etkilemesi, çevrede artan gürültü, trafik ve yoğun kalabalık sebebiyle yine aynı kesimin turizm gelişimine karşı olumsuz tavır içerisinde oldukları da belirtilmiştir (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; s. 98; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003, s. 267). Ayrıca turizmin gelişimine en çok destek veren yaş grubunun 18-25 yaş arası kişilerden oluştuğu ve bunun sebebinin turizmin gençlere sunduğu istihdam, kültür ve eğlence olanakları olduğu belirtilmektedir (Huh ve Vogt, 2008; Sinclair-Maragh, 2016). Kuvan ve Akan (2005) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise destinasyonda turizmin gelişimine yönelik algıların yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir.

Eğitim Seviyesi: Bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe turizmin gelişimine verilen desteğin arttığı görülmektedir (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Hernandez, Cohen ve Garcia, 1996; Korca, 1996; Teye vd., 2002; Kuvan ve Akan, 2005; Johnson ve Snepenger, 2006; Çalışkan, 2011; Almeida-García vd., 2016; Gökçe,

2016; Yıldız ve Çalışkan; Ataman, 2019; Bildin, 2019). Alanyazındaki bazı çalışmalarda, eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin turizmin sunduğu fırsatları daha iyi değerlendirebildiği vurgulanmaktadır (Teye vd., 2002; Sinclair-Maragh, 2016). Bunların aksine yazındaki birtakım çalışmalarda (Andriotis ve Vaughan, 2003; Alhasanat, 2010) ise eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin düşük olanlara göre turizmin etkilerine yönelik algılarının daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Böyle bir sonucun, eğitim düzeyi düşük olan bireylerin turizmde daha kolay istihdam edilmeleri sebebiyle ortaya çıktığı yorumu yapılmıştır. Sheldon ve Abenoja (2001) ise araştırmalarında, eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin sahillerin kötüleşmesi konusunda daha duyarlı olduklarını tespit etmişlerdir.

Gelir: İnsanların gelir seviyesi yükseldikçe destinasyonda turizmin gelişimine verdikleri desteğin de arttığı görülmektedir (Pizam, 1978; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Lindberg vd., 2001; Kuvan ve Akan, 2005, Lee, Li ve Kim, 2007). Ancak gelir seviyesi düştükçe verilen desteğin arttığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (McMinn ve Cater, 1998; Haley vd., 2005). Bunun sebebi, düşük gelirlili kişilerin turizm ve turizmle ilişki sektörlerde çalışmaları ve geçimlerinin turizme bağımlı olması olarak görülmektedir (Haley vd., 2005, s. 662).

Sinclair-Maragh (2016, s. 6) ve Ataman (2019, s. 869) ise araştırmaları sonucunda, gelir seviyesi ve turizme verilen destek arasında bir ilişki olmadığını tespit etmişlerdir. Ulaşılan farklı sonuçların sebeplerinin turizme ekonomik anlamda bağımlı olma ya da olmama ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Sinclair-Maragh, 2016, s. 6 ve Ataman 2019, s. 869).

2.1.3.4.2. Turizme Ekonomik Olarak Bağımlılık

Turizme ekonomik olarak bağımlılık ifadesi ile; kişisel gelirin turizmden elde edilmesinin yanında aile üyelerinin, arkadaşların ve komşuların da gelirini bu sektörden elde ettiklerinin kastedildiğini vurgulamak gerekmektedir. Alanyazındaki pek çok çalışmada, turizme ekonomik olarak bağımlılığın turizmin gelişimine verilen desteği en çok yordayan değişkenlerden biri olduğu ortaya konulmuştur (Pizam, 1978, ; Rothman, 1978; Thomason vd., 1979; Milman ve Pizam, 1988; Schluter ve Var, 1988; King vd., 1993; Getz, 1994; Lankford ve Howard, 1994; Madrigal, 1995; Haralambopoulos ve Pizam, 1996, Roehl, 1999; Snaith ve Haley; 1999; Lindberg

vd., 2001; Andriotis ve Vaughan, 2003; McGehee ve Andereck, 2004; Andereck vd., 2005; Haley vd., 2005; Kuvan ve Akan, 2005; Wang ve Pfister, 2008; Almedia-Garcia vd., 2016; Bildin, 2019). Turizm sektöründe ya da turizmle ilişkili sektörlerde çalışanların turizme yönelik algılarının olumlu olduğu ve destinasyonda turizm gelişimine destek verdikleri görülmektedir (Bujosa vd., 2007). Kuvan ve Akan'ın (2005) Antalya Belek'te gerçekleştirdikleri araştırmada turizm sektöründe çalışanların turizme yönelik algılarının olumlu olduğu görülmüştür.

Tüm bunların aksine Teye ve arkadaşları (2002) Gana'da gerçekleştirdikleri bir çalışmada, turizm sektöründe çalışanların turizm konusunda daha olumsuz bir tutum içerisinde olduklarını ortaya koymuşlardır. Liu ve Var'ın (1986) Havai'de ve Bildin'in (2019) Bozcaada'da gerçekleştirdikleri çalışmalarda ise turizm sektöründe istihdam edilen ve edilmeyenlerin turizme yönelik algılarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Halkın tamamının turizmin ada için önemli olduğunun farkında olması her iki çalışmada da bu sonucun sebebi olarak görülmüştür. Benzer şekilde Turan (2018) tarafından İzmir'de yapılan bir çalışmada, turizm sektöründe istihdam edilenler ile edilmeyenlerin turizmin etkilerine yönelik algılarında bir farklılık tespit edilememiştir. Son olarak Gökçe (2016) ise Afyonkarahisar'da gerçekleştirdiği çalışmada, turizm sektöründe çalışmayanların turizme yönelik algısının, sektörde çalışanlara göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.1.3.4.3. Destinasyonda Yaşama Süresi

Bir turistik destinasyonda yaşanan süre arttıkça turizmin gelişimine verilen desteğin azaldığı pek çok çalışmada ortaya konulmuştur (Um ve Crompton, 1987; Lankford, 1994; McCool ve Martin, 1994; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003; Haley vd., 2005; Almedia-Garcia vd., 2016). Destinasyonda uzun süre yaşayan ya da destinasyonun yerlisi olan kişilerin turizmin etkilerine karşı daha hassas oldukları görülmüştür. Buna sebep olarak, çevrelerinde zaman içerisinde meydana gelen her türlü değişiklikleri gözlemleyebilmeleri gösterilmektedir (Sheldon ve Var, 1984; Kuvan ve Akan, 2005). Ancak alanyazında tam tersi sonuçlara sahip birtakım çalışmalar da mevcuttur (Allen vd., 1993, s. 32; Mason ve Cheyne, 2000, s. 407). Bunun sebebinin ise özellikle destinasyona sonradan iş amaçlı gelen kişilerin önceliğinin turizmin kendilerine ekonomik katkı sağlaması olduğu

vurgulanmaktadır (Sheldon ve Var, 1984; Kuvan ve Akan, 2005). Alanyazında bunların yanı sıra, turizm gelişimine yönelik algılar ile destinasyonda yaşama süresi arasında anlamlı bir ilişkinin tespit edilemediği çalışmalar da mevcuttur (Liu ve Var, 1986; Allen vd., 1993; Lankford ve Howard, 1994; Gürsoy, Jurowski ve Uysal, 2002; Turan, 2018).

2.1.3.4.4. Destinasyonun Yerlisi Olmak

Çocukluğundan beri destinasyonda yaşayan kişilerin turizmin gelişimine yönelik olumsuz algılarının olduğu pek çok çalışmada belirtilmiştir (Sheldon ve Var, 1984, s. 43; Um ve Crompton, 1987, s. 28; Haley vd., 2005; Almedia-Garcia vd., 2016, s. 263). Yerel halkın yaşadıkları yerle duygusal bir bağ kurmaları ve dolayısıyla turizmin kültürel ve çevresel etkilerine daha hassas olmalarının bu sonucu yarattığı düşünülmektedir (Sheldon ve Var, 1984, s. 40). Bunların aksine birtakım çalışmalarda ise destinasyonun yerlisi olan kişilerin turizm gelişimini olumlu karşıladıkları ortaya konmuştur (Davis vd., 1988; McGehee ve Andereck, 2004). Böyle bir sonucun, olumsuz algıya sahip olan yerlilerin destinasyonu terk etmiş olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir (McGehee ve Andereck, 2004, s. 138).

2.1.3.4.5. İkamet Bölgesinin Turizm Destinasyonuna Olan Uzaklığı

Alanyazındaki bazı çalışmalarda, yerel halkın ikamet ettiği bölgenin turizm destinasyonuna olan uzaklığı azaldıkça turizmin gelişimine yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları gösterilmiştir (Belisle ve Hoy, 1980; Sheldon ve Var, 1984; Haley vd., 2005; Lee vd., 2007). Bunun sebebi olarak, destinasyonda turizmin gelişiminin erken aşamalarda olması veya bu gelişimin sağladığı altyapı ve istihdam olanakları görülmüştür (Sheldon ve Var, 1984, s. 44). Ancak tam tersi yönde sonuçlara ulaşılan araştırmalar da mevcuttur (Korca, 1996; Williams ve Lawson, 2001; Jurowski ve Gürsoy, 2004; Haley vd., 2005). Bunun sebebinin ise turizmin gelişimi ile birlikte meydana gelen ekonomik ve çevresel problemler olduğu ifade edilmiştir (Sheldon ve Var, 1984; Korca, 1996; Williams ve Lawson, 2001; Jurowski ve Gürsoy, 2004; Haley vd., 2005). Lankford ve Howard (1994) gerçekleştirdikleri çalışmada, turizm

destinasyonuna uzak mesafelerde yaşayan yerel halkın turistlere karşı çekingen davrandıklarını vurgulamıştır.

2.1.3.4.6. Turizmin Gelişim Seviyesi

Butler (1980), turizmin bir destinasyondaki gelişim seviyesinin yerel halkın tutumları üzerinde etkili olabileceğini öne sürmüştür. Smith ve Krannich (1998) araştırmalarında, turizmin gelişiminin üst seviyelere ulaştığı destinasyonlarda yerel halkın turizmin sosyal etkilerine yönelik tutumunun olumsuz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Andriotis ve Vaughan'ın (2003) Girit'te gerçekleştirdikleri çalışmada ise turizmin gelişim seviyesi ile yerel halkın tutumları arasında bir ilişki tespit edilmemiştir. Girit'te turizm gelişimi ileri aşamalarda olmasına rağmen yerel halkın turizme çok güçlü bir destek verdiği görülmüştür. Long, Perdue ve Allen (1990) gerçekleştirdiği çalışmada ise destinasyonda turizm geliştikçe insanların turizmin olumlu ve olumsuz etkilerini daha iyi algıladıkları ortaya konulmuştur. Bunların yanı sıra yazında, turizmin gelişim seviyesi ile yerel halkın turizme yönelik algıları konusunda anlamlı bir ilişkinin tespit edilmediği çalışmalar da mevcuttur (Liu ve Var, 1986; Faulkner ve Tidswell, 1997; Sheldon ve Abojena, 2001; Andriotis ve Vaughan, 2003).

2.1.3.4.7. Turistlerle Olan Etkileşimin Şekli ve Seviyesi

Alanyazındaki bazı çalışmalarda, destinasyondaki yerel halkın turistlerle olan etkileşimi arttıkça turizmin etkilerine yönelik algılarının daha olumlu olduğu vurgulanmaktadır (Brougham ve Butler, 1981; Akış vd., 1996; Weaver ve Lawton, 2001). Ancak Lankford ve Howard (1994) yapmış olduğu araştırmada, söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit etmemiştir. Pizam (1978) ise çalışmasında turistlerle sık etkileşimde bulunan kişilerin turizme yönelik algılarının daha olumsuz olduğunu ortaya koymuştur.

2.1.3.4.8. Rekreatif Aktivitelere Ulaşım İmkânı

Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları rekreatif aktivitelere ulaşım derecesine göre değişebilmektedir (Lindberg ve Johnson, 1997). Yerel halkın

rekreasyonel aktivite imkanlarının destinasyonda turizm gelişimi ile birlikte artması ve bu aktivitelerin turistlerle beraber kendi kullanımlarına da sunulması turizme yönelik algılarının olumlu olmasını sağlamaktadır (Perdue vd., 1987; Allen vd., 1993). Ancak Gürsoy ve Rutherford (2004) ise rekreasyon olanaklarını değerlendiren yerel halkın turizme yönelik algısının olumsuz olduğunu bulmuşlardır. Bazı çalışmalarda, rekreasyon alanlarında turistler sebebiyle meydana gelen kalabalığın ve bu alanlara ulaşım konusunda meydana gelen rekabetin yerel halkın destinasyondaki turizmin gelişimine yönelik algısının olumsuz olmasına sebep olduğu vurgulanmaktadır (O’Leary, 1976; Perdue vd., 1987; Lankford ve Howard, 1994).

2.1.3.4.9. Turist Tipleri ve Sayısı

Cohen (1972) ve Smith (1978), oluşturdukları turist tipolojileri kapsamında turizmin gelişimini değerlendirmişlerdir. Yazarlar, her turist tipinin yerel halk üzerinde aynı etkiyi yaratmadığını belirtmişlerdir. Örneğin Smith (1978); araştırmacı, seçkin, garip ve olağandışı şeklinde sınıflandırdığı ve daha çok bireysel seyahatlere çıkan turist tiplerinin, paket tur kapsamında seyahat eden turistler ile karşılaştırıldığında yerel halk ile daha olumlu bir etkileşim kurduğunu ve bu tipolojilerin yerel halk üzerinde olumsuz etkisinin daha az olduğunu belirtmiştir.

Avcıkurt (2017, s. 28), farklı turist tiplerinin destinasyonlar üzerinde farklı etkileri olacağı görüşünü paylaşmakta ve şöyle bir örnek vermektedir; “Nepal’de dağcılık faaliyetleri gerçekleştiren turistlerin yerel halk üzerinde sosyal ve fiziksel açıdan etkileri düşük olurken, Bali adasını paket turlar kapsamında ziyaret eden binlerce genç batılı turistin yerel halk üzerindeki etkisi oldukça fazla olacaktır”.

Turistik destinasyonları ziyaret eden turistlerin sayısının az olması ile turistlerin yerel halk ile daha olumlu etkileşim kurdukları ve yerel halk üzerinde daha az olumsuz etki yarattıkları görülmektedir (Pizam, 1978; Butler, 1980; Brougham ve Butler, 1981; Horn ve Simmons, 2002). Günümüzde turizm destinasyonları arasında adalar önemli bir yer tutmaktadır. Bir sonraki kısımda ada turizmi kavramı ve adalarda turizm gelişiminin etkileri üzerinde durulmaktadır.

2.1.4. Ada Turizmi Kavramı ve Kapsamı

Ada, tatlı veya tuzlu suyla çevrili bir kara parçası olarak tanımlanmaktadır (Baldacchino, 2012; Rackham, 2012). Bununla birlikte bazı araştırmacılar adayı; eko-biyolojik, sosyo kültürel, mistik (Kopaka, 2009), temsili, mitolojik (Baldacchino, 2013) veya metaforik (Stratford, 2003) özelliklere sahip dinamik bir varlık olarak tanımlamaktadırlar. Uluslararası alanyazında ada ülkeleri haricinde “küçük ada” ifadesi sıklıkla kullanılmaktadır. Küçük adalar, ülkelerinin parçaları olan ve kıyıya yakın olup ayrı siyasi birimler olmayan yerler olarak tanımlanmıştır (Wilkinson, 1989).

Adalar; İlyada ve Odyssea'dan günümüzün romanlarına, filmlerine ve denizci Sinbad'ın maceralarına kadar kelimenin tam anlamıyla ve mecazi olarak mistik deneyimin ve benliğin içindeki yolculuğun gerçekleştirildiği yerler olarak görülmüşlerdir (Reig, 1997'den aktaran Peron, 2003, s. 328).

King (1993), adalara yapılan ilk seyahatin Romalılar tarafından Capri adasına gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Buharlı deniz araçlarının geliştirilmesinden önce nispeten yakın 'açık deniz' adalarına bile ancak anakaradan uzun, tehlikeli ve nadiren yapılan yolculuklarla ulaşılabilmiştir. Haklarında çok az şeyin bilinmesinden dolayı adalar, tuhaf ve farklı olarak görülmüşlerdir. O dönemlerde ada nüfusunun gelenekleri, bu farklılığı birçok anakara halkını şaşkırtacak şekilde göstermiştir (Peron, 2003, s. 328).

Günümüzde artık bir adayı var olduğu bitişik anakaranın bir bölümünden ayıran hiçbir şeyin kalmadığından bahsedilmektedir. Buradan hareketle; pek çok adada bulunan yolların, evlerin ve sosyal tesislerin ayırt edici hiçbir şeye sahip olmayabileceği, adalarda tüm modern kolaylıkların bulunabileceği ve yakındaki anakaraya ulaşım bağlantılarının artık genellikle daha hızlı, daha kolay ve daha rahat özellikler taşıdığı belirtilmektedir. Özetle, uzun süredir ada halkının dünyanın geri kalanından ayıran deniz bariyerinin etkisi azaldıkça mesafelerin kısaldığı öne sürülmektedir (Peron, 2003, s. 328).

López ve Gonzales (2018), adalar üzerine yılda ortalama 86 yayın yapıldığını belirtmektedir. Bu yayınlardan bazılarının ada turizmi üzerine olduğu görülmektedir. Pektaş (2016, s. 243) ada turizmini; hava ve deniz ulaşımı kullanılarak rahatlama,

eğlenme ve farklı tecrübeler edinme gibi nedenlerle çekici bir doğa ve kısmi bir soyutlama imkânı sunan adalara gerçekleştirilen seyahatler olarak tanımlamıştır.

Carlsen ve Butler (2011, s. 1-2) ada turizminin çekiciliklerini, şehir hayatından uzak olması ve özünü koruyan yerel kültür olarak ifade ederken; Pektaş (2016) ile Scheyvens ve Momsen (2008) ise güzel peyzaj, kumsallar ve flora ile faunadaki zenginlik biçiminde dile getirmiştir.

Adaların turistik bir destinasyon olmalarında en önemli unsurlardan birisi deniz turizmidir. Turistlerin kurvaziye ve yat turları ile adaları ziyaret ettikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca adalarda gerçekleştirilen su sporları faaliyetleri, çeşitli festivaller, bisiklet turları ve doğa yürüyüşleri de bu yerlere turist çeken farklı etmenlerdendir (Pektaş, 2016, s. 253-254). Turistler sadece adaların güzelliği nedeniyle değil, aynı zamanda dinlenme, sürekli yaşadıkları ortamdan uzaklaşma, macera ve egzotik yiyecekler ve kültür gibi deneyimler yaşamak için de bu destinasyonlara seyahat etmektedir (Ismail, 2009, s. 26).

Baum (1996) ve Hall (2010); uzaklık, görece küçük boyut, daha yavaş yaşam, farklı kültür, egzotik yaban hayatı ve bozulmamış çevrenin adaların temel özelliklerinden bazıları olduğunu belirtmektedir. Butler'a (1993) göre kültür ve dil farklılıkları, belirli bir yaşam biçimi, çekici iklim ve doğal çevre ile birlikte adalar, turistlerin destinasyon tercihleri üzerinde büyük etkiler oluşturmaktadır. Armstrong ve Read (2006) ise birçok adada bulunan plajların, yağmur ormanlarının, şelalelerin, farklı mutfak kültürlerinin, kültürel etkinliklerin ve güzel köylere gezilerin zevkli deneyimler yaşamak için fırsatlar sağlayan güçlü birer kültürel, sosyal ve doğal sermaye olarak kabul edildiğini belirtmektedir.

Adalara ilişkin olarak vurgulanan diğer bir özellik küçüklükleridir. Bir ülkenin ya da bir adanın büyüklüğü; nüfusu, yüzölçümü veya gayri safi milli hâsılasıyla ölçülebilmektedir. Küçüklük ise sınırlı doğal kaynaklar ve yüksek ithalat içeriği ile ilişkilendirilmektedir. Genel olarak bu durum, zayıf doğal kaynaklar ve düşük endüstri bağlantıları anlamına gelmektedir. Böylece ekonomi, döviz gelirlerine oldukça bağımlı hale gelmektedir. Adaların küçük bir iç pazara sahip olması ve fazla ithalat yapması, bu yerlerde büyük miktarda döviz ihtiyacı yaratmaktadır. Adalarda ithalata nispeten yüksek bir bağımlılık olması, dünyanın geri kalanındaki ekonomik koşullara da bağımlılık durumunu gündeme getirmektedir (Kara, 2003, s. 15-16).

Sonuç olarak turizm, dünya çapında birçok ada destinasyonunda önemli bir faaliyet haline gelmekte ve gelecekte de önemi artacak gibi görünmektedir (Ismail, 2009, s. 26).

Tüm bu değerlendirmelerden hareketle, ada turizmini tanımlamak gerekirse; Turistik bir amaçla seyahat eden insanların soyutlanma, şehir hayatından kaçış, yaşanılan yerden uzaklaşma, macera, yaban hayatının ve farklı yaşam biçimlerinin gözlemlenmesi gibi motivasyonlarla dört tarafı sular ile çevrili bir kara parçası üzerinde gerçekleştirdikleri turizm hareketi şeklinde tanımlanabilir.

Günümüzde bilimsel ve akademik düzeyde, turizm gelişiminin gerçekleştiği adaların ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel sürdürülebilirliği konusunda büyük bir ilgi ve aynı zamanda endişe söz konusudur (Graci ve Dodds, 2012). Çalışmanın önceki kısımlarında, herhangi bir destinasyonda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan olumlu ve olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilere ilişkin olarak yerel halkın algı ve tutumlarından ayrıntılı olarak bahsedilmişti. Çalışmanın bu bölümünde ise adalarda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkiler üzerinde durulmuştur.

2.1.4.1. Turizmin Adalara Yönelik Etkisi

Ap (1992), turizm sektörünün küçük adalarda ekonomik büyümeyi teşvik etmede ve kalkınmayı sürdürmede önemli olduğunu, ancak adalara gelen turist sayısındaki hızlı artışın yerel topluluk üzerinde bir baskı oluşturduğunu öne sürmektedir. Macleod (2004) ise turizmin ada ekonomisinin önemli bir unsurunu oluşturmasına rağmen turistler ile yerel halk arasındaki yüksek seviyede sosyo-kültürel etkileşim nedeniyle toplumun sosyo-kültürel yapısı üzerinde de bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bunların dışında Kerr (2005) ise küçük adalardaki birçok sorunun, ada coğrafyaları ve bu yerlerin kırılgan çevresel özellikleri ile ilgili olduğunu düşünmektedir. Nitekim Dodds, Graci ve Holmes (2010), yerel halkın turizmden ekonomik anlamda fayda sağladığını, özellikle refah seviyesinin arttığını ortaya koymakla birlikte, adalarda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan birçok olumsuz çevresel ve sosyal sonuçlarla da karşılaştıklarını ifade etmektedir.

Pasifik'teki (özellikle Bali, Fiji ve Hawaii) Karayipler ve Akdeniz'deki ada destinasyonları üzerindeki turist ziyaretlerinin etkilerine ilişkin yapılan çalışmalar, bu

tür destinasyonlarda turizmin gelişmesi sonucu meydana gelebilecek değişikliklerin yanısıra bunların nasıl ele alınabileceği konusunda uzun vadeli değerlendirmeler sağlamıştır (Conlin ve Baum, 1995; Lockhart ve Drakakis-Smith, 1996; Apostoulopoulos ve Gayle, 2002). Söz konusu değişiklikler; adalarda artan ziyaretçi sayıları ile kalabalıklaşma, ada halkının mesleklerindeki değişim, ada kültürünün kaybolması (Conlin ve Baum, 1995) ve ada ekosisteminin zarar görmesi gibi sorunların ortaya çıkması ve enflasyon olarak ifade edilmektedir. Bu değişiklikler ele alınırken adaların kendi kendine yeterliliğinin önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca adada yaşayan yerel halkın hangi manevi değerlerini korumak istediğinin tüm turizm paydaşları tarafından bilinmesinin önem arz ettiği vurgulanmaktadır. Son olarak ise adaların turizm sektörüne aşırı bağımlı hale getirilmemesine yönelik adımların atılması gerektiği belirtilmektedir (Apostoulopoulos ve Gayle, 2002).

Turistlerin adalara olan talebi, adaların boyutu ve nüfuslarının azlığı sebebiyle bu tür yerlerde turizmin etkilerinin büyük destinasyonlara göre daha fazla hissedilmesine neden olmaktadır (Ioannides vd., 2001; MacNaulty, 2002). Turistik açıdan ileri seviyede özelliklere sahip bir destinasyon olmayan adalar için bile turizm, vergi geliri avantajları nedeniyle ekonomiye dolaylı destek sağlamaktadır. Az gelişmiş ülkelere doğrudan ve dolaylı ekonomik katkısı nedeniyle turizm, bir dizi kurumsal paydaş tarafından yoksulluğun azaltılmasına önemli katkı sağlayan bir unsur olarak görülmektedir (Hall, 2007). Benzer şekilde Pektaş da (2016), turizmin özel sektör ve kamunun katkılarıyla adalara da yatırımların yapılmasını sağlayacağını belirtmektedir.

Çalışmanın bu kısmında, turizmin adalara yönelik olumlu ve olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yer verilecektir.

2.1.4.1.1. Ekonomik Etkiler

Olumlu Ekonomik Etkiler: Turizmin, adalarda gelir ve döviz kaynağı olması ve ödemeler dengesine katkı yapması açısından değerli olduğu görülmektedir. Turizm, ada ekonomilerine gelir sağlaması açısından en önemli kaynaklardan birini oluşturmaktadır (Briguglio ve Briguglio, 2002; Roudi vd., 2019). Pektaş (2016, s. 251-252), söz konusu katkının adalara gelen turistlerin konaklama, yeme-içme, ulaşım ve eğlence hizmetlerini satın almaları ile oluştuğunu belirtmiştir. Turizm

sektöründe yer alan işletmeler, arz ettikleri mal ve hizmetlerin hammaddelerini diğer sektörlerden satın alarak, bir kısmını da ada içinden temin ederek diğer sektörlerle de gelir sağlamaktadırlar. Ayrıca, turizm ile elde ettikleri döviz kazancı, döviz çıkışından fazla olduğu müddetçe adalar ödemeler dengesinde herhangi bir sıkıntı yaşamayacaklardır (Pektaş, 2016, s. 251-252). Bununla ilgili olarak Lockhart (1997), bazı adalarda turizmin gayri safi milli hâsılaya en büyük katkıyı yaparak yerel halka ekonomik kalkınma sağladığından bahsetmektedir.

Turizmin adalarda istihdama katkı sağladığı görülmektedir. Adada yaşayanlar için istihdam olanakları düşüktür (UNWTO, 2022). Bu bağlamda Pektaş (2016, s. 251-252), turistik adalarda turizmde istihdam edilen kişilerin oranının, ada nüfusunun önemli bir kısmını oluşturabileceğini belirtmektedir. Benzer şekilde Riangchantr (2016, s. 110) ise turizmin adalarda istihdam olanaklarını artırdığını ve turizme dayalı çeşitli sektörlerde doğrudan ve dolaylı işlerin yaratılmasına olanak sağladığını ifade etmiştir.

Diğer yandan, turizm sektörü adalarda ekonomik çeşitlilik sağlamaktadır. Araştırma sahası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) olan bir çalışmada Lockhart (1994), turizmle birlikte adaların altyapısında gelişme ve ekonomik faaliyetlerinde çeşitlilik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Stylidis ve Terzidou (2007, s. 957), adaların altyapısı ve turizm gelişiminin doğru orantılı olduğunu belirtmektedirler. Yine Pektaş (2016, s. 252), turizm ile birlikte adalarda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve rekabet artışının söz konusu olduğunu vurgulamıştır. Aynı şekilde Wilkinson (1987), turizm sektörünün adalara döviz girdisi ve istihdam sağlamanın yanında ekonomik faaliyetleri de çeşitlendirdiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda, adalarda turizm gelişimi öncesinde kullanılmayan kaynakların değerlendirilmesine yönelmekte ve adalardaki turizm işletmecileri de turizmi çeşitlendirmek adına çalışmaktadırlar (Kara, 2003, s. 16).

Riangchantr (2016, s. 116), turizm ile birlikte adalarda elektrik, su ve ulaşım hizmetlerinin geliştiğini ve yerel halkın da bu durumdan hoşnut olduğunu belirtmektedir. Kamu sağlığı açısından bakıldığında ise Riangchantr (2016, s. 11), turizm gelişimi ile birlikte Koh Pha-ngan adasında hastanelerin daha iyi duruma geldiklerini ifade etmiştir.

Ada ekonomileri, başarılı bir turizm gelişimi evresinde doğrudan yabancı yatırım da dâhil olmak üzere özel sektörden önemli miktarda sermaye katkısı sağlayabilmekte ve böylece hem turizm sektörünün hem de genel olarak ekonominin gelişmesine iyi bir destek olup sosyal anlamda da önemli etkiler yapabilmektedir (Seetanah, 2011, s. 303).

Olumsuz Ekonomik Etkiler: Ada destinasyonları, coğrafi zorluklar ve kaynak kısıtlamaları nedeniyle ekonomilerini geliştirmede büyük zorluklarla karşı karşıyadırlar (Seetanah, 2010, s. 294). Bu zorluklardan biri, adalarda havayolu bağlantısının yetersiz olabilmesidir (http-6). Adaların ulusal ve uluslararası ticaretle bağlantılı nakliye maliyetlerinin diğer yerlere göre daha yüksek olması beklenmektedir. Bu durumun temel nedeni, adaların deniz ile ayrılması ve bu nedenle sadece ithalat-ihracat faaliyetlerinde hava ve deniz taşımacılığını kullanmak zorunda kalmalarıdır (Kara, 2003, s. 16).

Adalara yönelik kısıtlı ulaşım olanakları daha yüksek ulaşım maliyetine (Farrell, 1985), ziyaretçilerin azalmasına, kaynak eksikliğine, yüksek ürün fiyatlarına ve kamu hizmetlerinde sorunlara neden olabilmektedir (Butler, 1993; Sharpley, 2001; Alipour ve Kilic, 2005).

Adalarda görülen bir başka ekonomik olumsuzluk ise turizme aşırı bağımlılıktır. Adalarda doğal ve kültürel kaynakların oldukça fazla olması ve kolaylıkla işgücü bulunabilmesi sebebiyle, turizm için doğal ham maddelerin bulunduğu görülmektedir. Ancak adaların turizme aşırı bağımlı olmaları, mevsimsel işsizlik ve diğer ülkelere bağımlılık gibi sıkıntılara yol açmaktadır (Pektaş, 2016, s. 257).

Mevsimsellik sorunu, adalarda dönemsel enflasyon ve mevsimsel işsizlik problemi yaratmaktadır. Adalarda yüksek sezonda taşıma kapasitesi sıklıkla aşılmaktadır ve özellikle ulaşım hizmetlerinde aksamalar gözlemlenmektedir (Pektaş, 2016, s. 257). Birçok ada, mevsimsellik sıkıntısını gidermek adına turizmde doğrudan istihdamı korumak için kongre turizmi ve ileri yaş turizmi gibi niş pazarlarda ziyaretçi aramaktadır. Çünkü belirli niş alanlara yönelen turistlerin yüksek sezon dışında adaları ziyaret etme olasılıkları daha fazladır (Lockhart, 1997).

Ekonomik kırılmalıklar açısından bakıldığında ise küçük adalar muhtemelen küçük ekonomilere ve sınırlı doğal kaynaklara ve insan kaynağına sahiptirler ve

coğrafi izolasyon içindedirler. Bu nedenle adaların ekonomik temelleri genellikle birincil ürün ihracatına ve turizme dayanmaktadır (Milne, 1998; Seetanah, 2011). Küçük ada ekonomileri, kaynaklarının ve üretim koşullarının kısıtlı olmasının doğrudan bir sonucu olarak ihracat kazançları için birkaç temel ürüne bağımlıyken, geniş bir yelpazede tüketim malları ithal etmektedirler (Kakazu, 2011a, s. 4). Yani ada ekonomilerindeki diğer bir sızıntının, yerli üretimin az olması ile ithalat sebebiyle gerçekleştiği görülmektedir (Mitchell ve Reid, 2001; Kokkrankal, McLellan ve Baum, 2003).

Diğer yandan adalar, yerel halkın eğitim ve turizm konusunda deneyim eksikliği nedeniyle bazı vasıflı işçileri ithal etmek durumundadır (UNEP, 2001a'dan aktaran Riengchantr, 2016, s. 12). Wilkinson (1989) ve Bastin (1984), yerel sermaye ve uzmanlık eksikliği olan adalar için yabancı sermayeli şirketlerin genellikle ticaretlerini erken bir aşamada yaratma ve harekete geçirme fırsatını yakaladıklarını, ardından bu şirketlerin turizmin gelişmesinde kilit aktörler haline geldiklerini belirtmektedirler. Buna ek olarak Globalgateway (2008) ve Orams (1999), büyük yabancı şirketlerin turizm destinasyonlarından elde ettikleri turizm gelirlerini genellikle kendi ülkelerine transfer ettiklerini, ayrıca yabancıların sıklıkla yüksek ücretli yönetici pozisyonlarında istihdam edildiklerini, yerel çalışanların ise genellikle çok düşük pozisyonlarda çalıştıklarını belirtmektedir. Buna benzer şekilde Lockhart (1997), adalarda yerel halkın, yarı zamanlı ya da geçici olarak istihdam edildiğini belirtmektedir. Yerel halkın işleri; garsonluk, kat hizmetleri ve bahçecilik olmaktadır. Turizm destinasyonlarında ortaya çıkan fırsatlarda böyle bir ayrılık, sürtüşmeye neden olmakta ve şirket bünyesinde çalışan yerli ve yabancılar arasındaki huzursuzluğu artırmaktadır (Riengchantr, 2016, s. 12).

Adalarda en önemli sorunlardan bir diğeri kaynaklar için rekabettir. Buhalis (1999, s. 341-358), bazı Yunan adalarında kısıtlı kaynakların tarım ve turizm arasında rekabete sebep olduğunu belirtmektedir. Ayrıca adalarda turizm sektöründe iş için rekabet ciddi boyutlardadır. Kakazu'ya (1994) göre birçok adada yerel halk turizm sektöründe istihdam edilmesine rağmen, artan turizm talebi yerel işgücü arzını aşmaktadır.

Diğer destinasyonlarda olduğu gibi Koh Pha-ngan adasında da turizmin gelişmesiyle birlikte özellikle şehir merkezinde ve toplu taşımanın olduğu yerlerde

arsa fiyatları artmıştır. Söz konusu arsalar çoğunlukla yurtdışındaki şirketler tarafından satın alınmıştır (Riengchantr, 2016, s. 113).

Küçük adalar sık sık doğal afetler yaşamaktadırlar ve bu konuda son derece savunmasızdırlar (Shareef ve McAleer, 2005). Doğal afetler ada dışı ülkelerde meydana gelse de bir ada ekonomisinde doğal afet etkisinin, adaların küçük olması nedeniyle birim alan başına hasar ve kişi başına maliyetler açısından nispeten daha büyük olması beklenmektedir (Briguglio, 1995; Kara, 2003; Roudi vd., 2019). Briguglio (1995), söz konusu kırılganlığın ekonomik, stratejik ve çevresel faktörleri olduğunu belirtmiştir. Özellikle Endonezya'da 2004 yılında görülen 'boxingday' tsunamisinin ardından dünya, adaların ekonomisinde ve sosyal dokusunda çevrenin etkisinin ölçөгüne tanık olmuştur. Başka bir örnek de sel, kasırga, kuraklık ve deprem gibi doğal afetlerin Haiti, Fiji ve Vanuatu'daki turizm sektörünü de etkilemesi olarak verilebilir (Roudi vd., 2019, s. 17). Uluslararası finans piyasalarında adalar, doğal afetlerin sık görülmesi nedeniyle yüksek riskli olarak sınıflandırılmaktadır. Bu nedenle, adaların kalkınma için sermaye toplaması zor olabilmektedir (Shareef ve McAleer, 2005).

2022 yılı Kasım ayında Endonezya'nın Cianjur kentinde deprem meydana gelmiştir. Deprem 1000 km mesafede olmasına rağmen Endonezya'nın turizm için en önemli adalarından olan Bali adasında da etkili olmuştur. Deprem can kaybına yol açmamış, ancak maddi zarar meydana getirmiş ve turistlerin bölgede tedirginlik yaşadığı görülmüştür (http-7). Ayrıca 2022 yılı Kasım ayında Hawaii adasında bir volkan patlamıştır. Hawaii Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada volkanın patlaması ile hava kalitesinin bozumaya başlayacağı belirtilmiş ve Hawaii adasında bulunanların zorunlu olmadıkça bir süre evde kalmaları gerektiği konusunda uyarı yapılmıştır. Bu gelişme nedeniyle, Hawaii adasına olan pek çok uçuş iptal edilmiştir (http-8).

2.1.4.1.2. Sosyo-Kültürel Etkiler

Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler: Turizm, adalarda farklı kültürlerden insanların buluşmasını sağlayarak sosyal bir aktivite meydana getirmektedir. Turizmin adalara yönelik olumlu sosyo-kültürel etkileri şu şekilde ifade edilebilmektedir (Stylidis ve Terzidou, 2007, s. 957; Pektaş, 2016, s. 255):

- Turizm, somut ve somut olmayan kültürel mirasa yönelik bir farkındalık yaratmaktadır.

- Sosyalleşme imkânı sunmaktadır.
- Eğlence ve rekreasyon faaliyetlerinin çeşitliliğini artırmaktadır.
- Yiyecek-içecek işletmelerinin sayısını ve kalitesini yükseltmektedir.
- Farklı kültürlerin tanınmasını sağlamaktadır.
- Yaşam standartlarının iyileşmesine etki etmektedir.
- Kültürlerarası diyalogun güçlenmesine ve uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Benzer şekilde McKean (1973) ise Bali’de gerçekleştirdiği çalışmasında, turizmle gerçekleşen kültürel etkileşim sonucunda yerel halkın örf ve adetlerine daha sıkı bağlandığını ortaya koymuştur.

Turizm, adalara özgü el sanatlarının canlanmasını sağlamaktadır (Briguglio ve Briguglio, 1996, s. 163). Örneğin Malta ve Kıbrıs adalarında seramik, dokumacılık, geleneksel danslar ve cam sanatı; Fiji’de ise ahşap oyma sanatı canlanmıştır (Pektaş, 2016, s. 255). Nitekim Dann’ın (1996) St. Lucia adasında gerçekleştirdiği çalışmasında, yerel halkın turizmi, yerel kültürün uyanması veya canlandırılması için bir katalizör olarak gördüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Karayipler ve Pasifik’teki diğer bazı adalarda geleneksel sanatların turizm piyasasında daha fazla değer gördüğü dikkat çekmektedir (Harrison 1992; Kinnaird ve Hall, 1994). Bali’de ise turizmin gelişmesiyle beraber geleneksel dini danslar tanıtılmış ve değer görmüştür (Ayres, 2002).

Ada halkı açısından küçük bir ada toplumu içerisinde yaşamlarına devam ediyor olmak, bireysel ilişkilerinin iyi olmasını gerekli kılmaktadır (Peron, 2004, s. 330). Yerel halk, ekonomik sebeplerden dolayı ihtiyaç duydukları artan turist sayısı içinde kaybolmaktan korkmaktadır (Peron, 2004, s. 336). Ancak Peron (2004, s. 336), ada halklarının “başka bir dünyanın koruyucuları” şeklinde görüldüklerini ve yok olmak üzere olan bir medeniyetin son temsilcileri olarak görülmeyi kabul ettiklerini belirtmektedir.

Kerstetter ve Bricker (2012, s. 456), Fiji adalarında yerel halkın turizm sektörünü, adayı temiz ve düzenli tutmak için itici bir güç olarak gördüklerini ve turizmin yeni bir toplum merkezi yapımına vesile olması ile yerel halkın yaşam kalitesini iyileştirmelerine katkıda bulunduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca Fiji halkı, kültürlerini ve kendi yaşam tarzlarını sadece kendileri için değil, aynı zamanda adalarına turist çekmek için de sürdürmenin öneminin farkına varmışlardır (Kerstetter ve Bricker 2012, s. 456). Diğer yandan Briguglio ve Briguglio (1996, s. 163), adalarda turizmin gelişmesi ile birlikte sağlık ve iletişim hizmetlerinde de bir iyileşme görüldüğünü ifade etmektedirler.

Ada toplulukları, ortak olarak paylaştıkları, benzersiz ve kendilerine miras kalan bir bölgeye ait olma temelinde kimliklerine yönelik hâlâ bir tür “monolitik” yaklaşıma sahiptir. Bu son derece gelişmiş kimlik duygusu ve kendine özgü bir yer ve kültür nedeniyle farklı olmanın gururu, her geçen gün daha da keskin bir hale gelmektedir. Çünkü artık birçok topluluk, varlıklarına yönelik tehditlerin farkına varmaktadır (Peron, 2003, s. 331).

Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler: Ada destinasyonlarının izole doğası, yerel halkın potansiyel turizm gelişiminin etkilerini görmezden gelmelerine neden olmaktadır (Nunkoo ve Ramkissoon, 2010; Hamzah ve Hampton, 2013). Adalara yatırımlar yapılırken, yerel halkın bu yatırımlardan ekonomik ve sosyo-kültürel olarak faydalanabilmesi dikkate alınmalıdır. Adalarda turizm gelişimi ile birlikte yeni restoranların, alışveriş merkezlerinin ve havaalanlarının açıldığına tanık olunmakta, ancak yerel halkın bu imkânlardan pek faydalanamadığı görülmektedir. Söz konusu duruma dikkat edilmeyerek, turistlere ayrıcalıklı davranılmaya devam edilmesi ile yerel halk ve turistler arasında çatışmalar ortaya çıkabilmektedir. Adalardaki mağazalarda yoğunluk yaşanması, trafik sıkışıklığı ve park yeri bulma sıkıntısı, bağımlılık yapan maddelerin kullanımının ve suç oranının artması bu tür destinasyonlarda ortaya çıkan bazı sosyo-kültürel sorunlara örnek olarak gösterilebilir (Pektaş, 2016, s. 258-259).

Riengchantr (2016, s. 117), Koh Pha-ngan adasında eskiden yerel halk arasında sıkı bir dayanışmanın olduğunu, ancak turizmin adada gelişmesi ile birlikte toplumda yardımlaşmanın kalmadığını ve ada halkının iş derdine düşerek daha bencil ve açgözlü hareket ettiğini belirtmektedir.

Adaların küçük olması, kamu yönetimiyle ilgili sorunlar da yaratmaktadır. Bunlardan en önemlisi, adaların muhtemelen deneyimli ve verimli yöneticilerin çıkabileceği küçük bir insan kaynağı havuzuna sahip olmasıdır (Briguglio, 1995, s. 1617). Price (1988), Grenadines adasında genç erkeklerin turistlere hediyelik eşya satarak hızlı para kazanmak adına haneye ve topluma karşı yükümlülüklerini unuttuklarını belirterek başka bir sosyo-kültürel sıkıntıya vurgu yapmıştır. Tsartas (1992) ise iki Yunan adası olan Ios ve Serifos'ta yaptığı çalışmada gençlerin, yerel geleneksel bayramları modası geçmiş ve sadece yaşlı nesil için uygun gördüklerini tespit etmiştir.

Hoti, McAleer ve Shareef (2005), adaların doğal afetlere karşı hassasiyetinin yanında terör ve siyasi karışıklıklara karşı oldukça kırılgan olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca zengin turistlerin yaşam tarzlarının yerel halk tarafından gözlenmesi, yerel halkın görece yoksulluk algılarını daha keskin bir şekilde hissetmelerine sebep olmaktadır. Bu bağlamda aile içi şiddet ve gençler arasında artan intihar oranı da dâhil olmak üzere, yoksulluğun artırdığı sosyal sorunlar, birçok ada ülkesinde büyüyen bir endişe kaynağı olmaktadır (Scheyvens ve Momsen, 2008, s. 30).

Sosyal sürdürülebilirlikle ilgili konulara çoğunlukla öncelik verilmeme nedenlerinden biri, çevre ve ekonomik kalkınma konularına odaklanmanın politik olarak daha güvenli bir yol olmasıdır. Örnek vermek gerekirse; birçok tur operatörü, devlet kuruluşu ve koruma ajansı, büyük bir olasılıkla bir deniz koruma alanı ve bir kaplumbağa yuvalama alanının yakınında buna bağlı bir ekolojik koruma alanı oluşturulmasını desteğe değer ve 'iyi bir şey' olarak görecektir. Ancak bahsi geçen paydaşlar, çok uluslu turizm işletmelerinin sektör üzerindeki kontrolüne meydan okumaya çalışan bir girişimi desteklemek veya turizmin faydalarının daha adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak gibi konularda daha az istekli olmaktadır. Benzer şekilde otelciler ve tatil yeri sahipleri, etkili işçi hakları mevzuatının uygulanmasını desteklemeye istekli olmayabilirler. Bunun yerine, diğer deniz, kum ve güneş destinasyonlarıyla rekabetçi kalabilmek için turizm çalışanlarının ücret oran ve çalışma koşullarını tehlikeye atabilmektedirler (James, 2004). Esasen, turizm gelişimini yönlendirmek ve turizm sektörünün faydalarını eşit olarak dağıtabilmek adına belirli grupların çeşitli haklar talep etmesi gerekmektedir. Ancak gerçekte çoğu

ada, yabancı yatırımcılarla etkin bir şekilde pazarlık yapabilme gücüne sahip değildir (Richter, 2001, s. 49).

Ege adalarında turizm önde gelen sektör olması ile birlikte tarihin, kültürün ve insan ilişkilerinin ticarileşmesi yanında, turizm sezonu boyunca artan suç oranı oldukça dikkat çekicidir (Briassoulis, 1993). Haralambopoulos ve Pizam (1996), Samos adasında yaptıkları çalışmada ada halkının; uyuşturucu bağımlılığı, vandalizm ve suçun, turizmin bir sonucu olarak arttığına inandıklarını tespit etmişlerdir.

Peron (2003, s.330), bahsi geçen sorunlar ve diğer sosyal problemler ortaya çıktığında, ada halkının çoğunlukla şu tarz bir tutum içerine girdiklerini belirtmektedir:

“Adalarda başka bir ada da dâhil olmak üzere dışarıdan bir tehdit olduğu anda, kendi aralarında gruplaşmalar oluşmuş olsa da iç farklılıklar bir kenara bırakılır. Davetsiz misafire karşı çıkmak veya anakarada alınan ve genellikle adalılar tarafından özgürlüklerine bir saldırı olarak görülen bir idari karara itiraz etmek için birleşik bir cephe oluşturulur. Sonuç olarak ada halkı, oldukça bölgesel, diğer bir ifadeyle kendi yaşam alanlarını sıkı bir şekilde koruyan bir zihniyete sahiptirler”.

2.1.4.1.3. Çevresel Etkiler

Olumlu Çevresel Etkiler: Adalarda turizmin gelişimi ile birlikte çevrenin korunmasına yönelik planlama ve politikalar yapılmakta, çeşitli önlemler alınmakta ve kampanyalar düzenlenmektedir (Pektaş, 2016, s. 254). Sharpley ve Ussi, (2014) ve Reis (2016), turizmin adalardaki çevrenin ve doğanın korunmasına katkıda bulunduğunu belirtmektedirler.

Giannoni ve Maupertuis'e (2007) göre, eğer bir adada artan turizm talebi karşılanarak bir gelir kaynağı sağlanmak isteniyorsa, turizmin sürdürülebilir olması gerekmektedir ve bunu sağlamak için de adadaki doğal güzelliklere, yaban hayvanlarına ve su kaynaklarına zarar verilmemelidir. Yazarlara göre, söz konusu kaynakların ne kadarının kullanılıp ne kadarının korunacağı arasında kurulacak denge, son aşamada üzerinde durulacak konu olmalıdır.

Butler (1993), turistlerin ada destinasyonlarını tercih etmelerinde etkili olan başlıca faktörlerin; kültür ve dil farklılıkları, belirli bir yaşam biçimini deneyimleme, çekici iklim ve doğal çevre olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda Armstrong ve

Read (2006), birçok adanın kültürel, sosyal ve doğal unsurlar, plajlar, ormanlar, şelaleler, yerel mutfak ve kültürel etkinlikler gibi deneyimler açısından turistlere fırsatlar sağlayan önemli birer cazibe merkezleri olduklarını belirtmektedir.

Ada halkının turizmin olumlu çevresel etkilerini algılamaları da önem arz etmektedir. Örneğin Fiji adası halkının, çevreyi korumanın bölgeye turist çekmede önemli olduğunun farkında olmakla beraber, tarım alanları ve gıda üretimi için de oldukça önem taşıdığına bilincinde oldukları öne sürülmektedir (Kerstetter ve Bricker, 2012, s. 456).

Özetle, turizmin ana kaynağını oluşturan ve turizm hareketlerinin (turistlerin yer değiştirmelerinin) başlıca nedenlerinden biri olan doğal çevrenin korunmasına ilişkin alınacak önlemler tüm destinasyonlar için olduğu gibi adalar için de önemlidir. Adalarda bu konuya ilişkin yürütülecek plan ve politikalar doğal çevrenin korunmasına ve bu değerlerin bozulmadan gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Olumsuz Çevresel Etkiler: Akadiri, Akadiri ve Alola (2017) turizmin karbondioksit emisyonları üzerindeki büyüme etkisini incelemiştir. Çalışma, 1995-2014 dönemi boyunca, seçilen yedi küçük ada devletinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, uluslararası turizmin uzun vadede karbondioksit emisyonları ile olumsuz ilişkili olduğunu göstermiştir.

Carlsen (2006), sınırlı kaynakları bulunan adaların ekolojik kırılganlığa sahip olduklarına vurgu yapmakta ve turizmin, doğası gereği kırılgan olan bu destinasyonların doğal güzelliklerini olumsuz yönde etkilemede önemli bir rol oynayabileceğini belirtmektedir. Stylidis ve Terzidou'ya (2007, s. 960) göre ise diğer bir zorluk, adaların çevresel taşıma kapasitelerinin çoğunlukla düşük olmasıdır.

Lockhart'a (1997) göre, turizm gelişiminin kapsamlı büyümesine bağlı olarak doğal kaynaklar zarar görmekte ve bunun sonucunda birçok adanın çevresi, turistlerin talebine (konaklama türleri, tesis ve altyapı) hizmet etmek için çarpıcı biçimde değişmektedir. Williams'ın (1998) görüşüne göre ise destinasyonlarda talebe göre gerçekleştirilen inşaat projeleri; toprak erozyonu, su yollarındaki değişiklikler ve ormansızlaşma gibi doğal kaynaklara zarar veren kapsamlı arazi kullanımını gerektirmektedir.

Turistlerin adalara olan talebinin artmasının bir sonucu olarak, konaklama tesisleri ve ulaşım gibi fiziksel yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yapılaşma sonucunda adalarda bulunan sit alanları ve ormanlar zarar görmektedir. Sonuçta adalarda plansız yapılaşma oluşmakta, plajlar kirlenmekte ve ekolojik dengeye zarar verilmektedir. Özellikle deniz araçları, deniz canlıları için tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca uçak, trafik ve eğlence işletmeleri kaynaklı oluşan gürültü de yerel halkta huzursuzluk yaratmaktadır (Harrison, 2003, s. 11; Pektaş, 2016, s. 259-260).

Hiç şüphe yok ki turistler, ada kaynaklarını sürdürülebilir şekilde yönetme zorluğunu artırmaktadır. Çok sayıda turist, adanın kaynakları için bir tehdit olabilmektedir. Çünkü yılın en yoğun dönemlerinde turist sayısı, genellikle ada nüfusunu ikiye katlamaktadır. Bu durum, içilebilir suyun sağlanması hizmetine yönelik talepler de dâhil olmak üzere doğal kaynak kullanımını üzerinde artan baskı yaratmakta ve hâlihazırda görece küçük bir araziye sahip olan adalarda yapılaşmanın artmasına sebep olmaktadır (Mathieson ve Wall, 1982, s. 118; Briguglio ve Briguglio, 1996, s. 164).

Riengchantr (2016, s. 116), Koh Pha-ngan adasında ve Hayati vd. (2020), Tidung adasında turizm ile atık üretiminin arttığını ve atık yönetiminin bir sorun haline geldiğini belirtmektedir. Simpson (2008a) ise adalarda katı atık artışı ile beraber su kirliliğinin oluştuğunu ifade etmektedir.

Tropik bölgelerde bulunan adalarda golf sahalarının sürekli sulanma ihtiyacı olduğundan, turist başına günlük su tüketiminin yerel halkın kullandığından üç kat daha fazla olduğu görülmektedir (Scheyvens ve Momsen, 2008, s. 29). Birçok adada konut ve endüstriyel üretime yönelik artan talep, tarım arazilerinin hızla tükenmesine yol açmaktadır. Kousis (2001), adalarda bir zamanlar tarım için korunan çevrenin dönüşüm geçirdiğini belirtmekte ve Korsika, Sardunya, Sicilya ve Girit'in bu adalara örnek oluşturabileceğini ifade etmektedir. Söz konusu adalarda bu dönüşüm kıyı ve su kirliliğine ve yerel ekosistemlerin genel tahribatına neden olmuş ve bu tahribat da halk sağlığını olumsuz etkilemiştir (Kerstetter ve Bricker, 2012, s. 450).

Adalarla ilgili bir başka sorun ise coğrafi ve doğal özellikleri ile ilgilidir. Adalar eşsiz ve çok kırılgan bir ekosisteme sahip olma eğilimindedirler. Söz konusu kırılganlık; adaların dış etkilere, kuş ve diğer endemik flora ve fauna türlerinin sahip olduğu düşük direnci ifade etmektedir (Kara, 2003, s. 16-17).

Bazı adalarda ise plaj alanı rekabeti balıkçılık endüstrisini baltalamaktadır. Ayrıca turizm işletmelerinin büyük miktarlarda suya ihtiyaç duymaları tarım kesimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Turizm işletmelerinin, çiftçilerin ürünlerini sulamak için kullanacakları su ihtiyacına karşı öncelik kazanmasından dolayı bölgede tarım zarar görmektedir (Scheyvens ve Momsen, 2008, s. 28).

Bir sonraki kısımda yaşam doyumu kavramı, konuyla ilgili geliştirilmiş kuramlar, yaşam doyumuna etki eden faktörler ve turizm ile olan ilişkisi ele alınacaktır.

2.1.5. Yaşam Doyumu Kavramı ve Kapsamı

Alanyazında yaşam doyumu kavramının ruhsal olarak iyi olma hali, hayattan duyulan memnuniyet (Valenzuela, Park ve Kee, 2009, s. 877), mutluluk ve yaşam kalitesi (Batan, 2016, s. 14) gibi kavramlarla aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Doyum kavramı; insanların ihtiyaçlarının, beklentilerinin ve arzularının gerçekleşmesi olarak tanımlanmaktadır. Yaşam doyumu kavramı ile ilgili olarak alanyazında yer alan diğer tanımlardan bazıları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Yaşam Doyumu Tanımları

Hong ve Giannakopoulos (1994), yaşam doyumunu, bireyin hem kendi hayatından duyduğu tatmin hem de iş ve boş zamanlarını değerlendirme şekliyle meydana gelen hissiyat olarak görmektedirler.
Dikmen (1995), kişinin kendi yaşamındaki unsurları baz alarak yaşam kalitesini değerlendirmesiyle elde ettiği sonucu yaşam doyumu olarak görmektedir.
Veenhoven (1996), yaşam doyumunu, yaşam kalitesinin daha iyiye doğru gelişme gösterme seviyesi olarak ifade etmiştir.
Diener ve Suh (1997), yaşam doyumunu kişinin yaşam kalitesinin iyi olmasına ek olarak, kendini mutlu hissetmesi ve ruh sağlığının iyi olması olarak ifade etmişlerdir.
Fogle, Huebner ve Laughlin (2002) ise yaşam doyumunu, iyi olma hali ile ilişkili görmüşler ve bireysel iyi olma halinin bir üst seviyesi şeklinde yorumlamışlardır.

Tablo 4- devamı

Özdevecioğlu (2003), yaşam doyumunun, insanların iş hayatı haricindeki yaşamlarına yönelik yargılarını ifade ettiğini belirtmiştir.
Özer ve Karabulut (2003), yaşam doyumunu, insanların ümit ettikleriyle elde etiklerini karşılaştırmaları ile meydana gelen sonuç olarak tanımlamışlardır.
Aysan ve Bozkurt (2004), yaşam doyumunu, insanların amaçlarını gerçekleştirme derecesi olarak tanımlamışlardır.
Bradley ve Corwyn'e (2004) göre yaşam doyumunu, bireyin gerçekleştirmesi mümkün olan hedeflerinin miktarı ile ilgilidir.
Zhao, Qu ve Ghiselli (2011), yaşam doyumunu kavramını, insanların hayatları boyunca kendilerini ne ölçüde iyi hissettikleri ile ilişkilendirmiştir.
Ünlü (2014), yaşam doyumunu, kişinin mutluluk derecesini öznel ve net bir şekilde değerlendirmesi olarak görmüştür.
Kanten ve Kanten (2015), kişinin olumlu ve olumsuz duygularının ortalamasının alınması sonucunda ortaya çıkan psikolojisini yaşam doyumunu olarak tanımlamıştır.
Anand'a (2016) göre yaşam doyumunu, kişinin duygusunu dışarıya yansıtma şekli, gelecekle ilgili düşüncesi ve yapabileceği tercihlerle alakalı hislerinin dışa vurumudur.
Yang ve Srinivasan (2016), bir kişinin "hayatımda istediğim her şeyi gerçekleştirdim" dediğinde yaşam doyumuna ulaştığını ifade etmektedir.

Tablo 4'te de görüldüğü gibi alanyazında yaşam doyumunu kavramı ile ilgili olarak birçok tanım yapılmıştır. Yapılan tüm bu tanımları özetlemek adına, Diener ve arkadaşları (1985) ile Veenhoven'ın (1996) çalışmalarına da atıfta bulunarak yaşam doyumunu kavramı; bireyin hayatının tamamını, oluşturduğu birtakım ölçütlere göre olumlu olarak değerlendirmesidir, şeklinde tanımlanabilir.

Yaşam doyumunun mutluluk ve bireysel iyi olma hali ile karıştırıldığı dikkat çekmektedir. Özgen (2012, s. 6) yaşam doyumunu, insanların genel olarak morallerinin yüksek olması ve gündelik yaşantılarında kendilerini iyi hissettikleri anların kötü hissettikleri anlara oranla fazla olması olarak tanımlamaktadır.

Bireylerin hayatları hakkında kendi belirledikleri ölçütlere göre bir yargıya varmaları da bu konuda yapılan başka bir tanımdır (Dost, 2007, s. 133; Kanten ve Kanten, 2015, s. 48). İnsanların var olan isteklerinin tamamının gerçekleşmesiyle hissettikleri sevinç ise ‘mutluluk’ şeklinde tanımlanmaktadır (Keser, 2003, s. 123). Bireysel iyi olma hali ise insanların ruh ve beden sağlıkları ile ilgili olup; sosyal hayat, iş ve serbest zaman aktivitelerini kapsamamasıyla yaşam doyumundan ayrılmaktadır (Diener, 1984). Sahranç (2007, s. 96) ve Keser (2003, s. 122), bireysel iyi olma halinin yaşam doyumunu kapsadığını belirtmişlerdir. Yaşam doyumunun da mutluluktan daha kapsamlı olduğu ifade edilmekte; iş, aşk, aile, arkadaşlık, kişisel gelişim ve sağlık gibi konuları içerdiği görülmektedir. Bireysel iyi olma hali, uzmanlar tarafından geliştirilmiş pek çok ölçek ile ölçülmektedir ve daha objektif bir değerlendirmedir. Yaşam doyumuna ise belirli kriterlere sahip olmayıp genel ifadelerle ölçülmektedir ve daha subjektiftir (Ackerman, 2020).

Yaşam doyumuna ile yakın bir anlamda kullanılan bir diğer kavram ise yaşam kalitesidir. Yaşam kalitesinin çok sayıda tanımı vardır ve bu kavramın insanların hayatlarını ve çevrelerini içeren çok disiplinli (multidisipliner) bir yapı olduğu kabul edilmektedir (Schalock ve Siperstein, 1996). Dünya sağlık örgütü; insanların amaçları, umutları ve hayat standartlarını içinde buldukları kültür kapsamında değerlendirmeleri ve kendilerini nasıl konumlandıklarına yönelik algılarını yaşam kalitesi olarak tanımlamaktadır (Mathew ve Sreejesh, 2017, s. 84). McCall (1975) yaşam kalitesini mutluluk için gerekli şartların bütünü olarak tanımlamıştır. Veenhoven (1996) ise tüketilen yiyecek ve içeceğin kalitesi, bireyin sağlık durumu ve yaşadığı mekânın kalitesi gibi unsurları yaşam kalitesi ile ilgili görmüştür.

İnsanların kazanımları ve amaçları arasındaki uyum ne kadar yüksek ise yaşam doyumuna da o oranda artmaktadır (Diener vd., 2003, s. 406). Psikolog Neugarten yaşam doyumuna kavramını 1961 yılında ortaya atmış ve beş unsurun yaşam doyumuna meydana getirdiğini belirtmiştir. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir (Neugarten vd., 1961, s. 137):

-İyimser olmak,

-Kişinin zayıflıklarının farkında olarak kendisiyle barışık olması,

-Kişinin yaşamın bir anlamı olduğuna inanması, amaçları olması ve sorumluluk alması,

- Günlük aktivitelerden keyif almak ve
- Kişinin bazı hedeflerine ulaşmış olmasıdır.

2.1.5.1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Alanyazın incelendiğinde, yaşam doyumunu etkileyen faktörlere ilişkin olarak farklı sınıflandırma biçimlerinin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yaşam doyumunu etkileyen faktörler genel olarak demografik değişkenlerle ilişkilendirilmektedir. Bu kapsamda; yaş, meslek, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum ve gelir durumu gibi değişkenlerin yaşam doyumunu etkilediği belirtilmektedir (Dal, 2015; Söyler, 2016; Şad, 2017).

Headey vd. (1991); sağlık, hayat standartları, dostluk, iş, medeni durum ve serbest zamanının değerlendirilme şekillerini yaşam doyumunu belirleyen faktörler olarak sıralamıştır. Brown ve Duan (2007); kişinin tecrübeleri, demografik özellikleri ve psikolojisinin yaşam doyumu üzerinde etkili olduğunu vurgulamışlardır. Keser (2005, s. 80), söz konusu faktörleri; olumlu karakter, finansal özgürlük, sosyal hayat, bireyin yaşamından memnuniyet duyması, yaşamı değerli bulması ve hedeflerine ulaşabilmesi olarak ifade etmiştir. Strine vd. (2008) araştırmaları sonucunda, yaşam doyumunun kronik hastalık, uyku sorunları, ağrı, obezite, sigara kullanımı, anksiyete ve fiziksel aktivite gibi sağlıkla ilgili faktörlerle güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Flanagan (1978) yaşam doyumunu etkileyebilecek olan potansiyele sahip yüzlerce faktörü değerlendirmiş ve sonunda 15 unsura indirgemıştır. Bunlar (aktaran Özgen, 2012, s. 8);

- Ekonomik refah,
- Sağlık ve kendine güven,
- Sosyal çevre içerisindeki ilişkiler,
- Ebeveyn olmak ve çocuk yetiştirmek,
- Arkadaşlar ile samimi ilişki,
- Eş ile samimi ilişki,
- İçten ve dürüst arkadaşlara sahip olmak,
- Diğer insanlara yardım etmek,

- Yerel organizasyonlara katılma,
- Aktif öğrenme,
- Kendini bilmek,
- Sosyal ilişkiler kurmak,
- Sürekli istihdam edilmiş olma,
- Zevkli aktiviteler yapmak ve
- Çeşitli hobilere sahip olmaktır.

Ackerman (2020) ise yaşam doyumunu; hayatın sunduğu fırsatlar, olayların akışı, deneyim akışı ve hayatın değerlendirilmesi olarak dört faktörün etkilediğini belirtmiştir. Yazar bu maddeleri şu şekilde açıklamıştır:

Hayatın sunduğu fırsatlar kapsamında; ekonomik refah, eşitlik, siyasi özgürlük ve kültür gibi toplumsal kaynaklar, sosyal statü, mal varlığı, prestij, aile bağları ve politik nüfuz gibi kişisel kaynaklar ve son olarak fiziksel dinçlik, güç, sosyal ve entelektüel beceriler gibi bireysel yetenekler bulunmaktadır. Olayların akışı kategorisinde; ihtiyaçlar, saldırı, korunma, yalnızlık, arkadaşlık, aşağılanma, onur, rutin, meydan okuma, çirkinlik ve güzellik gibi unsurlar yer almaktadır. İnsanlar günlük yaşantısında bu unsurlarla karşılaşmaktadırlar ve bunlar hayattan duydukları memnuniyeti etkilemektedir. Deneyim akışı kategorisi; özlem, tatmin olma hâli, kaygı, güvenlik, yalnızlık, aşk, geri çevrilme, saygı, donukluk, heyecan, tiksinti ve coşku gibi deneyimleri içermektedir. Bu unsurlar insanların başına gelen şeylerle ilgili hisleri ve bunlara verdikleri tepkilerdir. Hayatın değerlendirilmesi ise, söz konusu etkileşimlerin yarattığı genel bir etkinin değerlendirmesidir. Kişi kendi hayatını, kendi "iyi hayat" anlayışı çerçevesinde değerlendirmektedir ve hayatındaki iyi ve kötülerin nasıl dengelendiğine yönelik bir yorum yapmaktadır.

Chow (2005, s. 140); yaş, sağlık, stres, hayat tarzı ve karakter gibi unsurların yaşam doyumunu etkileyebileceğini ifade etmiştir. Son olarak Dockery (2004) ise farklı ülkelerde gerçekleştirilen toplam 245 araştırmanın sonuçlarını kullanarak yaşam doyumunu etkileyen faktörleri belirlemiştir. Bunlar;

- Yaşanılan ülkenin siyasi istikrarı ve demokratik bir yönetim,
- Özgürlük,

- Yaşanılan toplumda azınlık içerisinde yer almamak,
- Gayrisafi milli hâsıla,
- Sosyal mevki,
- Sosyal ilişkiler, medeni hal ve
- Bedensel ve ruhsal sağlıktır.

Yaşam doyumunu etkileyen faktörleri bir genelleme yaparak belirli başlıklar altında toplamak faydalı olabilir. Bu kısımda söz konusu faktörler; kişisel, çevresel, toplumsal ve mesleki olmak üzere dört başlık altında incelenecektir.

2.1.5.1.1. Kişisel Faktörler

İnsanların ailelerinden öğrendikleri, eğitim-öğretim hayatları, çevreleri ve yetiştikleri toplumun gelenek ve görenekleri kendi karakterlerinin oluşması üzerinde etkilidir. İnsanların karakterleri de çevrelerindeki gelişmelere olumlu ya da olumsuz tepki vermeleri, dolayısıyla yaşam doyumları üzerinde etkili olmaktadır (Baştemur, 2006, s. 69). Bireyler kendilerini tanıdıklarında ve duygu ve düşünceleri konusunda bir farkındalığa sahip olduklarında yaşam doyumları artmaktadır (Tümkiye vd., 2008).

Öz saygı, zekâ düzeyi, arkadaş canlısı ya da içine kapanık olma gibi özellikler ile yaşam doyumunu ilişkisinin sıklıkla incelendiği görülmektedir. DeNeve ve Cooper (1998), duygusal olarak dengeli, insancıl ve sorumluluk sahibi olma gibi kişilik özelliklerinin mutluluk ve yaşam doyumunu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Diener (1984), yaptığı bibliyografik analiz sonucunda öz saygının yaşam doyumunu önemli ölçüde yordadığını ortaya koymuştur. Costa ve McCrae (1980), arkadaş canlısı olmanın olumlu, içine kapanık olmanın ise olumsuz duygusal çağrışımları olduğunu belirtmiştir. Yazar, arkadaş canlısı kişilerin, içine kapanık olanlara göre daha mutlu olduğunu belirtmiştir.

Diener (1984), zekâ düzeyi ZB testi ile değerlendirilen bireylerin zekâ seviyesi arttıkça mutluluk seviyelerinin artmadığını belirtmiştir. Sosyal zekânın fırsatları görme ve değerlendirme konusunda avantaj sunduğu ve kişinin başarıyı elde etmesine yardımcı olarak mutluluğa ulaşmasını sağladığı ifade edilmiştir.

Yetim (2003), üniversite öğrencileri üzerine yapılan araştırmaları incelediği çalışmasında, üniversite öğrencilerinin öz saygıları ile yaşam doyumları arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Barbera, Priscilla ve Gurhan (1997), insanların materyalist bir yapıya sahip olmaları halinde yaşam doyumlarının azaldığını ve servetleri artsa bile ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadıklarını düşündüklerini belirtmektedir. Christopher vd. (2007) ve Kashdan ve Breen (2007) ise çalışmalarında, materyalist olan kişilerin yaşam doyumunun azaldığını göstermişlerdir.

Steel, Schmidt ve Shultz (2008), 347 kişi ile gerçekleştirdikleri bir araştırmada, kişilik ve iyi olma hali arasındaki ilişkiyi incelemişler ve duygusal dengesizliğin yaşam doyumunu üzerinde olumsuz etkisinin olduğu, dışa dönüklüğün ise yaşam doyumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

2.1.5.1.2. Demografik Faktörler

Demografik faktörler; yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, medeni hal ve gelir gibi unsurlardan oluşmaktadır. Yaş, yaşam doyumunu etkileyen önemli bir faktördür. Yaşam doyumunun erken yaşlarda yüksek, beklentilerin artmasıyla beraber orta yaşlarda düşük ve ileri yaşlarda ise tekrar yüksek olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu sürecin, 'U' şeklinde bir eğri halini aldığı belirtilmektedir (Herzberg, 1968).

Şekeroğlu (2013, s. 58) ise gençlerin hayattan beklentilerinin yüksek olması ve umut dolu olmaları sonucunda yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. İnsanların yaşları ilerledikçe yaşadıkları sağlık problemleri, yakınlarını kaybetmeleri ve gelirlerinin azalmasının yaşam doyumlarına olumsuz yönde etki ettiği de vurgulanmaktadır (Siedlecki vd., 2008). Şimşek (2011), yaptığı araştırma sonucunda yaşam doyumunun gençlerde daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Alanyazında aksi yönde sonuçlara ulaşılan çalışmalar da mevcuttur (Robinson, 1973; Diener ve Suh, 1997; Çevik ve Korkmaz, 2014). Şekeroğlu (2013), bu durumun yaşlıların belirledikleri hedeflere ulaşmış olma ihtimalleri ve kendilerinin arzu ve isteklerinin azalması ile gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu (2001), orta yaşın üzerindekiilerin yaşam doyum seviyesinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Diener (1984), araştırması sonucunda yaşlıların ve gençlerin yaşam doyumları arasında anlamlı bir fark

olmadığını; ancak orta yaşlıların yaşam doyumu düzeylerinin oldukça düşük olduğunu bulmuştur. Ng, Tey ve Asadullah (2017), yaşlıların yaşam doyumları üzerine Çin’de gerçekleştirdikleri çalışmada sağlığın önemini vurgulamışlardır. Ayrıca çalışma sonucunda yaşlıların eğitim seviyesinin, bilişsel kabiliyetlerinin, düzenli muayene olmalarının, algılanan göreceli ekonomik durumlarının, aile üyeleri ile yaşamlarının, sosyal güvencelerinin ve sigortalarının olmasının yaşam doyumlarını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir demografik değişken olan cinsiyet açısından incelendiğinde ise alanyazında kadın ve erkeklerin yaşam doyumlarında bir farklılık olmadığını gösteren çalışmalar (Köker, 1991; Yetim, 1991; Keser, 2003; Gümüş, 2006; Cenkseven ve Akbaş, 2007) bulunmakla beraber, kadınların yaşam doyumlarının erkeklere oranla daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da (Dikmen, 1995; Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu, 2001, Özdevecioğlu, 2003; Dost, 2007; Özel, 2015) mevcuttur. Batı Avrupa’da gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise cinsiyetin yaşam doyumu üzerine bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur (Inglehart, 1990). Diğer yandan Vara (1999), eğitim seviyesi yüksek kadınların yaşam doyumunun yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Plagnol ve Easterline (2008), eğitim seviyesi yüksek kişilerin amaç ve isteklerine ulaşabilme oranlarının daha yüksek olduğunu ve böylelikle daha mutlu olduklarını belirtmektedirler. Buradan hareketle, yaşam doyumlarının da daha yüksek olabileceği çıkarımı yapılabilir. Şimşek (2011, s. 74), sosyal statü ve elde edilen maddi kazancın kişinin eğitim seviyesine paralel olarak artış göstereceğini ve dolayısıyla yaşam doyumunu artıracığını ifade etmiştir. İlgili yazındaki birçok çalışmada, eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin yaşam doyumunun daha yüksek olacağı ortaya konmuştur (Robinson, 1973; Keser, 2003; Eren, 2008; Feldman, 2010; Şekeroğlu, 2013; Özel, 2015; Şad, 2017). Bununla birlikte, diğer faktörlerin etkisi gözardı edildiğinde eğitim seviyesinin yaşam doyumu üzerinde etkisi olmadığını gösteren çalışmalar da gerçekleştirilmiştir (Diener, 1984; Yetim, 1991).

Medeni durum değişkeni açısından bakıldığında, evli kişilerin yaşam doyumunun, bekâr ve dullara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılan pek çok araştırma göze çarpmaktadır (Glenn ve Weaver, 1979; Diener, 1984; Köker, 1991; Dikmen, 1995; Ünal vd., 2001; Graham, 2014; Dal, 2015; Önder, 2015). Keser (2003), insanların iyi ve kötü günlerinde yanında olan bir eşe sahip olmalarının başta

sağlık olmak üzere çeşitli şekillerde olumlu etkilerinin olduğunu ve bunun da yaşam doyumunu artırdığını belirtmektedir. Bunun aksine; evli bireylerin aile içi iletişimlerinin daha kötü olduğu, sıkıntılar yaşadıkları, ruh sağlıklarının bozulduğu ve yaşam doyumlarının düştüğü sonuçlarına da ulaşılmıştır (Çelik ve Tümkeya, 2012). Çevik ve Korkmaz (2014), bekârların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu gösteren bir araştırma gerçekleştirirken, Şahin (2008, s. 37) ise medeni durumun yaşam doyumunu üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bir diğer demografik değişken olan gelir açısından bakıldığında ise Şekeroğlu (2013, s. 59), çoğu toplumda, gelirin yüksek olmasının mutluluğu ve yaşam doyumunu artıracığına dair ortak bir görüşün olduğunu ifade etmiştir. Moller (1996), Güney Afrika'da öğrencilerin gelir seviyesi arttıkça yaşam doyumlarının da yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Doğan ve Moralı (1999), öğretim üyelerinin gelir seviyeleri arttıkça yaşam doyumlarının yükseldiğini ortaya koymuştur. Alanyazında, gelir seviyesi yükseldikçe yaşam doyumunun arttığına işaret eden çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir (Eastarlin, 1974'ten aktaran Köker, 1991, Moller, 1996; Diener, 2000; Ünal vd., 2001; Keser, 2003; Chow, 2005; Paolini, vd., 2006; Dost; 2006; Dost, 2007; Şekeroğlu, 2013; Çevik ve Korkmaz, 2014; Özel, 2015; Perveen vd., 2017; Şad, 2017).

Diener ve Biswas-Diener (2002) ise araştırmaları sonucunda, geliri düşük seviyede olanların yaşam doyumlarının arttığını tespit etmişlerdir. Bu noktada, uzun süredir zengin olan kişilerin hayatlarında maddiyatın mutluluk getirmeyeceğinin ve yaşam doyumlarına da herhangi bir etkisinin olmayacağını belirtilmesi yerinde olacaktır (Şad, 2017, s. 70). Aynı şekilde Batan (2016) da gelir seviyesinin yaşam doyumunun temel kaynağı olmadığını ve maddi getirinin kişileri belirli bir seviyeye kadar memnun edeceğini vurgulamıştır. Alanyazında, gelirin yaşam doyumunu üzerinde etkisi olmadığını gösteren başka çalışmalar olduğu da dikkat çekmektedir (Dawson ve Bamossy, 1991; Carver ve Baird, 1998; Fournier ve Richins, 1991; Mick, 1996; Sirgy, 1998; Darmayasa vd., 2018; Kusuma vd., 2019).

2.1.5.1.3. Çevresel ve Toplumsal Faktörler

Çalışanların mevcut işleri haricinde başka bir işletmede kolayca iş bulabilmeleri (Özdevecioğlu, 2004, s. 214) ve sendika üyelikleri sayesinde çeşitli

kazanımlarının olması (Yılmaz vd., 2010, s. 105), yaşam doyumunu etkileyen en önemli çevresel faktörler olarak belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, yaşanan çevredeki hayat pahalılığının insanların yaşam doyumunu üzerinde etkisi olmaktadır. Hayat pahalılığının düzenli olarak arttığı ülkelerde insanların yaşam doyumunu azalmaktadır (Baştemur, 2006, s. 73).

Dernek, cemiyet vb. sosyal ilişkilerin kurulabileceği yerlere üye olunması, ailenin yapısı, aileyle ya da aileden ayrı yaşama, sosyal ilişkiler, kişinin ailesi ve yaşadığı toplum içerisindeki sorumlulukları yaşam doyumunu etkileyen toplumsal faktörlerdendir (Özdevecioğlu, 2003, s. 697). Ayrıca sosyal sorumluluk projelerine katılan bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin ABD’de, düzenli olarak kiliseye giden, yardım kampanyalarına gönüllü olarak katılan kişilerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Vara, 1999, s. 20).

Geniş bir çevreye sahip, iyi arkadaşlıklar ve dostluklar kurmuş olan kişilerin, aile içi ve akrabalarıyla ilişkileri iyi olan bireylerin yaşam doyumları yüksek olmaktadır (Baştemur, 2006, s. 73). Yaşam doyumunu seviyesinin kültürlere göre de farklılık gösterdiği görülmektedir (Lopez vd., 2002, s. 706). Diener ve Suh (1997), çalışmaları sonucunda bireyselliğin ön plana çıktığı toplumlarda yaşam doyumunu düzeyinin daha yüksek çıktığını ortaya koymuşlardır.

2.1.5.1.4. Mesleki Faktörler

İnsanlar günlerinin büyük bir kısmını iş yerlerinde geçirmektedirler. Hayatlarında bu kadar büyük yer kaplayan bir unsurun yaşam doyumunu üzerinde etkisinin olması kaçınılmazdır. Yapılan işin özellikleri, iş ortamı, rutin ya da yaratıcılık gerektiren bir iş olması, ast-üst ilişkileri, iş güvenliği, gelir ve diğer ek kazanımlar işle ilgili faktörlerdendir (Keser, 2003, s. 200).

İş doyumunun yaşam doyumunu ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Keser, 2005, s. 80). Kişinin işiyle ilgili tüm faktörleri değerlendirmesi sonucunda ulaştığı tatmin derecesi iş doyumunu olarak tanımlanabilir (Dikmen, 1995, s. 116). İnsanların iş ortamlarından memnun olmamaları, kendilerini mutsuz ve kötü hissetmeleri hayatlarının geneline yansımakta, onların sağlığına, çevresine ve ailesine kötü etki etmektedir (Akgündüz, 2013, s. 183). Bu durum göz önüne alındığında, yaşam

doyumunu ve iş doyumunu ilişkisi daha net görülebilmektedir. İlgili yazında söz konusu ilişkiyi ele alan pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazılarının sonuçları aşağıda özetlenmektedir:

Schmitt ve Pulakos (1985), yaşam doyumunu ve iş doyumunu ilişkisini inceledikleri çalışmada, yaşam doyumunun iş doyumunu önemli ölçüde yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Dikmen (1995), kamu personelinin yaşam doyumunu ve iş doyumunu arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuş ve yapılan işin özelliklerinin de söz konusu iki değişken üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir.

Yılmaz, Keser ve Yorgun (2010), Türkiye'nin çeşitli destinasyonlarındaki 28 konaklama işletmesinde gerçekleştirdikleri çalışmada, sendikali çalışanların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca iş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisinin orta seviyede ve olumlu yönde olduğu ortaya konulmuştur.

Akgündüz (2013); iş doyumunu, yaşam doyumunu ve öz yeterlilik ilişkisini çalışmış ve iş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisinin olumlu yönlü olduğunu ortaya koymuştur. Çevik ve Korkmaz (2014), 2917 kişiden oluşan bir örneklem ile gerçekleştirdikleri araştırmada iş doyumunun yaşam doyumunda artış sağladığını tespit etmişlerdir. Çalışmada ayrıca, orta yaşını geçmiş olan çalışanların iş doyumunu artarken yaşam doyumlarının düştüğü saptanmıştır.

Kanten ve Kanten'in (2015) akademisyenler ve idari personeller ile gerçekleştirdikleri çalışmada ise iş doyumunu ve çalışanların iş yaşamı kalitesini algılamalarının yaşam doyumunu etkilediği görülmüştür.

2.1.5.2. Yaşam Doyumu Kuramları

2.1.5.2.1. Ereksel Kuramlar

Ereksel kuramlar kapsamında, kişilerin tatmin edilen ihtiyaçlarının mutluluğa, tatmin edilmeyenlerin ise mutsuzluğa sebep olduğu belirtilmektedir (Wilson, 1967; Kıvılcım, 2014). İnsanlar bilinçli bir şekilde belli amaçlara ulaşmak istemektedirler ve bunlara ulaştıklarında mutlu olmaktadır. İhtiyaçların belli amaçları yaratması bakımından ihtiyaçlar ve amaçlar birbirleriyle ilişkilidir (Yetim, 1991, s. 93). Diener (1984), amaçların sonradan öğrenildiğini ifade etmektedir. Örneğin beslenme ve barınma ihtiyaç olarak sınıflandırılmıştır. Bir şeyleri başarmak ise sonradan

öğrenilmiş bir amaçtır. Bu noktada Köker (1991), ihtiyaçlar ve amaçlar arasındaki hiyerarşik yapının nasıl olacağını kuram kapsamında belirtilmediğine değinmektedir.

Kuramın eksik noktaları şu şekilde ifade edilmiştir (Diener, 1984):

-İhtiyaçların giderilmesi ile insanların mutluluğa ulaşmaları gerekirken, yapılan araştırmalar farklı kültürlerde farklı sonuçlara ulaşılabileceğini göstermiştir. Bu bağlamda kuramın evrenselliğinden söz edilmesi güçtür.

-İnsanlar amaçlarını gerçekleştirmek ve ihtiyaçlarını gidermek adına farklı yollar tercih edebilmektedirler.

-Bir amaç ya da ihtiyacı olmayan insanın mutlu olamayacağı öne sürülmüştür.

Geçmişte ereksel kuramın içeriğinin felsefe kapsamında da değerlendirildiği görülmektedir. Hedonizm savunucuları ihtiyaçların giderilmesi ile mutlu olunabileceğini, dolayısıyla yaşam doyumunun sağlanabileceğini öne sürmüşlerdir. Diğer yandan asketizmi (çilecilik) benimseyenler ise temel gereksinimler haricinde birşeye ihtiyaç duyulmamasının mutluluk sağlayacağını belirtmişlerdir (Dikmen, 1995, s. 115).

Ereksel kurama göre, iyi olmaya giden yolda birtakım gereksinimler vardır. Kişilerin kısa vadede gerçekleştirebilecekleri amaçları olmalıdır. Uzun vadeli amaçlar sabır gerektirdiği için mutsuzluğa sebep olabilmektedirler (Campell, 1976).

2.1.5.2.2. Tabandan Tavana - Tavandan Tabana Kuramı

Söz konusu kurama göre insanlar, yaşadıkları olumlu ve olumsuz durumların bir değerlendirmesini yaparak mutlu ya da mutsuz olduklarına karar vermektedirler (Eryılmaz, 2009). Bu kuram; çevrede meydana gelen değişimlerin, farklı durumların ve demografik özelliklerin mutluluk üzerindeki etkisini incelemiştir.

Tabandan tavana-tavandan tabana kuramı, temel gereksinimler fikrine ve “şartlar ihtiyaçları karşılamaya uygun ise kişi mutludur” düşüncesini esas almaktadır (Diener vd., 1999). Toplam yaşam tatmininin sağlanması için sosyal hayat, boş zamanın değerlendirilmesi, iş ve sağlık gibi unsurlardan elde edilen tatmin düzeyinin yüksek olması gerekmektedir (Ayazlar ve Ayazlar, 2016, s. 1457).

Tabandan tavana yaklaşımına göre küçük hazların biraraya gelmesi ile mutluluk sağlanmaktadır. İnsanlar kısa süreli haz ve acılarını değerlendirmekte ve sonucunda mutluluk ya da mutsuzluk meydana gelmektedir. Başka bir ifadeyle, kişinin hayatındaki mutlu dakikaların artması ile yaşam doyumu gerçekleşmektedir (Kozma ve Stones, 1980'den aktaran Köker, 1991, s. 17). Kısa süreli zevklerin ve acıların değerlendirilerek mutluluk seviyesinin ortaya çıkacağını belirten Kant'ın da bu tümevarımcı kuramı temsil ettiği dikkati çekmektedir (Yetim, 2001).

Tavandan tabana görüşünde ise kişilik özelliklerinin etkili olduğu görülmektedir. Hoşgörülü bir kişinin farklı olaylara hoşgörülü olarak yaklaşması bu görüşe örnek olarak verilebilir. Ayrıca olumlu bakış açısına sahip insanların sıkıntılı süreçleri de daha kolay atlatma potansiyeli yüksektir (Tolor, 1978). Mutluluk, insanların içerisinde vardır ve insanlar karşısındakinin iyi özelliklerini görme eğilimindedirler (Yetim, 2001, s. 259-260; Gülcan, 2014, s. 31).

Levinson (1986), iki kuramın da bir dereceye kadar doğru olabileceğini belirtmiştir. Burada önemli olan, durumlar ve kişilerdir. Bir olay karşısında kişi öznel bir bakış açısı sergilediğinde tabandan tavana yaklaşımı kullanılabilirken, herkesi mutlu edebilecek olan olaylar söz konusu ise tavandan tabana yaklaşımı kullanılabilir (aktaran Gümüş, 2006).

2.1.5.2.3. Etkinlik Kuramı

Doğan ve Moralı (1999, s. 26) ve Tümkiye vd. (2008, s. 10), kendisine zaman ayırabilen ve gündelik hayatında boş zaman bulabilen kişilerin yaşam doyumunun arttığını vurgulamaktadırlar. Etkinlik kuramına göre, bireyin mutluluğu yaptığı etkinliklerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, bir koşu etkinliğinde bitiş çizgisine varmak değil, koşunun kendisini gerçekleştirmek bireyi mutlu etmektedir. Hobiler, sosyalleşme ve çeşitli egzersizler etkinlikler olarak ele alınabilirler. Bu kurama göre, birey önemli aktiviteler ve amaçlar üzerine yoğunlaşırsa, mutluluk bu etkinliklerin sonucunda farkına varılmadan gelecek bir sonuç olacaktır. Ancak sürekli mutluluk üzerine düşünmenin insanları mutsuz edeceği ifade edilmektedir (Diener, 1984; Doğan ve Moralı, 1999).

Etkinlik kuramcılarının öncülerinden biri Aristotalestir. Aristoteles, güzel bir şekilde yapılan faaliyetlerin insanlara mutluluk verdiğini ifade etmiştir (Diener,

1984, s. 564). Kuram kapsamında, gerçekleştirilen faaliyetin kişinin yetenekleri ile de uyumlu olmasına değinilmektedir. Yetenek ile uyumlu olarak gerçekleştirilen faaliyet, bireyin yaşam doyumunu artıracaktır (Diener, 1984, s. 564; Csikszentmihalyi, 1982'den aktaran Doğan ve Moralı, 1999, s. 26). Ancak faaliyetin çok basit olması, sıkıcı olmasına; zor olması da endişeye sebep olabilmektedir. Bu noktada yapılacak faaliyetin zorluk derecesi ile bireyin yeteneklerinin birbirine yakın olması, faaliyetten zevk alınmasını sağlayacaktır (Csikszentmihalyi, 1975'den aktaran Yetim, 1991, s. 98).

2.1.5.2.4. Yargı Kuramı

Bu kurama göre, ortaya konan standartların gerçek hayat ile kıyaslanması söz konusu olmaktadır. Gerçekleşen sonuç, belirlenen standartlara yaklaşırsa ya da standartları aşarsa doyuma ulaşılmaktadır (Şahin, 2008, s. 25). Burada en önemli nokta, kişinin belirlediği standartlar olmaktadır (Gümüş, 2006, s. 45). Bu kuramın altında yatan temel düşünce, kişinin kendisini başkasıyla kıyaslaması ve kişinin kendisinden daha kötü durumdaki bireylerle kendisini karşılaştırması halinde yaşam doyumunun arttığıdır. İnsanların, diğer insanların durumlarını görerek kendi konumlarının değerini anlamaları ile yaşamdan aldıkları doyum seviyesi de farklı olmaktadır (Wills, 1981; Kearn, 1981'den aktaran Köker, 1991; Acar- Arasan, 2010).

Kuram kapsamında bireylerin yapacakları karşılaştırmaların belirli konular üzerinde mi yoksa genel anlamda hayatın değerlendirilmesi şeklinde mi olacağı belirsizlik taşımaktadır (Diener, 1984, s. 566, Yetim, 2001, s. 263). Diener (1984), kuram kapsamında yapılan karşılaştırmaların ne zaman ve nasıl yapılacağı konusunda bir netlik bulunmamasını eleştirmektedir. Dermer vd. (1979) araştırmaları sonucunda, karşılaştırmaların yaşamın içerisindeki bütün unsurlar için yapıldığını tespit etmişlerdir. Ancak yapılan kıyaslamalar için belirli sınırlamaların getirilmesinin daha sağlıklı olacağını ifade etmişlerdir (aktaran Yetim, 1991, s. 106).

Brickman ve Campell (1971), olumlu ve olumsuz durumların zaman içerisinde etkisini yitireceğini belirtmektedirler. Adaptasyon kuramının yargı kuramına etki edeceği ifade edilmiştir. İnsanlar zamanla hem iyi hem de kötü koşullara alışmaktadırlar ve belirledikleri standartlar değişmektedir. İnsanlar sıklıkla olumlu ve olumsuz durumlarla karşılaşacaklardır ve bu da anlık mutluluk

düzeylelerine etki edecektir. Ancak insanların bu söz konusu durumlara göre yaşam standartlarında oluşan sapmalar ile duygular meydana gelecektir (Brickman ve Campell, 1971).

2.1.5.2.5. Bağ Kuramı

Söz konusu kuramda, olaylara insanlar tarafından yüklenen anlamlar önem arz etmektedir. En büyük mutluluk sebebi, bireylerin karşılaştıkları olumlu olayların içsel faktörlere bağlanmasıdır. Mutluluğa ait genel bilişsel yaklaşım, onun bellekte bir ağının bulunması üzerinedir. Bu ağlar çoğunlukla hatıralar olarak görülebilir. Bellek ağları konusundaki araştırmalar, mutlu kişilerin birbiriyle olumlu ilişkilerle bağlı zengin bir ağının olduğunu göstermektedir. Burada önemli olan nokta, insanların durumlara yönelik tepkileri ve yorumlamalarıdır (Schwarz ve Clore, 1983; Yetim, 1991). Mutsuz bireylerin ise birbiriyle olumsuz ilişkilerle bağlı, sınırlı ağları olduğu anlaşılmaktadır. Ağları olumlu olan kimseler, karşılaştıkları olaylara olumlu tepkiler vermektedirler (Yetim, 1991). Ayrıca Diener (1984), insanların olumlu hatıralarını olumsuzlara göre daha fazla hatırladıklarını ifade etmiştir.

Klasik koşullanmanın da bağ kuramı ile ilgili olduğu belirtilmektedir. İnsanlar duygu yoğunluğu yüksek olan hatıralarını kolayca unutmamaktadırlar. Karşılaştıkları çeşitli durumlarda zihinleri söz konusu hatıralar ile ilişkilendirme yapmaktadır (Şahin, 2008, s. 25). Ayrıca Fordyce (1977), insanların bilerek ve isteyerek olumsuz düşüncelerden arınarak mutluluğa ulaşmak istediğini ifade etmiştir.

2.1.5.2.6. Amaç Kuramı

Amaç kuramında, insanlar bilinçli bir şekilde çeşitli amaçlar belirlemektedirler. İnsanların amaçlarına ulaşmaları ve ihtiyaçlarının giderilmesi halinde mutlu, aksi takdirde mutsuz olacakları vurgulanmıştır. İhtiyaçlar, değerler ve amaçlar; ihtiyaçların ve değerlerin amacı yaratması açısından birbirleri ile bağlantılıdır (Yetim, 1991, s. 94). İhtiyaçların ve amaçların hiyerarşisi ve birbirleri ile olan ilişkilerine bu kuram kapsamında değinilmemiştir (Kıvılcım, 2014, s. 27).

Yetim (1991, s. 93), belirlenen amaçların gerekleŒmesinin insanlarda kısa ya da uzun dönemli mutluluk yaratması konusunun tartiŒıldığını belirtmiŒtir. Chekola (1975), bireylerin belirledikleri amaçların birbirleri ile uyumlu olmaları gerektiğini ifade etmiŒtir. Amaçların birbirleri ile baėdaŒmaması halinde mutlu olunamayacağını vurgulamıŒtır. Palys ve Little (1983) ise insanların amaçlarının bir ana planı oluŒturduėunu öne surmüŒlerdir. Doyumsuz kiŒilerin ana planlarının uzun vadeli ve zor olduğunu, kanaatkar kiŒilerin ise kısa vadede ulaŒılabilecek kolay planlarının olduğunu belirtmiŒlerdir (aktaran Yetim, 1991, s. 95).

2.1.5.2.7. Zevk ve Acı Kuramları

Bu kurama göre kiŒiler, eksiksiz bir Œekilde ihtiyaçlarının giderilmesi ve amaçlarına eksiksiz bir Œekilde ulaŒmaları halinde mutlu olacaklardır. KiŒiye zevk ve acı veren unsurlar bulunmaktadır. Zevk veren unsurların artıŒının mutluluk sağlamayacağı, çünkü bu unsurlara ulaŒamama durumunda acı çekileceği belirtilmektedir (Diener, 1984).

KiŒi, zevk ve acı veren unsurlara alıŒmaya baŒladıėında hissettiği zevk ve acının oranı azalacaktır (Diener, 1984, s. 563). Bu noktada, uzun süredir zengin ya da fakir olan kiŒilerin yaŒam doyumunda ciddi farklılıklar gözlenmediği örnek olarak verilebilir. Zevk ve acı kuramının test edildiği alıŒmalarda destek bulamadığı ve kullanımının kısıtlı kaldığı görülmektedir (Costa, 1980'den aktaran Köker, 1991, s. 16).

2.1.5.3. YaŒam Doyumu ve Turizm

YaŒam doyumunu, insanların belirli olaylarla ilgili ve dönemsel olarak deėiŒebilen doyumları değil, genel anlamda hayatlarında hissettikleri doyumunu ifade etmektedir (Vara, 1999; AvŒaroėlu vd., 2005). YaŒam doyumunu düzeyinin kültürden kültüre farklılık gösterdiği bilinmektedir (Dönmez, 2014, s. 113). eŒitli ülkelerde yaŒam doyumunu üzerine gerekleŒtirilen alıŒmalar, hayat Œartlarının ortalama yaŒam doyumunu üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuŒtur. Diğer bir deyiŒle; daha yoksul ülkeler ile kıyaslandığında, ekonomik olarak geliŒmiŒ olan ülkeler daha yüksek bir yaŒam doyumuna sahip olma eğilimindedir. Ayrıca daha iyi iŒ beklentilerinin olduğu ülkelerde, iŒsizliėin yüksek olduğu ülkelere göre genellikle

yaşam doyumu daha yüksek olmaktadır (Helliwell vd., 2017). Ackerman (2020) eşitliğin olduğu ülkelerde, insanların kendilerine uygun hayat tarzını seçmeleri ile yaşam doyumunun daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Ayrıca ortalama eğitim seviyesi yüksek olan ülkelerde yaşayan kişilerin yaşam doyumlarının da yüksek olduğunu ifade etmektedir. Söz konusu farklılıkları kısmen gösterebilmek adına 2022 yılında OECD ülkelerinde yaşayanların yaşam doyumu düzeyleri aşağıda yer alan Tablo 5’te sunulmaktadır (Katılımcılardan yaşam doyumu düzeylerine 0-10 arasında bir değer vermeleri istenmiştir).

Tablo 5. OECD Ülkeleri Yaşam Doyumu

Ülke	Yaşam Doyumu
Avustralya	7,1
Avusturya	7,2
Belçika	6,8
Kanada	7
Şili	6,2
Kolombiya	5,7
Çekya	6,9
Danimarka	7,5
Estonya	6,5
Finlandiya	7,9
Fransa	6,7
Almanya	7,3
Yunanistan	5,8
Macaristan	6
İzlanda	7,6
İrlanda	7
İsrail	7,2
İtalya	6,5
Japonya	6,1
Güney Kore	5,8
Letonya	6,2
Litvanya	6,4
Lüksemburg	7,4

Tablo 5- devamı

Ülke		Yaşam Doyumu
Meksika		6
Hollanda		7,5
Yeni Zelanda		7,3
Norveç		7,3
Polonya		6,1
Portekiz		5,8
Slovakya		6,5
Slovenya		6,5
İspanya		6,5
İsveç		7,3
İsviçre		7,5
Türkiye		4,9
Birleşik Krallık		6,8
ABD		7
OECD - Toplam		6,7
OECD Harici Ülkeler	Brezilya	6,1
	Rusya	5,5
	Güney Afrika	4,9

Kaynak: (http-9)

Tablo 5’te de görüldüğü gibi Norveç, Finlandiya, Danimarka, İsviçre, İzlanda, İsveç, Hollanda, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkeler dünyada yaşam doyumunun en yüksek olduğu yerlerdir. Yaşam doyumunun en düşük olduğu ülkeler ise Güney Afrika ve Türkiye’dir.

Alanyazında, destinasyonda turizm gelişimi ve yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Örneğin Woo, Kim ve Uysal (2015), 407 örneklem üzerinde yapmış oldukları çalışma sonucunda destinasyonda turizm gelişiminin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tam aksine, Bimonte ve arkadaşlarının (2019) yapmış oldukları bir araştırmada ise turizmin geliştiği bölgelerde yerel halkın yaşam doyumunun olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Diğer yandan, Gilbert ve Abdullah (2004) tarafından yürütülen bir başka araştırmada ise turizm faaliyetleri kapsamında tatile çıkma ve yaşam doyumu ilişkisi ele alınmıştır. Yazarlar, tatile

çıkan kişilerin yaşam doyumunun tatile çıkamayanlara göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Ada Turizmi İle İlgili Çalışmalar

Çalışmanın alanyazın bölümünün kuramsal çerçeve kısmı oluşturulurken ada turizmi ve adalarda turizmin gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkiler ayrıntılı biçimde ele alınmıştı. Bu kısımda ise alanyazında ada turizmi konusunda karşılaşılan çalışmalardan bazıları özetlenmektedir.

Mitchell ve Reid (2001) yapmış oldukları çalışmada, Peru'nun Taquile Adası'nda And topluluğundaki turizm planlaması ve yönetimini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, Taquile Adası'nda yüksek düzeyde topluluk entegrasyonunun, yerel halkın çoğunluğu için daha fazla sosyo-ekonomik fayda sağladığı ortaya konulmuştur.

Kara'nın (2003) çalışmasında, sürdürülebilir turizm göstergeleri kullanılarak KKTC'de mevcut turizm gelişimi analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, KKTC'de turizm master planı yapılmakla birlikte, turizm gelişiminin doğal çevreye zarar verme olasılıklarını ortadan kaldıran çevre envanteri çalışmaları veya çevre master planı çalışmalarının bulunmadığı belirtilmiştir. Çalışmada ayrıca, başta su olmak üzere adanın sınırlı kaynaklarının turistler tarafından tüketilme oranının ciddi seviyelere ulaştığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, adada sürdürülebilir bir ulaştırma politikasının da henüz geliştirilmediği ifade edilmiştir. Son olarak, Girne ve Lefke haricinde sahil şeridinde el değmemiş güzel yerlerin olduğu belirtilmiştir.

Kokkranikal, McLellan ve Baum'un (2003) çalışmasında, sürdürülebilirlik bağlamında Lakshadweep adalarında turizm gelişimi ele alınmıştır. Lakshadweep turizminin yapısal ve gelişimsel özelliklerinin incelendiği bu araştırmada, bir gelişim ve yönetim modeli belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak, turizm gelişiminin adanın ekonomik gelişimi için etkili bir alternatif sunabileceği anlaşılmıştır. Bununla birlikte, Lakshadweep'in küçük bir adanın tüm özelliklerine ve eksikliklerine sahip olduğu belirtilmiş, buna örnek olarak adanın kırılğan bir

çevreye ve sınırlı bir işgücüne sahip olması gösterilmiştir. Ayrıca, adada turizmden kaynaklanan herhangi bir olumsuz etkinin, adanın ekosistemi ve sosyal dokusu üzerinde çok belirgin bir etkiye sahip olabildiği belirtilmiştir.

Stylidis ve Terzidou'nun (2007) çalışmasında, ada turizminin belirli özellikleri ve turizm gelişiminin adalar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda; turizmin gelişmesinin olumlu ve olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri olduğu, bunun da adalar söz konusu olduğunda daha önemli hale geldiği, çünkü turizmin genellikle küçük adalar için ana karadaki destinasyonlardan daha önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ismail'in (2009) Malezya'daki birtakım adalarda gerçekleştirdiği tez çalışmasında; yerel halk ve ziyaretçiler arasındaki kültürlerarası alışveriş ve kültürel farklılıkların turizme etkileri, karşılıklı beklentiler ve destinasyon özellikleri üzerine yerel halkın ve ziyaretçilerin algılarının potansiyel etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, yerel halkın ve farklı kültürel gruplardan gelen ziyaretçilerin destinasyon özelliklerine yönelik algılarında ve beklentilerinde olan farklılıkların farklı davranışlar göstermelerine sebep olduğu ifade edilmiştir. Bu farklılıkların oluşmasında adanın boyutunun ve çevresinin önemli unsurlar olduğu sonucuna varılmıştır.

Numkoo ve Ramkissoon'un (2010) çalışmasında, adalarda şehir turizmi konusu kapsamında, Mauritius adasının başkenti Port Louis'de yerel halkın turizme karşı tutumları incelenmiştir. Turizmin olumlu etkilerinin yerel halk tarafından iyi anlaşıldığı, ancak yerel halkın turizme yönelik algılarında ortak bir fikirde olmadığı görülmüştür. Turizmde istihdam, yerel halkın tutumlarının oluşmasında öncelikli bir konuma sahiptir. Sonuçlar ayrıca, yerel halkın kültür turizmi gelişimini desteklediğini ortaya koymuştur.

Seetanah (2011) tarafından yapılan bir çalışmada, 1990'dan 2007'ye uzanan dönemde 19 ada ekonomisinin panel verileri kullanılmış, geleneksel artırılmış Solow büyüme modeli kapsamında turizmin ekonomik büyüme ve kalkınmaya potansiyel katkısı araştırılmıştır. Sonuçlar, turizmin ada ekonomilerinin ekonomik büyümesine önemli ölçüde katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Cheng ve Lu'nun (2013) çalışmasında, turistlerin ada turizmi deneyimleri incelenmekte, destinasyon imajı, yenilik, yeniden ziyaret etme davranışı, hedonik ve

algılanan değer arasındaki nedensel ilişkiler araştırılmaktadır. Çalışmanın sonuçları önerilen davranışsal niyet modelini şu şekilde desteklemiştir: 1) Destinasyon imajı, yenilik, hedonik ve algılanan değer üzerinde önemli ve olumlu bir etkiye sahiptir. 2) Turistlerin ada turizminin yeniliğine ilişkin alguları hedoniklik üzerinde önemli ve olumlu bir etkiye sahiptir, ancak algılanan değer üzerindeki etkisi önemsizdir. 3) Hedonikliğin algılanan değer üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkisi olmuştur ve algılanan değerın yeniden ziyaret etme niyeti üzerinde önemli ve olumlu bir etkisi söz konusudur.

Hamzah ve Hampton'un (2013) araştırmasında, Malezya'da bir adada mikro ölçekli turizm gelişiminin turizm paydaşlarının gözünden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmacılar, 1990'ın ortalarından başlayarak adayı farklı yıllarda ziyaret edip yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Butler'ın destinasyon gelişim modeli ve direnme (resilience) teorisi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada, bugünün gereğine göre sektörün de değişim geçirerek ilerlediği görülmüştür.

Riengchantr'ın (2016) çalışmasında, Tayland'da bir adanın mevcut durumu üzerinden turizm sürdürülebilirliğinin ana değişkenlerini tanımlamanın yanı sıra adada sürdürülebilir turizm gelişimi için fırsatların ve kısıtlamaların sınıflandırılması amaçlanmıştır. Araştırma, üç alanda faydaları ve maliyetleri göstermektedir. Birincisi, ekonomi ile ilgili olarak turizmin halka fayda sağladığı ve adanın ekonomisini iyileştirdiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda adada yaşamının yüksek maliyetinin enflasyondan kaynaklandığı görülmüştür. İkincisi, çevre açısından, doğal kaynaklara yerel göçmen nüfusun üyeleri tarafından kısmen zarar verilse de paydaşların iş birliği yaptığı çevre koruma önlemleri nedeniyle doğal kaynakların büyük ölçüde bozulmadan kaldığı belirlenmiştir. Üçüncüsü ise sosyo-kültürel yapı için altyapının iyileştirilmesinin yerel halk için daha iyi yaşam koşulları yarattığı ortaya konulmuştur. Ancak turistlerin, özellikle gençlerin sosyo-kültürel özelliklerini etkilediği tespit edilmiştir.

2.2.2. Adalarda Turist-Yerel Halk Etkileşimi İle İlgili Çalışmalar

Bu kısımda, ada destinasyonlarında turist-yerel halk etkileşimini konu edinen alanyazındaki çalışmalardan bazıları özetlenmektedir.

Liu ve Var (1986) tarafından yapılan çalışmada, Hawaii'de turizm gelişiminin ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik etkilerine dair yerel halkın tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın öne çıkan sonuçları şu şekildedir: Katılımcılar turizmin birçok ekonomik ve kültürel fayda sağladığı konusunda hemfikirdirler. Ancak çevresel faydalar konusunda kararsızdırlar. Yerel halk çevrenin korunmasını turizmin ekonomik faydalarından daha önemli bir öncelik olarak görmektedir. Ama bu amaca ulaşmak için yaşam standartlarını düşürmeye istekli değildir.

King, Pizam ve Milman (1993) yapmış oldukları çalışmada, Fiji-Nadi yerel halkının turizmin etkilerine yönelik algılarını incelemiştir. Çalışma sonucunda, turizm sektöründe çalışan halkın turizmi desteklemesine rağmen olumsuz ekonomik ve sosyal etkilerin farkında oldukları görülmüştür. Ayrıca, bazı olumsuz etkilerin turizm gelişimine yönelik desteği azaltmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Andriotis ve Vaughan (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, Girit'teki yerel halk içerisinde seçilmiş bir örneklemin turizmin gelişmesine yönelik tutumlarının tanımlanmasına ve açıklanmasına odaklanılmıştır. Araştırmanın öne çıkan sonuçları; Girit halkının turizme olan desteğinin oldukça güçlü olduğu, ancak turizmin gelişmesine ilişkin algılarda yerel halkın ortak noktada olmadıkları yönündedir. Bunun yanı sıra, turizmde eğitim ve istihdamın, ada halkının tutumlarını etkileyen en önemli faktörler olduğu belirlenmiştir.

Ramseook-Munhurrin ve Naido (2011), Mauritius'ta yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Sonuçlar, yerel halkın çoğunluğunun bölgedeki turizmin gelişmesini desteklediğini ortaya koymuştur. Sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler turizmin gelişimi üzerinde önemli ve olumlu etkiye sahipken, çevresel etkilerin gelecekteki turizm büyümesi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olacağı belirlenmiştir.

Nunkoo ve Gursoy (2012) tarafından Mauritius'ta gerçekleştirilen bir çalışmada, sosyal değişim teorisine ve kimlik teorisine dayalı bir model test edilerek Mauritius ada ekonomisindeki topluluk desteği analiz edilmiştir. Sonuçlar, kişinin kimliğinin destek üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu, ancak tutumları her zaman etkilemeyebileceğini göstermektedir.

Mosso'nun (2013) yürüttüğü çalışmada; Sal Adası halkının turizm faaliyetinin çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik etkilerine yönelik algıları ile yerel halkın bilgilendirilmesi ve katılımına ilişkin görüşlerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; olumsuz sosyal etkiler ve olumlu ekonomik etkiler algılanmakla beraber, özellikle kadınların durumunun iyileştirilmesi konusunda bir bilinç oluşmuştur. Bunun yanı sıra, karar alma süreçlerinde yerel halkın katılımının eksik olduğu tespit edilmiştir.

Cañizares, Tabales ve García'nın (2014) yapmış oldukları çalışmada, yükselen bir turizm destinasyonunda (Cape Verde Adası-Afrika) yaşayanların turizm sektörüne yönelik algıları ve tutumları analiz edilmiştir. Sonuçlar; yerel halkın turizmin ekonomik fırsatlar getirdiğini ve altyapılara yapılan yatırımların artması, daha kaliteli konaklama ve perakende satış tesisleri gibi diğer olumlu etkileri olduğu yönünde algılara sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Garcia, Vásquez ve Macias'ın (2015) çalışmasında, adalarda yaşayan yerel halk da dâhil olmak üzere, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının incelenmesi için geliştirilen yöntem ve teorilerin sınırlılıkları hakkında bir tartışma yürütülmüştür. Bu bağlamda, tespit edilen sorunların üstesinden gelebilecek yeni bir çalışma çerçevesinin oluşturulması gerekliliği savunulmuştur.

Çeken, Yılmaz ve Ertürk (2018) tarafından yapılan çalışmada ise Sapanca'da yaşayan yerel halkın Arap ülkelerinden gelen turistlerin yöreye etkilerini nasıl değerlendirdiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; yerel halkın Arap turistlerin yöreye ziyaretlerini olumlu karşılamadıkları, Sapanca halkına yarardan çok zarar verdiği yönünde bir düşünceye sahip oldukları tespit edilmiştir.

2.2.3. Turizm Sektörü Özelinde Duygusal Dayanışma Teorisinin Ele Alındığı İlgili Çalışmalar

Bu başlık altında, alanyazında turizm ve duygusal dayanışma konusunun beraber değerlendirildiği çalışmalar üzerinde durulacaktır. İlgili alanyazın özetine geçmeden önce, söz konusu kavramlar arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması adına turizm alanında ortaya çıkan duygusal dayanışmaya şöyle bir örnek verilebilir:

“Bill, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan bir lisans öğrencisidir. Kışın hafta sonları Bill ve arkadaşları 45 dakika uzaklıkta olan dağ yamaçlarına araçla

gitmektedirler. Her zaman yolda yakın bir kasabaya uğramakta, çeşitli ihtiyaçlarını karşılamakta, havanın kayak yapmak için uygun olup olmadığını öğrenmekte, yerel halk ile bölgeyi ve sunduklarını ne kadar sevdikleri üzerine sohbet etmektedirler. Yıllar geçtikten sonra Bill bir aile kurar ve doktorasını bitirdikten sonra mezun olduğu okula profesör olarak geri döner. Bill, artık öğrencilik yıllarında halkını çok sevdiği ve haftasonlarını geçirdiği bölgede yaşamaktadır. Ancak bu sefer o kayak yapmak için gelen öğrencilerle etkileşim kurmakta, onlarla beraber kaymakta ve ortak bir inancı paylaşmaktadır”.

Turizm kapsamında bu tarz ortak davranışların iki grup arasında duygusal dayanışmayı ya da özdeşleşmeyi yarattığı görülmektedir (Woosnam, 2008, s.70-71).

Woosnam (2008) tarafından Beaufort yöresinde gerçekleştirilen bir çalışmada, yerel halk arasında ekonomik anlamda turizme yüksek oranda bağımlı olan kişilerin turistlere karşı en yüksek seviyede duygusal yakınlık hissedilenler ve onlara karşı olumlu bir karşılayıcı yapı içinde olanlar oldukları belirlenmiştir. Söz konusu araştırmada; duygusal dayanışmayı oluşturan üç boyutta (sempatik anlayış, duygusal yakınlık ve karşılayıcı yapı) meydana gelen farklılıkların yöre halkının seyahat tecrübeleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, son iki senede en çok seyahate çıkan bireyler, duygusal dayanışmanın boyutlarının her birinde en yüksek ortalamaya sahip olmuşlardır.

Woosnam ve Norman’ın (2010) çalışmasında Woosnam’ın ölçeğinde yer alan paylaşılan inançlar ve davranışlar, etkileşim ve duygusal dayanışma yapıları test edilmiştir. Dört yapının da güvenilirlik ve geçerliliği gösterilmiştir. Duygusal dayanışmanın, turistler ve yerel halk arasındaki ilişkilerin açıklanmasında tek başına yetersiz olacağı vurgulanmıştır. Duygusal dayanışmanın, ancak diğer teorik çerçeveler ile beraber kullanıldığında etkili olacağı belirtilmiştir.

Woosnam (2011a) tarafından yürütülen diğer bir araştırmada, hem yerel halk hem de turistlerin birbirlerine olan duygusal dayanışma dereceleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, turistlerin yerel halka yönelik duygusal dayanışma derecesinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Duygusal dayanışmanın alt boyutları özelinde değerlendirildiğinde ise iki grubun birbirlerine eşit oranda sempatik anlayış gösterdikleri, fakat turistlerle kıyaslandığında yerel halkın daha fazla karşılayıcı yaklaşım sergiledikleri tespit edilmiştir.

Woosnam (2011c) gerçekleştirdiği bir diğer çalışmada, turistlerle deneyimlenen duygusal dayanışma düzeyinin, destinasyondaki turizm gelişimine

yönelik olarak yerel halkın tutumlarını ne yönde etkileyebileceğini incelemiştir. Bu bağlamda çalışmada; duygusal dayanışma olgusu yerel halkın destinasyonda turizm gelişimine verdikleri destek ve turizmin topluma yaptığı katkılar ile karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda; Destinasyonda turizmin gelişimine yönelik olarak yerel halkın desteği ve tutumlarının, kişilerin bireysel olarak turistlerle deneyimledikleri duygusal dayanışma ve bu dayanışmanın seviyesinden etkilenebileceği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, duygusal dayanışmanın alt boyutlarından olan karşılayıcı yapı sadece turizm sektörüne yönelik desteği yordamıştır. Duygusal yakınlık boyutu ise sadece turizm sektörünün yerel halka yönelik katkılarını önemli ölçüde yordamıştır. Son olarak sempatik anlayış boyutunun iki faktörü de yordadığı tespit edilmiştir.

Woosnam ve Aleshinloye (2013), Galveston County'de 457 kişi üzerinde gerçekleştirdikleri çalışma kapsamında, turistlerin yerel halk ile paylaşılan inançlar, davranışlar ve etkileşim kapsamında duygusal dayanışmayı tecrübe edip etmediği araştırılmış ve olumlu sonuca ulaşılmıştır.

Woosnam, Dudensing ve Walker (2015) Teksas'ta gerçekleştirdikleri çalışmada, duygusal dayanışma ile turistlerin harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, duygusal dayanışma ölçeğini açıklayan faktörlerden en çok karşılayıcı yapı boyutunun turistlerin harcamalarını yordadığı belirlenmiştir.

Woosnam ve arkadaşları (2015), Amerika Birleşik Devletleri sınır bölgesindeki destinasyonlardan olan Lower Rio Grande Valley (LRGV) ve The Big Bend Area adlı bölgelerde turist-yerel halk etkileşimi açısından duygusal dayanışma konusunu incelemenin yanında, turistlerin destinasyonda kendilerini güvende hissetmeleri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, LRGV bölgesini ziyaret eden turistlerin Big Bend bölgesini ziyaret eden turistlere göre yerel halk ile daha fazla duygusal dayanışma hissiyatına sahip oldukları tespit edilmiştir. Ancak Big Bend bölgesini ziyaret eden turistler, kendilerini LRGV bölgesini ziyaret eden turistlere göre daha güvende hissetmişlerdir. Bunun sebebinin, Big Bend bölgesinin çok geniş bir alan olması ve insanlarla etkileşimin çok seyrek olması olarak görülmüştür. Turistlerin algılanan güvenliğini tahmin etmek için kullanılan üç duygusal dayanışma faktöründen yalnızca karşılayıcı yapı boyutu, yapıdaki önemli bir varyans derecesini açıklamıştır.

Woosnam ve arkadaşları (2016), yerel halkın yaşam doyumunun turistlerle olan duygusal dayanışmanın bir yordayıcısı olup olmadığını test etmek için Teksas kırsalında bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda, yerel halkın yaşam doyumunun turistlerle olan duygusal dayanışmasını önemli derecede yordadığı görülmüştür.

Moghavvemi ve arkadaşları (2017) yaptıkları araştırma sonucunda; duygusal dayanışma ölçeğinin alt boyutları ve ayrıca kişiliğin farklı yönlerinin destinasyonda turizm gelişimine ilişkin olarak yerel halkın tutumları ve turizm sektörünün gelişimine yönelik verdikleri destek üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmada, destinasyonda turizmin gelişimine yönelik olarak yerel halkın tutumları ile duygusal dayanışmanın alt boyutlarından duygusal yakınlık arasında olumsuz yönde; sempatik anlayış ve karşılayıcı yapı boyutlarının ise olumlu yönde ilişki içinde olduğu saptanmıştır.

Li ve Wan (2017), sosyal değişim teorisi, duygusal dayanışma teorisi ve topluluğa bağlanmayı entegre ederek kavramsal bir model geliştirmektedirler. Çalışma deneysel olarak, oluşturulan modelin Makao'da yerel halkın festival gelişimine yönelik algılarını ve desteklerini ölçmedeki yeterliliğini test etmektedir. Çalışma sonucunda, yerel halkın algıladığı olumlu festival etkilerinin duygusal dayanışma ve topluma bağlılıktan etkilendiği görülmüştür. Ayrıca Woosnam'ın duygusal dayanışma faktör yapısı doğrulanmıştır.

Woosnam ve Aleshinloye (2018), festival turizmi kapsamında yerel halk ve turistler arasındaki duygusal dayanışmayı incelemişlerdir. Araştırmada, yerel halkın turistlerle duygusal dayanışma hissiyatı içinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Woosnam ve Aleshinloye (2018), Teksas yerel halkının Kolache Festivali'ne ev sahipliği yapıyor olmanın algılanan etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada festival sosyal etki tutum ölçeği ve duygusal dayanışma ölçeği kullanılmıştır. 348 kişiden elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular, duygusal dayanışma ve festivalin algılanan etkileri arasındaki ilişki göz önüne alındığında, duygusal dayanışma ölçeğini oluşturan faktörlerin, ortaya çıkan festival sosyal etki tutum ölçeği faktörlerinde varyansı önemli derecede (%29 ile %36 arasında değişen) açıkladığını göstermiştir. Ayrıca, yerel halkın turistlerle hissettikleri duygusal

dayanışma derecesinin, festivalin toplum üzerindeki olumlu ve olumsuz algılanan etkileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Woosnam ve arkadaşları (2018), Nijerya’da ziyaretçilerin mekânsal bağlılıklarının yerel halk ile algılanan dayanışmalarını açıklamada oynadığı rolü incelemek adına bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Yapısal eşitlik modellemesi, her bir mekânsal bağlılık faktörünün, ziyaretçilerin yerel halk ile duygusal dayanışmasında varyansı yüksek derecede (%45 ile %54 arasında değişen) açıkladığını göstermiştir.

Joo ve arkadaşları (2018), Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Texas Hill Country’de yerel halk üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada iç turizm bağlamında temas, temas veya etkileşimin doğası ve sıklığına odaklanarak duygusal dayanışmayı ve sosyal mesafeyi açıklayan faktörleri ölçmeye çalışmışlardır. Yerel halkın turistlerle etkileşim sıklığının ve yaptıkları farklı faaliyet türlerinin hem duygusal dayanışmayı hem de sosyal mesafeyi kısmen açıkladığı ve duygusal dayanışmanın da sosyal mesafeyi yine kısmen açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Yerel halk-turist etkileşimi ne kadar sık olursa, duygusal yakınlık o kadar yüksek, ancak karşılayıcı yapı o kadar düşük olmuştur. Bununla birlikte, duygusal dayanışmanın sosyal mesafe üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Sempatik anlayış sosyal mesafe faktörlerini açıklamakla birlikte, yerel halkın ve turistlerin yakınlık düzeyini artırarak birbirlerinden kaçınma düzeyini azaltmıştır.

Yetginer (2019), Balıkesir’in Edremit ilçesinde düzenlenen Zeytinli Rock Festivali’nin etkilerini yerel halkın ne şekilde algılandığının, festival ve turizm sektörünün gelişimine yönelik desteklerinin ve söz konusu etkinliğe katılmak için gelen turistlere yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi için bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda, festivalin olumlu ve olumsuz etkilerinden “toplumsal imaj ve eğlence fırsatı”, “güvenlik riskleri” ve “ekonomik maliyet” değişkenlerinin yerel halkın festival gelişim desteği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, festivalin olumlu ve olumsuz etkileri ile yöre halkının festival gelişim desteği arasında duygusal dayanışmanın aracı etkisi incelenmiş ve duygusal dayanışmanın olumlu yönde yordama moderatör etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani; yöre halkı, festivale gelen turistler ile duygusal dayanışma içinde olsa bile, yöre halkı Edremit ilçesinde

turizm sektörü ve festival gelişimine yönelik desteklerinde duygusal dayanışmanın olumlu yönde moderatör etkisinden bahsetmek mümkün olmamıştır.

Aleshinloye ve arkadaşları (2020), Nijerya'da gerçekleştirdikleri çalışmada, mekâna bağlanma ve sosyal mesafe arasındaki duygusal dayanışmanın potansiyel aracı rolünü incelemiştir. 309 kişi üzerinde yürütülen çalışmada, hem mekân kimliğinin hem de mekân bağımlılığının, duygusal dayanışma ölçeğindeki üç boyutun her birini önemli ölçüde yordadığı ve duygusal dayanışmanın mekâna bağlılık ve sosyal mesafe arasında aracılık rolü olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan, duygusal dayanışmanın sosyal mesafe üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca duygusal dayanışmanın her üç boyutunun da ziyaretçilerin yerel halka yakınlığı üzerinde önemli olumlu etkileri olduğu ortaya konulmuştur. Yani, duygusal dayanışmanın üç boyutu, yakınlığı artırarak ve kaçınmayı azaltarak her iki sosyal mesafe boyutunu da açıklamıştır. Ziyaretçilerin yerel halk ile daha yüksek duygusal dayanışma içinde olması, yerel halkın kendilerini turistlere daha yakın hissetmesini sağlamış ve turistlere mesafeli davranmama yönünde davranış geliştirdikleri görülmüştür.

Erul, Woosnam ve McIntosh (2020), İzmir'de yerel halkın turizm sektörünü desteklemeye yönelik davranışsal niyetlerini tespit etmek amacıyla duygusal dayanışma ve planlı davranış teorisini birleştiren bir model geliştirmek için bir çalışma yapmışlardır. Verilerin 740 kişiden elde edildiği araştırmanın sonucunda; duygusal dayanışma ölçeğini oluşturan üç faktörün, yerel halkın turizme yönelik tutumsal desteğindeki varyansın %45'ini açıkladığı görülmüştür. Yerel halkın turistlerle duygusal dayanışma derecesi, turizm sektörünün gelişmesine yönelik tutumsal desteklerini önemli oranda yordamıştır.

Stylidis, Woosnam ve Ivkov (2020), çalışmalarında ziyaretçilerin bir destinasyona ilişkin algıladıkları imajı ve destinasyon sadakati seviyelerini ölçmüşlerdir. Çalışmada ayrıca ziyaretçi kümelerine göre yerel halk ile duygusal dayanışma derecesinin nasıl farklılaştığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, Yunanistan'ı ziyaret etmiş olan 400 Sırbistan vatandaşı üzerinde yürütülmüştür. Çalışma sonucunda, farklı duygusal dayanışma düzeylerine sahip üç grup belirlenmiştir. Bunlar; takdir edenler, hayran kalanlar ve duygusal olarak mesafeli olanlar olarak adlandırılmıştır. Takdir edenler, Yunanlılara karşı oldukça olumlu duygular ifade eden ve misafirperverliklerini takdir eden turistleri içermektedir.

Hayran kalanlar, Yunanlılarla özdeşleşen ve kendilerini Yunanlılara çok yakın hisseden, onları çok iyi anlayan ve Yunanistan'ı beş veya daha fazla defa ziyaret etmiş turistleri içermektedir. Son olarak, duygusal anlamda mesafeli olanlar ise yaş açısından en küçük grubu oluşturmaktadır ve Yunanistan'daki yerel nüfusa karşı en az olumlu duyguları olan 18-35 yaş arası turistleri içermektedir. Bu kümenin üyeleri kendilerini Yunanlılardan temelde farklı hissetmekte ve Yunanlıların kendilerinin arkadaşları olduğuna inanmamaktadırlar. Takdir edenler ve hayran kalanlar Yunanistan'da destinasyon imajının temel unsurları olan kaliteli oteller, güzel yemekler, hizmet kalitesi vb. olanakları da olumlu bir şekilde algılamışlardır. Duygusal olarak mesafeli davrananlar ise söz konusu olanaklarla ilgili memnuniyetsizliklerini belirterek destinasyon imajını olumsuz yorumlamışlardır. Çalışmanın bir başka sonucu, destinasyon sadakati ile ilgili olmuştur. Hem takdir edenler hem de hayran kalanlar sonraki iki veya beş yıl içinde Yunanistan'a geri dönme niyetlerini ve Yunanistan'ı arkadaşlarına ve akrabalarına tavsiye etme niyetlerini belirterek bu destinasyona daha yüksek düzeyde sadakat göstermişlerdir.

Patwardhan ve arkadaşları (2020), Hindistan'da 813 turist üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, ziyaretçilerin mekânla olan duygusal bağlarını, yerel halk ile duygusal dayanışmalarını ve algılanan güvenlik seviyeleri aracılığıyla destinasyona yönelik sadakatlerini incelemişlerdir. Geleneksel bir dini tören süresince yapılan çalışmanın sonuçları, mekânsal bağlılığın, sadakati ve duygusal dayanışmanın iki boyutunu (iyi karşılanma ve sempatik anlayış) doğrudan etkilediğini ve buna bağlı olarak duygusal dayanışmanın sadakat üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte; duygusal dayanışmanın, mekâna bağlılığın destinasyon sadakati üzerindeki etkisine kısmen aracılık ettiği bulunmuştur. Tören süresince ziyaretçilerin algılanan güvenlik düzeyi, duygusal dayanışma aracılığıyla mekâna bağlılığın destinasyon sadakati üzerindeki dolaylı etkisini kısmen azaltmıştır.

Joo ve Woosnam (2022) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, inanç motivasyonu ile seyahat eden turistlerin, ortak inanç ve davranışlarının ve etkileşim eğilimlerinin diğer turistlere karşı duygusal dayanışmalarına nasıl katkıda bulunduğu ve bu duygunun seyahat etme niyetlerini nasıl yordadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. ABD'de 359 kişi ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda; paylaşılan dini inanç ve davranışın seyahat niyeti üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca

duygusal dayanışmanın, dini ve turistik tercihlerin benzerliklerinden doğabildiği görülmüştür. Son olarak, turistlerin seyahat ederken karşılaşmayı bekledikleri diğer kişilere karşı duygusal dayanışma geliştirebilecekleri tespit edilmiştir.

An ve arkadaşları (2022), Çin Halk Cumhuriyeti'nde gerçekleştirdikleri bir araştırmada, gönüllü turizme katılan ziyaretçilerin yerel halk ile duygusal dayanışmasının, turistlerin deneyimleri ve tekrar ziyaret niyetleri üzerindeki etkisini incelemiştir. McGehee ve Santos (2005), seyahat esnasında ziyaretçilerin koşulsuz bir şekilde yerel halka yardım etmek adına zaman ve kaynak ayırdığı turizm çeşidini gönüllü turizm olarak tanımlamışlardır. Çalışmada veriler, gönüllü turizme katılan 323 adet Çinli vatandaşlardan toplanmıştır. Sonuçlar, iyi karşılanma (karşılıklı yapı) alt boyutunun hem yerinde öğrenme hem de keyif alma deneyimlerinin önemli bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Ek olarak, sempatik anlayışın zevk alma ve kaçış deneyimlerini doğrudan etkilediği ortaya konmuştur. Son olarak; öğrenme, eğlenme ve kaçış dâhil olmak üzere üç tür yerinde deneyimin, tekrar ziyaret etme niyetlerini önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır.

Lee ve arkadaşları (2022) gerçekleştirdikleri çalışmada, geleneksel görüşe meydan okuyarak duygusal dayanışmanın yere bağlılığın öncülü olduğunu ispat etmeye çalışmışlardır. Bu amaçla, Güney Kore'deki kırsal turizme katılan 421 üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, iki yapının iki yönlü olarak ilişkili olduğu görülmüştür. Duygusal dayanışmayı yere bağlılığın bir yordayıcısı olarak varsayan modelin daha iyi açıklama gücüne sahip olduğu doğrulanmıştır. Bununla birlikte, yer kimliği ve duygusal yakınlık en göze çarpan yordayıcılar olmuşlardır.

Erul ve arkadaşları (2023) Antalya'da 660 kişi üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, destinasyonda turizm gelişimine ilişkin olarak yerel halkın tutumlarının gelecekteki turizm gelişimine destek üzerindeki etkisini ve nihai olarak böyle bir ilişkinin turistlerle dayanışma duygusunu açıklayıp açıklamadığını sosyal değişim ve değişimin duygu teorisi (mübadelenin bir fonksiyonu olarak duyguların dâhil edildiği teori) ile beraber ele alarak incelemiştir. Çalışma sonucunda; gelecekteki turizm gelişimi için destek, yerel halkın turistlerle algılanan dayanışmasının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, üç duygusal dayanışma faktörünün tümü, destinasyonda turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın tutumlarını önemli ölçüde açıklamıştır.

Maruyama, Ribeiro ve Woosnam (2023), kültürleri turizm sektöründe kullanılan etnik azınlık gruplarının üyeleri arasında, baskın bir etnik grubun üyeleriyle olan etnik ilişkilerin ve duygusal dayanışmanın, etnik mahalle turizmi hakkındaki tutumları etkileyip etkilemediğini ve eğer etkiliyorsa nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Japonya’da gerçekleştirilen araştırmada, Koreli ve Brezilyalı göçmenler ve onların soyundan gelenlere odaklanılmıştır. 343 katılımcıdan elde edilen veriler, yerel topluluklar içindeki etnik ilişkilerin, azınlık sakinlerinin turizm gelişimine yönelik tutumlarını etkilediğini ortaya koymuştur. Çalışma sonucunda; etnik tutum ve duygusal dayanışma arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Etnik azınlıkların, Japon halkı ile yeni oluşturulan dayanışmayı takdir ettikleri ancak turizm konusunda Japon halkı ile ortak noktalara odaklanmaya karşı dirençli olabilecekleri görülmüştür.

2.2.4. Turizm ve Yaşam Doyumunu İlişkisini Konu Edinen İlgili Çalışmalar

Yaşam doyumu ve turizm ilişkisi yerli ve yabancı yazında sıklıkla ele alınmıştır. Bu başlık altında, alanyazında turizm ve yaşam doyumu ilişkisinin araştırma konusu edildiği çalışmalar üzerinde durulacaktır. Alanyazında konuyla ilgili olarak yapılan bazı araştırmalar ve sonuçları aşağıda özetlenmektedir.

Neal, Sirgy ve Uysal (1999), ABD’de 373 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmada insanların dinlence (leisure) turizmi hizmetlerinden elde ettikleri tecrübeleriyle yaşam doyumu ve serbest zamanları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yaşam doyumunun serbest zamanın değerlendirilmesini yordadığı, seyahat ve turizm tecrübelerinden duyulan memnuniyet ve evde yapılan serbest zaman aktivitelerinin de yaşam doyumunu önemli ölçüde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmada yazarlar; seyahat öncesinde, seyahat esnasında ve dönüş yolculuğu sırasında alınan hizmetlerin, turizm hizmetlerinden duyulan tatmini yordayabileceği hipotezini öne sürmüşlerdir. Neticede, turizm hizmetlerinden duyulan memnuniyetin yaşam doyumunu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ko ve Stewart (2002, s. 528), toplum tatmini ile turizmin yarattığı olumlu ve olumsuz etkileri birbirleriyle ilişkili olarak değerlendirmişlerdir. Yazarlar, toplum tatmininin sağlanmasının turizm gelişimi için oldukça önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Uysal ve Sirgy (2007), ABD’de 815 kişi ile gerçekleştirdikleri araştırmada Neal, Sirgy ve Uysal’ın (1999) turizm hizmetlerinden duyulan memnuniyetin yaşam doyumunu artırdığı sonucuna ulaştıkları çalışmanın sonuçlarını doğrulamışlardır. Ayrıca seyahatlerde kalış süresinin, katılımcıların turizm hizmetlerine yönelik memnuniyetleri ile turizm hizmetlerine yönelik tecrübeleri arasında düzenleyici bir rolünün olmadığı tespit edilmiştir. Kalış süresinin katılımcıların boş zamanlarını değerlendirme ve turizm hizmetlerinden duyduğu memnuniyet arasında düzenleyici bir rolünün olduğu ortaya konmuştur. Seyahatlerinde altı ve daha az gün konaklayan katılımcıların turizm hizmetlerine yönelik memnuniyet düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz, Keser ve Yorgun (2010), Türkiye’nin çeşitli destinasyonlarındaki 28 konaklama işletmesinde gerçekleştirdikleri çalışmada sendikalı çalışanların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca iş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisinin orta seviyede ve olumlu yönde olduğu ortaya konulmuştur.

Andereck ve Nyaupane’nin (2011, s. 11), Arizona’da yerel halkın turizme yönelik algılarının yaşam kalitesine olan etkilerini ölçtükları araştırmada yaşam doyumunu yaşam kalitesinin bir boyutu olarak değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, turizmin yerel halkın yaşam doyumunu etkilediği yönünde bir algıya sahip olduğu görölmüştür.

Sirgy vd. (2011), turistik seyahatler esnasında ortaya çıkan olumlu ve olumsuz gelişmelerin turistlerin yaşam memnuniyetini nasıl etkilediğini belirlemek adına bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Turistik seyahatlerin, turistlerin yaşam memnuniyetine önemli ölçüde katkıda bulunduğunu bulmuşlardır.

Yamada, Heo, King ve Fu (2011), şehirde yaşayanların yaşam doyumunu ile kültürel turizmin gelişimi arasındaki ilişkiyi Indianapolis’te 364 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmada ölçmüşlerdir. Yaşam doyumunu ile sağlık, refah seviyesi, kültürel turizm gelişimi algısı, güvenlik ve halkın huzurunun olumlu yönde anlamlı bir ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Uysal, Perdue ve Sirgy (2012), turizm ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi yerel halk açısından değerlendirmişler ve bir destinasyonda turizmin gelişimi ile yerel halkın yaşam kalitesinin ve dolayısıyla yaşam doyumunun arttığını belirtmişlerdir.

Nawijn ve Mitas (2012), Palma de Mallorca’da gerçekleştirdikleri çalışmada turizmin etkilerine ilişkin olarak yerel halkın algıları ile bir kitle turizmi destinasyonunda yerel halkın öznel refahı arasındaki ilişkiyi değerlendirmişlerdir. Çalışmanın sonuçları, turizmin algılanan etkilerinin yaşam doyumu ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaşam doyumu özelinde incelendiğinde; sağlık, kişiler arası ilişkiler, arkadaşlık, hizmetler ve altyapı konularında yerel halkın olumlu yönde etkilendiği saptanmıştır.

Kim, Uysal ve Sirgy (2013), 321 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında turizmin etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesi ve yaşam doyumu üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Turizmin ekonomik faydaları arttıkça yerel halkın yaşam doyumunun yükseldiği görülmüştür. Sosyo-kültürel etkiler kapsamında, topluluk (community) hayatından memnuniyet duyma konusunda turizmin önemli bir etkisi olduğu dikkat çekmektedir. Ancak topluluk hayatından duyulan memnuniyetin, yaşam doyumuna olan herhangi bir etkisi gözlenmemiştir. Turizmin sosyo-kültürel olarak, duygusal açıdan iyi olma konusunda da etkisi olduğu ve yaşam doyumuna bu bağlamda olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çevresel etki açısından ise yerel halk, sağlık ve güvenlik konularına yönelik olumsuz bir algıya sahiptir. Ancak iki unsurun da yaşam doyumuna etki ettiği düşünülmemektedir. Çalışma sonuçları, turizmin ekonomik ve sosyal etkisi ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin, turizmin ilk gelişim aşamasında azaldığını ve turizmin gelişiminin olgunluk aşamasında zirve yaptığını göstermiştir.

Woosnam, Aleshinyole ve Winkle (2016), yerel halkın yaşam doyumunun duygusal dayanışmanın bir yordayıcısı olup olmadığını test etmek için Teksas kırsalında bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Yerel halkın yaşam doyumunun turistlerle olan duygusal dayanışmasını önemli derecede yordadığı görülmüştür.

Akgündüz (2013), toplamda 233 konaklama işletmesi personeli üzerinde iş doyumu, yaşam doyumu ve öz yeterlilik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, iş doyumu ve yaşam doyumu arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Çakıcı, Yenipınar ve Benli (2014), Seferihisar halkının yavaş şehir hareketini ne şekilde algıladıklarını ve bunun yaşam doyumlarını etkileyip etkilemediğini belirlemeye yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada, yerel halkın turizme yönelik

algısının olumlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca; devletin çeşitli hizmetleri ilçeye getirmesinin, yaşam standardında görülen artışın ve doğanın korunmasının yerel halkın yaşam doyumlarını artırdığını tespit etmişlerdir.

Ayazlar (2015), yamaç paraşt aktivitesi yapma ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 296 kişi üzerinde yrtlen araştırma sonucunda, yamaç paraşt aktivitesi yapmanın yaşam doyumuna olumlu etki ettiği saptanmıştır.

Özel (2015), Ankara'daki bazı konaklama işletmelerinde gerçekleştirdiği çalışmada, iş doyumunu ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve iki değişken arasında olumlu yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ayazlar ve Ayazlar (2016), Didim'de gerçekleştirdikleri araştırma kapsamında yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının yaşam doyumları üzerinde yarattığı etkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, turizmin olumlu ve olumsuz ekonomik etkileri ile olumlu sosyo-kültürel etkilerinin yerel halkın yaşam doyumunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yerel halkın turizmin yarattığı olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin farkında olmasına rağmen, yaşam doyumlarını etkileyecek boyutta bir olumsuzluk görmedikleri yorumu yapılmıştır.

Sürücü (2016), Antalya'da otel çalışanlarının yaşam doyumunu, iyimserlik ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Otel alışanlarının iyimserlik seviyeleri yükseldikçe yaşam doyumlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Söyler (2016), İzmir'de özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirilen doğa yürüyüşleri ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada, düzenli olarak yapılan doğa yürüyüşlerinin yaşam doyumunu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dirlik (2016), Antalya ilinde açık alanlarda yapılan rekreasyon aktivitelerinin yaşam doyumuna olan etkisini incelemiştir. Rafting aktivitelerine katılımla edinilen kazanımlar ile yaşam doyumunu arasında olumsuz bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evli katılımcıların bekarlara göre rafting aktivitelerine katılım ile edinilen kazanımlarının yaşam doyumlarına daha olumlu yansdığı grlmştir. Yine araştırmada kullanılan verilerin analizlerine göre, yaş ile etkinliğe katılım nedenleri arasında ve yaş ile yaşam doyumunu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu fakat yaş ile etkinlikten elde edilen faydalar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bimonte ve Faralla (2016), yerel halkın yaşam doyumu ve algıladıkları turizm etkilerinin, turizm sezonu olup olmamasına göre değişip değişmediğini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, yerel halkın turizmin ekonomik faydasını anladığı, ancak hayatlarının bazı alanlarında turizm sebebiyle zorlandıkları ve bunun yüksek sezonda daha da arttığını tespit etmişlerdir.

Bimonte ve Faralla'nın (2016) çalışmasının sonuçlarının sadece belli bir yöreye özgü olup olmadığını öğrenmek amacıyla Bimonte, D'Agostino, Grilli ve Pagliuca (2019) İtalya'nın güneyinde yer alan Vieste'de turizm sezonu öncesi, sezon esnasında ve sezon sonrasında yerel halkın yaşam doyumunu ölçmüşlerdir. Turizm sezonundan önce ve turizm sezonu sırasında incelenen hususlara yönelik sonuçlar; insanların yaşam doyumu açısından bakıldığında barınma, iş konuları, kişisel ilişkileri ve ekonomik durumları konularında çok memnun olduklarını göstermektedir. Ancak yerel halkın kamu hizmetleri, güvenlik ve eğlence imkânları konularında tatmin düzeyleri oldukça düşüktür. Katılımcıların -yaşam maliyeti ve şehrin korunması yüksek oranda olmak üzere- turizmin kalabalıklaşma ve çevre kalitesi üzerindeki etkisini algıladıkları görülmüştür. Yerel halk yüksek sezonda turizmin turistler ve yerel halk arasındaki çatışmaları artırabileceğine inanmaktadır. Yerel halkın bunun için öne sürdüğü ana nedenler; maliyet ve faydaların yöre sakinleri arasında dengesiz dağılımı ve turizmin çevre, kamu hizmetleri ve yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkileri olmuştur. Genel yaşam doyumuna gelindiğinde, yüksek sezonda yerel halkın önemli bir kısmının daha az memnun olduğu görülmektedir. Bu sonucun sebebinin, özellikle turizmde ve ilgili sektörlerde çalışanlar için (daha uzun çalışma saatleri ve / veya daha yüksek stres) yazın çalışma koşullarının bozulmasının olabileceği ifade edilmiştir.

Lin, Chen ve Filieri'nin (2017) 380 katılımcı ile Çin'in dört farklı şehrinde gerçekleştirdikleri çalışmada, yerel halkın yaşam doyumunun ve turizm gelişiminin algılanan faydalarının ve maliyetlerinin turistlerle ekonomik, sosyal ve kültürel kaynakların değiş tokuşu sonucu bir değer yaratılması üzerindeki etkilerinin ampirik olarak doğrulanması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçları; yerel halkın turizmin gelişmesine ilişkin algılanan ekonomik ve sosyo-kültürel faydalarının hem değerler birlikte yaratılması hem de yaşam doyumu üzerinde olumlu etkileri olduğunu, algılanan maliyetlerin ise olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Yerel halk yaşam doyumu yüksek olduğunda değer yaratılması adına turistlerle etkileşim

kurmaya daha istekli olmakta, turistlere saygı göstermekte ve onlara bilgi desteği sağlamaktadır.

Wardana, Adnyani ve Ekawati (2017), Bali’de 120 kişi ile gerçekleştirdikleri araştırmada, turizmin ekonomik etkilerinin refah, kişisel çıkarlar ve yaşam doyumu üzerine olan etkisini incelemişlerdir. Turizmin yarattığı ekonomik etkilerin, yerel halkın yaşam doyumu üzerinde olumlu yönde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Darmayasa ve arkadaşlarının (2018) Bali’de yaptıkları çalışmada, turizm gelişiminin getireceği ekonomik katkıların halkın yaşam doyumu üzerinde olumlu etkilerinin olacağı hipotezi öne sürülmüştür. Çalışma sonucunda, örneklemin çoğunluğunun turizmden gelir elde etmesine rağmen ekonomik katkının yaşam doyumuna bir etkisi olmadığı anlaşılmıştır. Böyle bir sonucun sebebi olarak, yaşam doyumu konusunda kültürel geçmişin çok önemli bir unsur olması gösterilmiştir.

Darmayasa ve arkadaşlarının (2018) çalışmasından etkilenecek ve bu çalışma ile aynı bölgede ve aynı örneklem ile Kusuma, Landra ve Widnyana da (2019) turizmin ekonomik etkilerinin yerel halkın yaşam doyumuna bir etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. 96 kişi ile gerçekleştirilen çalışmada Darmayasa vd.’nin (2018) elde ettiği sonuçlar doğrulanmış ve turizmin ekonomik katkısının yerel halkın yaşam doyumuna bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Şad (2018), İstanbul ve Antalya’daki konaklama tesislerinde çalışanların tükenmişlik seviyelerinin yaşam doyumuna olan etkisini incelemiştir. Çalışanların tükenmişlik seviyelerinin düşük olduğu ve yaşam doyumlarının orta seviyede olduğu görülmüştür. Turizm eğitimi alan personelin yaşam doyumunun yüksek olduğu ve kat hizmetleri bölümünde çalışanların yaşam doyumunun diğer bölümlere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bimonte ve arkadaşları (2019) yapmış oldukları çalışmada, yerel halkın turizme karşı tutumlarının ve bireylerin genel yaşam doyumlarının turizm gelişimine göre değiştiği hipotezinin doğrulanması ve değişikliklerin uzun süreli mi yoksa turizm sezonu ile sınırlı mı olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Sonuçlar, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının zaman içinde değiştiğini, ayrıca mutluluk ve yaşam alanlarından memnuniyetin turizm tarafından tehlikeye atıldığını göstermektedir.

Kodaş, Öztürk ve Deniz (2021), Mardin’de yaşayan yerel halkın turizm sektörünün ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel etkilerine yönelik algıları ile yaşam doyumu ve turizm sektörünün gelişimine verdikleri destek arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Algılanan ekonomik ve kültürel etkiler ile turizmin gelişimine verilen destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Turizmden ekonomik fayda sağladığında yerel halkın turizm sektörüne olan destekleri de artmıştır. Yerel halkın turizm sektörünün gelişimine yönelik destek verdikleri bir diğer husus ise kültürel etkiler ile bağlantılı olmuştur. Kültürel etkileşim ile yerel halk ve turistler arasında kültür alışverişi meydana gelmektedir ve yerel halkın genel kültür seviyesinde artış olmaktadır. Ayrıca yerel halkın çeşitli kültürel aktiviteler ile farklı kültürleri tanımaktan hoşnut olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazın incelemesi sonucunda, genel olarak turizm faaliyetlerinin yaşam doyumu üzerinde olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Neal vd., 1999; Gilbert ve Abdullah, 2004; Sirgy vd., 2011; Yamada vd., 2011; Croes, 2012; Uysal vd., 2012, Nawijn ve Mitas, 2012; Kim vd., 2013; Çakıcı vd., 2014; Ayazlar, 2015; Woo vd., 2015; Söyler, 2016; Lin vd., 2017; Wardana vd., 2017).

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli ve hipotezlerine, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araç ve tekniklerine, veri toplama sürecine, verilerin analizinde kullanılan tekniklere ve pilot araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma problemi kapsamında, bu çalışmada ilişkisel tarama modelinin kullanılmasına karar verilmiştir. İlişkisel tarama modellerinde; ilişkinin türü açısından yönsüz değişim, aynı yönlü değişim ve ters yönlü değişim olmak üzere üç durum ortaya çıkmaktadır (Karasar, 2017, s. 115). Bu bağlamda tez çalışmasında; adalarda turizmin algılanan etkileri ile yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişki, yine adalarda turizmin algılanan etkileri ile duygusal dayanışma arasındaki ilişki ve duygusal dayanışma ile yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca adalarda turizmin algılanan etkileri ile yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişkide duygusal dayanışmanın düzenleyici bir role sahip olup olmadığı incelenmiştir. Düzenleyici etkinin ölçülmesi ile söz konusu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı kabul edilebilecek ilişkiler varsa, bu ilişkilerin gücünün ve yönünün ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Şekil 1’de belirtilen model, duygusal dayanışmanın düzenleyici etkisini göstermek üzere oluşturulmuştur. Düzenleyici değişken, temel olarak bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin gücünü veya yönünü etkileyen değişken olarak tanımlanmaktadır (Baron ve Kenny, 1986). Diğer bir ifadeyle, eğer yapısal ilişkide X ve Y arasındaki ilişki, Z değişkeninin aldığı farklı değerlere göre değişiklik gösteriyorsa Z değişkeni düzenleyici değişken olarak adlandırılmaktadır (Vardar, 2019). Buradan yola çıkarak araştırma kapsamında, ada turizminin algılanan olumlu ve olumsuz etkilerinin yerel halkın yaşam doyumunu artırabileceği veya

düşürebileceği ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin duygusal dayanışmanın alacağı değere göre değişebileceği öngörülmektedir.

Şekil 1. Düzenleyici Değişkenin İlişkisel Yapıya Etkisi

Kaynak: Vardar, E.A. (2019). *Aracı ve düzenleyici etkilerin modellenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Woosnam'ın (2011c) çalışmasından elde edilen sonuçlar, yerel halkın ikamet ettikleri destinasyonda turizmin gelişmesine ilişkin tutumlarının, turistlerle yaşadıkları dayanışma duyguları ve derecelerinden etkilenebileceği fikrine destek sağlamaktadır. Bu çalışmada ayrıca, yerel halk içerisinde daha önce turistik seyahat deneyimi yaşayanların, turistlere anlayış gösterdikleri ve turizmin değerini anladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Moghavvemi ve arkadaşlarının (2017) çalışmalarının sonucunda ise sempatik anlayış ve karşılayıcı yapı (ziyaretçilerin karşılanması) boyutlarının, yerel halkın turizmin gelişmesine yönelik tutumlarını etkileyen en güçlü faktörler olduğu ortaya koyulmuştur.

Hasani vd. (2016), destinasyonda turizm gelişimine yönelik olarak yerel halkın tutumları ve duygusal dayanışma arasındaki ilişkiyi Malezya'da yaptıkları bir araştırmada incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, duygusal dayanışma ölçeğinin alt boyutlarından sempatik anlayış ve duygusal yakınlık ile yerel halkın turizme yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülürken, karşılayıcı yapı ile yerel halkın turizm gelişimini desteklemeye yönelik tutumları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Erul ve Uslu (2022), Manavgat yöresinde gerçekleştirdikleri çalışmada, yerel halkın turizm gelişimini destekleme niyetlerini ölçmüşlerdir. Çalışmanın sonuçları arasında, duygusal dayanışmanın, destinasyonda turizm gelişimi konusunda yerel halkın algısını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Woosnam ve Aleshinloye (2018) tarafından Texas-Caldwell'de gerçekleştirilen bir araştırmada, duygusal dayanışmanın festival turizmine yönelik

yerel halkın algılarını yordama derecesi ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar; yerel halkın turistlerle hissettikleri dayanışma derecesinin, festivalin toplum üzerinde yarattığı hem olumlu hem de olumsuz algılar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda, alanyazındaki söz konusu araştırmaların sonuçlarına dayanarak Tablo 6’da yer alan H₁, H_{1a}, H_{1b}, H_{1c} hipotezleri oluşturulmuştur.

Yetginer (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada; turistik bir yörede gerçekleştirilen bir festival etkinliğinin yerel halk tarafından nasıl algılandığı, yerel halkın festival ve turizm gelişimine verdikleri destek ve festival ziyaretçilerine yönelik algı ve tutumları incelenmiştir. Bununla birlikte çalışmada, festivalin olumlu ve olumsuz etkileri ile yerel halkın festival gelişim desteği arasında duygusal dayanışmanın aracı rolü belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, aracı değişken rolündeki duygusal dayanışmanın yerel halkın bölgedeki turizm ve festival gelişimine desteklerinde olumsuz yönde etkisinin olduğu saptanmıştır.

Moghavvemi ve arkadaşları (2017) ise yapmış oldukları çalışmada, duygusal dayanışmanın alt boyutlarından karşılayıcı yapı ve sempatik anlayışın yerel halkın turizme ilişkin tutumları ile olumlu yönde ilişkili olduğunu ortaya koymalarına rağmen, diğer bir alt boyut olan duygusal yakınlık ile yerel halkın turizmin gelişmesine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin olumsuz yönde olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Söz konusu araştırmaların sonuçlarına dayanarak Tablo 6’da yer alan H₂, H_{2a}, H_{2b}, H_{2c} hipotezleri oluşturulmuştur.

Yamada ve arkadaşları (2014), şehirde yaşayanların yaşam doyumu ile kültürel turizm gelişimi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, kültürel turizm gelişiminin yaşam doyumunu artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Woo ve arkadaşları (2015) tarafından yürütülen bir araştırmada ise turizm gelişiminin algılanan değeri ile maddi ve maddi olmayan yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, turizm gelişiminin algılanan değerinde meydana gelen artışın maddi ve maddi olmayan yaşam doyumu seviyelerinde artış yarattığı saptanmıştır. Diğer yandan Lin ve arkadaşları (2017) araştırmalarında, destinasyonda turizmin gelişmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik ve sosyo-kültürel faydaların yerel halkın yaşam doyumu üzerinde olumlu etkilerinin

olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Nawijn ve Mitas (2012) tarafından Palma de Mallorca adasında gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise destinasyonda turizmin etkileri ile ilgili olarak yerel halkın turizm sektörüne yönelik algılarının yaşam doyumunu ile olumlu yönde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Yamada vd. (2011), Indianapolis'te 364 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmada yaşam doyumunu ile sağlık, refah seviyesi, kültürel turizm gelişimi algısı, güvenlik ve halkın huzuru arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Uysal, Perdue ve Sirgy (2012), turizm ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi yerel halk açısından değerlendirmişler ve destinasyonda turizmin gelişimi ile yerel halkın yaşam kalitesinin ve dolayısıyla yaşam doyumunun arttığını belirtmişlerdir.

Ko ve Stewart (2002, s. 528), toplum tatmini ile turizmin yarattığı olumlu ve olumsuz etkileri birbirleriyle ilişkili olarak değerlendirmişlerdir. Yazarlar, toplum tatmininin sağlanmasının turizm gelişimi için oldukça önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Woo, Kim ve Uysal (2015), beş farklı turizm destinasyonunda 407 katılımcı ile gerçekleştirdikleri araştırmada turizm gelişiminin yerel halkın yaşam doyumunu üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Nawijn ve Mitas (2012) tarafından Palma de Mallorca'da gerçekleştirilen bir çalışmada, yerel halkın turizm sektörünün etkilerine bakış açısı ele alınmış ve turizmin algılanan etkileri ile bir kitle turizmi destinasyonunda yerel halkın öznel refahı arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, turizmin algılanan etkilerinin yaşam doyumunu ile olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaşam doyumunu özeline bakıldığında; sağlık, kişiler arası ilişkiler, arkadaşlık, hizmetler ve altyapı konularında yerel halkın olumlu yönde etkilendiği belirlenmiştir.

Ayazlar ve Ayazlar (2016), Didim'de gerçekleştirdikleri araştırma kapsamında, turizmin etkilerine yönelik olarak yerel halkın tutumlarının yaşam doyumunu üzerinde yarattığı etkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, turizmin olumlu ve olumsuz ekonomik etkileri ile olumlu sosyo-kültürel etkilerinin, yerel halkın yaşam doyumunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerin yerel halkın yaşam doyumuna olumlu etkisi olurken, olumsuz ekonomik etkiler ile yaşam doyumunu arasında olumsuz bir ilişki ortaya çıkmıştır. Turizmin yarattığı olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkiler konusunda

yerel halk bir farkındalığa sahip olmasına rağmen, yaşam doyumlarını etkileyecek boyutta bir olumsuzluk görmedikleri yorumu yapılmıştır.

Alanyazındaki söz konusu araştırmaların sonuçlarına dayanarak Tablo 6'da yer alan H₃, H_{3a}, H_{3b}, H_{3c} hipotezleri oluşturulmuştur.

Kim, Uysal ve Sirgy (2013), 321 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında destinasyonda turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilerin yerel halkın yaşam kalitesi ve yaşam doyumunu üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, turizmin ekonomik faydaları arttıkça yerel halkın yaşam doyumunun yükseldiği görülmüştür. Sosyo-kültürel etkiler kapsamında, toplum hayatından memnuniyet duyma konusunda turizmin önemli bir etkisi olduğu dikkati çekmektedir. Ancak toplum hayatından duyulan memnuniyetin, yaşam doyumuna olan herhangi bir etkisi gözlenmemiştir. Turizmin sosyo-kültürel olarak, duygusal açıdan iyi olma konusunda da etkisi olduğu ve yaşam doyumuna bu bağlamda olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çevresel etki açısından yerel halk, sağlık ve güvenlik konularına yönelik bir algıya sahiptir. Ancak iki unsurun da yaşam doyumuna etki ettiği düşünülmemektedir. Çalışma sonuçları, turizmin ekonomik ve sosyal etkisi ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin, turizmin ilk gelişim aşamasında azaldığını ve turizmin gelişiminin olgunluk aşamasında zirve yaptığını göstermiştir.

Dirlik (2016), Antalya ilinde açık alanlarda yapılan rekreasyon aktivitelerinin yaşam doyumuna olan etkisini incelemiştir. Rafting aktivitelerine katılımı edinilen kazanımlar ile yaşam doyumunu arasında olumsuz bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bimonte ve arkadaşları (2019), İtalya'nın güneyinde yer alan Vieste'de turizm sezonu öncesi, sezon esnasında ve sezon sonrasında yerel halkın yaşam doyumunu ölçmüşlerdir. Araştırma sonucunda yüksek sezonda yerel halkın önemli bir kısmının yaşam doyumunun daha az olduğu görülmüştür. Bu sonucun sebebinin, özellikle turizmde ve ilgili sektörlerde çalışanlar için (daha uzun çalışma saatleri ve/veya daha yüksek stres) yazın çalışma koşullarının bozulmasından kaynaklanmış olabileceği ifade edilmiştir.

Darmayasa ve arkadaşları (2018), Bali'de yaptıkları çalışmada, turizm gelişiminin getireceği ekonomik katkıların halkın yaşam doyumunu üzerinde olumlu etkilerinin olacağı hipotezini öne sürmüşlerdir. Çalışma sonucunda, örneklemin

çoğunluğunun turizmden gelir elde etmesine rağmen ekonomik katkının yaşam doyumuna bir etkisi olmadığı anlaşılmıştır. Böyle bir sonucun sebebi olarak, yaşam doyumunu konusunda kültürel geçmişin çok önemli bir unsur olması gösterilmiştir.

Darmayasa ve arkadaşlarının (2018) çalışmasından etkilenecek ve bu çalışma ile aynı bölgede ve aynı örnekleme ile Kusuma, Landra ve Widnyana'da (2019) turizmin ekonomik etkilerinin yerel halkın yaşam doyumuna bir etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. 96 kişi ile gerçekleştirilen çalışmada Darmayasa ve arkadaşlarının (2018) elde ettiği sonuçlar doğrulanmış ve turizmin ekonomik katkısının, yerel halkın yaşam doyumuna bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Bu bağlamda, alanyazındaki söz konusu araştırmaların sonuçlarına dayanarak Tablo 6'da yer alan H₄, H_{4a}, H_{4b}, H_{4c} hipotezleri oluşturulmuştur.

Woosnam ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında, Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen yaşam doyumunu ölçeğinin, duygusal dayanışmanın üç alt boyutu olan sempatik anlayış, duygusal yakınlık ve karşılıklı yapıyı (ziyaretçilerin karşılanması) yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili yazında bu çalışmanın haricinde yaşam doyumunu ve duygusal dayanışma arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, Woosnam ve arkadaşlarının (2013) yapmış oldukları araştırmanın sonuçlarına dayanarak Tablo 6'da yer alan H₅, H_{5a}, H_{5b}, H_{5c} hipotezleri oluşturulmuştur.

Woosnam ve arkadaşları (2013), yerel halkın yaşam doyumunun turistlerle olan duygusal dayanışmanın bir yordayıcısı olup olmadığını test etmek için Teksas kırsalında bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda, yerel halkın yaşam doyumunun turistlerle olan duygusal dayanışmasını önemli derecede yordadığı görülmüştür. Diğer yandan, turizm gelişiminin etkilerine yönelik olarak yerel halkın olumlu ve olumsuz algılarının hem yaşam doyumunu ile ilişkisinin (Kim, Uysal ve Sirgy, 2013; Yamada ve arkadaşları, 2014; Darmayasa vd., 2018, Kusuma vd, 2019) hem de duygusal dayanışma ile olan ilişkisinin (Woosnam, 2011c; Hasani ve arkadaşları, 2016; Moghavvemi ve arkadaşları, 2017; Woosnam, Erul ve Ribeiro, 2017; Erul ve Uslu, 2022) ortaya konulduğu çalışmaların incelenmesi sonucunda H₆, H₇ hipotezleri oluşturulmuştur.

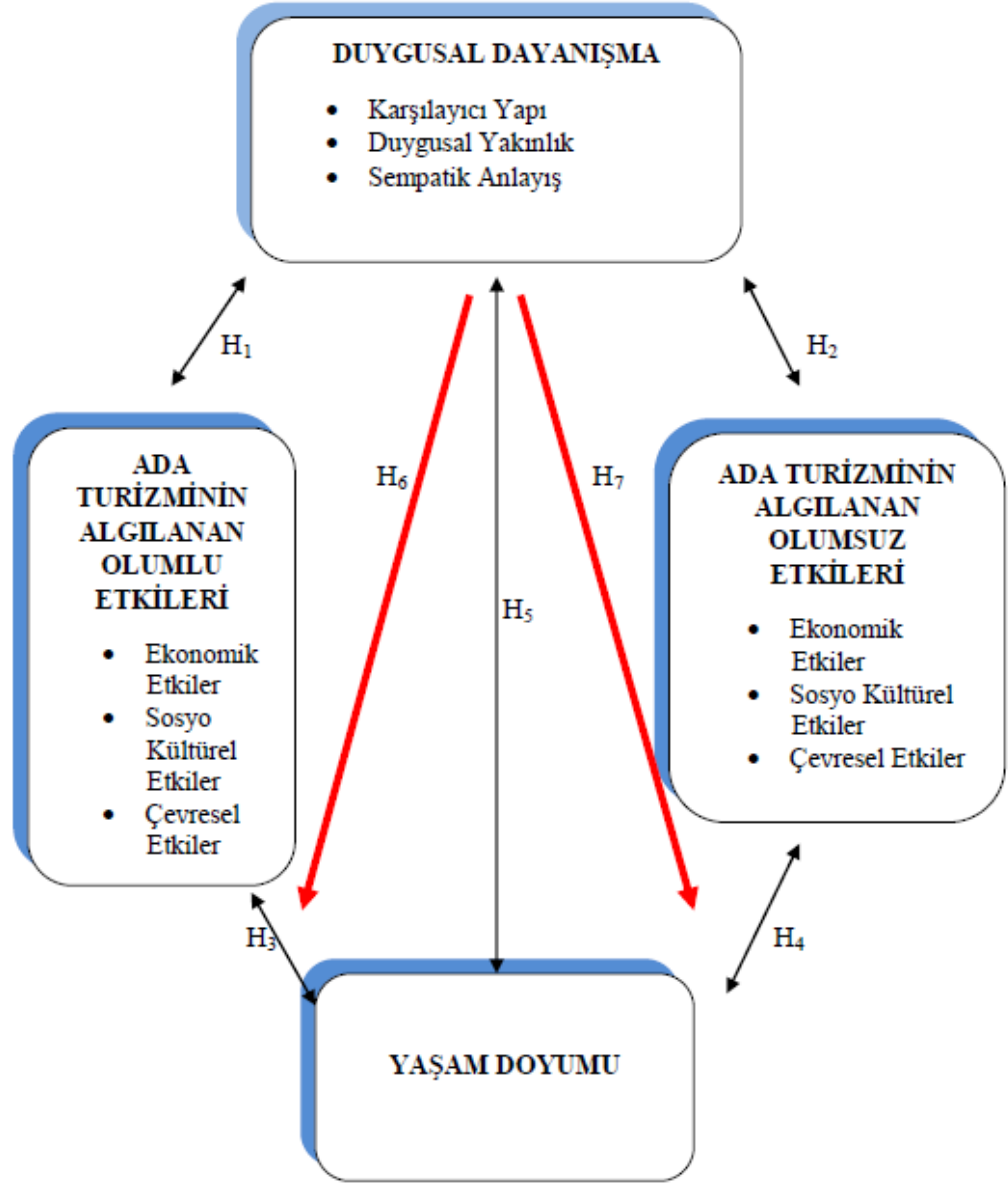
Tablo 6. Araştırmanın Hipotezleri

<p>H₁: Ada turizminin algılanan olumlu etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{1a}: Ada turizminin algılanan olumlu ekonomik etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{1b}: Ada turizminin algılanan olumlu sosyo-kültürel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{1c}: Ada turizminin algılanan olumlu çevresel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p>
<p>H₂: Ada turizminin algılanan olumsuz etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{2a}: Ada turizminin algılanan olumsuz ekonomik etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{2b}: Ada turizminin algılanan olumsuz sosyo-kültürel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{2c}: Ada turizminin algılanan olumsuz çevresel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p>
<p>H₃: Ada turizminin algılanan olumlu etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{3a}: Ada turizminin algılanan olumlu ekonomik etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{3b}: Ada turizminin algılanan olumlu sosyo-kültürel etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{3c}: Ada turizminin algılanan olumlu çevresel etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p>
<p>H₄: Ada turizminin algılanan olumsuz etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{4a}: Ada turizminin algılanan olumsuz ekonomik etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{4b}: Ada turizminin algılanan olumsuz sosyo-kültürel etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{4c}: Ada turizminin algılanan olumsuz çevresel etkileri ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p>

Tablo 6- devamı

<p>H₅: Yerel halkın turistlere yönelik duygusal dayanışma algısı ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{5a}: Yerel halkın ziyaretçilere yönelik karşılayıcı yapısı ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{5b}: Yerel halkın ziyaretçilere karşı duygusal yakınlık hissetmesi ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p> <p>H_{5c}: Yerel halkın ziyaretçilere yönelik sempatik anlayış içinde olması ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.</p>
<p>H₆: Ada turizminin algılanan olumlu etkileri ile yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişkide duygusal dayanışma düzenleyici role sahiptir.</p>
<p>H₇: Ada turizminin algılanan olumsuz etkileri ile yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişkide duygusal dayanışma düzenleyici role sahiptir.</p>

İlgili yazın incelemesi ve araştırma hipotezleri doğrultusunda araştırmanın önerilen simgesel modeli, Şekil 2’de gösterildiği biçimdedir.

Şekil 2. Araştırmanın Simgesel Modeli

Ada Turizminin Algılanan Olumlu Etkileri: Bağımsız Değişken

Ada Turizminin Algılanan Olumsuz Etkileri: Bağımsız Değişken

Duygusal Dayanışma: Düzenleyici Değişken

Yaşam Doymu: Bağımlı Değişken

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Bozcaada'da ikamet eden yerli halk oluşturmaktadır. Evren olarak Bozcaada'nın seçilmiş olmasının nedeni, Türkiye'de görece az sayıda bulunan adalar arasında turizmin en çok geliştiği destinasyonlardan biri olma özelliği

taşımasıdır. Bu kısımda, araştırma evreni olarak belirlenen Bozcaada hakkında kısaca bilgi aktarmanın faydalı olacağı düşünülmüştür.

Çanakkale'nin bir ilçesi olan ve küçük ada niteliklerinin tümünü taşıyan Bozcaada, Çanakkale boğazına yakın bir konuma sahip olup, çevresinde 17 adacık ile toplam yüzölçümü yaklaşık 38 km² alanı kaplamaktadır (http-10). Çanakkale şehir merkezine 46 km uzaklıkta olan Bozcaada, Gökçeada'ya 31 km ve günümüzde ulaşımın sağlandığı Geyikli Beldesi feribot iskelesine ise 7,5 km mesafededir (Turizm Master Planı 2018-2027, s. 13). Bozcaada'ya bağlı belde ve köy olmaması nedeniyle şehirleşme oranı %100'dür (Turizm Master Planı 2018-2027, s. 11).

Bozcaada, stratejik konumu sebebiyle pek çok defa işgal edilmiştir. Homeros, Odysea destanında Truva'nın ele geçirilmesinden sonra Akha donanmasının Bozcaada'ya geldiğini ve bir süre burada kaldıklarını anlatmaktadır (Barış, 2018, s. 212). Yunan mitolojisinde adı Tenedos olarak geçen adada yaşayanlar kronolojik sırasıyla; Pelasglar, Akalar, Fenikeliler, Atinalılar, Yunanlılar, Persler, Makedonyalılar, Bizanslar, Cenevizler, Venedikliler ve Osmanlılar olmuştur. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u almasının ardından Bozcaada 1455 yılında Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. 1912'de Balkan Savaşları sırasında Yunanlıların ve I. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin ve Fransızların eline geçen Bozcaada, söz konusu devletler tarafından lojistik destek amaçlı kullanılmıştır (Turizm Master Planı 2018-2027, s. 10). Bozcaada 1923'te Lozan Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır (Turizm Master Planı 2018-2027, s. 10).

Bozcaada'nın Osmanlı Devleti toprağı olmasıyla adada yaşayan Türkler ve Rumlardan oluşan ve 1960'lı yıllarda istihdam edilmek üzere Çanakkale'nin Bayramiç ilçesinden göç ederek adaya yerleşenlerden oluşan bir sosyo-kültürel yapıda olduğu dikkati çekmektedir (Barlık, 2021, s. 39). Bazı Rum vatandaşları, 1974'teki Kıbrıs Barış Harekâtı ile ortaya çıkan siyasi ve sosyolojik etki sebebiyle adadan göç etmişlerdir (Güzel, 2012; Barlık, 2021). 1981 yılında ise Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne üye olmasının ardından Bozcaada'da yaşayan birtakım Rum vatandaşlarının ekonomik, siyasi, eğitim imkânları vb. nedenlerin etkisiyle Yunanistan'a göçleri söz konusu olmuştur. Bu göç kitlesel olarak yapılmamış, az sayıda aile tarafından gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise yaklaşık beş ailenin oluşturduğu 15-20 civarı Rum kökenli vatandaş Bozcaada'da yaşamaktadır (Barlık, 2021, s. 40).

Bozcaada ekonomisinde tarım, balıkçılık ve turizm önemli bir yer tutmaktadır. Tarım arazilerinde bağcılık, zeytincilik, sebzeçilik ve meyvecilik yapılmaktadır. Bağcılığa ayrılan arazinin, ada yüzölçümünün yaklaşık %30'unu ve adadaki tarım arazilerinin ise %80'ini oluşturduğu görülmektedir. Bağcılık ve şarapçılık Bozcaada'nın temel kültür unsurlarından ve tarımsal faaliyetlerindedir. Bozcaada'da günümüzde altı adet şarap fabrikası vardır (Turizm Master Planı 2018-2027, s. 19).

Bozcaada'nın bağcılık faaliyetleri ve şarapları zamanla ziyaretçilerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Adada yaşayanlar bu sektörlerin turizmle tekrar canlanabileceğini anlamışlardır. Adada; bağcılık, şarapçılık ve turizm beraber gelişme göstermiştir. Bağcılıkla ilişkili olarak tarım turizmi etkinlikleri, şarapçılık ile ilgili olarak ise şarap fabrikalarına geziler yapılmaktadır (Güzel, 2012, s. 56-59). Bu destinasyonun bir ada olması, balıkçılığın ve denize dayalı turizmin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bozcaada, gelişmekte olan ve ağırlıklı olarak yerli turistlerin ziyaret ettiği bir turizm destinasyonudur. Turizm, Bozcaada'da 1990'lı yıllarda gelişmeye başlamıştır (Turizm Master Planı 2018-2027, s. 13). Geyikli İskelesinden Bozcaada'ya 1996 yılında başlayan arabalı vapur seferleri turizmin ve turizmin dolaylı katkı sağladığı sektörlerin yavaş yavaş gelişmesine olanak sağlamıştır (Çenet, 2008; Güzel, 2012).

Uluslararası kruvaziyer gemileri, 2015'ten itibaren Bozcaada'ya uğramaya başlamışlardır. Önemli bir tur operatörü olan Thomson'ın 2015 yılında müşterilerine uyguladığı ankette Bozcaada, Türkiye'deki en iyi kruvaziyer destinasyonu olmuştur. Acente yetkilileri ile görüşüldüğünde, bu başarının sebepleri; Bozcaada'da ziyaretçilerin rahatsız edilmemesi ve Bozcaada'nın ziyaretçiler tarafından sakin ve güvenli olarak görülmesi şeklinde ifade edilmiştir (Turizm Master Planı 2018-2027, s. 36).

Bozcaada Belediyesi'nin 2020 yılı Mayıs ayı verilerine göre adada konaklama işletmesi ruhsatlı 66 otel ve 205 pansiyon bulunmaktadır. Bu konaklama işletmeleri, toplamda 1931 odaya sahiptir ve toplam yatak kapasitesi ise 4361'dir (Bozcaada Belediyesi, 2022). Ancak bu çalışmanın yürütülmesi esnasında, adaya gelen turist sayısı hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Zaman, maliyet vb. kısıtlar sebebiyle evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından dolayı örneklem seçme yoluna gidilmiştir. Araştırmanın hangi büyüklükteki bir örneklem grubu üzerinde yürütüleceğine belirleyebilmek için ada nüfusu dikkate alınmıştır. Bu amaçla, Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine başvurulmuştur. 2022 yılının nüfus verileri, Bozcaada'da 1679 erkek ve 1441 kadın olmak üzere toplamda 3120 kişinin yaşadığını göstermektedir (TUİK, 2023). Ural ve Kılıç (2013, s. 45), bir araştırma evreninde bulunan birey sayısının bilindiği durumlarda ulaşılması gereken minimum örneklem sayısını hesaplayabilmek için bazı formüller kullanılabileceğini belirtmektedir. Bu formüllerden biri aşağıdaki gibidir (aktaran Süzer, 2022, s. 86):

$$N = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q}$$

Bu formüle göre;

n = Örneklem büyüklüğü

N = Ana kütle = 3.120 kişi

d = Etki büyüklüğü – Örneklem hatası = 0,05 olarak alınmıştır.

P = Tahmin edilen ve istenen özelliğin kitlede görülme yüzdesi = 0,05

q = Tahmin edilen ve istenen özelliğin kitlede görülmemeye yüzdesi = 0,05

t = Sonsuz serbestlik derecesinde (df) alpha yanılma düzeyinde teorik -t tablo değeri = 1,96

2021 yılında 3098 kişi olan Bozcaada nüfusu özelinde anlamlılık düzeyinin 0,05 kabul edilmesi ile oluşan örneklem büyüklüğü aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$n = \frac{3.098 \cdot (1,96)^2 \cdot (0,5 \cdot 0,5)}{(0,05)^2 \cdot (3.098-1) + (1,96)^2 \cdot (0,5 \cdot 0,5)}$$

$$n = \frac{3.098 \cdot 3,8416 \cdot 0,25}{0,0025 \cdot 3.098 + 3,8416 \cdot 0,25}$$

$$n = \frac{4.803.902,55}{12.505,9104}$$

$$n = 384,1305$$

Bu hesaplamalara göre, araştırmada ulaşılması gereken minimum örneklem sayısının 384 olması gerektiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan, aracı veya düzenleyici değişkenlerin olduğu araştırmalarda etki analizlerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için örneklem büyüklüğünün alt sınırının 450 olması gerektiğinden

bahsedilmektedir (Wolf vd., 2013, s. 923). Bu husus da dikkate alınarak, araştırmada ulaşılması gereken minimum 6rneklem sayısının 450 olmasına karar verilmiştir.

Bir sonraki aşamada, hangi 6rnekleme y6nteminin kullanılacağına karar verilmeye 6alışılmıştır. Belirlenen evren i6erisindeki elemanların “eşit” ve “bağımsız” bir şekilde se6ilebilmesi, araştırmanın g6venilirliği konusunda 6nem arz etmektedir (6akır, 2000; Balcđ, 2006; Altunışık ve diğerleri, 2010). Bu sebeple, basit tesad6fi 6rnekleme y6nteminin kullanılması tercih edilmiştir. Bu y6ntemde, evreni oluşturan kişiler eşit ve bağımsız şekilde se6ilebilmektedirler (Altunışık vd., 2010). Bu y6ntem, araştırmalarda 6rneklem rastlantıya dayalı oluşturulması gerektiğinde ve her katılımcının evrenin tamamını temsil etmesi beklendiğinde tercih edilmektedir (Kozak, 2017). Araştırma verileri toplanırken, 6rneklemi oluşturan grubun 18 yaşından b6y6k ve Bozcaada’da ikamet ediyor olmalarına ve araştırmaya g6n6ll6l6k esasına g6re katılmalarına dikkat edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Ara6ları ve Teknikleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda ilgili alanyazında daha 6nce ge6erliği ve g6venirliği test edilmiş 6l6eklerden yararlanılması ama6lanmıştır. Araştırmada kullanılmasına karar verilen 6l6ekler aşağıda kısaca tanıtılmaktadır.

Turizmin Algılanan Etkileri 6l6eği: İlgili yazında adalarda turizmin etkilerine ilişkin olarak yerel halkın algılarını 6l6meyi ama6layan doğrudan bir 6l6eğe ulaşılamadığından dolayı, genel olarak herhangi bir destinasyonda turizm gelişimi sonucu ortaya 6ıkan etkilerle ilgili olarak yerel halkın algılarını 6l6meye d6n6k bir 6l6eğe ulaşılması ve bu 6l6ekteki 6nermelerin ada turizmine uyarlanması yolu benimsenmiştir. Bu bağlamda, Ko ve Stewart’ın (2002) 6alışmalarındaki 24 6nermeden oluşan 6l6eğin kullanılmasına karar verilmiştir. Yazarlar, turizmin algılanan etkilerini “turizmin algılanan olumlu etkileri” ve “turizmin algılanan olumsuz etkileri” olmak 6zere iki ayrı 6l6ekle 6l6m6şlerdir. Turizmin algılanan olumlu etkileri 6l6eği, 3 boyutlu (ekonomik etkiler, sosyo-k6lt6rel etkiler ve 6evresel etkiler) ve 13 maddelidir. Turizmin algılanan olumsuz etkileri 6l6eği ise yine 3 boyutlu (ekonomik etkiler, sosyo-k6lt6rel etkiler ve 6evresel etkiler) olup 11 maddeden oluşmaktadır. Ko ve Stewart (2002), bu 24 maddenin oluşturulmasında

Pizam (1978); Belisle ve Hoy (1980); Liu ve Var (1986); Milman ve Pizam (1988); Perdue, Long ve Allen (1987); Lankford ve Howard (1994); Haralambopoulos ve Pizam'ın (1996) çalışmalarından yararlanmışlardır. Katılımcıların ölçekteki önermeleri yanıtlamaları için beş puanlı Likert ölçeği kullanılmıştır. Buna göre katılımcılardan ölçekteki 24 önermeye "1: kesinlikle katılmıyorum ve 5: kesinlikle katılıyorum" arasında değişen değerler vererek yanıtlamaları istenmiştir. Ko ve Stewart (2002), ölçeğin güvenirlik katsayılarını; 0,80 (olumlu ekonomik etkiler); 0,74 (olumlu sosyo-kültürel etkiler); 0,54 (olumlu çevresel etkiler); 0,65 (olumsuz ekonomik etkiler); 0,81 (olumsuz sosyo-kültürel etkiler) ve 0,79 (olumsuz çevresel etkiler) şeklinde hesaplamışlardır.

Diğer taraftan, Ko ve Stewart'ın (2002) çalışmasında kullandıkları ölçek, yerli yazında Ayazlar ve Ayazlar (2016) tarafından Türkiye'de yapılan bir çalışmada kullanılmıştır. Yazarların yapmış olduğu doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 6 boyut ve 21 önermeden oluşan veri setinin önerilen model ile uyumlu olduğu belirlenmiştir. Çalışmada veri setinin güvenirliği için birleşik güvenirlik (CR) değerleri incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda tüm boyutların 0,80 ve üzeri CR değerlerine sahip olduğu ve böylece ölçeğin güvenirliğinin sağlandığı görülmüştür.

Bu aşamada, Ko ve Stewart'ın (2002) araştırmalarında kullandıkları ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevirisinin yapılması için turizm alanında akademik çeviriler yapan mütercim tercümana gönderilmiştir. Ölçeğin yapılan bu çevirisi üzerinden turizm alanında akademisyenlerden oluşan sekiz uzmanın görüşüne başvurulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda birtakım düzenlemeler yapılarak ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçek, Tablo 7 ve Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeği

Boyutlar	Önermeler
<i>Olumlu Ekonomik Etkiler</i>	
Madde 1	Adamızda turizm; yatırım, altyapı ve kalkınmanın gelişmesine katkı sağlar.
Madde 2	Adamızda turizm; istihdam/iş bulma olanaklarını artırır.
Madde 3	Adamızda turizm; yerel halkın gelirini ve yaşam standartlarını yükseltir.
Madde 4	Turizm; adanın genel vergi gelirlerini (otel-restoran vb. tesislerde yapılan harcamalar sonucu ortaya çıkan vergi gelirleri) artırır.
<i>Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler</i>	
Madde 5	Adamızda turizm; yaşam kalitesini iyileştirir.
Madde 6	Adamızda turizm; boş zaman aktiviteleri ve eğlence olanaklarını artırır.
Madde 7	Adamızda turizm; farklı topluluklara/kültürlere anlayışla yaklaşılmasını sağlar.
Madde 8	Adamızda turizm; tarihsel ve kültürel varlıklara olan ilgiyi artırır.
Madde 9	Adamızda turizm; kültürel etkinliklerin çeşitliliğini artırır.
Madde 10	Adamızda turizm; güvenlik/emniyet ve itfaiye hizmetlerinin kalitesinin iyileşmesini sağlar.
<i>Olumlu Çevresel Etkiler</i>	
Madde 11	Adamızda turizm; çevreyi korur ve çevre görünümünün iyileşmesini sağlar.
Madde 12	Adamızda turizm; altyapıyı (su, elektrik, iletişim vb.) geliştirir.
Madde 13	Adamızda turizm; üstyapıyı (kaldırım, trafik ağı, kamu binaları, tesisler vb.) geliştirir.

Tablo 8. Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Ölçeği

Boyutlar	Önermeler
<i>Olumsuz Ekonomik Etkiler</i>	
Madde 1	Adamızda turizm, emlak fiyatlarının ve emlak vergilerinin haksız bir şekilde artmasına neden olur.
Madde 2	Adamızda turizm, hayat pahalılığını artırır.
Madde 3	Adamızda turizm, mal ve hizmetlerin fiyatlarının artmasına neden olur.
<i>Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler</i>	
Madde 4	Adamızda turizm; trafik kazalarının artmasına neden olur.
Madde 5	Adamızda turizm; suç oranlarının artmasına neden olur.
Madde 6	Adamızda turizm; alkol tüketimi, fuhuş ve cinsel serbestliğin artmasına neden olur.
Madde 7	Adamızda turizm; kumar/yasa dışı oyunların artmasına neden olur.
Madde 8	Adamızda turizm; yerel halkın sömürülmesine neden olur.
<i>Olumsuz Çevresel Etkiler</i>	
Madde 9	Adamızda turizm; doğal çevreye ve adanın genel görünümüne/peyzaja zarar verir.
Madde 10	Adamızda turizm; yerel eko sisteme (bitki örtüsü, hayvan topluluğu vb.) zarar verir.
Madde 11	Adamızda turizm; çevre kirliliğini (çöp, su, hava ve gürültü kirliliği) artırır.

Duygusal Dayanışma Ölçeği: Araştırmanın modelinde düzenleyici değişken olarak yer alan duygusal dayanışma ile ilgili olarak Woosnam'ın (2008) çalışmasındaki 3 boyutlu 12 önermeden oluşan ölçeğin kullanılmasına ve bu ölçekteki önermelerin de ada turizmine uyarlanmasına karar verilmiştir. Woosnam (2008) çalışmasında bu 3 boyutu; “sempatik anlayış (sympathetic understanding)”, “Karşılıklı Yapı (Ziyaretçilerin karşılanması) (welcoming visitors)” ve “duygusal yakınlık (emotional closeness)” şeklinde adlandırmıştır. Ölçekteki her bir madde “1: kesinlikle katılmıyorum ve 7: kesinlikle katılıyorum” olmak üzere yedili Likert ölçeği ile derecelendirilmiştir. Dawes (2008), gerçekleştirdiği kapsamlı analizler sonucunda yedili ve beşli Likert ölçeklerden elde edilen sonuçlar arasında anlamlı bir

fark olmadığını belirtmiştir. Buradan yola çıkarak, araştırmada kullanılan duygusal dayanışma ölçeğinin beşli Likert ölçeği şeklinde derecelendirilmesine karar verilmiştir. Woosnam (2008), çalışmanın birinci pilot araştırma evresinde, ölçeğin her bir alt boyutunun güvenilirlik katsayılarını; (Cronbach's Alpha) 0,882 (sempatik anlayış); 0,865 (karşılıklı yapı) ve 0,885 (duygusal yakınlık) şeklinde hesaplamıştır. İkinci pilot araştırma evresinde ise her bir boyutun güvenilirlik katsayıları; 0,914 (sempatik anlayış); 0,908 (duygusal yakınlık) ve 0,775 (karşılıklı yapı) olarak hesaplanmıştır. Woosnam'ın (2008) çalışmasında duygusal dayanışma ölçeğine yönelik yapılan faktör analizi sonucunda ölçek, 10 maddeden ve 3 boyuttan oluşan bir yapıyla açıklanmıştır. Birinci boyut, iki maddeden oluşmuş ve duygusal yakınlık olarak adlandırılmıştır. Bu boyutun güvenilirlik katsayısı, 0,878 olarak hesaplanmıştır. İkinci boyut olan sempatik anlayış, dört maddeden oluşmakta olup, güvenilirlik katsayısı 0,857'dir. Üçüncü boyut da dört maddeden oluşmuş ve karşılıklı yapı olarak adlandırılmıştır. Bu son boyutun güvenilirlik katsayısı ise 0,810 olarak hesaplanmıştır.

Diğer taraftan, Woosnam'ın (2008) çalışmasında kullandığı duygusal dayanışma ölçeği, yerli yazında Yetginer (2019) tarafından, festival turizminin yerel halk üzerindeki etkilerinin incelendiği bir çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin geçerliğini test etmek için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçekteki 12 maddenin tek boyut altında toplandığı görülmüştür. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise 0,95 olarak hesaplanmıştır.

Bu aşamada da benzer şekilde, Woosnam'ın (2008) çalışmasında kullandığı ölçeğe ilişkin çeviri desteği alınmıştır. Ölçek, yine turizm alanında akademik çeviriler yapan mütercim tercümana gönderilmiş ve ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevirisi sağlanmıştır. Bu şekilde çevirisi yapılan ölçek, yine turizm alanında akademisyenlerden oluşan altı uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda ölçek üzerinde son düzenlemeler yapılarak, ölçeğe nihai şekli verilmiştir. Ölçek, Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Duygusal Dayanışma Ölçeği

Boyutlar	Önermeler
<i>Sempatik Anlayış</i>	
Madde 1	Adamıza gelen ziyaretçiler ile birçok ortak yönüm var.
Madde 2	Adamıza gelen ziyaretçilere güvенеbilirim.
Madde 3	Adamıza gelen ziyaretçiler ile kendimi özdeşleştiririm.
Madde 4	Adamıza gelen ziyaretçiler ile fikirlerimi paylaşıyorum.
Madde 5	Adamıza gelen ziyaretçileri (duygu ve davranışlarını) anlıyorum.
<i>Karşılıyıcı Yapı</i>	
Madde 6	Yerel ekonomiye yaptıkları katkıdan dolayı ziyaretçileri takdir ediyorum.
Madde 7	Ziyaretçilerin adamıza gelmelerinden gurur duyuyorum.
Madde 8	Ziyaretçilerin adamıza gelmesinde toplumsal faydalar olduğunu düşünüyorum.
Madde 9	Adamıza gelen ziyaretçilere adil davranırım.
<i>Duygusal Yakınlık</i>	
Madde 10	Adamızda tanıştığım ziyaretçilerin bazılarını kendime yakın hissederim.
Madde 11	Adamıza gelen ziyaretçilerin bazıları ile arkadaşlıklar kurarım.
Madde 12	Adamıza gelen ziyaretçilere sevgi duyarım.

Yaşam Doyumu Ölçeği: Araştırmanın bağımlı değişkeni olan yaşam doyumu ile ilgili olarak Diener ve arkadaşlarının (1985) çalışmasındaki tek boyutlu ve beş önermeden oluşan ölçeğin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmada ölçekteki her bir madde “1: kesinlikle katılmıyorum ve 7: kesinlikle katılıyorum” olmak üzere yedili Likert ölçeği ile derecelendirilmiştir. Söz konusu ölçek, López-Ortega ve arkadaşlarının (2016) yapmış oldukları bir çalışmada kullanılmış ve bu çalışmada beş önermeden ve tek boyuttan oluşan yaşam doyumu ölçeğinin güvenirlik katsayısı 0,74 olarak hesaplanmıştır.

Diğer taraftan Diener ve arkadaşlarının (1985) çalışmalarında kullandıkları yaşam doyumu ölçeği, yerli yazında Dağlı ve Baysal (2016) tarafından yapılan “Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” adlı makalede kullanılmış ve Türkiye koşullarında ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada ölçekteki her bir madde “1: hiç katılmıyorum ve 5: tamamen katılıyorum” olmak üzere beşli Likert ölçeği ile

derecelendirilmiştir. Dağlı ve Baysal'ın (2016) yapmış oldukları geçerlik analizi sonucunda, ölçek beş maddeli ve tek faktörlü bir yapıyla açıklanmıştır. Ölçeği oluşturan maddelerin iç tutarlılığını gösteren Cronbach's Alpha katsayısı, 0,88 olarak hesaplanmıştır. Bu açıdan çalışmada, Diener ve arkadaşlarının (1985) geliştirdiği ve Türkçeye çevirisi Dağlı ve Baysal (2016) tarafından yapılan yaşam doyumu ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçek, Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10. Yaşam Doyumu Ölçeği

	Önermeler
Madde 1	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.
Madde 2	Yaşam koşullarım mükemmeldir.
Madde 3	Yaşamımdan memnunum.
Madde 4	Şimdiye kadarki yaşamımda istediğim önemli şeylere sahip oldum.
Madde 5	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliklerini test etmek amacıyla pilot bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Pilot araştırmanın verileri, 2022 yılının Eylül ayında toplanmıştır. Pilot araştırma sonucunda elde edilen veriler, uygun analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Pilot araştırmanın sonuçları, 'Pilot Araştırma' başlığı altında detaylı olarak sunulmuştur. Pilot araştırmanın ardından, araştırmanın ana verilerini toplama aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın ana verileri, Mart 2023 döneminde toplanmıştır. Veri toplamada bu dönemin tercih edilme nedeni, Bozcaada'da ikamet eden yerel halk arasında turizm sektöründe çalışıyor olanların, düşük sezon olarak adlandırılacak bu dönemde nispeten daha az iş yoğunluğuna sahip olacakları varsayımdır. Böylece, örnekleme oluşturan gruba daha kolay ulaşılabileceği ve özellikle de yörede turizm ile ilgili bir işle uğraşan yerel halkın bu dönemde soru formlarını doldurmaya daha istekli olabilecekleri düşünülmüştür. Araştırmacı, verileri toplamak için Bozcaada'daki bazı otelleri, pansiyonları, restoranları, kafeleri, resmi hizmet binalarını, parkları, kahvehaneleri ve konutları ziyaret etmiştir. Bu aşamada, katılımcılara anket ile ilgili kısa bir bilgi verilmiş ve gönüllülük esasına göre araştırmaya katılıp katılmayacakları sorulmuştur.

Bu şekilde soru formları araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara dağıtılmıştır. Dağıtılan 510 adet soru formundan 17'si eksik veya hatalı doldurulduğu için değerlendirme dışında bırakılmıştır. Uygulama sonucunda, veri sağlamaya elverişli 493 adet soru formu elde edilmiştir. Böylece araştırmanın ana veri tabanı 493 katılımcıdan oluşmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verileri analiz etmek için sosyal bilimler araştırmaları için geliştirilmiş bir istatistik paket programından faydalanılmıştır. Verilerin analizi, pilot çalışma ve ana çalışma kapsamında ayrı ayrı yapılmıştır.

Analizlere geçilmeden önce veriler arasındaki aşırı değerler, u değerler ve eksik veriler kontrol edilmiştir. Bu bağlamda, yüksek veri sayısı ve çok değerken içeren veri setlerine u ve aykırı değerlerin tespit edilmesi için nerilen Mahalanobis lt kullanılmıştır (Johnson ve Wichern, 2002). Analiz sonucunda 10 adet veri, analizden çıkarılmıştır. Bahsi geçen incelemelerin ve bu incelemeler sonucunda gerekli düzeltmenin yapılmaması, verilerin ortalamalarının çarpık olmasına, korelasyonlarında uyumsuzluğa (Viechtbauer ve Cheung, 2012, s. 112'den aktaran Balıkoğlu 2021) ve genel olarak araştırmanın sonuçlarının olumsuz şekilde etkilenmesine sebep olabilmektedir (Karaatlı, 2010, s. 16). Ayrıca basıklık ve arpıklık değerleri, verilerin normal bir şekilde dağılımının ve verilerde meydana gelen sapmaların tespit edilmesini sağlayan değerler olmaları nedeniyle incelenmiş (Kline, 2011, s. 60) ve tüm bu analiz bulguları Tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirliklerini test etmek için Cronbach's Alpha katsayıları ile madde-toplam korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Ölçeklerin geçerliklerini sınamak için ise açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler, frekans ve yüzde dağılımlarıyla hesaplanmıştır. Değerkenler arasındaki ilişkiler, korelasyon analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın hipotezlerinin test edilmesinde, regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Katılımcılara ait bazı sosyo-demografik değerkenlerle araştırmanın bağımlı, bağımsız ve düzenleyici değerkenleri arasındaki ilişkiler ise farklılık testlerine tabi tutulmuş ve bu aşamada t testi ve anova testinden yararlanılmıştır.

Pilot Uygulama

Ferketich (1991) ve Saunders vd. (2007), pilot çalışma gerçekleştirilmeden önce soru formunun test edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu test ile önermelerin anlaşılabilirliğinin görülmesinin yanında soru formunda yer alan yazı tipi ve yazıların büyüklüğü, sayfa yapısı, soruların miktarı ve nasıl sıralandıkları gibi soru formunun biçimsel özellikleri incelenebilmektedir. Söz konusu testi gerçekleştirmek adına 5 Ağustos – 10 Ağustos 2022 tarihleri arasında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Meslek Yüksekokulu'nda idari görevde olan 5 personel ve 5 akademisyene soru formları dağıtılmıştır. Katılımcıların soru formunu, 4-6 dakika arasında doldurdukları ve soru formunda biçimsel olarak bir sorunun olmadığı anlaşılmıştır. Bu şekilde görünüm geçerliği (Ap ve Crompton, 1998, s. 124) sağlandıktan sonra pilot uygulamaya geçilmiştir.

Ölçüm aracının, pilot uygulama kapsamında yapılacak olan ana çalışmaya benzer koşullarda daha küçük bir örnekleme denemesi gerekmektedir (Polit vd., 2001, s. 467). Pilot uygulama, araştırmacı tarafından 5-11 Eylül 2022 tarihleri arasında Bozcaada'da gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Bozcaada'da ikamet eden yerel halka 170 adet soru formu dağıtılmış ve soru formlarından 155 adedine geri dönüş yapılmıştır. Elde edilen soru formlarının incelenmesi sonucunda, eksik ya da hatalı doldurulan 51 adet formun değerlendirme dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Böylece veri sağlamaya ve analiz etmeye elverişli 104 adet soru formu elde edilmiştir. Büyüköztürk vd. (2016), pilot araştırmanın, örneklem büyüklüğünün yaklaşık %5'i kadar katılımcı üzerinde yürütülmesinin yeterli olacağını ifade etmektedir. Ayrıca Lin (1976, s.10), pilot uygulama için en az 50 kişilik bir örneklem grubunun yeterli olacağını belirtmektedir. Bu bağlamda, pilot çalışmada ulaşılan 104 katılımcı sayısının yeterli olduğu söylenebilir.

Pilot çalışmada ölçeklerin güvenilirlikleri Cronbach's Alpha katsayısı ile hesaplanmış, aynı zamanda madde – toplam korelasyonlarına bakılmıştır.

Cronbach's Alpha katsayısı, ölçeklerin içsel tutarlılığın hesaplanmasında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Altunışık vd., 2010, s. 124). Büyüköztürk vd. (2016, s. 111), Cronbach's Alpha katsayısını önermelerin aldıkları puanların toplam test puanlarıyla olan tutarlılığının bir ölçüsü şeklinde ifade etmektedirler. Cronbach's Alpha katsayısı, 0 ile 1 arasında değer alabilmektedir ve bu değer en az 0,70

olması, ölçeğin içsel tutarlılık gösterdiğini ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Altunışık vd., 2010, s. 124).

Ölçeklerin iç tutarlılıklarını test etmenin diğer bir yöntemi, ifadenin toplam ile ilişkisine bakılmasıdır (Yaşlıoğlu, 2017, s. 78). Bir önerme ile soru formunda yer alan diğer önermelerin toplamından oluşan bütün arasındaki korelasyon değeri madde – bütün korelasyon değeri olarak ifade edilmektedir (Harman ve Akgündüz, 2014). Erkuş (2003), 0,40 ve daha yüksek seviyede madde – bütün korelasyonuna sahip maddeleri çok iyi ayırt edici; 0,30–0,40 arasında olanları iyi ve 0,20 ile 0,30 arasında olan maddeleri ise düzeltilmesi gereken maddeler olarak belirtmektedir. Ko ve Stewart (2002, s. 524) ise genel olarak, düzeltilmiş madde – toplam korelasyonları 0,30'un altında olan maddelerin ölçekten çıkarılmasını ve analizlere dâhil edilmemesini önermektedir.

Diğer yandan, sosyal bilimlerdeki araştırmalarda ölçümün kalitesini ve yapısal geçerliliğini ortaya koymak için kullanılan tekniklerden birisi faktör analizi olup, bu tekniğin ana amacı boyut indirgemedir (Yaşlıoğlu, 2017, s. 75). Bununla birlikte alanyazında, faktör analizi sonuçlarının geçerli olabilmesi için örneklem sayısının 200 (Garver ve Mentzer, 1999, s.42; Kline, 2016, s.16) ya da 300 (Kass ve Tinsley, 1973, s.124) olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Pilot çalışma kapsamında veri sağlamaya elverişli 104 adet soru formu elde edilebilmiştir. Başka bir ifadeyle, pilot araştırmanın veri tabanı, 104 katılımcıdan oluşmuştur. İlgili alanyazında (Kass ve Tinsley, 1973, s.124; Garver ve Mentzer, 1999, s.42; Kline, 2016, s.16) konuyla ilgili öne sürülen hususlar dikkate alındığında, pilot araştırmada ulaşılabilen bu sayının, verilerin faktör analizine tabi tutulabilmesi için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, pilot araştırma verilerine faktör analizi uygulanmamış, ana araştırma verileri üzerinden faktör analizinin yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmada kullanılan her bir ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçları ayrı ayrı sunulmuştur. İlk olarak, turizmin algılanan olumlu etkileri ölçeği ele alınmıştır. Bu ölçeğe ilişkin bulgular, Tablo 11'deki gibidir.

Tablo 11. Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular

	Düzeltilmiş Madde – Toplam Korelasyonu	Önerme Silindiğinde Cronbach’s Alpha
<i>Olumlu Ekonomik Etkiler</i>		0,845
Madde 1	0,576	0,921
Madde 2	0,523	0,923
Madde 3	0,766	0,913
Madde 4	0,563	0,921
<i>Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler</i>		0,890
Madde 5	0,742	0,914
Madde 6	0,793	0,912
Madde 7	0,706	0,916
Madde 8	0,681	0,917
Madde 9	0,725	0,915
Madde 10	0,652	0,917
<i>Olumlu Çevresel Etkiler</i>		0,917
Madde 11	0,689	0,916
Madde 12	0,669	0,917
Madde 13	0,617	0,919
	Ölçeğin Tamamı İçin Cronbach’s Alpha: 0,923	

Tablo 11’de de görüldüğü gibi turizmin algılanan olumlu etkileri ölçeğine ilişkin olarak yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde – toplam korelasyonları değerlerinin 0,523 ile 0,793 arasında, olumlu yönde ve çok iyi ayırt edici olarak nitelendirilebilecek düzeyde değerler aldığı tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamı için alfa katsayısı ise 0,923 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulardan hareketle ölçeğin güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Bir sonraki aşamada, turizmin algılanan olumsuz etkileri ölçeğinin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bulgular, Tablo 12'deki gibidir.

Tablo 12. Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular

	Düzeltilmiş Madde – Toplam Korelasyonu	Önerme Silindiğinde Cronbach's Alpha
<i>Olumsuz Ekonomik Etkiler</i>		0,848
Madde 1	0,332	0,900
Madde 2	0,425	0,896
Madde 3	0,486	0,894
<i>Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler</i>		0,900
Madde 4	0,616	0,887
Madde 5	0,753	0,878
Madde 6	0,800	0,875
Madde 7	0,725	0,880
Madde 8	0,782	0,876
<i>Olumsuz Çevresel Etkiler</i>		0,819
Madde 9	0,784	0,876
Madde 10	0,747	0,878
Madde 11	0,346	0,902
	Ölçeğin Tamamı İçin Cronbach's Alpha: 0,895	

Tablo 12'de de görüldüğü gibi turizmin algılanan olumsuz etkileri ölçeğine ilişkin olarak yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde – toplam korelasyonları değerlerinin 0,332 ile 0,800 arasında, olumlu yönde ve iyi ayırt edici olarak nitelendirilebilecek düzeyde değerler aldığı tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamı için alfa katsayısı ise 0,895 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulardan hareketle ölçeğin güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Bir sonraki aşamada, duygusal dayanışma ölçeğinin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bulgular, Tablo 13'teki gibidir.

Tablo 13. Duygusal Dayanışma Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular

	Düzeltilmiş Madde – Toplam Korelasyonu	Önerme Silindiğinde Cronbach's Alpha
<i>Sempatik Anlayış</i>		0,931
Madde 1	0,685	0,919
Madde 2	0,768	0,914
Madde 3	0,783	0,914
Madde 4	0,809	0,912
Madde 5	0,753	0,915
<i>Karşılıklı Yapı</i>		0,841
Madde 6	0,701	0,918
Madde 7	0,718	0,917
Madde 8	0,689	0,918
Madde 9	0,472	0,925
<i>Duygusal Yakınlık</i>		0,922
Madde 10	0,602	0,921
Madde 11	0,647	0,919
Madde 12	0,577	0,922
	Ölçeğin Tamamı İçin Cronbach's Alpha: 0,924	

Tablo 13'te de görüldüğü gibi duygusal dayanışma ölçeğine ilişkin olarak yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde – toplam korelasyonları değerlerinin 0,472 ile 0,809 arasında, olumlu yönde ve çok iyi ayırt edici olarak nitelendirilebilecek düzeyde değerler aldığı tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamı için alfa katsayısı ise 0,924 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulardan hareketle ölçeğin güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Son olarak ise yaşam doyumu ölçeğinin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bulgular, Tablo 14'teki gibidir.

Tablo 14. Yaşam Doyumu Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizine Yönelik Bulgular

	Düzeltilmiş Madde – Toplam Korelasyonu	Önerme Silindiğinde Cronbach's Alpha
Madde 1	0,680	0,902
Madde 2	0,794	0,879
Madde 3	0,771	0,883
Madde 4	0,792	0,879
Madde 5	0,782	0,881
	Ölçeğin Tamamı İçin Cronbach's Alpha: 0,906	

Tablo 14'te de görüldüğü gibi yaşam doyumu ölçeğine ilişkin olarak yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde – toplam korelasyonları değerlerinin 0,680 ile 0,794 arasında, olumlu yönde ve çok iyi ayırt edici olarak nitelendirilebilecek düzeyde değerler aldığı tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamı için alfa katsayısı ise 0,906 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulardan hareketle ölçeğin güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin yapılan güvenilirlik analizi bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, alt boyutlar da dâhil olmak üzere her bir ölçeğin alfa katsayısının, ilgili yazında ölçeklerin iç tutarlılıkları için en düşük alt sınır olarak kabul edilen 0,70'in üzerinde olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, her bir ölçekteki düzeltilmiş madde – toplam korelasyon değerlerine bakıldığında ise 0,30'un altında değer alan hiçbir bir önermeye rastlanmamıştır. Bu nedenle, ölçeklerden herhangi bir önermenin çıkarılmasına gerek kalmamıştır. Böylece, ana anket uygulamasında ölçeklerin olduğu gibi kullanılmasına karar verilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, saha araştırması sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulgular üzerinden yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu kısımda ilk olarak, katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bulgulara yer verilmiştir. Ardından, araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılıma uygunluğu test edilerek buna ilişkin sonuçlar sunulmuştur. Devamında, ölçeklere ilişkin geçerlik analizi bulguları ortaya konulmuştur. Son olarak ise araştırmadaki değişkenlere yönelik uygulanan farklılık testi sonuçları ile hipotez testlerinin bulgularına yer verilmiştir.

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı istatistikler, Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15. Katılımcıların Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Sorular	Gruplar	N	Yüzde
Cinsiyetiniz? (N=483)	Kadın	209	43,3
	Erkek	270	55,9
	Cevapsız	4	0,8
Yaşınız? (N=483)	18-29 Yaş	141	29,2
	30-39 Yaş	148	30,6
	40-49 Yaş	105	21,7
	50-59 Yaş	58	12,0
	60 Yaş ve Üzeri	31	6,4
Medeni Durumunuz? (N=483)	Evli	249	51,6
	Bekar	234	48,4
Eğitim Durumunuz? (N=483)	İlkokul	50	10,4
	Ortaokul	60	12,4
	Lise	150	31,1
	Ön Lisans	118	24,4
	Lisans	44	9,1
	Lisansüstü	61	12,6

Tablo 15- devamı

Sorular	Gruplar	N	Yüzde
Aylık Ortalama Geliriniz? (N=483)	Asgari ücret altı	42	8,7
	Asgari ücret	38	7,9
	8507-11.500 TL	77	15,9
	11.501-14.500 TL	186	38,5
	14.501 TL ve üzeri	139	28,8
	Cevapsız	1	0,2
Adada İkamet Süreniz? (N=483)	1 yıldan az	170	35,2
	1-5 yıl	143	29,6
	6-10 yıl	56	11,6
	11-15 yıl	46	9,5
	16 yıl ve üzeri	52	10,8
	Cevapsız	16	3,3
Turizm sektöründe mi çalışıyorsunuz? (N=483)	Evet	159	32,9
	Hayır	324	67,1
Turizm sektöründe çalışıyorsanız mesleğiniz? (N=152)	Kendi işletmemin sahibiyim	30	19,7
	Otelde çalışıyorum	62	40,8
	Seyahat acentesinde çalışıyorum	30	19,7
	Yiyecek-içecek işletmesinde çalışıyorum	30	19,7
	Diğer	-	-
	Cevapsız	7	-
Turizm sektöründe çalışmıyorsanız mesleğiniz? (N=320)	Özel Sektör	136	42,5
	Kamu Çalışanı	68	21,3
	İşsiz	34	10,6
	Öğrenci	-	-
	Emekli	52	16,3
	Ev hanımı	30	9,4
	Diğer	-	-
	Cevapsız	4	-
Ailede turizm sektöründe çalışan var mı? (N=483)	Evet	157	32,5
	Hayır	309	64,0
	Cevapsız	17	3,5

Tablo 15- devamı

Sorular	Gruplar	N	Yüzde
Tatile çıkma sıklığınız? (N=483)	Yılda en az 1 defa	191	39,5
	Yılda 2-4 defa	119	24,6
	Yılda 5-7 defa	6	1,2
	Yılda 8 defa ve üzeri	-	-
	Son 3 yıldır tatile çıkmadım	173	35,8
Son 5 yılda tatil amaçlı yurtdışına seyahat ettiniz mi? (N=483)	Evet	117	24,2
	Hayır	366	75,8

Tablo 15'te de görüldüğü gibi katılımcıların %55,9'u erkek, %43,3'ü kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Yaş dağılımları açısından bakıldığında 30-39 (%30,36), 18-29 (%29,2) ve 40-49 (%21,7) yaş arası seçenekleri ön plana çıkmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun orta yaş ve altı olduğu dikkati çekmektedir. Medeni durum değişkeni açısından dengeli sayılabilecek bir dağılım söz konusudur. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde; %10,4'ünün ilkokul, %12,4'ünün ortaokul, %31,1'inin lise, %24,4'ünün ön lisans, %9,1'inin lisans ve %12,6'sının lisansüstü mezunu oldukları görülmüştür. Katılımcıların gelir düzeyine ilişkin yanıtlarının dağılımı ise %8,7'si asgari ücret altı, %7,9'u asgari ücret, %15,9'u 8507-11.500 TL, %38,5'i 11.501-14.500 TL, %28,8'i 14.501 TL ve üzeri şeklinde olmuştur. Örnekleme oluşturan grubun Bozcaada'daki ikamet süresine bakıldığında; 1 yıldan az (%35,2), 1-5 yıl (%29,6), 6-10 yıl (%11,6), 11-15 yıl %9,5), 16 yıl ve üzeri (%10,8) şeklinde bir dağılım söz konusudur. Katılımcıların %32,9'unun turizm sektöründe, %67,1'inin ise turizm sektörü dışında çalıştıkları tespit edilmiştir. Turizm sektöründe çalıştığını belirten 152 kişinin mesleklerine göre dağılımı şu şekildedir: %19,7'si kendi işletmesinin sahibidir, %40,8'i otelde, %19,7'si seyahat acentasında ve %19,7'si yiyecek-içecek işletmesinde çalışmaktadırlar. Turizm sektöründe çalışmadıklarını belirten katılımcıların mesleklerine göre dağılımı ise şu şekildedir: %42,5'i özel sektör, %21,3'ü kamu çalışanı, %10,6'sı işsiz, %16,3'ü emekli ve %9,4'ü ev hanımıdır. Katılımcıların %64'ü, ailede turizm sektöründe çalışan bir kişi olmadığını belirtirken, ailesinde turizm sektöründe çalışan kişi veya kişilerin olduğunu ifade eden katılımların oranı %32,5 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların tatile çıkma sıklığına bakıldığında; %39,5'inin yılda en az 1 defa,

%23,4'ünün yılda 2-4 defa, %1,2'sinin yılda 5-7 defa tatile çıktığı ve %35,8'inin ise son 3 yıldır tatile çıkmadığı belirlenmiştir. Son olarak, son 5 yılda tatil amaçlı yurtdışına çıkanların oranı %24,2, çıkmayanların oranı ise %75,8 olarak belirlenmiştir.

4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmalarda veri setinin niteliği, yapılabilecek olan analizler konusunda belirleyici olmaktadır. Bunun için verilerin ne şekilde dağıldığının tespit edilmesi gerekmektedir. Verilerin normal veya normale yakın dağılımları sonucunda parametrik testler uygulanabilmektedir. Parametrik testlerin bir varsayımı olan normal dağılımın, sürekli değişkenlere ait dağılımların en önemlisi olduğu söylenebilir. Sürekli değişkenlere ait verilerin normal dağılım sergilemesi, verilerin ortanca (medyan), aritmetik ortalama ve tepe değerinin (mod) birbirine eşit olduğu anlamına gelmektedir (Ural ve Kılıç, 2013). Normal dağılımın test edilmesi amacıyla Shapiro- Wilk ve Kolmogrov- Smirnov testleri kullanılabileceği gibi çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri de referans alınmaktadır (Kline, 2011). Kline (1998), çarpıklık ve basıklık katsayılarının alması gereken değerlerin +3/-3 aralığında olmasının kabul edilebilir olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla ölçeklerde yer alan ifadelerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Söz konusu değerler, Tablo 16'da sunulmaktadır.

Tablo 16. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizine İlişkin Bulgular

Ölçek Maddeleri	Çarpıklık	Basıklık	Durum
Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeği			
İfade 1	-1,613	1,364	Normal
İfade 2	-1,846	2,099	Normal
İfade 3	-1,396	1,562	Normal
İfade 4	-1,420	2,017	Normal
İfade 5	-1,176	0,756	Normal
İfade 6	-1,059	2,090	Normal
İfade 7	-1,047	0,562	Normal
İfade 8	-1,003	0,318	Normal
İfade 9	-1,135	0,858	Normal

Tablo 16- devamı

Ölçek Maddeleri	Çarpıklık	Basıklık	Durum
Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeği			
İfade 10	-0,764	0,282	Normal
İfade 11	-0,616	-0,323	Normal
İfade 12	-0,616	0,323	Normal
İfade 13	-0,821	-0,124	Normal
Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Ölçeği			
İfade 1	-1,401	1,208	Normal
İfade 2	-2,405	2,093	Normal
İfade 3	-1,869	2,834	Normal
İfade 4	0,234	-1,540	Normal
İfade 5	0,618	1,157	Normal
İfade 6	1,023	-274	Normal
İfade 7	1,267	0,328	Normal
İfade 8	0,690	-0,508	Normal
İfade 9	0,438	-0,909	Normal
İfade 10	0,348	-1,127	Normal
İfade 11	0,032	-1,298	Normal
Duygusal Dayanışma Ölçeği			
İfade 1	0,135	-0,934	Normal
İfade 2	0,342	-0,820	Normal
İfade 3	-0,053	-0,753	Normal
İfade 4	-0,661	-0,218	Normal
İfade 5	-0,728	-0,142	Normal
İfade 6	-0,943	0,065	Normal
İfade 7	-1,263	0,852	Normal
İfade 8	-1,079	0,654	Normal
İfade 9	-1,577	2,061	Normal
İfade 10	-0,492	-0,590	Normal
İfade 11	-0,225	0,763	Normal
İfade 12	0,272	-1,069	Normal
Yaşam Doyumu Ölçeği			
İfade 1	-0,616	0,323	Normal
İfade 2	0,289	-,971	Normal
İfade 3	0,22	-1,055	Normal
İfade 4	-0,141	-1,051	Normal
İfade 5	0,481	-0,995	Normal

Tablo 16’da da görüldüğü gibi ölçeklerde yer alan önermelerin çarpıklık ve basıklık değerleri +3 ve -3 aralığındadır. Buradan hareketle, verilerin normal dağıldığı söylenebilir.

4.3. Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin yapısal geçerlikleri faktör analizi ile test edilmiştir. Ölçeklerin güvenirliliği ise Cronbach’s Alpha katsayıları hesaplanarak incelenmiştir. Faktör analizi, birbirleri ile ilişkili birden fazla değişkenin birbirinden bağımsız ve anlamlı faktörler haline getirilebildiği ve değişkenler arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına yardımcı olan çok değişkenli analiz tekniklerinden biridir (Altunışık vd., 2010, s. 262; Çoşkun vd., 2015, s. 264). Diğer bir ifadeyle, faktör analizinde birbirleri ile ilişkili olan ve aynı boyutu ölçen değişkenler gruplandırılmaktadır. Bu gruplandırma, katılımcıların cevapları doğrultusunda değişkenler arasındaki korelasyonun hesaplanmasıyla ortaya çıkmaktadır (Ural ve Kılıç, 2013, s. 275). Açımlayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki farklı faktör analizi vardır (Kurtuluş, 2010, s. 189). Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin yapı geçerlikleri açımlayıcı faktör analizi tekniği ile test edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizinin yapılabilmesi için örneklem büyüklüğünün değişken sayısından en az 5 kat fazla olması gerekmektedir (Kozak, 2017, s. 150). Ayrıca örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygunluğunun, yani faktör analizi yapılabilmesi için örneklemin yeterli büyüklükte olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) testi gerçekleştirilmektedir (Aksu, Eser ve Güzeller, 2017, s. 8). KMO testi sonucunda elde edilen 0,7-0,8 arası değerler iyi, 0,8-0,9 arası değerler çok iyi ve 0,9 üzeri değerler ise mükemmel olarak yorumlanabilmektedir (Çolakoğlu ve Büyükeksi, 2014, s. 60). Açımlayıcı faktör analizi kapsamında yapılan bir diğer test olan Barlett Küresellik Testi sonucunda ulaşılan “p değerinin 0,05’ten küçük olması”, korelasyon matrisinin faktör analizi uygunluğunu ortaya koymaktadır (Alpar, 2014, s. 529).

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yüklerinin 0,40 değerinin üzerinde olması gerekmektedir (Güriş ve Astar, 2015). Ayrıca faktör analizi sonucunda bir ifade birden fazla boyut altına girerek bir değer alabilmektedir. Bu durumda 0,10 aralığı baz alınmaktadır ve iki boyut arasında bu değerden daha düşük bir fark mevcut ise bu ifade, binişik madde olarak tanımlanmaktadır. Böyle bir

durumda, ilgili ifadenin analize dâhil edilmemesi gerekmektedir (Demir ve Koç, 2013, s. 1770). Son olarak, toplam açıklanan varyans değerinin de en az %60 olması beklenmektedir (Kurtuluş, 2010, s.189–190). Araştırmada kullanılan ölçeklerin boyutları, temel bileşenler analizi yöntemiyle belirlenmeye çalışılmış, bu aşamada varimax döndürme yöntemi benimsenmiş ve uygun faktör sayısını belirlemede öz değeri 1’den büyük olanların seçilmesine özen gösterilmiştir.

İlk olarak, turizmin algılanan olumlu etkileri ölçeği, açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Bulgular, Tablo 17’deki gibidir.

Tablo 17. Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Faktörler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans (%)	Faktör Öz Değeri	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler ($\alpha = 0,889$)		26,480	3,442	4,0763	0,84015
Ö7-Adamızda turizm; farklı topluluklara/kültürlere anlayışla yaklaşılmasını sağlar.	0,801			4,1263	1,01370
Ö8- Adamızda turizm; tarihsel ve kültürel varlıklara olan ilgiyi artırır.	0,733			4,0186	1,11090
Ö6- Adamızda turizm; boş zaman aktiviteleri ve eğlence olanaklarını artırır.	0,713			3,9959	1,12312
Ö9- Adamızda turizm; kültürel etkinliklerin çeşitliliğini artırır.	0,697			4,1014	1,03269
Ö5- Adamızda turizm; yaşam kalitesini iyileştirir.	0,662			4,1884	1,05242
Ö10- Adamızda turizm; güvenlik/emniyet ve itfaiye hizmetlerinin kalitesinin iyileşmesini sağlar.	0,631			4,0269	0,94523
Olumlu Çevresel Etkiler ($\alpha = 0,910$)		22,686	2,949	3,7336	1,09544
Ö12- Adamızda turizm; altyapıyı (su, elektrik, iletişim vb.) geliştirir.	0,883			3,7205	1,18011
Ö11- Adamızda turizm; çevreyi korur ve çevre görünümünün iyileşmesini sağlar.	0,847			3,6605	1,19674
Ö13- Adamızda turizm; üstyapıyı (kaldırım, trafik ağı, kamu binaları, tesisler vb.) geliştirir.	0,808			3,8199	1,19241

Tablo 17- devamı

Faktörler	Faktör Yükü	Açıklanan Varyans (%)	Faktör Öz Değeri	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Olumlu Ekonomik Etkiler ($\alpha = 0,773$)		20,777	2,701	4,2417	0,80708
Ö2- Adamızda turizm; istihdam/iş bulma olanaklarını artırır.	0,815			4,3437	1,02353
Ö3- Adamızda turizm; yerel halkın gelirini ve yaşam standartlarını yükseltir.	0,772			4,1781	1,06109
Ö1- Adamızda turizm; yatırım, altyapı ve kalkınmanın gelişmesine katkı sağlar.	0,738			4,2070	1,0791
Ö4- Turizm; adanın genel vergi gelirlerini (otel-restoran vb. tesislerde yapılan harcamalar sonucu ortaya çıkan vergi gelirleri) artırır.	0,653			4,2381	0,96152
TOPLAM		69,943			
Ölçeğin Toplam Cronbach's Alpha (α) Katsayısı = 0,905					
KMO Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği: 0,850					
Bartlett's Küresellik Testi (Ki-kare / sd / p (anlamlılık düzeyi): 4015,919/78/0,000					
Ölçeğin tamamı için Aritmetik Ortalama: 4,0481					
Ölçeğin tamamı için Standart Sapma: 0,73676					

Turizmin algılanan olumlu etkileri ölçeğine yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 0,40'ın altında faktör yükü alan herhangi bir önermeye rastlanmamıştır. Yine yapılan analiz sonucunda, binişik olarak nitelendirilebilecek herhangi bir önermenin bulunmadığı görülmüştür. Tablo 17'de görüldüğü gibi bu ölçeğe uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda öz değeri 1'den büyük olan ve 13 önermeden oluşan anlamlı üç faktör elde edilmiştir. Bu üç faktörün, toplam varyansın %69,9'unu açıkladığı görülmüştür.

Ölçeği en yüksek varyansla (%26,4) açıklayan birinci faktör, altı önermeden oluşmaktadır. Bu faktörde turizmin algılanan olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik maddeler toplanmıştır. Bu sebeple faktöre 'olumlu sosyo-kültürel etkiler' adı

verilmiştir. Faktördeki temel değişken; turizmin adada, farklı topluluklara/kültürlere anlayışla yaklaşılmasını sağlamasıdır (0,801).

İkinci faktörde, turizmin algılanan olumlu çevresel etkilerine ilişkin önermeler bir araya gelmiştir ve varyansın %22,6'sını açıklamaktadır. Üç maddeden oluşan bu faktördeki temel değişken; turizmin adada altyapıyı (su, elektrik, iletişim vb.) geliştirdiği yönündedir (0,883).

Üçüncü faktör ise varyansın %20,7'sini açıklamıştır. Bu faktörde turizmin algılanan olumlu ekonomik etkilerine ilişkin maddeler bir arada toplanmıştır. Dört maddeden oluşan bu faktördeki temel değişken, turizmin adada istihdam/iş bulma olanaklarını artırmasıdır (0,815).

Neticede, turizmin algılanan olumlu etkileri ölçeğinin orijinal ölçek ile uyumlu olduğu görülmüştür. Ölçeğin tamamı için alfa katsayısı, 0,905 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca her bir boyutun alfa değerlerinin, olması gereken en düşük alt sınırın (0,70) üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu bulgulardan hareketle, turizmin algılanan olumlu etkileri ölçeğinin, geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, ölçekteki faktörlerin ağırlıklı aritmetik ortalamalarına bakıldığında, en yüksek ortalamanın 'olumlu ekonomik etkiler' (aritmetik ortalama: 4,24) boyutuna ait olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, adada turizmin olumlu etkileri ile ilgili olarak yerel halkın en olumlu olarak algıladığı konunun 'turizmin ekonomik etkileri' olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin ağırlıklı aritmetik ortalamasının 4,04 olması ise yerel halkın, adada turizmin olumlu etkileri konusunda güçlü sayılabilecek bir algıya sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Bir sonraki aşamada, turizmin algılanan olumsuz etkileri ölçeği, açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Bulgular, Tablo 18'deki gibidir.

Tablo 18. Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Faktörler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans (%)	Faktör Öz Değeri	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler ($\alpha = 0,902$)		30,747	3,382	2,4356	1,22602
Ö5- Adamızda turizm; suç oranlarının artmasına neden olur.	0,839			2,5114	1,56245
Ö6- Adamızda turizm; alkol tüketimi, fuhuş ve cinsel serbestliğin artmasına neden olur.	0,835			2,1656	1,41183
Ö4- Adamızda turizm; trafik kazalarının artmasına neden olur.	0,782			2,9586	1,57731
Ö8- Adamızda turizm; yerel halkın sömürülmesine neden olur.	0,681			2,5424	1,30581
Ö7- Adamızda turizm; kumar/yasa dışı oyunların artmasına neden olur.	0,671			2,0000	1,35273
Olumsuz Çevresel Etkiler ($\alpha = 0,810$)		23,763	2,614	2,9503	1,17029
Ö9- Adamızda turizm; doğal çevreye ve adanın genel görünümüne/peyzaja zarar verir.	0,878			2,8199	1,33368
Ö10- Adamızda turizm; yerel eko sisteme (bitki örtüsü, hayvan topluluğu vb.) zarar verir.	0,870			2,7453	1,43726
Ö11- Adamızda turizm; çevre kirliliğini (çöp, su, hava ve gürültü kirliliği) artırır.	0,506			3,2857	1,35163
Olumsuz Ekonomik Etkiler ($\alpha = 0,742$)		18,291	2,012	4,4893	,75247
Ö3- Adamızda turizm, mal ve hizmetlerin fiyatlarının artmasına neden olur.	0,880			4,4700	,95795
Ö2- Adamızda turizm, hayat pahalılığını artırır.	0,869			4,5652	,96483
Ö1- Adamızda turizm, emlak fiyatlarının ve emlak vergilerinin haksız bir şekilde artmasına neden olur.	0,647			4,4327	,85282
TOPLAM		72,801			
Ölçeğin Toplam Cronbach's Alpha (α) Katsayısı = 0,874					
KMO Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği: 0,827					
Bartlett's Küresellik Testi (Ki-kare / sd / p (anlamlılık düzeyi): 3316,975/55/0,000					
Ölçeğin tamamı için Aritmetik Ortalama: 3,1361					
Ölçeğin tamamı için Standart Sapma: 0,86750					

Turizmin algılanan olumsuz etkileri ölçeğine yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda da 0,40'ın altında faktör yükü alan herhangi bir önermeye rastlanmamıştır. Yine yapılan analiz sonucunda, binişik olarak nitelendirilebilecek herhangi bir maddenin bulunmadığı görülmüştür. Tablo 18'de görüldüğü gibi bu ölçeğe uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda öz değeri 1'den büyük olan ve 11 önermeden oluşan anlamlı üç faktör elde edilmiştir. Bu üç faktörün, toplam varyansın %72,8'ini açıkladığı görülmüştür.

Ölçeği en yüksek varyansla (%30,7) açıklayan birinci faktör beş önermeden oluşmaktadır. Bu faktörde turizmin algılanan olumsuz sosyo-kültürel etkilerine yönelik maddeler toplanmıştır. Bu sebeple faktöre, 'olumsuz sosyo-kültürel etkiler' adı verilmiştir. Faktördeki temel değişken; turizmin adada suç oranlarının artmasına neden olmasıdır (0,839).

İkinci faktörde, turizmin algılanan olumsuz çevresel etkilerine ilişkin önermeler bir araya gelmiştir ve varyansın %23,7'sini açıklamaktadır. Üç maddeden oluşan bu faktördeki temel değişken; turizmin adada doğal çevreye ve adanın genel görünümüne/peyzaja zarar verdiği yönündedir (0,878).

Üçüncü faktör ise varyansın %18,2'sini açıklamıştır. Bu faktörde turizmin algılanan olumsuz ekonomik etkilerine ilişkin maddeler bir arada toplanmıştır. Üç maddeden oluşan bu faktördeki temel değişken, turizmin adada mal ve hizmet fiyatlarının artmasına neden olmasıdır (0,880).

Neticede, turizmin algılanan olumsuz etkileri ölçeğinin orijinal ölçek ile uyumlu olduğu görülmüştür. Ölçeğin tamamı için alfa katsayısı, 0,874 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca her bir boyutun alfa değerlerinin, olması gereken en düşük alt sınırın (0,70) üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu bulgulardan hareketle turizmin algılanan olumsuz etkileri ölçeğinin, geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, ölçekteki faktörlerin ağırlıklı aritmetik ortalamalarına bakıldığında, en yüksek ortalamanın 'olumsuz ekonomik etkiler' (aritmetik ortalama: 4,48) boyutuna ait olduğu görülmüştür. Buradan hareketle turizmin adadaki olumsuz etkileri ile ilgili olarak yerel halkın en olumsuz olarak algıladığı konunun 'turizmin ekonomik etkileri' olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin ağırlıklı aritmetik ortalamasının 3,13 olması ise yerel halkın, adada turizmin olumsuz etkileri konusunda kararsız (ne

katılıyorum, ne katılmıyorum şeklinde) bir algıya sahip oldukları biçiminde yorumlanabilir.

Bir sonraki aşamada, duygusal dayanışma ölçeği, açılımlı faktör analizine tabi tutulmuştur. Bulgular, Tablo 19'daki gibidir.

Tablo 19. Duygusal Dayanışma Ölçeği Açılımlı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Faktörler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans (%)	Faktör Öz Değeri	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Sempatik Anlayış ($\alpha = 0,848$)		25,890	3,107	3,3888	,93877
Ö2-Adamıza gelen ziyaretçilere güvenebilirim	0,841			2,8820	1,27721
Ö1-Adamıza gelen ziyaretçiler ile birçok ortak yönüm var.	0,736			3,0828	1,27267
Ö3-Adamıza gelen ziyaretçiler ile kendimi özdeşleştiririm	0,734			3,2567	1,21212
Ö4-Adamıza gelen ziyaretçiler ile fikirlerimi paylaşıyorum	0,708			3,8509	1,07717
Ö5-Adamıza gelen ziyaretçileri (duygu ve davranışlarını) anlıyorum.	0,653			3,8716	1,10077
Karşılıklı yapı (Ziyaretçilerin karşılanması) ($\alpha = 0,783$)		22,456	2,695	4,1977	,79661
Ö7-Ziyaretçilerin adamıza gelmelerinden gurur duyuyorum	0,809			4,1656	1,09578
Ö8-Ziyaretçilerin adamıza gelmesinde toplumsal faydalar olduğunu düşünüyorum	0,715			4,1222	1,01216
Ö9-Adamıza gelen ziyaretçilere adil davranıyorum.	0,671			4,4348	,89570
Ö6-Yerel ekonomiye yaptıkları katkıdan dolayı ziyaretçileri takdir ediyorum	0,655			4,0683	1,07860

Tablo 19- devamı

Faktörler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans (%)	Faktör Öz Değeri	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Duygusal Yakınlık ($\alpha=0,834$)		19,779	2,374	3,5383	,98307
Ö11-Adamıza gelen ziyaretçilerin bazıları ile arkadaşlıklar kurarım	0,853			3,5942	1,11055
Ö12-Adamıza gelen ziyaretçilere sevgi duyarım	0,818			3,2340	1,17774
Ö10-Adamızda tanıştığım ziyaretçilerin bazıları kendime yakın hissedirim	0,745			3,7867	1,11481
TOPLAM		68,125			
Ölçeğin Toplam Cronbach's Alpha (α) Katsayısı: 0,876					
KMO Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği: 0,817					
Bartlett's Küresellik Testi (Ki-kare / sd / p (anlamlılık düzeyi): 2903,582/66/0,000					
Ölçeğin tamamı için Aritmetik Ortalama: 3,6958					
Ölçeğin tamamı için Standart Sapma: 0 ,73028					

Duygusal dayanışma ölçeğine yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda da 0,40'ın altında faktör yükü alan herhangi bir önermeye rastlanmamıştır. Yine yapılan analiz sonucunda, binişik olarak nitelendirilebilecek herhangi bir önermenin bulunmadığı görülmüştür. Tablo 19'da görüldüğü gibi bu ölçeğe uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda öz değeri 1'den büyük olan ve 12 önermeden oluşan anlamlı üç faktör elde edilmiştir. Bu üç faktörün, toplam varyansın %68,1'ini açıkladığı görülmüştür.

Ölçeği en yüksek varyansla (%25,8) açıklayan birinci faktör beş önermeden oluşmaktadır. Bu faktörde; yerel halkın adayı ziyaret eden turistlere güvenmesi, onların duygu ve davranışlarını anlaması, onlarla birçok ortak yönlerinin olduğunu düşünmesi ve onlarla fikirlerini paylaşması gibi önermeler bir araya gelmiştir. Bu sebeple faktöre, 'sempatik anlayış' adı verilmiştir. Faktördeki temel değişken, 'adamıza gelen ziyaretçilere güvenebilirim' şeklindeki önermedir (0,841).

İkinci faktörde, adayı ziyaret eden turistlere yönelik olarak yerel halkın olumlu bir karşılayıcı tutum için içinde olduklarına ilişkin önermeler bir araya gelmiştir ve varyansın %22,4'ünü açıklamaktadır. Dört maddeden oluşan bu faktördeki

temel değişken; ziyaretçilerin adaya gelmelerinden gurur duyulması yönündedir (0,809).

Üçüncü faktör ise varyansın %19,7'sini açıklamıştır. Bu faktörde; yerel halkın adayı ziyaret eden turistlerin bazıları ile arkadaşlıklar kurması, kendini onlara yakın hissetmesi ve onlara sevgi duyması yönünde önermeler bir araya gelmiştir. Bu sebeple faktöre 'duygusal yakınlık' adı verilmiştir. Üç maddeden oluşan bu faktördeki temel değişken, 'adamıza gelen ziyaretçilerin bazıları ile arkadaşlıklar kurarım' şeklindeki önermedir (0,853).

Neticede, duygusal dayanışma ölçeğinin orijinal ölçek ile uyumlu olduğu görülmüştür. Ölçeğin tamamı için alfa katsayısı, 0,876 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca her bir boyutun alfa değerlerinin, olması gereken en düşük alt sınırın (0,70) üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu bulgulardan hareketle duygusal dayanışma ölçeğinin, geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, ölçekteki faktörlerin ağırlıklı aritmetik ortalamalarına bakıldığında, en yüksek ortalamanın 'karşılıyıcı yapı' (aritmetik ortalama: 4,19) boyutuna ait olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, adada ikamet eden yerel halkın turistlere karşı duygusal dayanışmalarında en etkili olan faktörün 'karşılıyıcı yapı (ziyaretçilerin karşılanması)' olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin ağırlıklı aritmetik ortalaması ise Likert ölçeğinin ortanca değerinin üzerindedir (3,69). Bu bulgu, adada ikamet eden yerel halkın, ziyaretçilere karşı çok güçlü seviyede olmasa bile olumlu olarak kabul edilebilecek bir duygusal dayanışma içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Bir sonraki aşamada ise yaşam doyumu ölçeği, açımlyıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Bulgular, Tablo 20'deki gibidir.

Tablo 20. Yaşam Doyumunu Ölçeği Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Faktörler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans (%)	Faktör Öz Değeri	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
		63,408	3,170	2,9793	1,05109
Ö3-Yaşamımdan memnunum.	0,852	63,408	3,170	3,1077	1,32515
Ö1-İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.	0,805			3,2857	1,28232
Ö4-Şimdiye kadarki yaşamımda istediğim önemli şeylere sahip oldum.	0,796			3,1677	1,31337
Ö5-Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	0,772			2,4928	1,38510
Ö2-Yasam koşullarım mükemmeldir.	0,752			2,8427	1,29957
TOPLAM				63,408	
Ölçeğin Toplam Cronbach's Alpha (α) Katsayısı: 0,855					
KMO Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği: 0,810					
Bartlett's Küresellik Testi (Ki-kare / sd / p (anamlılık düzeyi): 1065,939/10/0,000					
Ölçeğin tamamı için Aritmetik Ortalama: 2,9793					
Ölçeğin tamamı için Standart Sapma: 1,05109					

Yaşam doyumunu ölçeğine yapılan faktör analizi sonucunda da 0,40'ın altında faktör yükü alan, ayrıca binişik olarak nitelendirilebilecek herhangi bir önermeye rastlanmamıştır. Beklenildiği gibi ölçekteki maddeler tek faktör altında toplanmıştır. Ölçeğin açıkladığı varyans oranı, %63,4'tür. Ölçekteki temel değişken, 'yaşamımdan memnunum' şeklindeki önermedir (0,852). Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise 0,855 olarak hesaplanmıştır. Tüm bu bulgulardan hareketle, yaşam doyumunu ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, ölçeğin ağırlıklı aritmetik ortalaması ise 2,97 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgudan hareketle adada ikamet eden yerel halkın orta düzeyde bir yaşam doyumuna sahip olduklarını söylemek mümkündür.

4.4. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi, bir değişkenin başka bir değişkenle ilişkisinin ölçülmesini sağlamaktadır (Kozak, 2017, s. 148). Değişkenler arasındaki var olan ilişkinin gücünü yorumlayabilmek için korelasyon katsayısına bakılmaktadır. Bu katsayı -1 ve +1 arasında bir değer alabilmektedir (Altunışık vd., 2010, s. 226). Sıfıra yakın değerler, değişkenler arasındaki düşük korelasyona, 1'e yakın değerler ise yüksek korelasyona işaret etmektedir. Korelasyon analizi sonucunda elde edilen 0,70'ten büyük olan değerler güçlü seviyede, 0,70 – 0,30 arası olan değerler orta düzeyde ve 0,30'dan küçük olan değerler ise zayıf bir ilişki olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Demir, 2012, s. 72).

Tablo 21. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

BOYUTLAR		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Olumlu Ekonomik Etkiler (1)	r	1,000									
	p										
Olumlu Sosyal Etkiler (2)	r	0,493**	1,000								
	p	0,000									
Olumlu Çevresel Etkiler (3)	r	0,353**	0,651**	1,000							
	p	0,000	0,000								
Olumsuz Ekonomik Etkiler (4)	r	0,024	0,001	-0,014	1,000						
	p	0,594	0,979	0,762							
Olumsuz Sosyal Etkiler (5)	r	-,128**	-0,083	0,068	0,191**	1,000					
	p	0,005	0,070	0,137	0,000						
Olumsuz Çevresel Etkiler (6)	r	-,164**	-0,226**	0,187**	0,125**	0,669**	1,000				
	p	0,000	0,000	0,000	0,006	0,000					
Karşılıklı Yapı (7)	r	0,320**	0,519**	0,440**	0,125**	-0,062	-0,116*	1,000			
	p	0,000	0,000	0,000	0,006	0,173	0,011				
Duygusal Yakınlık (8)	r	0,172**	0,450**	0,374**	-0,043	0,291**	0,089	0,451**	1,000		
	p	0,000	0,000	0,000	0,342	0,000	0,051	0,000			
Sempatik Anlayış (9)	r	0,311**	0,366**	0,356**	-0,016	0,083	0,064	0,506**	0,444**	1,000	
	p	0,000	0,000	0,000	0,727	0,067	0,157	0,000	0,000		
Yaşam Doyumu (10)	r	0,06	-0,013	0,061	0,102*	-0,074	0,03	0,122*	0,399*	0,371*	1,000
	p	0,212	0,789	0,208	0,035	0,123	0,53	0,012	0,000	0,000	

** 0,01 düzeyinde anlamlı korelasyon (2-tailed). * 0,05 düzeyinde anlamlı korelasyon (2-tailed).

Tablo 21’de ortaya konan bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Turizmin algılanan olumlu ekonomik etkileri ile duygusal dayanışmanın alt boyutlarından karşılayıcı yapı ($r=0,320^{**}$; $p<0,01$), duygusal yakınlık ($r=0,172^{**}$; $p<0,01$) ve sempatik anlayış ($r=0,311^{**}$; $p<0,01$) arasında anlamlı ve olumlu yönde ilişkiler olduğu saptanmıştır. Turizmin algılanan olumlu ekonomik etkileri ile karşılayıcı yapı ve sempatik anlayış arasındaki ilişkinin gücü, orta seviyededir. Turizmin algılanan olumlu ekonomik etkileri ile duygusal yakınlık arasında ise zayıf bir ilişki söz konusudur. Buradan hareketle, turizmin algılanan olumlu ekonomik etkileri arttıkça, duygusal dayanışmanın bundan olumlu yönde etkilendiği anlaşılmaktadır.

Turizmin algılanan olumlu sosyal etkileri ile duygusal dayanışmanın alt boyutlarından karşılayıcı yapı ($r=0,519^{**}$; $p<0,01$), duygusal yakınlık ($r=0,450^{**}$; $p<0,01$) ve sempatik anlayış ($r=0,366^{**}$; $p<0,01$) arasında anlamlı ve olumlu yönde ve orta seviyede ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle, turizmin algılanan olumlu sosyal etkileri arttıkça, duygusal dayanışmanın bundan olumlu yönde etkilendiği anlaşılmaktadır.

Turizmin algılanan olumlu çevresel etkileri ile duygusal dayanışmanın alt boyutlarından karşılayıcı yapı ($r=0,440^{**}$; $p<0,01$), duygusal yakınlık ($r=0,374^{**}$; $p<0,01$) ve sempatik anlayış ($r=0,356^{**}$; $p<0,01$) arasında anlamlı ve olumlu yönde ve orta seviyede ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle, turizmin algılanan olumlu çevresel etkileri arttıkça, duygusal dayanışmanın bundan olumlu yönde etkilendiği anlaşılmaktadır.

Turizmin algılanan olumsuz ekonomik etkileri ile duygusal dayanışmanın sadece karşılayıcı yapı ($r=0,125^{**}$; $p<0,01$) alt boyutu arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin gücü zayıf düzeydedir. Yani, turizmin algılanan olumsuz ekonomik etkileri arttıkça, yerel halkın ziyaretçilere yönelik sergilediği karşılayıcı yaklaşımı, zayıf da olsa bundan olumlu yönde etkilenmektedir.

Turizmin algılanan olumsuz sosyal etkileri ile duygusal dayanışmanın sadece duygusal yakınlık ($r=0,291^{**}$; $p<0,01$) alt boyutu arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki saptanmıştır. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin gücü de zayıf düzeydedir. Yani, turizmin algılanan olumsuz sosyal etkileri arttıkça, yerel halkın ziyaretçilere

yönelik hissettiği duygusal yakınlık, zayıf da olsa bundan olumlu yönde etkilenmektedir.

Turizmin algılanan olumsuz çevresel etkileri ile duygusal dayanışmanın sadece karşılayıcı yapı ($r=-0,116^*$; $p<0,05$) alt boyutu arasında anlamlı ve olumsuz yönde bir ilişki saptanmıştır. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin gücü, yine zayıf düzeydedir. Yani, turizmin algılanan olumsuz çevresel etkileri arttıkça, yerel halkın ziyaretçilere yönelik sergilediği karşılayıcı yaklaşımı bundan zayıf da olsa olumsuz yönde etkilenmektedir.

Son olarak ise yaşam doyumu değişkeni ele alınmıştır. Tablo 25'te de görüldüğü gibi turizmin algılanan olumsuz ekonomik etkileri ile yaşam doyumu ($r=0,102^*$; $p<0,05$) arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki tespit edilmiştir. İlişkinin gücü, zayıf düzeydedir. Yani, turizmin algılanan olumsuz ekonomik etkileri arttıkça, yerel halkın yaşam doyumu, zayıf da olsa bundan olumlu yönde etkilenmektedir. Bunun dışında, turizmin algılanan diğer etkileri ile yaşam doyumu arasında anlamlı herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte, duygusal dayanışmanın tüm alt boyutlarının yaşam doyumu ile anlamlı ve olumlu yönde ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Karşılayıcı yapı ile yaşam doyumu ($r=0,122^*$; $p<0,05$) arasındaki ilişkinin gücü zayıf düzeyde iken; duygusal yakınlık ile yaşam doyumu ($r=0,399^{**}$; $p<0,01$) arasında orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Sempatik anlayış ile yaşam doyumu ($r=0,371^{**}$; $p<0,01$), arasındaki ilişkinin gücü de yine orta seviyededir. Buradan hareketle, yerel halkın turistlerle duygusal dayanışma içinde olmalarının yaşam doyumlarını artırdığı anlaşılmaktadır.

4.5. Regresyon Analizi

Regresyon analizi, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin ve bu etkinin yönünün tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Regresyon analizi sonucunda saptanan anlamlı etki, beta katsayısı ile gösterilmektedir. Söz konusu katsayının yüksek olması, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir (Kozak, 2017). Araştırmanın modelinde ortaya konan ana hipotezler, basit doğrusal regresyon analizi ile test edilmiştir. Bu analiz; bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerinde yol açtığı değişimin hesaplanması için kullanılmaktadır. Buradaki varsayım, söz

konusu değişkenler arasında mantıksal bir ilişki olduğu yönündedir (Demir, 2012, s. 77). Araştırmanın alt hipotezleri ise çok değişkenli regresyon analizi ile test edilmiştir. Bu yöntemde, bir bağımlı değişken ve birden fazla bağımsız değişken analize sokulmaktadır. Çok değişkenli regresyon analizinde, bağımsız değişkenler aynı anda bağımlı değişkende meydana gelen değişimi açıklamaya çalışmaktadır (Altunışık vd., 2010).

Bu bağlamda ilk olarak, turizmin algılanan olumlu etkileri ile duygusal dayanışma arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 22’de gösterilmektedir.

Tablo 22. Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Duygusal Dayanışmaya Etkisi

Bağımlı Değişken: Duygusal Dayanışma		
Bağımsız Değişken	Standart Beta Katsayısı (β)	Anlamlılık (p)
Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0,561	0,000*
R ² =0,314		
Düzeltilmiş R ² =0,313		
F değeri= 220,398		

***p<0,01 düzeyinde anlamlıdır.**

Tablo 22’de görüldüğü gibi turizmin algılanan olumlu etkileri, duygusal dayanışmayı anlamlı ve olumlu yönde etkilemektedir (β=0,561, t= 14,846, p<0,01). Düzeltilmiş R² değeri, 0,313 olarak bulunmuştur. Buradan, duygusal dayanışmadaki değişimin %31’inin, turizmin algılanan olumlu etkileri tarafından açıklandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, turizmin algılanan olumlu etkilerinin, duygusal dayanışmanın bir belirleyicisi olduğu söylenebilir.

Bir sonraki aşamada, turizmin algılanan olumsuz etkileri ile duygusal dayanışma arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 23’de gösterilmektedir.

Tablo 23. Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Duygusal Dayanışmaya Etkisi

Bağımlı Değişken: Duygusal Dayanışma		
Bağımsız Değişken	Standart Beta Katsayısı (β)	Anlamlılık (p)
Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	0,090	0,047**
R ² =0,008		
Düzeltilmiş R ² =0,006		
F değeri=3,964		

****p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.**

Tablo 23’de de görüldüğü gibi turizmin algılanan olumsuz etkileri, duygusal dayanışmayı anlamlı ve olumlu yönde etkilemektedir ($\beta=0,090$, $t=1,991$, $p<0,05$). Düzeltilmiş R^2 değeri, 0,006 olarak bulunmuştur. Bu değer oldukça düşük olarak değerlendirilebilir. Çünkü duygusal dayanışmadaki değişimin ancak %0,6’sının, turizmin algılanan olumsuz etkileri tarafından açıklandığı anlaşılmaktadır. Böyle bir bulgu, duygusal dayanışmayı etkileyen başka değişkenlerin de var olabileceğini akla getirmektedir. Ancak bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin saptanmış olması, bu yönde oluşturulan hipotezin kabul edilmesi için yeterlidir. Buradan hareketle, turizmin algılanan olumsuz etkilerinin, duygusal dayanışmanın bir belirleyicisi olduğu söylenebilir.

Bir sonraki aşamada, turizmin algılanan olumlu etkileri ile yaşam doyumu arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 24’de gösterilmektedir.

Tablo 24. Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Yaşam Doyumuna Etkisi

Bağımlı Değişken: Yaşam Doyumu		
Bağımsız Değişken	Standart Beta Katsayısı (β)	Anlamlılık (p)
Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0,041	0,367
R ² =0,002		
Düzeltilmiş R ² =0,000		
F değeri=0,816		

****p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.**

Tablo 24’de de görüldüğü gibi turizmin algılanan olumlu etkilerinin, yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta=0,041$, $t=0,903$ $p>0,05$). Bu bağlamda turizmin algılanan olumlu etkilerinin, yaşam doyumunun bir belirleyicisi olmadığı söylenebilir.

Bir sonraki aşamada, turizmin algılanan olumsuz etkileri ile yaşam doyumu arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 25’de gösterilmektedir.

Tablo 25. Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Yaşam Doyumuna Etkisi

Bağımlı Değişken: Yaşam Doyumu		
Bağımsız Değişken	Standart Beta Katsayısı (β)	Anlamlılık (p)
Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	0,028	0,543
R ² =0,001		
Düzeltilmiş R ² =-0,001		
F değeri=0,370		

****p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.**

Tablo 25’de de görüldüğü gibi turizmin algılanan olumsuz etkilerinin, yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta=0,028$, $t=0,608$, $p>0,05$). Bu bağlamda, turizmin algılanan olumsuz etkilerinin, yaşam doyumunun bir belirleyicisi olmadığı söylenebilir.

Bir sonraki aşamada, duygusal dayanışma ile yaşam doyumu arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 26’da gösterilmektedir.

Tablo 26. Duygusal Dayanışmanın Yaşam Doyumuna Etkisi

Bağımlı Değişken: Yaşam Doyumu		
Bağımsız Değişken	Standart Beta Katsayısı (β)	Anlamlılık (p)
Duygusal Dayanışma	0,106	0,020**
R ² =0,011		
Düzeltilmiş R ² =0,009		
F değeri=5,473		

****p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.**

Tablo 26’da da görüldüğü gibi duygusal dayanışma, yaşam doyumunu anlamlı ve olumlu yönde etkilemektedir ($\beta=0,106$, $t=2,339$, $p<0,05$). Düzeltilmiş R² değeri, 0,009 olarak bulunmuştur. Bu değer oldukça düşük olarak değerlendirilebilir. Çünkü yaşam doyumundaki değişimin ancak %0,9’unun, duygusal dayanışma tarafından açıklandığı anlaşılmaktadır. Böyle bir bulgu, yaşam doyumunu etkileyen başka değişkenlerin de var olabileceğini akla getirmektedir. Ancak bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin saptanmış olması, bu yönde oluşturulan hipotezin kabul edilmesi için yeterlidir. Buradan hareketle, duygusal dayanışmanın, yaşam doyumunun bir belirleyicisi olduğu söylenebilir.

Bir sonraki aşamada, çoklu regresyon analizi bulgularına yer verilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, bağımsız değişkenlerden turizmin algılanan olumlu etkilerinin

alt boyutları ile bağımlı değişken olan duygusal dayanışma modele dâhil edilmiştir. Bulgular, Tablo 27’de gösterilmektedir.

Tablo 27. Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Alt Boyutlarının Duygusal Dayanışmaya Etkisi

Model Özeti							
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson		
1	0,564	0,318	0,313	0,59945	1,984		
ANOVA							
Model	R	Kareler Toplamı	Df	Ortalamaları n Karesi	F	P	
1	Regresyon	79,829	3	26,610	74,51	0,000*	
Katsayılar							
Model	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar				
	B	Standart Hata	Beta (β)	t	Sig (p)	Tolerans Değeri	VIF
Sabit	1,543	0,165		9,353	0,000*		
Olumlu Ekonomik	0,106	0,040	,116	2,647	0,008*	0,746	1,340
Olumlu Sosyal	0,281	0,047	,323	6,011	0,000*	0,494	2,025
Olumlu Çevresel	0,149	0,033	,224	4,518	0,000*	0,581	1,720

Bağımlı değişken: Duygusal Dayanışma

* $p < 0,01$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 27’ye göre çoklu ilişkiyi gösteren R değerinin, 0,564 olduğu görülmektedir. Düzeltilmiş R^2 değeri ise bağımlı değişkendeki değişimlerin ne kadarının bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir (Altunışık vd., 2010). Buna göre duygusal dayanışmadaki %31’lik değişimin, bağımsız değişkenlere bağlı olduğu söylenebilir. Tablo 27’de çoklu regresyon anlamlılık sonucunu gösteren Anova bulguları da yer almaktadır. Modelin anlamlılığı, bağımlı değişkenin model tarafından ne kadar iyi açıklandığını göstermektedir. Anlamlılık değeri (Sig.), 0,05’in ne kadar altındaysa, regresyon modelinin bağımlı değişkendeki

varyansı o kadar iyi açıkladığı anlaşılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2014). Tablo 27’de de görüldüğü gibi regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$). Bununla birlikte, regresyon analizinde hata terimlerinin birbirleriyle ilişkili (oto korelasyon) olmaması gerekmektedir. Genellikle 1,5-2,5 civarında Durbin Watson test değeri, oto korelasyon olmadığını göstermektedir (Kalaycı, 2010, s. 267). Tablo 31’de görüldüğü gibi Durbin Watson değeri 1,984 olarak tespit edilmiş olup, analizde oto korelasyon olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 27’deki β katsayıları incelendiğinde, tüm bağımsız değişkenler regresyon modeline alındığında, duygusal dayanışmayı açıklamada; algılanan olumlu ekonomik ($\beta=0,116$, $p<0,01$), olumlu sosyal ($\beta=0,323$, $p<0,01$) ve olumlu çevresel etkilerin ($\beta=0,224$, $p<0,01$) olumlu yönde anlamlı katkısının olduğu görülmektedir. Yani, yerel halkın adada turizme ilişkin olarak algıladıkları olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler, adayı ziyaret eden turistlere yönelik duygusal dayanışmayı olumlu yönde etkilemektedir. Neticede H_{1a} , H_{1b} ve H_{1c} hipotezleri kabul edilmiştir.

Regresyon analizi varsayımlarından bir diğeri de çoklu bağıntı sorunun bulunmamasıdır. Bu sorunun varlığının tespiti için varyans şişme faktörü (VIF) değerlerine bakılabilmektedir. VIF değerinin 10’dan düşük değere sahip olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004’den aktaran Özen, 2017). Tablo 27’deki VIF değerine bakıldığında, çoklu bağıntı sorunu olmadığı görülmektedir. Çoklu bağlantı sorununu belirlemede ikinci yöntem ise bağımsız değişkenlere ait β katsayılarına ait önem düzeyi (sig.) değerlerinin anlam düzeylerinin kontrol edilmesidir. Regresyon modelinde $F=74,51$ ve anlamlılık düzeyi $p=0,000<0,01$ olmasından dolayı model anlamlı bulunmuştur.

Bir sonraki aşamada, bağımsız değişkenlerden turizmin algılanan olumsuz etkilerinin alt boyutları ile bağımlı değişken olan duygusal dayanışma modele dahil edilmiştir. Bulgular, Tablo 28’de gösterilmektedir.

Tablo 28. Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Alt Boyutlarının Duygusal Dayanışmaya Etkisi

Model Özeti							
Model	R		R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson	
1	0,190		0,036	0,030	0,71464	1,578	
ANOVA							
Model	R		Kareler Toplamı	Df	Ort. Karesi	F	P
1	Regresyon		8,616	3	2,872	5,623	0,001*
Katsayılar							
Model	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar				
	B	Standart Hata	Beta (β)	t	Sig (p)	Tolerans Değeri	VIF
Sabit	3,753	,282		13,331	0,000*		
Olumsuz Ekonomik	-0,019	0,060	-0,015	-0,313	0,755	0,952	1,051
Olumsuz Sosyal	0,173	0,043	0,288	4,069	0,000*	0,428	2,336
Olumsuz Çevresel	-0,130	0,044	-0,204	-2,933	0,004*	0,442	2,260

Bağımlı değişken: Duygusal Dayanışma

* $p < 0,01$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 28’de de görüldüğü gibi çoklu ilişkiyi gösteren R değeri, 0,190 olarak hesaplanmıştır. Düzeltilmiş R^2 değeri ise 0,030 olarak bulunmuştur. Buna göre, duygusal dayanışmadaki %3’lük değişimin bağımsız değişkenlere bağlı olduğu söylenebilir. Tablo 28’de de görüldüğü gibi regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,001$). Durbin Watson değeri, 1,578 olarak tespit edilmiş olup, analizde oto korelasyon olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 28’deki β katsayıları incelendiğinde, tüm bağımsız değişkenler regresyon modeline alındığında, duygusal dayanışmayı açıklamada; algılanan olumsuz sosyal etkilerin ($\beta = 0,288$, $p < 0,01$) olumlu yönde, algılanan olumsuz çevresel etkilerin ise ($\beta = -0,204$, $p < 0,01$) olumsuz yönde anlamlı etkisinin olduğu görülmektedir. Algılanan olumsuz ekonomik etkilerin ise ($\beta = -0,015$, $p > 0,05$)

duygusal dayanışmayı açıklamada anlamlı herhangi bir katkısının olmadığı belirlenmiştir. Yani yerel halkın, adada turizme ilişkin olarak algıladıkları olumsuz ekonomik etkilerin duygusal dayanışmaya herhangi bir etkisi yoktur. Ancak adada turizmin algılanan olumsuz çevresel etkileri duygusal dayanışmayı olumsuz yönde etkilerken; turizmin algılanan olumsuz sosyal etkileri ise duygusal dayanışmayı olumlu yönde etkilemektedir. Neticede H_{2a} hipotezi reddedilirken, H_{2b} ve H_{2c} hipotezleri kabul edilmiştir.

Diğer yandan, Tablo 28'deki VIF değerine bakıldığında çoklu bağıntı sorunu olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Regresyon modelinde $F=5,623$ ve anlamlılık düzeyi $p=0,000<0,01$ olmasından dolayı model anlamlı bulunmuştur.

Bir sonraki aşamada, bağımsız değişkenlerden turizmin algılanan olumlu etkilerinin alt boyutları ile bağımlı değişken olan yaşam doyumu modele dâhil edilmiştir. Bulgular Tablo 29'da gösterilmektedir.

Tablo 29. Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Alt Boyutlarının Yaşam Doyumuna Etkisi

Model Özeti							
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson		
1	0,212	0,045	0,038	1,00991	1,760		
ANOVA							
Model	R	Kareler Toplamı	Df	Ortalamaların Karesi	F	P	
1	Regresyon	19,323	3	6,441	6,315	0,000 *	
Katsayılar							
Model	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar				
	B	Standart Hata	Beta (β)	t	Sig (p)	Tolerans Değeri	VIF
Sabit	3,327	0,548		6,076	0,000*		
Olumlu Ekonomik	-0,426	0,151	-0,173	-2,813	0,005*	0,623	1,605
Olumlu Sosyal	0,182	0,111	0,112	1,636	0,103	0,503	1,987
Olumlu Çevresel	0,200	0,074	0,177	2,715	0,007*	0,556	1,799

Bağımlı değişken: Yaşam Doyumu * $p<0,01$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 29’da da görüldüğü gibi çoklu ilişkiyi gösteren R değeri 0,212 olarak hesaplanmıştır. Düzeltilmiş R^2 değeri ise 0,038 olarak bulunmuştur. Buna göre, yaşam doyumundaki %3.8’lik değişimin bağımsız değişkenlere bağlı olduğu söylenebilir. Tablo 29’da da görüldüğü gibi regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$). Durbin Watson değeri 1,760 olarak tespit edilmiş olup, analizde oto korelasyon olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 29’daki β katsayıları incelendiğinde, tüm bağımsız değişkenler regresyon modeline alındığında, yaşam doyumunu açıklamada; algılanan olumlu ekonomik etkilerin ($\beta=-0,173$, $p<0,01$) olumsuz yönde, algılanan olumlu çevresel etkilerin ise ($\beta=0,177$, $p<0,01$) olumlu yönde anlamlı etkisinin olduğu görülmektedir. Algılanan olumlu sosyal etkilerin ise ($\beta=0,112$, $p>0,05$) yaşam doyumunu açıklamada anlamlı herhangi bir katkısının olmadığı belirlenmiştir. Yani, yerel halkın adada turizme ilişkin olarak algıladıkları olumlu sosyal etkilerin yaşam doyumuna herhangi bir etkisi yoktur. Bununla birlikte, turizmin algılanan olumlu ekonomik etkilerinin yerel halkın yaşam doyumunu artırmadığı tespit edilmiştir. Turizmin algılanan olumlu çevresel etkilerinin ise yerel halkın yaşam doyumunu olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Neticede H_{3b} hipotezi reddedilirken, H_{3a} ve H_{3c} hipotezleri kabul edilmiştir.

Diğer yandan, Tablo 29’daki VIF değerine bakıldığında çoklu bağıntı sorunu olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Regresyon modelinde $F=6,315$ ve anlamlılık düzeyi $p=0,000<0,01$ olmasından dolayı model anlamlı bulunmuştur.

Bir sonraki aşamada, bağımsız değişkenlerden turizmin algılanan olumsuz etkilerinin alt boyutları ile bağımlı değişken olan yaşam doyumunu modele dâhil edilmiştir. Bulgular, Tablo 30’da gösterilmektedir.

Tablo 30. Turizmin Algılanan Olumsuz Etkilerinin Alt Boyutlarının Yaşam Doyumuna Etkisi

Model Özeti							
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson		
1	0,104	0,011	0,005	1,04862	1,872		
ANOVA							
Model	R	Kareler Toplamı	Df	Ort. Karesi	F	P	
1	Regresyon	5,798	3	1,933	1,757	0,154	
Katsayılar							
Model	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar				
	B	Standart Hata	Beta (β)	t	Sig (p)	Tolerans Değeri	VIF
Sabit	3,405	0,302		11,273	0,000		
Olumsuz Ekonomik	-0,121	0,065	-0,087	-1,871	0,062	0,963	1,038
Olumsuz Sosyal	0,079	0,053	0,092	1,494	0,136	0,541	1,849
Olumsuz Çevresel	-0,025	0,055	-0,028	-0,462	0,644	0,553	1,809

Bağımlı değişken: Yaşam Doyumu

***p<0,01 düzeyinde anlamlıdır.**

Tablo 30'da da görüldüğü gibi regresyon modelinde $F=1,757$ ve anlamlılık düzeyi $p=0,154>0,05$ olmasından dolayı model anlamlı değildir. Yani turizmin algılanan olumsuz ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin, yaşam doyumunu açıklamada anlamlı herhangi bir katkısının olmadığı tespit edilmiştir. Neticede H_{4a} , H_{4b} ve H_{4c} hipotezleri reddedilmiştir.

Bir sonraki aşamada, bağımsız değişkenlerden duygusal dayanışmanın alt boyutları ile bağımlı değişken olan yaşam doyumunu modele dâhil edilmiştir. Bulgular, Tablo 31'de gösterilmektedir.

Tablo 31. Duygusal Dayanışmanın Alt Boyutlarının Yaşam Doyumuna Etkisi

Model Özeti							
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson		
1	0,259	0,067	0,061	0,99942	1,269		
ANOVA							
Model	R	Kareler Toplamı	Df	Ort. Karesi	F	P	
1	Regresyon	32,147	3	10,716	10,728	0,000*	
Katsayılar							
Model	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar				
	B	Standart Hata	Beta (β)	t	Sig (p)	Tolerans Değeri	VIF
Sabit	2,475	0,307		8,057	0,000*		
Sempatik Anlayış	-0,177	0,067	-0,147	-2,620	0,009*	0,656	1,525
Karşılıyıcı Yapı	-0,018	0,083	-0,012	-0,221	0,825	0,700	1,429
Duygusal Yakınlık	0,340	0,063	0,310	5,431	0,000*	0,637	1,569

Bağımlı değişken: Yaşam Doyumu

***p<0,01 düzeyinde anlamlıdır.**

Tablo 31’de de görüldüğü gibi çoklu ilişkiyi gösteren R değeri, 0,259 olarak hesaplanmıştır. Düzeltilmiş R² değeri ise 0,061 olarak bulunmuştur. Buna göre, yaşam doyumundaki %6,1’lik değişimin bağımsız değişkenlere bağlı olduğu söylenebilir. Tablo 31’de de görüldüğü gibi regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,001). Durbin Watson değeri, 1,269 olarak tespit edilmiş olup, analizde oto korelasyon olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 31’deki β katsayıları incelendiğinde, tüm bağımsız değişkenler regresyon modeline alındığında, yaşam doyumunu açıklamada; sempatik anlayış boyutunun ($\beta=-0,147$, p<0,01) olumsuz yönde, duygusal yakınlık boyutunun ise ($\beta=0,310$, p<0,01) olumlu yönde anlamlı etkisinin olduğu görülmektedir. Karşılıyıcı

yapı boyutunun ise ($\beta=-0,012$, $p>0,05$) yaşam doyumunu açıklamada anlamlı herhangi bir katkısının olmadığı belirlenmiştir. Yani, adada yerel halkın turistlerle olan duygusal yakınlığı yaşam doyumunu artırmaktadır. Diğer yandan, yerel halkın turistlere sempatik anlayış sergilemesi yaşam doyumlarını anlamlı bir şekilde düşürmektedir. Bu noktada, yerel halkın turistlere tahammül etmek durumunda kalmasının yaşam doyumunu azalttığı yorumu yapılabilir. Neticede H_{5a} hipotezi reddedilirken, H_{5b} ve H_{5c} hipotezleri kabul edilmiştir.

Diğer yandan, Tablo 31'deki VIF değerine bakıldığında çoklu bağıntı sorunu olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Regresyon modelinde $F=10,728$ ve anlamlılık düzeyi $p=0,000<0,01$ olmasından dolayı model anlamlı bulunmuştur.

4.6. Düzenleyici Etki Modeline İlişkin Bulgular

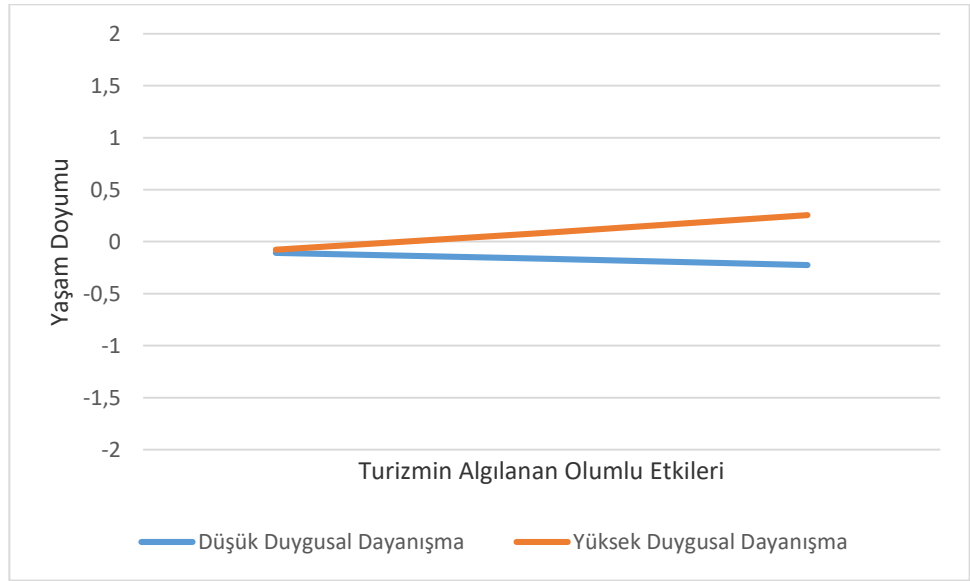
Düzenleyici değişken, iki değişken arasındaki ilişkinin sınırlarının ve koşullarının incelenmesi için kullanılacak bir analitik tekniktir. Örneğin; A ve B şeklinde adlandırılacak iki değişken arasındaki ilişkinin şiddeti veya yönü, üçüncü bir M değişkeni ya da değişkenleri tarafından düzenlendiğinde moderatör (düzenleyici) etkiden söz edilebilmektedir (Hayes, 2013).

Düzenleyici değişken analizi yapılırken genellikle üç yöntemden birisi tercih edilmektedir. Bunlar; regresyon temelli, yapısal eşitlik modellemesi temelli ve ANOVA temelli analizdir (Sakallı, 2015). Bu araştırmada düzenleyici değişken kapsamında kurulmuş olan hipotezler, regresyon temelli analiz yöntemiyle test edilmiştir. Analizlerde Hayes (2022) tarafından geliştirilen Process sürüm v4.2 isimli SPSS Macro eklentisi kullanılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri kapsamında duygusal dayanışmanın düzenleyici rolünü sınamak amacıyla bağımsız değişkenlerin standardize edilmesi ile analize başlanmıştır. Söz konusu analize yönelik bulgular, Tablo 32 ve Grafik 1'de sunulmuştur.

Tablo 32. Düzenleyici Değişken Etkisine Yönelik Analize İlişkin Bulgular

	Katsayı	Std. Hata	t	p	Güven Aralığı	
					Alt sınır	Üst sınır
Sabit	-0,0603	0,0483	-1,2470	0,2130	-0,1552	0,0347
Olumlu Etkiler	0,0381	0,0576	0,6621	0,5082	-0,0750	-0,1512
Duygusal Dayanışma	0,1145	0,0543	2,1098	0,0354	0,0079	0,2211
Düzenleyici	0,1077	0,0322	3,3503	0,0009	0,0445	0,1709

Grafik 1. Turizmin Algılanan Olumlu Etkilerinin Yaşam Doyumuna Etkisinde Duygusal Dayanışmanın Düzenleyici Etkisi

Yapılan analiz sonucunda, ada turizminin algılanan olumlu etkileri ile yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişkide duygusal dayanışmanın düzenleyici role sahip olduğu tespit edilmiştir. Tablo 32’de görüldüğü üzere, turizmin algılanan olumlu etkileri ile yaşam doyum değişkenleri arasındaki ilişkide duygusal dayanışmanın düzenleyici etkisi istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\beta=0,1077$; $p<0,001$). Grafik 1’de görüldüğü gibi ada halkının turizmin olumlu etkilerini algılama düzeylerindeki düşüklük ve yükseklik yaşam doyumlarındaki düşüklük ve yükseklik ile paralellik göstermekte ve duygusal dayanışma bu çift yönlü harekette düzenleyici bir etkiye sahip olmaktadır. Buna göre H_6 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmanın son hipotezi olan H_7 hipotezi kapsamında yapılan analiz sonucunda ise ada turizminin algılanan olumsuz etkileri ile yerel halkın yaşam

doyumunu arasındaki ilişkide duygusal dayanışmanın düzenleyici role sahip olmadığı görülmüştür ($\beta=-0,0377$, $p=0,355$). Buna göre H_7 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 33. Hipotez Testi Sonuçları

H _{1a} : Ada turizminin algılanan olumlu ekonomik etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{1b} : Ada turizminin algılanan olumlu sosyo-kültürel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{1c} : Ada turizminin algılanan olumlu çevresel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{2a} : Ada turizminin algılanan olumsuz ekonomik etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H _{2b} : Ada turizminin algılanan olumsuz sosyo-kültürel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{2c} : Ada turizminin algılanan olumsuz çevresel etkileri ile duygusal dayanışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{3a} : Ada turizminin algılanan olumlu ekonomik etkileri ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{3b} : Ada turizminin algılanan olumlu sosyo-kültürel etkileri ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H _{3c} : Ada turizminin algılanan olumlu çevresel etkileri ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{4a} : Ada turizminin algılanan olumsuz ekonomik etkileri ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H _{4b} : Ada turizminin algılanan olumsuz sosyo-kültürel etkileri ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H _{4c} : Ada turizminin algılanan olumsuz çevresel etkileri ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H _{5a} : Yerel halkın ziyaretçilere yönelik karşılayıcı yapısı ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H _{5b} : Yerel halkın ziyaretçilere karşı duygusal yakınlık hissetmesi ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H _{5c} : Yerel halkın ziyaretçilere yönelik sempatik anlayış içinde olması ile yaşam doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H ₆ : Ada turizminin algılanan olumlu etkileri ile yerel halkın yaşam doyumunu arasındaki ilişkide duygusal dayanışma düzenleyici role sahiptir.	KABUL
H ₇ : Ada turizminin algılanan olumsuz etkileri ile yerel halkın yaşam doyumunu arasındaki ilişkide duygusal dayanışma düzenleyici role sahiptir.	RET

4.7. Farklılık Testleri

Bu kısımda, katılımcıların demografik özelliklerinin, araştırma kapsamında ele alınan temel değişkenler (bağımsız, bağımlı ve düzenleyici değişkenler) açısından istatistikî olarak anlamlı kabul edilebilecek bir farklılığa neden olup olmadığı incelenmiştir. Ural ve Kılıç (2013, s. 80), normallik dağılımı testi sonuçları dikkate alınarak verilere parametrik veya parametrik olmayan fark testlerin uygulanabileceğini belirtmektedir. Çalışmada verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden dolayı parametrik testler uygulanmıştır. Bağımsız iki grubun kıyaslanmasında t testinden, ikiden fazla grubun kıyaslanmasında ise ANOVA testinden faydalanılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen değerlere bakılarak $p < 0,05$ düzeyinde olanlar anlamlı farklılık olarak kabul edilmiştir. Bulguların yorumlanmasında, grupların aldıkları aritmetik ortalama değerlerinden faydalanılmıştır.

Katılımcılara yönelik betimleyici sorulardan biri, turizm sektöründe çalışanların pozisyonları ile ilgili olmuştur. Ancak bu soruya ilişkin olarak katılımcılardan yeterli sayıda cevap alınamadığı için herhangi bir grup oluşturulamamıştır. Bu yüzden, söz konusu soru değerlendirilmeye alınmamıştır. Diğer yandan, “tatile çıkma sıklığınız nedir?” şeklindeki soruya katılımcıların verdiği yanıtlara ilişkin olarak yapılan gruplandırmada yılda “5-7 defa” grubunu işaretleyen katılımcı sayısı az olduğu için bu grup “2-4 defa” grubu ile birleştirilmiştir. Ortaya çıkan yeni grup “2-7 defa” şeklinde adlandırılmıştır.

İlk olarak, turizmin algılanan olumlu etkileri ölçeğine verilen yanıtlar ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 34’deki gibidir.

Tablo 34. Sosyo-demografik Özellikler ile Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri Arasındaki Farklılık Analizi

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark	
Cinsiyet	Kadın	209	4,0912	0,74356	0,238	Yok	
	Erkek	270	4,0113	0,73606			
Medeni Durum	Evli	249	4,0161	0,76701	0,324	Yok	
	Bekar	234	4,0822	0,70319			
Yaş	1	18-29 Yaş	141	4,1353	0,66629	0,000	1-5 2-5 3-4 3-5
	2	30-39 Yaş	148	4,0582	0,62632		
	3	40-49 Yaş	105	4,1641	0,60570		
	4	50-59 Yaş	58	3,8289	0,95394		
	5	60 Yaş ve Üzeri	31	3,6203	1,16675		
Eğitim Durumu	1	İlkokul	50	4,1923	0,71930	0,000	1-5 2-5 3-5 4-5
	2	Ortaokul	60	4,0731	0,64908		
	3	Lise	150	4,1677	0,59418		
	4	Ön lisans	118	4,0802	0,67604		
	5	Lisans	44	3,5717	0,97969		
	6	Lisansüstü	44	4,3818	0,73201		
Gelir Durumu	Asgari ücret (8506 TL) altı		42	4,0476	0,65667	0,568	Yok
	Asgari Ücret (8506TL)		38	3,9960	0,71222		
	8507-11.500TL		77	3,9960	0,58101		
	11.501-14.500TL		186	4,0132	0,72369		
	14.501TL ve üzeri		139	4,1356	0,85521		
Adada ikamet süresi	1	1 yıldan az	170	4,0620	0,59120	0,001	4-5
	2	1-5 yıl	143	4,1431	0,64317		
	3	6-10 yıl	56	3,9835	0,89799		
	4	11-15 yıl	46	4,1940	0,63820		
	5	16 yıl ve üzeri	52	3,6746	1,15837		
Turizm sektöründe çalışma durumu	Evet		158	4,0643	0,67663	0,726	Yok
	Hayır		325	4,0402	0,76517		
Turizm sektöründe çalışanların meslekleri	Kendi işletmemin sahibiyim		30	3,9359	0,74964	0,064	Yok
	Otelde çalışıyorum		62	3,9454	0,68156		
	Seyahat acentesinde çalışıyorum		30	4,2897	0,54755		
	Yiyecek-içecek işletmesinde çalışıyorum		30	4,1949	0,71242		

Tablo 34- devamı

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark	
Turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri	1	Özel Sektör	136	4,1799	0,64882	0,000	1-4 2-3 3-4 4-5
	2	Kamu Çalışanı	68	3,9321	0,62866		
	3	İşsiz	34	4,4321	0,54261		
	4	Emekli	52	3,5592	0,97540		
	5	Ev hanımı	30	4,1487	0,79195		
Ailede turizm sektöründe çalışan mevcudiyeti	Evet		157	4,0833	0,78524	0,513	Yok
	Hayır		309	4,0341	0,72583		
Tatile çıkma sıklığı	Yılda en az 1 defa		191	4,0938	0,76925	0,288	Yok
	Yılda 2-7 defa		119	4,0769	0,73992		
	Son 3 yıldır tatile çıkmadım		173	3,9778	0,69572		
Son 5 yılda tatil amaçlı yurtdışına seyahat	Evet		117	3,9678	0,88610	0,237	Yok
	Hayır		366	4,0738	0,68159		

* Farklar $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Farklılıkların analizi için 2 kategorili nominal değişkenlerde T-testi, 2'den fazla kategoriye sahip nominal değişkenlerde ise Anova testine başvurulmuştur. Öncelikle Levene test sonucuna göre varyansların homojenliği tespit edilmiştir. Homojen olan varyanslarda gözlem değerleri eşit olmadığı için farklılığı tespit noktasında Sheffe testi kullanılmıştır. Homojen olmayan varyanslarda ise Games-Howell testi kullanılmıştır.

Tablo 34'de de görüldüğü gibi katılımcılara ait yaş, eğitim durumu, adada ikamet süresi ve turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri değişkenleri ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Tüm değişkenlerde varyansların homojen olmadığı tespit edildiği için Games-Howell testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Yaş değişkeni açısından 18-29 yaş grubu ($\bar{x}=4,13$) ile 60 yaş ve üzeri ($\bar{x}=3,62$) seçenekleri arasında ve 18-29 yaş grubu lehine; 30-39 yaş grubu ($\bar{x}=4,05$) ile 60 yaş ve üzeri ($\bar{x}=3,62$) seçenekleri arasında ve 30-39 yaş grubu lehine; 40-49 yaş grubu ($\bar{x}=4,16$) ile 50-59 yaş grubu ($\bar{x}=3,82$) seçenekleri arasında ve 40-49 yaş grubu lehine; 40-49 yaş grubu ($\bar{x}=4,16$) ile 60 yaş ve üzeri ($\bar{x}=3,62$) seçenekleri arasında ve 40-49 yaş grubu lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, daha genç yaş aralığında yer alan katılımcıların turizmin olumlu etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim durumu değişkeni açısından ilkökul mezunu ($\bar{x}=4,19$) ile lisans mezunu ($\bar{x}=3,57$) seçenekleri arasında ve ilkökul mezunu lehine; ortaokul mezunu

($\bar{x}=4,07$) ile lisans mezunu ($\bar{x}=3,57$) seçenekleri arasında ve ortaokul mezunu lehine; lise mezunu ($\bar{x}=4,16$) ile lisans mezunu ($\bar{x}=3,57$) seçenekleri arasında ve lise mezunu lehine; ön lisans mezunu ($\bar{x}=4,08$) ile lisans mezunu ($\bar{x}=3,57$) seçenekleri arasında ve ön lisans mezunu lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, daha düşük eğitim düzeyindeki katılımcıların turizmin olumlu etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Adada ikamet süresi değişkeni açısından 11-15 yıl arası ($\bar{x}=4,19$) ile 16 yıl ve üzeri ($\bar{x}=3,67$) seçenekleri arasında ve 11-15 yıl arası seçeneği lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, 11-15 yıl arası bir süredir adada ikamet eden yerel halkın adada turizmin olumlu etkilerine ilişkin algılarının, 16 yıl ve üstünde bir ikamet geçmişine sahip olanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri değişkeni açısından özel sektör çalışanları ($\bar{x}=4,17$) ile emekliler ($\bar{x}=3,55$) arasında ve özel sektör çalışanları lehine; kamu çalışanları ($\bar{x}=3,93$) ile işsizler ($\bar{x}=4,43$) arasında ve işsizler lehine; işsizlerle ($\bar{x}=4,43$) ile emekliler ($\bar{x}=3,55$) arasında ve işsizler lehine; emekliler ($\bar{x}=3,55$) ile ev hanımları ($\bar{x}=4,14$) arasında ve ev hanımları lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Bir sonraki aşamada, turizmin algılanan olumsuz etkileri ölçeğine verilen yanıtlar ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 35'deki gibidir.

Tablo 35. Sosyo-demografik Özellikler ile Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri Arasındaki Farklılık Analizi

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark	
Cinsiyet	Kadın	209	3,1644	0,85244	0,580	Yok	
	Erkek	270	3,1202	0,88500			
Medeni Durum	Evli	249	3,1373	0,86522	0,975	Yok	
	Bekar	234	3,1348	0,87177			
Yaş	1	18-29 Yaş	141	3,0458	0,89288	0,004	1-5 2-5 3-5
	2	30-39 Yaş	148	3,1290	0,84005		
	3	40-49 Yaş	105	3,0632	0,78882		
	4	50-59 Yaş	58	3,2132	0,87073		
	5	60 Yaş ve Üzeri	31	3,6833	0,96805		

Tablo 35- devamı

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark	
Eğitim Durumu	1	İlkokul	50	3,6691	0,98046	0,000	1-3,4,6
	2	Ortaokul	60	3,3333	0,90487		
	3	Lise	150	2,9848	0,82122		
	4	Ön lisans	118	3,0146	0,81891		
	5	Lisans	44	3,2087	0,82078		
	6	Lisansüstü	44	4,38	0,73265		
Gelir Durumu	1	Asgari ücret (8506 TL) altı	42	3,0346	0,79073	0,008	2-4 3-4
	2	Asgari Ücret (8506TL)	38	2,9187	0,65172		
	3	8507-11.500TL	77	2,8937	0,78680		
	4	11.501-14.500TL	186	3,2703	0,86711		
	5	14.501TL ve üzeri	139	3,1772	0,95040		
Adada ikamet süresi	1	1 yıldan az	170	2,9658	0,74782	0,000	1-5 2-5
	2	1-5 yıl	143	3,0896	0,94752		
	3	6-10 yıl	56	3,2321	0,82284		
	4	11-15 yıl	46	3,3221	0,94800		
	5	16 yıl ve üzeri	52	3,6626	0,87500		
Turizm sektöründe çalışma durumu	Evet		158	3,1904	0,88888	0,344	Yok
	Hayır		325	3,1097	0,85706		
Turizm sektöründe çalışanların meslekleri	1	Kendi işletmemin sahibiyim	30	3,1879	0,80499	0,006	2-4 3-4
	2	Otelde çalışıyorum	62	3,0938	0,80726		
	3	Seyahat acentesinde çalışıyorum	30	3,0000	0,76322		
	4	Yiyecek-içecek işletmesinde çalışıyorum	30	3,7091	1,09466		
Turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri	Özel Sektör		136	3,0582	0,86751	0,28	Yok
	Kamu Çalışanı		68	3,0414	0,79972		
	İşsiz		34	3,0775	0,87830		
	Emekli		52	3,3462	0,93216		
	Ev hanımı		30	3,1970	0,88239		
Ailede turizm sektöründe çalışan mevcudiyeti	Evet		157	3,2287	0,92639	0,113	Yok
	Hayır		309	3,0883	0,84675		
Tatile çıkma sıklığı	Yılda en az 1 defa		191	3,1599	0,90508	0,057	Yok
	Yılda 2-7 defa		119	3,2636	0,90526		
	Son 3 yıldır tatile çıkmadım		173	3,0221	0,78540		

Tablo 35- devamı

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark
Son 5 yılda tatil amaçlı yurtdışına seyahat	Evet	117	3,2160	0,86875	254	Yok
	Hayır	366	3,1105	0,86673		

* Farklar $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Farklılıkların analizi için 2 kategorili nominal değişkenlerde T-testi, 2'den fazla kategoriye sahip nominal değişkenlerde ise Anova testine başvurulmuştur. Öncelikle Levene test sonucuna göre varyansların homojenliği tespit edilmiştir. Homojen olan varyanslarda gözlem değerleri eşit olmadığı için farklılığı tespit noktasında Sheffe testi kullanılmıştır. Homojen olmayan varyanslarda ise Games-Howell testi kullanılmıştır.

Tablo 35'de de görüldüğü gibi katılımcılara ait yaş, eğitim durumu, gelir durumu, adada ikamet süresi ve turizm sektöründe çalışanların meslekleri değişkenleri ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Tüm değişkenlerde varyansların homojen olmadığı tespit edildiği için Games-Howell testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, şu şekilde özetlenebilir:

Yaş değişkeni açısından 18-29 yaş grubu ($\bar{x}=3,04$) ile 60 yaş ve üzeri ($\bar{x}=3,68$) seçenekleri arasında ve 60 yaş ve üzeri lehine; 30-39 yaş grubu ($\bar{x}=3,12$) ile 60 yaş ve üzeri ($\bar{x}=3,68$) seçenekleri arasında ve 60 yaş ve üzeri lehine; 40-49 yaş grubu ($\bar{x}=3,06$) ile 60 ve üzeri ($\bar{x}=3,68$) seçenekleri arasında ve 60 yaş ve üzeri lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, 60 yaş ve üzerinde olan katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim durumu değişkeni açısından ilkokul mezunu ($\bar{x}=3,66$) ile lise mezunu ($\bar{x}=2,98$) seçenekleri arasında ve ilkokul mezunu lehine; ilkokul mezunu ($\bar{x}=3,66$) ile ön lisans mezunu ($\bar{x}=3,01$) seçenekleri arasında ve ilkokul mezunu lehine; ilkokul mezunu ($\bar{x}=3,66$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=4,38$) seçenekleri arasında ve lisansüstü mezunu lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, daha düşük eğitim düzeyindeki katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bunun tek istisnası ilkokul mezunları ile lisansüstü mezunları seçenekleri arasında tespit edilen anlamlı farklılıktır. Yani, turizmin olumsuz etkilerine ilişkin olarak lisansüstü mezunların algıları ilkokul mezunu katılımcıların algılarına göre daha yüksektir.

Gelir durumu değişkeni açısından asgari ücret (5500 TL) ($\bar{x}=2,91$) ile 8001-10.500 TL ($\bar{x}=3,27$) seçenekleri arasında ve 8001-10.500 TL seçeneği lehine; 5501-8000 TL ($\bar{x}=2,89$) ile 8001-10.500 TL ($\bar{x}=3,27$) seçenekleri arasında ve 8001-10.500

TL lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, aylık ortalama gelir düzeyi daha yukarıda olan katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Adada ikamet süresi değişkeni açısından 1 yıldan az ($\bar{x}=2,96$) ile 16 yıl ve üzeri ($\bar{x}=3,66$) seçenekleri arasında ve 16 yıl ve üzeri seçeneği lehine, 1-5 yıl ($\bar{x}=3,08$) ile 16 yıl ve üzeri ($\bar{x}=3,66$) seçenekleri arasında ve yine 16 yıl ve üzeri seçeneği lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Buradan, adada 16 yıl ve üzeri süredir ikamet eden katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının, adada 1 yıldan az ve 1-5 yıl arası süredir ikamet edenlerden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Turizm sektöründe çalışanların meslekleri değişkeni açısından otelde çalışanlar ($\bar{x}=3,09$) ile yiyecek içecek işletmesinde çalışanlar ($\bar{x}=3,70$) arasında ve yiyecek içecek işletmesinde çalışanlar lehine; seyahat acentesinde çalışanlar ($\bar{x}=3,00$) ile yiyecek içecek işletmesinde çalışanlar ($\bar{x}=3,70$) arasında ve yine yiyecek içecek işletmesinde çalışanlar lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, yiyecek içecek işletmesinde çalışan yerel halkın turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının otelde ve seyahat acentesinde çalışanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Bir sonraki aşamada, duygusal dayanışma ölçeğine verilen yanıtlar ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 36'daki gibidir.

Tablo 36. Sosyo-demografik Özellikler İle Duygusal Dayanışma Arasındaki Farklılık Analizi

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark
Cinsiyet	Kadın	209	3,6515	0,72871	0,220	Yok
	Erkek	270	3,7343	0,73541		
Medeni Durum	Evli	249	3,6878	0,72708	0,802	Yok
	Bekar	234	3,7044	0,73513		
Yaş	18-29 Yaş	141	3,7819	0,69155	0,398	Yok
	30-39 Yaş	148	3,6672	0,70681		
	40-49 Yaş	105	3,7040	0,59309		
	50-59 Yaş	58	3,5690	0,85685		
	60 Yaş ve Üzeri	31	3,6505	1,09638		

Tablo 36- devamı

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark	
Eğitim Durumu	1	İlkokul	50	3,9967	0,78805	0,000	1-2,5,6 2-3 3-5,6 4-5,6
	2	Ortaokul	60	3,5056	0,63072		
	3	Lise	150	3,8339	0,69785		
	4	Ön lisans	118	3,7888	0,63303		
	5	Lisans	44	3,3030	0,75421		
	6	Lisansüstü	61	3,4003	0,78052		
Gelir Durumu	1	Asgari ücret (8506 TL) altı	42	3,6905	0,61604	0,042	3-4
	2	Asgari Ücret (8506TL)	38	3,4123	0,75758		
	3	8507-11.500TL	77	3,5974	0,63254		
	4	11.501-14.500TL	186	3,7841	0,68694		
	5	14.501TL ve üzeri	139	3,7062	0,83739		
Adada ikamet süresi	1 yıldan az		170	3,6892	0,63780	0,478	Yok
	1-5 yıl		143	3,6917	0,68455		
	6-10 yıl		56	3,7396	0,86880		
	11-15 yıl		46	3,8895	0,77321		
	16 yıl ve üzeri		52	3,6410	0,95537		
Turizm sektöründe çalışma durumu	1	Evet	158	3,8323	0,68150	0,003	1-2
	2	Hayır	325	3,6295	0,74487		
Turizm sektöründe çalışanların meslekleri	Kendi işletmemin sahibiyim		30	3,9417	0,64370	0,379	Yok
	Otelde çalışıyorum		62	3,7634	0,62946		
	Seyahat acentesinde çalışıyorum		30	3,8083	0,52621		
	Yiyecek-içecek işletmesinde çalışıyorum		30	3,9972	0,89739		
Turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri	Özel Sektör		136	3,7114	0,73373	0,229	Yok
	Kamu Çalışanı		68	3,6642	0,73921		
	İşsiz		34	3,7132	0,53229		
	Emekli		52	3,4343	0,83665		
	Ev hanımı		30	3,6806	0,80262		
Ailede turizm sektöründe çalışan mevcudiyeti	Evet		157	3,7548	0,78050	0,232	Yok
	Hayır		309	3,6656	0,71733		

Tablo 36- devamı

Değişkenler	n	\bar{X}	SS	p	Fark	
	Hayır	309	3,6656	0,71733		
Tatile çıkma sıklığı	Yılda en az 1 defa	191	3,7038	0,74886	0,919	Yok
	Yılda 2-7 defa	119	3,7094	0,75453		
	Son 3 yıldır tatile çıkmadım	173	3,6777	0,69565		
Son 5 yılda tatil amaçlı yurtdışına seyahat	Evet	117	3,6332	0,80736	0,322	Yok
	Hayır	366	3,7158	0,70388		
* Farklar $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Farklılıkların analizi için 2 kategorili nominal değişkenlerde T-testi, 2'den fazla kategoriye sahip nominal değişkenlerde ise Anova testine başvurulmuştur. Öncelikle Levene test sonucuna göre varyansların homojenliği tespit edilmiştir. Homojen olan varyanslarda gözlem değerleri eşit olmadığı için farklılığı tespit noktasında Sheffe testi kullanılmıştır. Homojen olmayan varyanslarda ise Games-Howell testi kullanılmıştır.						

Tablo 36'da da görüldüğü gibi katılımcılara ait eğitim durumu, gelir durumu ve turizm sektöründe çalışma durumu değişkenleri ile duygusal dayanışma arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Tüm değişkenlerde varyansların homojen olmadığı tespit edildiği için Games-Howell testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, şu şekilde özetlenebilir:

Eğitim durumu değişkeni açısından ilkökul mezunu ($\bar{x}=3,99$) ile ortaokul mezunu ($\bar{x}=2350$) seçenekleri arasında ve ilkökul mezunu lehine; ilkökul mezunu ($\bar{x}=3,99$) ile lisans mezunu ($\bar{x}=3,30$) seçenekleri arasında ve ilkökul mezunu lehine; ilkökul mezunu ($\bar{x}=3,99$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,40$) seçenekleri arasında ve ilkökul mezunu lehine; ortaokul mezunu ($\bar{x}=3,50$) ile lise mezunu ($\bar{x}=3,83$) seçenekleri arasında ve lise mezunu lehine; lise mezunu ($\bar{x}=3,83$) ile lisans mezunu ($\bar{x}=3,30$) seçenekleri arasında ve lise mezunu lehine; lise mezunu ($\bar{x}=3,83$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,40$) seçenekleri arasında ve lise mezunu lehine; ön lisans mezunu ($\bar{x}=3,78$) ile lisans mezunu ($\bar{x}=3,30$) seçenekleri arasında ve ön lisans mezunu lehine; ön lisans mezunu ($\bar{x}=3,78$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,40$) seçenekleri arasında ve yine ön lisans mezunu lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Gelir durumu değişkeni açısından 5501-8000 TL ($\bar{x}=3,59$) ile 8001-10.500 TL ($\bar{x}=3,78$) seçenekleri arasında ve 8001-10.500 TL seçeneği lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buradan, aylık ortalama gelir düzeyi daha yukarıda olan

katılımcıların turistlere yönelik duygusal dayanışma hissini daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Turizm sektöründe çalışma durumu değişkeni açısından bakıldığında, turizm sektöründe çalışanlar ($\bar{x}=3,83$) ile turizm sektöründe çalışmayanlar ($\bar{x}=3,62$) seçenekleri arasında ve turizm sektöründe çalışanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buradan, turizm sektöründe çalışmakta olan yerel halkın turistlere yönelik duygusal dayanışma hissini, turizm sektöründe çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Bir sonraki aşamada, yaşam doyumu ölçeğine verilen yanıtlar ele alınmıştır. Bulgular, Tablo 37’teki gibidir.

Tablo 37. Sosyo-demografik Özellikler İle Yaşam Doyumu Arasındaki Farklılık Analizi

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark	
Cinsiyet	Kadın	209	3,0689	1,04727	0,72	Yok	
	Erkek	270	2,8948	1,05007			
Medeni Durum	Evli	249	2,9558	1,02979	0,614	Yok	
	Bekar	234	3,0043	1,07495			
Yaş	1	18-29 Yaş	141	2,9617	1,01416	0,019	2-4 3-4
	2	30-39 Yaş	148	2,8757	1,05686		
	3	40-49 Yaş	105	2,8743	1,09131		
	4	50-59 Yaş	58	3,3724	,95326		
	5	60 Yaş ve Üzeri	31	3,1742	1,09147		
Eğitim Durumu	1	İlkokul	50	2,7840	1,19033	0,000	1,2,3,4,5-6
	2	Ortaokul	60	2,7200	1,04229		
	3	Lise	150	2,7480	1,02595		
	4	Ön lisans	118	2,9746	0,95990		
	5	Lisans	44	3,2045	0,95039		
	6	Lisansüstü	61	3,8098	0,78776		

Tablo 37- devamı

Değişkenler			n	\bar{X}	SS	p	Fark
Gelir Durumu	1	Asgari ücret (8506 TL) altı	42	2,5571	0,81395	0,000	1-5 2-3,4,5 3-5 4-5
	2	Asgari Ücret (8506TL)	38	2,2684	0,91978		
	3	8507-11.500TL	77	2,9091	0,90178		
	4	11.501-14.500TL	186	2,8376	0,97675		
	5	14.501TL ve üzeri	139	3,5252	1,08728		
Adada ikamet süresi	1	1 yıldan az	170	2,6212	1,04004	0,000	1-2,3,4,5 2-5
	2	1-5 yıl	143	2,9846	1,02148		
	3	6-10 yıl	56	3,3607	1,06544		
	4	11-15 yıl	46	3,1957	0,89193		
	5	16 yıl ve üzeri	52	3,4500	0,97809		
Turizm sektöründe çalışma durumu	1	Evet	158	3,1329	1,10761	0,030	1-2
	2	Hayır	325	2,9046	1,01587		
Turizm sektöründe çalışanların meslekleri	Kendi işletmemin sahibiyim		30	3,6133	1,07374	0,000	1-2 2-3 3-4
	Otelde çalışıyorum		62	2,8194	0,93928		
	Seyahat acentesinde çalışıyorum		30	3,6533	0,91113		
	Yiyecek-içecek işletmesinde çalışıyorum		30	2,8600	1,34334		
Turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri	1	Özel Sektör	136	3,0529	1,02074	0,003	1-2 2-4
	2	Kamu Çalışanı	68	2,4853	0,84875		
	3	İşsiz	34	2,9235	0,99089		
	4	Emekli	52	3,0577	0,96555		
	5	Ev hanımı	30	2,9467	1,19877		

Tablo 37- devamı

Değişkenler		n	\bar{X}	SS	p	Fark
Ailede turizm sektöründe çalışan mevcudiyeti	Evet	157	2,9936	1,11756	0,874	Yok
	Hayır	309	2,9767	1,03207		
Tatile çıkma sıklığı	1 Yılda en az 1 defa	191	3,0094	0,94864	0,000	1,2-3
	2 Yılda 2-7 defa	191	3,5966	0,94864		
	3 Son 3 yıldır tatile çıkmadım	173	2,5214	1,01767		
Son 5 yılda tatil amaçlı yurtdışına seyahat	1 Evet	117	3,3932	0,95265	0,000	1-2
	2 Hayır	366	2,8470	1,04788		
* Farklar $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Farklılıkların analizi için 2 kategorili nominaldeğişkenlerde T-testi, 2'den fazla kategoriye sahip nominal değişkenlerde ise Anova testine başvurulmuştur. Öncelikle Levene test sonucuna göre varyansların homojenliği tespit edilmiştir. Homojen olan varyanslarda gözlem değerleri eşit olmadığı için farklılığı tespit noktasında Sheffe testi kullanılmıştır. Homojen olmayan varyanslarda ise Games-Howell testi kullanılmıştır.						

Tablo 37'de de görüldüğü gibi katılımcılara ait yaş, eğitim durumu, gelir durumu, adada ikamet süresi, turizm sektöründe çalışma durumu, turizm sektöründe çalışanların meslekleri, turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri, tatile çıkma sıklığı ve son beş yıldır tatil amaçlı yurt dışına seyahat değişkenleri ile yaşam doyumu arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Tüm değişkenlerde varyansların homojen olmadığı tespit edildiği için Games-Howell testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Yaş değişkeni açısından 30-99 yaş grubu ($\bar{x}=2,87$) ile 50-59 yaş grubu ($\bar{x}=3,37$) seçenekleri arasında ve 50-59 yaş grubu lehine; 40-49 yaş grubu ($\bar{x}=2,87$) ile 50-59 yaş grubu ($\bar{x}=3,37$) seçenekleri arasında ve yine 50-59 yaş grubu lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Eğitim durumu değişkeni açısından ilkokul mezunu ($\bar{x}=2,78$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,80$) seçenekleri arasında ve lisansüstü mezunu lehine; ortaokul mezunu ($\bar{x}=2,72$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,80$) seçenekleri arasında ve lisansüstü mezunu lehine; lise mezunu ($\bar{x}=2,74$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,80$) seçenekleri arasında ve lisansüstü mezunu lehine; ön lisans mezunu ($\bar{x}=2,97$) ile lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,80$) seçenekleri arasında ve lisansüstü mezunu lehine ve lisans mezunu ($\bar{x}=3,20$) ile

lisansüstü mezunu ($\bar{x}=3,80$) seçenekleri arasında ve yine lisansüstü mezunu lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, lisansüstü mezunu katılımcıların, diğer eğitim düzeyindeki katılımcılara göre yaşam doyumunun daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Gelir durumu değişkeni açısından asgari ücret (5500 TL) altı ($\bar{x}=2,55$) ile 10.501 TL ve üzeri ($\bar{x}=3,52$) seçenekleri arasında ve 10.501 TL ve üzeri seçeneği lehine; asgari ücret (5500 TL) ($\bar{x}=2,26$) ile 5501-8000 TL ($\bar{x}=2,90$) seçenekleri arasında ve 5501-8000 TL seçeneği lehine; asgari ücret (5500 TL) ($\bar{x}=2,26$) ile 8001-10.500 TL ($\bar{x}=2,83$) seçenekleri arasında ve 8001-10.500 TL seçeneği lehine; asgari ücret (5500 TL) ($\bar{x}=2,26$) ile 10.501 TL ve üzeri ($\bar{x}=3,52$) seçenekleri arasında ve 10.501 TL ve üzeri seçeneği lehine; 5501-8000 TL ($\bar{x}=2,90$) ile 10.501 TL ve üzeri ($\bar{x}=3,52$) seçenekleri arasında ve 10.501 TL ve üzeri seçeneği lehine ve 8001-10.500 TL ($\bar{x}=2,83$) ile 10.501 TL ve üzeri ($\bar{x}=3,52$) seçenekleri arasında ve yine 10.501 TL ve üzeri seçeneği lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan, aylık ortalama gelir düzeyi daha yukarıda olan katılımcıların yaşam doyumunun daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Adada ikamet süresi değişkeni açısından bakıldığında 1 yıldan az ($\bar{x}=2,62$) ile 1-5 yıl ($\bar{x}=2,98$) seçenekleri arasında ve 1-5 yıl seçeneği lehine; 1 yıldan az ($\bar{x}=2,62$) ile 6-10 yıl ($\bar{x}=3,36$) seçenekleri arasında ve 6-10 yıl seçeneği lehine; 1 yıldan az ($\bar{x}=2,62$) ile 11-15 yıl ($\bar{x}=3,19$) seçenekleri arasında ve 11-15 yıl seçeneği lehine; 1 yıldan az ($\bar{x}=2,62$) ile 16 yıl ve üzeri ($\bar{x}=3,45$) seçenekleri arasında ve 16 yıl ve üzeri seçeneği lehine ve 1-5 yıl ($\bar{x}=2,98$) ile 16 yıl ve üzeri ($\bar{x}=3,45$) seçenekleri arasında ve yine 16 yıl ve üzeri seçeneği lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Turizm sektöründe çalışma durumu değişkeni açısından bakıldığında, turizm sektöründe çalışanlar ($\bar{x}=3,13$) ile turizm sektöründe çalışmayanlar ($\bar{x}=2,90$) seçenekleri arasında ve turizm sektöründe çalışanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buradan, turizm sektöründe çalışmakta olan yerel halkın yaşam doyumunun, turizm sektöründe çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Turizm sektöründe çalışanların meslekleri değişkeni açısından bakıldığında, kendi işletmesinin sahibi olanlar ($\bar{x}=3,61$) ile otelde çalışanlar ($\bar{x}=2,81$) arasında ve kendi işletmesinin sahibi olanlar lehine; otelde çalışanlar ($\bar{x}=2,81$) ile seyahat

acentesinde çalışanlar ($\bar{x}=3,65$) arasında ve seyahat acentesinde çalışanlar lehine ve seyahat acentesinde çalışanlar ($\bar{x}=3,65$) ile yiyecek içecek işletmesinde çalışanlar ($\bar{x}=2,86$) arasında ve yine seyahat acentesinde çalışanlar lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Turizm sektöründe çalışmayanların meslekleri değişkeni açısından bakıldığında, özel sektör çalışanları ($\bar{x}=3,05$) ile kamu çalışanları ($\bar{x}=2,48$) arasında ve özel sektör çalışanları lehine ve kamu çalışanları ($\bar{x}=2,48$) ile emekliler ($\bar{x}=3,05$) arasında ve emekliler lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Tatile çıkma sıklığı değişkeni açısından bakıldığında, yılda en az bir defa tatile çıkanlar ($\bar{x}=3,00$) ile yılda 2-7 defa tatile çıkanlar ($\bar{x}=3,59$) arasında ve yılda 2-7 defa tatile çıkanlar lehine ve yılda 2-7 defa tatile çıkanlar ($\bar{x}=3,59$) ile son üç yıldır tatile çıkmayanlar ($\bar{x}=2,52$) arasında ve yine yılda 2-7 defa tatile çıkanlar lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Son beş yıldır tatil amaçlı yurt dışına seyahat değişkeni açısından bakıldığında, son beş yıldır tatile çıkanlar ($\bar{x}=3,39$) ile çıkmayanlar ($\bar{x}=2,84$) arasında ve tatile çıkanlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buradan, son beş yıldır tatile çıkan katılımcıların yaşam doyumlarının, çıkmayanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın sonuçları üzerinden bir tartışma yürütülmüş ve ilgili turizm paydaşlarına ve araştırmacılara yönelik sunulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Adalarda ekonomik büyümeyi teşvik etmede ve kalkınma hamlelerini gerçekleştirmede turizm sektörü oldukça önemli olmakla birlikte, adalara gelen turist sayısındaki hızlı artışın yerel topluluk üzerinde bir baskı oluşturduğu görülmektedir (Ap, 1992). Ayrıca pek çok turistik destinasyonda da olduğu gibi adalarda da turizmin gelişmesi ile birlikte turistlerle yerel halk arasında meydana gelen etkileşim, toplumun sosyo-kültürel yapısı üzerinde de çok ciddi bir etkiye sahip olmaktadır (Macleod, 2004). Bu aşamada, duygusal dayanışmanın meydana getirdiği ilişkiler söz konusu olabilmekte (Woosnam ve Norman, 2010) ve bu ilişkiler yaşam doyumuna etki edebilmektedir (Woosnam vd., 2016).

Bu araştırmada veriler, Ege coğrafyasındaki konumu itibariyle stratejik olarak oldukça önemli olan Bozcaada'da yaşayan yerel halktan toplanmıştır. Bozcaada'nın sosyal ve kültürel yapısına bakıldığında, uzun yıllar Rum ve Türk vatandaşların beraber yaşadıkları adada huzurun ve hoşgörünün hâkim olduğu bir ortamdan söz edilebilir.

Araştırmada dört temel değişken (ada turizminin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, duygusal dayanışma ve yaşam doyumu), bir model çerçevesinde incelenmiştir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, Bozcaada'da yaşayan yerel halkın adada turizmin olumlu etkilerine ilişkin olarak algılarının yüksek seviyede olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan bu yöndeki sonucun, adalarda turizmin olumlu etkilerine yönelik olarak yerel halkın yaklaşımının ölçüldüğü birçok çalışmanın sonuçları ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Örneğin saptanan bu

sonucun, Vatan ve Bildin'in (2020), Bozcaada'da turizmin etkilerine yönelik olarak yerel halkın yaklaşımlarını ölçtükleri çalışmanın sonucuyla uyumlu olduğu görülmüştür. Özkök, Erdem ve Akman'ın (2007) Bozcaada'da gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçları da turizmin algılanan ekonomik etkileri açısından araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Diğer yandan farklı adalarda yürütülen araştırmalar ile karşılaştırıldığında, araştırmada saptanan bu yönde bir sonuç, Nunkoo ve Ramkissoo (2010) ve Cañizares vd.'nin (2014) çalışmalarının sonuçlarıyla uyum göstermiştir. Ancak Chiappa ve Abbate'nin (2013) araştırmasıyla çalışmanın sonuçları karşılaştırıldığında ise olumlu ekonomik ve sosyo kültürel etkiler boyutları açısından elde edilen sonuçlar birbirlerini desteklerken, yazarların bu çalışmasında olumlu çevresel etkiler boyutunda yerel halkın algısının düşük olduğu görülmüştür.

Turizmin olumlu etkilerine yönelik olarak çalışmada elde edilen bir diğer sonuç da ekonomik etkilerin sosyo-kültürel ve çevresel etkilerden daha yüksek düzeyde olumlu olarak algılandığı yönündedir. Özyurt (2018) ve Garcia vd. (2015) tarafından yürütülen çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yine pek çok çalışmada (Liu ve Var, 1986; King vd., 1993; Ramseook-Munhurrun ve Naido, 2011; Mosso, 2013), turizmin ekonomik faydaları konusunda yerel halkın hemfikir olduğu ortaya konulmuştur. Bildin (2019) ise çalışmasında, Bozcaada'da zincir otellerin açılmasına izin verilmediğini ifade etmiştir. Yazara göre bu durum, yerel halkın turizmden elde ettiği geliri, ada dışından gelen kişilerle paylaşmak zorunda kalmamasını ve turizmin olumlu ekonomik etkilerini yüksek seviyede algılamasını sağlamıştır.

Çalışmanın sonuçlarından bir diğeri, turizmin olumsuz etkileri konusunda ada halkının kararsız bir algıya sahip olmasıdır. Benzer şekilde, Mosso (2013) tarafından Sal Adası'nda gerçekleştirilen bir çalışmanın sonucunda da turizmin olumsuz etkilerine yönelik olarak ada halkının algısında keskin ayrımlar olmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada, turizmin olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin adahalkı tarafından düşük düzeyde algılandığı, olumsuz ekonomik etkiler konusunda ise yerel halkın yüksek seviyede bir algıya sahip olduğu belirlenmiştir. Söz konusu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde; ada halkının turizmin olumsuz ekonomik etkilerini doğrudan, diğer etkilerini ise dolaylı olarak hissettiğini söylemek mümkündür. Nitekim Özkök vd. (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın

sonuçları da bunu destekler niteliktedir. Ancak Çakıcı ve Aksu (2008) ve Vatan ve Bildin (2020) tarafından Bozcaada’da gerçekleştirilen çalışmalarda, adada turizmin gelişiminin meydana getirdiği olumsuz çevresel etkilere yönelik olarak yerel halkın farkındalığının yüksek olduğu gözlenmiştir.

Çalışmada, adada yaşayan yerel halkın, adayı ziyaret eden turistlere yönelik duygusal dayanışma hissinin yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu sonuçtan hareketle, ada halkının genel anlamda ziyaretçilere karşı anlayışlı ve misafirperver bir yaklaşım sergiledikleri, ayrıca ziyaretçilerle duygusal yakınlık içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Söz konusu sonucun, alanyazındaki pek çok çalışma ile uyumlu olduğu görülmektedir (Hasani vd., 2016; Woosnam, Aleshinloye ve Maruyama, 2016; Woosnam ve Aleshinloye, 2018; Erul vd., 2020). Diğer yandan Jenkins (1997), bir destinasyonun popüleritesini, ancak yerel halkın turistlere karşı arkadaş canlısı ve misafirperver olması durumunda uzun vadede koruyabileceğini ileri sürmüştür (aktaran Nunkoo ve Ramkissoon, 2010). Bu bağlamda, Bozcaada’nın da uzun vadede turistler tarafından tutulan, beğenilen bir destinasyon olmasında ada halkının turistlere karşı güçlü duygusal dayanışma hislerinin olması ve bunun devam etmesi önem taşımaktadır. Yerel halkın turistlere yönelik duygusal dayanışma hislerinin şekillenmesinde etkili olan konulardan biri ise adada turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilerin ada halkı tarafından nasıl algılandığıdır. Çalışmada, turizmin algılanan olumlu etkilerinin alt boyutlarının tamamının duygusal dayanışma ile ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu sonuç, Woosnam (2011c) ve Erul ve Uslu’nun (2022) çalışmalarının sonuçları ile örtüşmektedir. Turizmin algılanan olumsuz etkileri çerçevesinde değerlendirildiğinde, çalışmada, turizmin algılanan olumsuz çevresel etkileri ile duygusal dayanışma arasında olumsuz yönde bir ilişki saptanmıştır. Woosnam ve Aleshinloye (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları da bu sonucu destekler niteliktedir. Çalışmada, turizmin algılanan olumsuz sosyo-kültürel etkileri ile duygusal dayanışma arasında ise olumlu yönde bir ilişki ortaya çıkmıştır. Buradan, yerel halkın, turizmin olumsuz sosyo kültürel etkilerine yönelik ifadeleri olumsuz unsurlar olarak değerlendirmedeği anlaşılmaktadır. Nitekim Bildin (2019), Bozcaada’da alkol tüketiminin turizmle ilgili olmadığını, bölgenin sahip olduğu yeme-içme kültürünün bu olduğunu belirtmiştir. Çalışma açısından bakıldığında ise böyle bir sonuca bakarak; ada halkının, turizm sektörü tarafından yaratıldığını düşündüğü olumsuz sosyo-kültürel etkilerin,

ziyaretçilere yönelik duygusal dayanışma hissini bozulmasına sebebiyet verecek kadar etkili olmadığını düşündüğü yönünde bir çıkarım yapılabilir.

Çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç, Bozcaada’da yaşayan yerel halkın yaşam doyumu seviyesinin ne yüksek ne de düşük olduğu yönündedir. Söz konusu sonucun, alanyazındaki bazı çalışmaların (Sürücü, 2016; Şad, 2018) sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmüştür. 2022 yılında yapılan bir araştırmada, OECD ülkelerinde yaşayanların yaşam doyumları ölçülmüş ve araştırma sonucunda, Türkiye’de yaşayanların yaşam doyumu düzeyinin görece düşük olduğu ortaya konmuştur (www.stats.oecd.org). Buradan hareketle, Bozcaada halkının yaşam doyumu seviyesinin ülke geneli ile kısmen paralellik gösterdiği düşünülebilir.

Çalışmada, turizmin algılanan olumlu ekonomik etkilerinin, yerel halkın yaşam doyumu ile olumsuz yönde bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Darmayasa vd. (2018) ve Kusuma vd. (2019) Bali adasında gerçekleştirdikleri çalışmalarda, örneklemin çoğunluğunun turizmden gelir elde etmesine rağmen, turizmin ekonomik katkısının yaşam doyumuna bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Söz konusu sonuç, alanyazındaki diğer birtakım araştırmaların sonuçları ile örtüşürken (Çakıcı ve Yenipınar, 2014; Woo vd., 2015), bazı çalışmaların sonuçları ile de çelişmektedir (Ayazlar ve Ayazlar, 2016; Wardana vd., 2017; Lin vd., 2017; Kodaş vd., 2021). Böyle bir sonuç, ada halkının, adada yaşayan bireylerin turizm sektöründen doğrudan ve dolaylı gelir elde etmesinden hoşnut olmayabileceklerini akla getirmektedir. Yani, turizmde istihdam edilen bireylerin adada işgücü ihtiyacı duyulan ve turizm dışında kalan diğer sektörlerde çalışmadıkları düşünülebilir. Bunun sonucunda, adada istihdam eksikliği olan sektörlerde üretilmesi beklenen mal ve hizmetlerin ada dışından temin edilmesi hayat pahalılığını artırıyor olabilir. Bu durumun, pek çok ada sakininde bir hoşnutsuzluğa sebep olabileceği düşünülmektedir. Ada halkı, turizm faaliyetleri sonucunda adada meydana gelen geliri ve ortaya çıkan doğrudan ya da dolaylı istihdamı kendi yaşam doyumlarını artıracak kadar değerli unsurlar olarak görmemektedir. Yani, ada halkının turizm sektöründen yeterli ekonomik kazancı elde edemedikleri ve ekonomik anlamda değerlendirildiğinde bu sektörün adadaki varlığından pek memnun olmadıkları anlaşılmaktadır.

Çalışmada, turizmin algılanan olumlu sosyo-kültürel etkilerinin yerel halkın yaşam doyumu ile bir ilişkisi tespit edilememiştir. Bu sonuç, alanyazındaki bazı

çalışmaların sonuçları ile çelişmektedir (Ayazlar ve Ayazlar 2016; Lin vd., 2017; Kodaş vd., 2021). Çalışmada, turizmin algılanan olumlu çevresel etkilerinin ise yerel halkın yaşam doyumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu sonuç, Çakıcı ve Yenipınar'ın (2014) araştırmasının sonucuyla örtüşürken; Ayazlar ve Ayazlar (2016) tarafından yapılan çalışmanın sonucundan farklılık göstermektedir. Sonuç olarak Bozcaada halkının, adada turizm ile birlikte gelişen altyapı ve üstyapıdan ve çevrenin korunmasından memnun olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada, turizmin algılanan olumsuz etkilerinin alt boyutlarının, yerel halkın yaşam doyumu ile bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır. Söz konusu sonuç, olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkiler açısından Ayazlar ve Ayazlar'ın (2016) ve Kodaş vd.'nin (2021) çalışmalarının sonuçları ile uyum göstermiştir.

Çalışmada, duygusal dayanışmanın alt boyutlarından sempatik anlayış ile yaşam doyumu arasında olumsuz bir ilişki tespit edilirken; karşılayıcı yapı boyutu ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Söz konusu sonuçlar, yaşam doyumu ve duygusal dayanışma ilişkisinin incelendiği tek çalışma olan Woosnam vd.'nin (2016) araştırma sonuçları ile çelişmektedir. Çalışmada duygusal yakınlık boyutu ile yaşam doyumu arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir ve bu sonuç, Woosnam vd.'nin (2016) araştırmasının sonuçlarıyla uyumludur. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde; ada halkının ziyaretçilere karşı sempatik anlayış içerisinde olmalarının, yaşam doyumlarını olumsuz etkilediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, ada sakinlerinin ziyaretçilere anlayışlı davranması gibi durumların ada sakinleri tarafından deyim yerindeyse aslında bir 'tahammül etme' olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Aksine, ada halkının ziyaretçilere kendilerini yakın hissetmeleri ve onlarla arkadaşlıklar kurmaları ise yaşam doyumlarına olumlu yansımaktadır.

Çalışmada, turizmin algılanan olumlu etkileri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide duygusal dayanışmanın düzenleyici etkisi istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Turizmin olumlu etkilerine ilişkin olarak ada halkının algılama düzeylerindeki düşüklük ve yükseklik yaşam doyumlarındaki düşüklük ve yükseklik ile paralellik göstermiştir ve duygusal dayanışma bu çift yönlü harekette düzenleyici bir etkiye sahip olmuştur.

Çalışmada, araştırmanın temel değişkenlerine verilen yanıtların katılımcıların bazı sosyo-demografik özelliklerine göre farklılıklar gösterdiği yönünde sonuçlar

tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, genç yaş grubu olarak nitelendirilebilecek katılımcıların turizmin olumlu etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonucun, alanyazındaki pek çok çalışmanın sonuçları ile uyumlu olduğu görülmektedir (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Weaver ve Lawton, 2001; Ataman, 2019). Bununla birlikte çalışmada, 60 yaş ve üzerinde olan katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Turizm sebebiyle ortaya çıkan enflasyonist baskının sabit bir gelire sahip olan emeklilerin hayatını olumsuz yönde etkilediği; çevrede artan gürültü, trafik ve yoğun kalabalık sebebiyle yine aynı kesimin destinasyonda turizm gelişimine karşı olumsuz tavır içerisinde oldukları da görülmektedir (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003). Ayrıca destinasyonda yazındaki bazı çalışmalarda, turizmin gelişimine en çok destek veren yaş grubunun 18-25 yaş arası kişilerden oluştuğu ve bunun sebebinin turizmin gençlere sunduğu istihdam, kültür ve eğlence olanakları olduğu belirtilmektedir (Huh ve Vogt, 2008; Sinclair-Maragh, 2016).

Araştırmanın sonuçları, düşük eğitim düzeyine sahip katılımcıların turizmin olumlu etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Andriotis ve Vaughan (2003) ve Alhasanat (2010), eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin düşük olanlara göre turizmin etkilerine yönelik algılarının daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Böyle bir sonucun, eğitim düzeyi düşük olan bireylerin turizmde daha kolay istihdam edilmeleri (Yılmaz vd., 2010; Sürücü, 2016) sebebiyle ortaya çıktığı düşünülebilir.

Çalışmada, aylık ortalama gelir düzeyi yüksek olan ada halkının turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gelir seviyesi düştükçe, destinasyonda turizm gelişimine verilen desteğin arttığını gösteren birtakım çalışmalar (McMinn ve Cater, 1998; Haley vd., 2005) söz konusu sonuçla kısmen paralellik göstermektedir. Bunun sebebi, düşük gelirli kişilerin turizm ve turizmle ilişki sektörlerinde çalışmaları ve geçimlerinin turizmle sağlanması olarak görülmektedir (Haley vd., 2005).

Çalışmada, adada 16 yıl ve üzeri süre ikamet eden katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine ilişkin algılarının, adada 1 yıldan az ve 1-5 yıl arası süre ikamet edenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sünnetçioğlu vd. (2021) tarafından Gökçeada ve Bozcaada'da gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları da elde edilen bu

sonucu destekler niteliktedir. Diğer yandan Bujosa ve Rosselló (2007), Balear adalarında gerçekleştirdikleri bir araştırma sonucunda, yerel halkın adada ikamet süresi arttıkça turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik algısının arttığını tespit etmişlerdir. Nitekim alanyazındaki birçok çalışmada; bir turistik destinasyonda yaşanan süre arttıkça, yerel halkın destinasyonda turizmin gelişimine verdikleri desteğin azaldığı ortaya konulmuştur (Um ve Crompton, 1987; Lankford, 1994; McCool ve Martin, 1994; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003; Haley vd., 2005; Almedia-Garcia vd., 2016). Destinasyonda uzun süre yaşayan ya da destinasyonun yerlisi olan kişilerin turizmin etkilerine karşı daha hassas oldukları görülmektedir. Buna sebep olarak, çevrelerinde zaman içerisinde meydana gelen her türlü değişiklikleri gözlemleyebilmeleri gösterilmektedir (Sheldon ve Var, 1984; Kuvan ve Akan, 2005).

Woosnam, Erul ve Ribeiro'nun (2017) yapmış olduğu bir araştırmada, yerel halkın yıllık ortalama gelir seviyesi ile ziyaretçilere yönelik duygusal dayanışma hissi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Aksine bu çalışmada, aylık ortalama gelir düzeyi yüksek olan ada halkının turistlere yönelik duygusal dayanışma hissini daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kuşkusuz turistik bir seyahat gerçekleştirebilmenin ön koşullarından biri, turistlerin belli bir gelir seviyesine sahip olmasıdır. Turistlerin, ada halkı arasında yüksek gelire sahip olan bireylerle benzer bir sosyal statüye sahip oldukları düşünülebilir. Buradan hareketle; iki grup arasında ortak yönlerin bulunduğu, kendilerini birbirleriyle özdeşleştirdikleri, birbirlerinin duygu ve davranışlarını anladıkları ve daha kolay bir şekilde arkadaşlık kurabildikleri yorumu yapılabilir. Diğer yandan araştırma sonucunda, turizm sektöründe çalışmakta olan yerel halkın turistlere yönelik duygusal dayanışma hissini, turizm sektöründe çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Nitekim Woosnam da (2008), yerel halkın geçimini sağlaması için turizm sektörüne olan bağlılığı arttıkça, ziyaretçiler ile duygusal dayanışmasının arttığını belirtmektedir.

Çalışmada; lisansüstü mezunu katılımcıların yaşam doyumunun, diğer eğitim düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlgili yazındaki birçok çalışmada, eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin yaşam doyumunun daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Robinson, 1973; Keser, 2003; Eren, 2008; Feldman, 2010; Şekeroğlu, 2013; Özel, 2015; Şad, 2017). Plagnol ve Easterline

(2008), eğitim seviyesi yüksek kişilerin amaç ve isteklerine ulaşabilme oranlarının daha yüksek olduğunu ve böylelikle daha mutlu olduklarını belirtmektedir.

Çalışmada, aylık ortalama gelir düzeyi yüksek olan ada halkının yaşam doyumunun daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonucu destekler nitelikte alanyazında da gelir seviyesi yükseldikçe yaşam doyumunun arttığına işaret eden çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir (Easterlin, 1974'ten aktaran Köker, 1991, Moller, 1996; Diener, 2000; Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu, 2001; Keser, 2003; Chow, 2005; Paolini, Yanez ve Kelly, 2006; Dost, 2006; Dost, 2007; Şekeroğlu, 2013; Çevik ve Korkmaz, 2014; Özel, 2015; Perveen vd., 2017; Şad, 2017). Şekeroğlu'nun (2013, s. 59), çoğu toplumda, gelirin yüksek olmasının mutluluğu ve yaşam doyumunu artıracığına dair ortak bir görüşün olduğunu ifade etmesi de araştırmanın bu sonucuna destek sağlamaktadır.

Çalışmada, turizm sektöründe çalışmakta olan yerel halkın yaşam doyumunun, turizm sektöründe çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Söz konusu sonucun da Özel'in (2015) yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla örtüştüğü görülmüştür. Ancak sadece konaklama işletmelerinde çalışan işgörenlere yönelik olarak Sürücü'nün (2016) ve Şad'ın (2018) gerçekleştirdikleri araştırmalarda, işgörenlerin yaşam doyumlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ulaşılan bu sonuçtan hareketle, turizm sektörünün, bu sektörde çalışan bireylerin yaşam koşullarını iyileştirdiği ve hayattan beklentilerini karşılamasına yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda ilgili turizm paydaşlarına ve araştırmacılara yönelik birtakım öneriler geliştirilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir.

İlgili Turizm Paydaşlarına Yönelik Öneriler

- Ada halkının turizmin olumsuz ekonomik etkilerine yönelik algısının oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, ada halkı, turizmin Bozcaada'da ciddi bir hayat pahalılığı yarattığını düşünmektedir. Bu konuda yerel yönetimlerin ada halkına kira, ulaşım vb. yardımlar yapması yerinde olabilir.

- Bozcaada'da turizm dışında tarım ve diğer bazı sektörlerin de destekleneceği politikalar geliştirilmeli ve ada halkının turizm sektörüne olan ekonomik bağılılık düzeyi düşürülmelidir.

- Ada halkının, turizmin olumsuz çevresel etkilerini ziyaretçiler ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda, adadaki yerel yönetim ve diğer turizm paydaşlarının öncülük edeceği örneğin çöp toplama etkinlikleri ziyaretçilerle beraber yapılabilir. Araştırma kapsamında, turizm sektöründe çalışmayanların turizm sektöründe çalışanlara göre, ziyaretçilere yönelik duygusal dayanışma hissini daha düşük olduğu görülmüştür. Söz konusu çöp toplama etkinlikleri gibi birtakım faaliyetler organize edilerek turizm sektöründe çalışmayanların ziyaretçiler ile daha sık etkileşime girmesinin önü açılabilir.

- Kamu tarafından işletilen plajların sayısının ve kapasitelerinin artırılması önemlidir. Bu şekilde, turizm sektöründe çalışmayan ada halkının ve ziyaretçilerin daha sık etkileşime girmeleri sağlanabilir. Bu etkileşim sonucunda ada halkı ve ziyaretçiler arasında artan duygusal dayanışma ada turizmine katkı sağlayabilir. Ayrıca dolaylı olarak ada halkının yaşam doyumu da bundan olumlu yönde etkilenebilir.

- Akıllı trafik uygulamalarıyla (örneğin çeşitli dijital uygulamaların sunduğu trafik yoğunluğu, trafik kazası bilgileri vb. içerikler) adada trafik yoğunluğunun giderilmesi denenebilir.

- Adada etkin bir atık yönetim sistemi geliştirilebilir ya da mevcut atık yönetim sisteminin iyileştirilmesi düşünülebilir.

- Türkiye'de Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği gereğince adada tespit edilen noktalarda ses seviyesinin düzenli olarak ölçülmesi ve belirlenen ses eşiği aşımının önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu kontrollerin, özellikle yan yana konumlanmış ve müzik yayını yapan işletmelerin olduğu noktalarda yapılması gerekmektedir.

- Ada genelinde plastik şişe, sigara izmariti, yiyecek paketleri vb. atıklar ile çevrenin kirletilmesinin önüne geçilmesi ve etkin denetimlerle, kuralları ihlal edenler hakkında cezai işlemlerin uygulanması isabetli olacaktır.

- Adadaki yerel yönetime, düzenli deniz ve kıyı temizliği için gönüllü bir ekip oluşturması önerilebilir.

- Adada trafik nedeniyle ortaya çıkan hava ve gürültü kirliliğinin azaltılması için motorsuz ulaşım ve toplu taşımanın özendirilmesi düşünülebilir.

- Özellikle Bozcaada merkezinde, çevre bilincinin gelişmesi için yol kenarlarına tabelaların konulması önerilebilir.

- Fiziksel aktivitelerin yaşam doyumunu artırdığı bilinmektedir (Akandere, 2007). Ada halkının yaşam doyumlarının yükseltilmesi adına, adada toplu spor aktivitelerinin yapılması gibi organizasyonlarla fiziksel aktivitelerin özendirilmesi yararlı olabilir. Hatta bu tür organizasyonların turistlerin ve yerel halkın ortak katılımını sağlayacak biçimde planlanması yerel halk-turist etkileşimine bir zemin hazırlayabilir. Böylelikle iki grubun birbirini daha yakından tanınması, anlaması, duygu ve düşüncelerini bu tür ortamlarda da paylaşması mümkün olabilir.

- Çalışmanın dikkat çeken sonuçlarından biri, ada halkının tatile çıkma sıklığının ve ada halkı arasında son beş yılda tatil amaçlı yurtdışına gidenlerin sayısının düşük olmasıdır. Tatil deneyimi düşüklüğü; ada halkının ‘kendini turist yerine koyma’ yönünde düşüncelerinin oluşmasının, yani adaya gelen ziyaretçilerin tatilde ne hissettiklerini anlayabilmelerinin zorlaşmasına neden olabilir. Neticede, ada halkının turist olarak ada dışına daha sık seyahatler gerçekleştirmesi sonucunda yaşadıkları bu tatil deneyimi, adada ev sahibi konumundayken turistlere yönelik sempatik anlayış düzeyinin artmasına olanak verecektir. Bu yüzden, yerel seyahat acentalarının özellikle ada halkı için Bozcaada dışına turlar düzenlemesi ve yerel yönetimlerin bu turların gerçekleşmesi için teşvikler vermesi yerinde olacaktır. Ayrıca, yerel halkın tatile çıkma sıklığı ile yaşam doyumu arasında da doğru yönlü bir ilişki vardır. Nitekim çalışmada, genel olarak tatile çıkma sıklığı fazla olan yerel halkın yaşam doyumunun daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, son beş yılda tatil amaçlı yurt dışına seyahat eden yerel halkın yaşam doyumunun daha yüksek olduğu saptanmıştır.

- Yerel halk; adada turizmin gelişmesiyle birlikte boş zaman aktivitelerinin, eğlence olanaklarının ve kültürel etkinliklerin çeşitliliğinin arttığını düşünmektedir. Ancak bunun yaşam doyumuna bir etkisi olmamaktadır. Bu durumda, ada halkının söz konusu aktivitelere katılımının sınırlı olduğu çıkarımı yapılabilir. Ada halkının yaşam doyumunun artması adına, bu aktivitelere katılmaya yönelik teşvikler sunulabilir.

- Bozcaada yıl içinde birçok festivale ev sahipliği yapmakla birlikte, yerel halk ile ziyaretçiler arasındaki duygusal dayanışmayı artırmak için adada düzenlenen festivallerin sayı ve çeşitliliğinin çoğaltılması önerilebilir.

- Adada sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Bu sayede ada halkı turizm sektörünün olumsuz etkilerini daha az hissedecek ve bu etkilerin bir bölümünün sebebi olarak gördüğü ziyaretçilere yönelik duygusal dayanışma hissi bundan olumlu yönde etkilenecektir.

- Sonuç olarak, ada halkı ile ziyaretçiler arasında daha sık etkileşim kurulmasının sağlanması ile birlikte Bozcaada'nın doğasını ve kültürünü takdir etme gibi ortak fikir ve hissiyatların ortaya çıkması bu iki grup arasındaki duygusal dayanışmayı artıracaktır.

- Araştırma sonucunda, ada halkının ziyaretçilere yönelik duygusal dayanışma hissini yüksek olduğu anlaşılmıştır. Ancak hem adada turizm sektörünün gelişimi hem de ada halkının yaşam doyumu açısından ilgili turizm paydaşlarının diyalog kanallarını açık tutarak yerel halkın turistlere yönelik duygusal dayanışma hissiyatını düzenli olarak gözlemlemesi ve takip etmesi önem taşımaktadır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bir yörede turizmin gelişimi sonucunda ortaya çıkan etkilere yönelik olarak yerel halkın algı ve tutumlarının zaman ve konjonktüre göre değişebileceği düşünüldüğünde, mevcut araştırmada ölçülen değişkenlerin sonraki araştırmalarda yeniden test edilmesi faydalı olacaktır. Bu konuyla ilgili olarak Gürsoy, Chi ve Dyer de (2010) turizmin etkilerine ilişkin olarak yerel halkın ve turistlerin algılarının sürekli olarak değerlendirilmesi gerektiğini, çünkü bu algı ve tutumların zamanla değişebileceğini belirtmektedirler.

- Sonraki araştırmalarda, turistlerin adadaki seyahat deneyiminden memnuniyeti, duygusal dayanışma ve adayı tekrar ziyaret etme niyeti arasındaki ilişkiler incelenebilir.

- Turizmin algılanan etkileri ile duygusal dayanışma ilişkisinde ada halkına ilişkin sosyo-demografik özelliklerin düzenleyici değişken olarak yer aldığı araştırmaların yapılması önerilebilir.

- Araştırma sonucunda, turizmin algılanan olumlu ekonomik etkilerinin yerel halkın yaşam doyumunu olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Ancak araştırmadaki örneklem grubunun çoğunluğu turizm sektöründe çalışmamaktadır. Katılımcılara ait birtakım sosyo-demografik değişkenler ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye dikkat edilecek olursa, turizm sektöründe çalışanların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu görülebilmektedir. Buradan hareketle, turizmin algılanan etkileri ile yaşam doyumu ilişkisinde ada halkına ilişkin sosyo-demografik özelliklerin düzenleyici değişken olarak yer aldığı araştırmaların yapılması önerilebilir.

- Mevcut çalışmanın verilerinin karşılaştırılması adına Türkiye’de Gökçeada, Avşa Adası ve Alibey (Cunda) Adası’nda da benzer araştırmalar yürütülebilir.

- Bozcaada’yı ziyaret eden turistlerin yerel halka yönelik duygusal dayanışma hissi ve adayı tekrar ziyaret etme niyeti arasındaki ilişkinin ele alınacağı araştırmalar da yapılabilir. Önerilen bu çalışmada, ziyaretçilerin adada konaklama süresi düzenleyici değişken olarak kullanılabilir.

- Bozcaada’da yaşayan ada halkının kişilik özellikleri ile adayı ziyaret eden turistlere yönelik olarak yerel halkın duygusal dayanışma hissi arasındaki ilişkinin incelenmesi de alanyazına bir katkı sunabilir. Önerilen bu çalışmadaki değişkenlerin, yaşam doyumu ya da yaşam kalitesi ile ilişkilendirilmesi de araştırmaya farklı bir boyut kazandırabilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar-Arasan, B.N. (2010). *Akademisyenlerde yaşam doyumu, iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ackerman, C.E. (2020). Life satisfaction theory and 4 contributing factors. Web: positivepsychology.com/life-satisfaction/ (Erişim Tarihi: 14.11.2020)
- Afthanorhan, A., Awang, Z. ve Fazella, S. (2017). Perception of tourism impact and support tourism development in Terengganu, Malaysia. *Social Sciences*, 6 (3), 106-129.
- Ahmed, Z.U. and Josiam, B.M. (1996). Economic liberalization in India: opportunities for multinational corporations in the hospitality and tourism sector. *Tourism Economics*, 2 (2), 159-172.
- Airey, D. (1978). Tourism and the balance of payments, *Tourism International Research – Europe*, 3rd quarter, 2-16.
- Akadiri, S.S., Akadiri, A.C. ve Alola, U.V. (2019). Is there growth impact of tourism? Evidence from selected small island states. *Current Issues in Tourism*, 22 (12), 1480-1498.
- Akandere, M. (2007). Huzurevinde kalan yaşlılarda fiziksel aktivitelerin yaşam doyum düzeylerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 1-9.
- Akgündüz, Y. (2013). Konaklama işletmelerinde iş doyumu, yaşam doyumu ve öz yeterlilik arasındaki ilişkinin analizi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 180-204.
- Akis, S., Peristianis, N. ve Warner, J. (1996). Residents' attitudes to tourism development: The case of Cyprus. *Tourism Management*, 17 (7), 481-494.
- Akkaya, Y. (1986). *Türkiye ekonomisinin genel yapısı içinde turizmin yeri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1 (2), 77-109.

- Aksu, G., Eser, M.T. ve Güzeller, C. O. (2017). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile yapısal eşitlik modeli uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Alaeddinoğlu, F. (2007). Van halkının turisti ve turizmi algılama şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 1-16.
- Aleshinloye, K.D., Fu, X., Ribeiro, M.A., Woosnam, K.M. ve Tasci, A.D.A. (2020). The Influence of place attachment on social distance: examining mediating effects of emotional solidarity and the moderating role of interaction. *Journal of Travel Research*, 59 (5) 828–849.
- Alhasanat, S. (2010). Sociocultural impacts of tourism on the local community at Petra, Jordan. *European Journal of Scientific Research*, 44 (3), 374-386.
- Alipour, H. ve Kilic, H. (2005). An institutional appraisal of tourism development and planning: The case of the Turkish Republic of North Cyprus (TRNC)", *Tourism Management*, 26 (1), 79-94.
- Alkin, E. (1978). *Uluslararası ekonomik ilişkiler*. İstanbul: Elektronik Ofset.
- Allen, L.R., Hafer, H.R., Long, P.T. ve Perdue, R.R. (1993). Rural residents' attitudes toward recreation and tourism development. *Journal of Travel Research*, 31 (4), 27-33.
- Allen, R.L., Perdue, R.R. ve Kieselbach, S. (1988). The impact of tourism development on residents perceptions of community life. *Journal of Travel Research*, 27 (1), 16-21.
- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge: Addison Wesley Publishing Company.
- Almeida-García, F., Peláez-Fernández, M.Á., Balbuena-Vázquez, A. ve Cortés-Macias, R. (2016). Residents' perceptions of tourism development in Benalmádena (Spain). *Tourism Management*, 54, 259-274.
- Alpar, C.R. (2014). Uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenilirlik. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya Yayıncılık: Sakarya.
- An, S., Jiang, L., Woosnam, K.M. ve Eck, T. (2022). Volunteer tourists' revisit intentions explained through emotional solidarity and on-site experience. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 53, 70-80.
- Anand, P. (2016). *Happiness explained: What human flourishing is and what we can do to promote it*. Oxford: Oxford University Press.

- Andereck, K.L. ve Nyaupane, G.P. (2011). Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Journal of Travel Research*, 50 (3), 248–260.
- Andereck, K.L., Valentine, K.M., Knopf, R.C. ve Vogt, C.A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32 (4), 1056-76.
- Andereck, K.L. ve Vogt, C.A. (2000). The relationship between residents' attitudes toward tourism and tourism development options. *Journal of Travel Research*, 39 (1), 27-36.
- Andriotis, K. (2005). Community groups' perceptions of and preferences to tourism development. Evidence from crete. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 29 (1), 67-90.
- Andriotis, K. ve Vaughan, R.D. (2003). Urban residents' attitudes toward tourism development: The case of crete. *Journal of Travel Research*, 42 (2), 172-185.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of tourism research*, 19 (4), 665-690.
- Apostolopoulos, Y. ve Gayle, D.J. (2002). Searching for sustainable development in the maritime Caribbean, Pacific. *Island tourism and sustainable development: Caribbean, Pacific, and Mediterranean experiences*, 1.
- Aramberri, J. (2001). The host should get lost: Paradigms in the tourism industry. *Annals of Tourism Research*, 28 (3), 738–761.
- Archer, B., Cooper, C. ve Ruhanen, L. (2012). The positive and negative impacts of tourism. In *Global tourism* (pp. 79-102). London: Routledge.
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arkonaç, S.A. (1998). *Psikoloji: Zihin süreçleri bilimi*. (2. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Armstrong, H. ve Read, R. (2006). Geographical 'handicaps' and small states: Some implications for the Pacific from a global perspective. *Asia Pacific Viewpoint*, 47 (1), 79-92.
- Armstrong, H. ve Read, R. (2006). Geographical handicaps and small states: Some implications for the Pacific from a global perspective. *Asia Pacific Viewpoint*, 47 (1), 79–92.

- Aslan, Z. ve Aktaş, G. (1994). Turizm açısından çevre sorunlarına genel bir yaklaşım. *Çevre Dergisi*, 11, 43-45.
- Ataman, D. (2019). *Mardin halkının turizmin etkilerine yönelik algıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcıkurt, C. (2017). *Turizm sosyolojisi*. (5. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avşaroğlu, S., Deniz, M.E. ve Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerin yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115–129.
- Ayaz, N. ve Parlak, U. (2019). Kırsal alanlarda yaşayan yerel halkın kişilik tipleri ve turizm algısı. *Journal of History Culture and Art Research*, 8 (3), 480-494.
- Ayazlar, R.A. (2015). *Akış deneyiminin yamaç paraşütü deneyim doyumu ve yaşam doyumuna etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayazlar, R.A. ve Ayazlar, G. (2016). Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumunda aidiyet duygusu ve yaşam tatmininin rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (4), 1451-1470.
- Aydın, S. (2011). *Turistin not defteri*. Ankara: Ekin Fuar A.Ş.
- Ayres, R. (2002). Cultural tourism in small-island states: contradictions and ambiguities. *Island tourism and sustainable development: Caribbean, Pacific and Mediterranean experiences*, 145-160.
- Aysan, F. ve Bozkurt, N. (2004). Okul psikolojik danışmanlarının yaşam doyumu, stresle başa çıkma stratejileri ile olumsuz otomatik düşünceleri: İzmir ili örnekleme. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2008). *Turizm Ekonomisi*. (2.Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bahr, H., Mitchell, C., Li, X., Walker, A. ve Sucher, K. (2004). Trends in family space/time, conflict and solidarity: Middletown 1924-1999. *City & Community*, 3, 263-291.
- Bal, H. (1995). *Turizmin kırsal toplumda aile içi ilişkilere etkisi: Antalya'nın üç köyünde karşılaştırmalı bir araştırma*. İstanbul: Doğa-İnsan Yayınları.
- Balcı, A. (2006). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Balıkoğlu, A. (2021). *Turist rehberlerinin mesleki yeterlilik düzeylerinin deneyimsel değer yaratma ve davranışsal niyet üzerindeki etkisi: Müşteri algıları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baldacchino, G. (2012). Governmentality is all the rage: the strategy games of small jurisdictions. *The Round Table*, 101 (3), 235-251.
- Baldacchino, G. (2013). Island landscapes and European culture: An 'island studies' perspective. *Journal of Marine and Island Cultures*, 2 (1), 13-19.
- Barbalet, J.M. (1994). Ritual emotion and body work: A note on the uses of Durkheim. *Social Perspectives on Emotion*, 2, 111-123.
- Barbera, L., Priscilla A. ve Gurhan, Z. (1997). The role of materialism, religiosity, and demographics in subjective well-being. *Psychology and Marketing*, 14 (1), 71-97.
- Barış, K.E. (2018). Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks kilisesi. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 16 (24), 211-244.
- Barlık, Ö. (2021). *Geçmişten günümüze Bozcaada turizmi ve Bozcaada'da potansiyel turizm olanakları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Baron, R.M. ve Kenny, D.A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (6), 1173.
- Barutçugil, İ.S. (1984). *Turizm işletmeciliği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Barutçugil, İ.S. (1986). *Turizm ekonomisi ve turizmin Türk ekonomisindeki yeri*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtm.
- Bastin, R. (1984). Small island tourism: Development or dependency. *Development Policy Review*, 2 (1), 79-90.
- Baştemur, Y. (2006). *İş tatmini ile yaşam tatmini arasındaki ilişkiler: Kayseri Emniyet Müdürlüğünde bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Batan, S. N. (2016). *Yetişkinlerde psikolojik dayanıklılık ve dini başa çıkmanın yaşam doyumuna etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Baum, T.G. (1996). The fascination of islands: The tourist perspective. D. Lockhart and D. Drakakis-Smith (Eds.), in *Island tourism: Problems and perspectives* (pp. 21–35). London: Pinter.
- Baum, T. ve Mudambi, R. (1995). Managing demand fluctuations in the context of island tourism. *Island Tourism: Management Principles and Practice*. 115-120.
- Bayat, G. (2010). *Turizmin yerel halk tarafından algılanması: Iğdır halkı üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayer, M.Z. (1992). *Turizme giriş*. İstanbul: İstanbul İşletme Fakültesi.
- Baysal, K. (1984). *Türkiye ekonomisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Beeton, S. (2006). *Community development through tourism*. Australia, Collingwood: Landlinks Press.
- Belisle, F.J. ve Hoy, D.R. (1980). The perceived impact of tourism by residents a case study in Santa Marta, Colombia. *Annals of Tourism Research*, 7 (1), 83-101.
- Besculides, A., Lee, M.E. ve McCormick, P.J. (2002). Residents' perceptions of the cultural benefits of tourism. *Annals of Tourism Research*, 29 (2), 303-319.
- Bildin, E. (2019). *Bozacaada'daki yerel halkın turizmin etkilerine karşı yaklaşımlarının değerlendirilmesine yönelik bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bimonte, S. ve Faralla, B. (2016). Does residents' perceived life satisfaction vary with tourist season? A two-step survey in a Mediterranean destination. *Tourism Management*, 55, 199-208.
- Bimonte, S., D'Agostino, A., Grilli, G. ve Pagliuca, M. (2019). Tourist season and residents' life satisfaction: Empirical evidence from a longitudinal design in a Mediterranean destination. *International Journal of Tourism Research*, 21 (3), 323-333.
- Bleasdale, S. ve Tapsell, S. (1999). Social and cultural impacts of tourism policy in Tunisia. M. Robinson and P. Boniface (Eds.), in *Tourism and Cultural Conflicts* (181-203). UK, CABI.

- Boğan, E. ve Sarıışık, M. (2016). Yerel halkın turizm faaliyetine yönelik görüş ve algılamalarının belirlenmesi üzerine Alanya'da bir araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 325-342.
- Bozcaada Turizm Master Planı (2018-2027). www.bozcaada.bel.tr (Erişim Tarihi: 12.12.2021).
- Bradley, R.H. ve Corwyn, R.F. (2004). Life satisfaction among European American, African American, Chinese American, Mexican American, and Dominican American adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 28 (5), 385-400.
- Briassoulis, H. (1993). Tourism in Greece. W. Pompl and P. Lavery (Eds), in *Tourism in Europe-Structures and Developments* (pp. 285-301). UK: CAB International.
- Brickman, P. ve Campbell, D.T. (1971). Hedonic relativism and planning the good society. M.H. Apley (Ed.), in *Adaptation level theory. A symposium* (pp. 287-301). New York: Academic Press.
- Briguglio, L. (1995). Small island developing states and their economic vulnerabilities. *World development*, 23 (9), 1615-1632.
- Briguglio, L., Archer, B., Safari, J. ve Wall, G. (1996). *Sustainable tourism in islands and small states: Issues and Policies*. Great Britain: Pinter.
- Briguglio, L. ve Briguglio, M. (1996). Sustainable tourism in small islands. <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/27757> (Erişim Tarihi: 14.11.2020).
- Briguglio, L. ve Briguglio, M. (2002). Sustainable tourism in small islands: the case of Malta. F. Castri and V.Balaji (Eds.), in *Tourism, biodiversity and information* (pp. 169-184). The Netherlands: Backhuys Publishers.
- Britton, S.G. (1982). The political economy of tourism in the third World. *Annals of Tourism Research*, 9 (3), 331-358.
- Brohman, J. (1996). New directions in tourism for third world development. *Annals of Tourism Research*, 23 (1), 48-70
- Brougham, J.E. ve Butler, R.W. (1981). A segmentation analysis of resident attitudes to social impact of tourism. *Annals of Tourism Research*, 8 (4), 569-590.
- Brown, B.B. ve Perkins, D.D. (1992). Disruptions in place attachment. I. Altman and S.M. Low (Eds.), in *Place Attachment* (pp. 279-304). USA: Springer.

- Brown, C. ve Duan, C. (2007). Counselling psychologist in academia: Life satisfaction and work and family role commitments. *Counselling Psychology Quarterly*, 20 (3), 267-285.
- Brunt, P. ve Courtney, P. (1999). Host perception of socialcultural impact. *Annals of Tourism Research*, 26 (3), 493-515.
- Brunt, P., Mawby, R. ve Zoe, H. (2000). Tourist victimisation and the fear of crime on holiday. *Tourism Management*, 21 (4), 417-424.
- Bryden. J. (1973). *Tourism and Development*. New York/London: Cambridge University Press.
- Buhalis, D. (1994). Information and telecommunications technologies as a strategic tool for small and medium tourism enterprises in the contemporary business environment. A. Seaton, et al. (eds), in *Tourism-The state of the art* (pp. 254-275). England: John Wiley and Sons.
- Buhalis, D. (1999). Tourism on the Greek islands: Issues of peripherality, competitiveness and development. *International Journal of Tourism Research*, 1 (5), 341-358.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, 21 (1), 97-116.
- Buhalis, D. (2001). Tourism in Greece: Strategic analysis and challenges. *Current Issues in Tourism*, 4 (5), 440-480.
- Bujosa, A.B., Riera, F.A., Rossello, J. ve Torres, F.C.M. (2007). *Influencia de la experiencia recreativa en los procesos de elicitación de preferencias* (No. 2007/01). Centre de Recerca Econòmica (UIB" Sa Nostra").
- Bujosa A.B. ve Rosselló J. (2007). Modelling environmental attitudes toward tourism. *Tourism Management*, 28 (3) 688–695
- Bulut, E. (2015). *Antalya merkez ilçelerinde sürdürülebilir turizm ve yerel halkın turizmin etkilerine yönelik yaklaşımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Burns, P.M. (2002). *An introduction to tourism and anthropology*. New York: Routledge.
- Burns, P.M. ve Holden, A. (1995). *Tourism: A New Perspective*. London: Prentice Hall.

- Butler, R. W. (1975). Tourism as an agent of social change. In *Proceedings of the international geographical union's working group on the geography of tourism and recreation* (pp. 85-90). Peterborough, Ontario: Trent University.
- Butler, R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24 (1), 5-12.
- Butler, R.W. (1993). Tourism: An evolutionary perspective. J.G. Nelson, R.W. Butler ve G. Wall (eds.), in *Tourism and Sustainable Development: Monitoring, Planning, Managing* (27-43). University of Waterloo: Department of Geography Publication Series.
- Butler, R.W. (2006). *The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources: The tourism area life cycle, 1*. Applications and modifications, (ur. Butler, R.W).
- Butler, R.W. ve Hinch, T. (1996). *Tourism and Indigenous Peoples*. London: International Thomson Business Press.
- Büyükkuşçu, M. (2019). *Turizmin etkilerinin yerel halk ve diğer paydaşlar tarafından değerlendirilmesine yönelik karşılaştırmalı bir araştırma: Nevşehir Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaşî Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (21. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell, A. (1976). Subjective measures of well-being. *American psychologist*, 31 (2), 117.
- Cañizares, S.M.H., Tabales, J.M.N. ve García, F.J.F. (2014). Local residents' attitudes towards the impact of tourism development in Cape Verde. *Tourism & Management Studies*, 10 (1), 87-96.
- Carlsen, J. (2006). Post-tsunami tourism strategies for the Maldives. *Tourism Review International*, 10 (1-2), 69-79.
- Carlsen, J. ve Butler, R. (2011). Introducing sustainable perspectives of island tourism. *Island Tourism. Sustainable Perspectives*, CABI, *Ecotourism Series*, 8 (1), 1-7.
- Carmichael, B.A. (2006). Linking quality tourism experiences, residents' quality of life and quality experiences for tourists. G. Jennings and N. Nickerson (Eds.), in *Quality tourism experiences* (pp. 115-135). Oxford: Elsevier

- Cater, B.A. (1987). Tourism in the least developed countries. *Annals of Tourism Research*, 14 (2), 202-226.
- Carver, C.S. ve Baird, E. (1998). The American dream revisited: Is it what you want or why you want it that matters? *Psychological Science*, 9 (4), 289–292.
- Cengiz, E. ve Kırkbir, F. (2007). Yerel halk tarafından algılanan toplam turizm etkisi ile turizm desteği arasındaki ilişkiye yönelik yapısal bir model önerisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 19-37.
- Cenkseven, F. ve Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 43-65.
- Ceylan, T. (2001). Turizm ve sürdürülebilir gelişme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12 (2), 169-177.
- Chandralal, K.P.L. (2010). Impacts of tourism and community attitude towards tourism: A case study in Sri Lanka. *South Asian Journal of Tourism and Heritage*, 3 (2), 41-49.
- Chekola, M. G. (1975). The concept of happiness. Dissertation abstract international.
- Chen, J.S. (2000). An Investigation of urban residents' loyalty to tourism. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 24 (1), 5-19.
- Cheng, T. ve Lu, C. (2013). Destination image, novelty, hedonics, perceived value, and revisiting behavioral intention for island tourism. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 18 (7), 766-783.
- Chiappa, D.G. ve Abbate, T. (2016). Island cruise tourism development: a resident's perspective in the context of Italy. *Current Issues in Tourism*, 19 (13), 1372-1385.
- Chow, H.P.H. (2005). Life satisfaction among university students in a Canadian Prairie City: A multivariate analysis. *Social Indicators Research*, 70 (2), 139-150.
- Christopher, A.N., Lasane, T.P., Troisi, J.D. ve Park, L.E. (2007). Materialism, defensive and assertive self-presentation tactics, and life satisfaction. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 26 (10), 1145-1162.
- Churchill, G. (1979). A paradigm or developing better measures of marketing constructs. *Journal of Marketing Research*, 16 (1), 64-73.
- Cialdini, R. (2001). *İnsanları etkileme yolları* (Çev. A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Clevedon, R. (1979). *The economic and social impact of international tourism on developing countries*. London: The Economist Intelligence Unit Ltd.
- Cohen, E. (1972). Toward a sociology of international tourism. *Social research*, 164-182.
- Cohen, E. (1978). The impact of tourism on the physical environment. *Annals of Tourism research*, 5 (2), 215-237.
- Cohen, E. (1996). Hunter-gatherer tourism in Thailand. R. Butler and T. Hinch (Eds.), *Tourism and Indigenous Peoples* (pp. 227-254). International Thompson Press.
- Collins, R. (1975). *Conflict sociology: Towards an explanatory science*. New York: Academic Press.
- Conlin, M.V. ve Baum, T. (1995). Island tourism: an introduction. *Island tourism: Management principles and practice*, 3-13.
- Cooper, C. ve Hall, M. (2013). *Contemporary tourism, an international approach*. Oxford: Goodfellow Publishing.
- Cooper, C. ve Wahab, S. (2001). Tourism's approach to sustainability / conclusion. S. Wahab and C. Cooper (Eds.), in *Tourism in the Age of Globalisation* (pp. 319-333). London: Routledge.
- Copeland, B.R. (1991). Tourism, welfare and de-industrialization in a small open economy, *Economica*, 58, November, 515-529.
- Costa, P.T. ve McCrae, R.R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: Happy and unhappy people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38 (4), 668-678.
- Craig-Smith, S.J. ve French, C. (1994). *Learning to live with tourism*. Melbourne, Australia: Pitman Publishing Pty Limited.
- Croes, R. (2012). Tourism, poverty relief, and the quality-of-life in developing countries. In *Handbook of tourism and quality-of-life research* (pp. 85-103). Dordrecht: Springer.
- Croes, R. (2016). Connecting tourism development with small island destinations and with the well-being of the island residents. *Journal of Destination Marketing&Management*, 5, 1-4.
- Çakıcı, A.C. ve Aksu, M. (2007). Çekim yeri seçiminde grup etkisi: Yerli turistler üzerine bir araştırma. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18 (2), 183-194.

- Çakıcı, A.C., Yenipınar, U. ve Benli, S. (2014). Yavaş şehir hareketi: Seferihisar halkının tutum ve algıları ile yaşam doyumları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11 (3), 26-41.
- Çakır, F. (2000). *Sosyal bilimlerde istatistik*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Çalışkan, C. (2011). *Sürdürülebilir turizm gelişiminin nesillerarası etki boyutunun algılanması: Alanya örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çavuş, S. ve Tanrısevdi, A. (2003). Residents' attitudes toward tourism development: A case study in Kusadası, Turkey. *Tourism Analysis*, 7 (3-1), 259-269.
- Çeken, H., Yılmaz, G.Ö. ve Ertürk, N. (2018). Arap ülkelerinden gelen turistlerin etkilerine yönelik yerel halkın algısı: Sapanca örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (1), 401-414.
- Çelik, M. ve Tümkaya, S. (2012). Öğretim elemanlarının evlilik uyumu ve yaşam doyumlarının iş değişkenleri ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 223-238.
- Çenet, İ. (2008). Bozcaada'ya bakış ve 2010 ada vizyonu. *Çanakkale İli Değerleri Sempozyumları Kitabı içinde*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Çetinkaya, G. ve Dedemen, O. (2013). Golf turizmine yönelik yerel halkın algılarının belirlenmesi: Antalya/Belek örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2 (1), 24-45.
- Çevik, N. ve Korkmaz, O. (2014). Türkiye'de yaşam doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkinin iki değişkenli sıralı probit model analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 126-145.
- Çımat, A. ve Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 1-18.
- Çolakoğlu, Ö.M ve Büyükekşi, C. (2014). Açımlayıcı faktör analizi sürecini etkileyen unsurların değerlendirilmesi. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 2, 58-64.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (59), 1250-1262.

- Dal, E. (2015). *Kadınlardaki duygusal zeka ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dann, G.M. (1996). *Socio-cultural issues in St Lucia's tourism*. UK: Pinter.
- Darmayasa, K., Kusuma, G.A.T., Sapta, K.S. ve Agung, A.A.P. (2018). The effects of tourism economics towards life satisfaction and its impact on public's intentions to participate in the development of new tourist destinations. *International Journal of Interdisciplinary Research and Innovations*, 6 (3), 71-94.
- Davis, D., Allen, J. ve R.M. Cosenza (1988). Segmenting local residents by their attitudes, interest and opinions toward tourism. *Journal of Travel Research*, 27 (2), 2-8.
- Dawson, S. ve Bamossy, G. (1991). If "we are what we have," what are we when we don't have?: An exploratory study of materialism among expatriate Americans. *Journal of Social Behavior and Personality*, 6 (6), 363.
- De Kadt, E. (1979). Social planning for tourism in the developing countries. *Annals of Tourism Research*, 6 (1), 36-48.
- Demir, M.Ö. (2012). *Sosyal bilimlerde istatistiksel analiz: SPSS 20 Kullanım kılavuzu*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demir, S.B. ve Koç, H. (2013). Coğrafya dersi tutum ölçeği: Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 8 (8), 1765- 1777.
- Demiral, N.Ö. (2012). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Bozcaada Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DeNeve, K.M. ve Cooper, H. (1998). The happy personality: a meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological bulletin*, 124 (2), 197.
- Deng, J., King, B. ve Bauer, T. (2002). Evaluating natural attractions for tourism. *Annals of tourism research*, 29 (2), 422-438.
- Derrett, R. (2003). Making sense of how festivals demonstrate a community's sense of place. *Event Management*, 8 (1), 49-58.
- Diagne, A.K. (2004). Tourism development and its impacts in the Senegalese Petite Cote: A geographical case study in centre-periphery relations. *Tourism Geographies*, 6 (4), 472-492.

- Diamond, J. (1977). Tourism's role in economic development: The case reexamined. *Economic Development and Cultural Change*, 25 (3), 539-553.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being, *Psychological Buletin*, 95 (3), 542-575.
- Diener, E. (2000). Subjective wellbeing: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55 (1), 34-43.
- Diener, E. ve Biswas-Diener, R. (2002). Will money increase subjective well-Being? A literature review and guide to needed research. *Social Indicators Research*, 57 (2), 119-169.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. ve Griffin, S. (1985). The satisfaction with the life scale. *Journal of perdonality assesment*, 49 (1), 71-75.
- Diener, E., Oishi, S. ve Lucas, R.E. (2003). Personality, culture and subjective well-being: emotional and cognitive evaluations of live. *Annual Review of Psychology*, 54 (1), 403-425.
- Diener, E. ve Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*, 40 (1), 189-216.
- Diener, E., Suh, E.M., Lucas, R.E. ve Smith, H.L. (1999). Subjective well-being, three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276-302.
- Dikmen, A.A. (1995). İş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisi. *Ankara Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 50 (3-4), 115-140.
- Dinçer, İ. (1996). Sürdürülebilir turizmin hayata geçirilmesi için aktive olması gereken dinamikler ve işlevleri-model çalışması, sürdürülebilir turizm; Turizm plânlamasına ekolojik yaklaşım. 19. *Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*.
- Dinçer, M.Z. (1993). *Turizm ekonomisi ve Türkiye ekonomisinde turizm*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dirlik, R. (2016). *Açık alan rekreasyon faaliyetlerinin yaşam doyumuna etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dockery, A.M. (2003). *Happiness, life satisfaction and the role of work: Evidence from two Australian surveys* (pp. 77-95). School of Economics and Finance, Curtin University of Technology.
- Dodds, R. Graci, S.R. ve Holmes, M. (2010). Does the tourist care? A comparison of tourists in Koh Phi Phi, Thailand and Gili Trawangan, Indonesia. *Journal of Sustainable Tourism*, 18 (2), 207-222.

- Doğan, B. ve Moralı, S. (1999). Üniversite öğretim elemanlarının sporla ilgili tutumları ile yaşam ve iş doyum düzeylerinin spor yapma alışkanlıkları ile incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 16-27.
- Dost, M.T. (2006). Subjective well-being among university students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (31), 188-197.
- Dost, M.T. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (22), 132-143.
- Douglas, C.H. (2006). Small island states and territories: Sustainable development issues and strategies. Challenges for changing islands in a changing world. *Sustainable Development*, 14 (2), 75–80.
- Doxey, G.V. (1975). A causation theory of visitor-residents irritants, methodology and research inferences. *The Travel Research Association Conference No.6*, San Diego: TTRA, ss. 195–198.
- Dönmez, B. (2014). *Pozitif psikolojik sermaye ile işe ilişkin duyuşsal iyilik algısı, iş doyumunu, işgören performansı ve yaşam doyumunu ilişkilerinin seyahat acentası çalışanları örnekleminde incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Draper, J., Woosnam, K.M. ve Norman, W.C. (2011). Tourism use history: Exploring a new framework for understanding residents' attitudes toward tourism. *Journal of Travel Research*, 50 (1), 64-77.
- Durkheim, E. (1995[1915]). *The elementary forms of the religious life*. New York: Free Press.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko)Turizm*. Ankara: Pozitif Matbacılık.
- Eren, A.T. (2008). *Onkoloji Hemşirelerinin İş Doyumu ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Erul, E. ve Uslu, A. (2022). Yerel halkın turizm gelişmelerini destekleme niyeti: Manavgat örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10 (1), 610-626.

- Erul, E., Woosnam, K.M. ve McIntosh, W.A. (2020). Considering emotional solidarity and the theory of planned behavior in explaining behavioral intentions to support tourism development. *Journal of Sustainable Tourism*, 28 (8), 1158-1173.
- Erul, E., Woosnam, K. M., Ribeiro, M. A. ve Salazar, J. (2023). Complementing theories to explain emotional solidarity. *Journal of Sustainable Tourism*, 31 (2), 229-244.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 975-989.
- Fan, D.X.F., Zhang, H.Q., Jenkins, C.L. ve Pimtong, T. (2017). Tourism typology in social contact: An addition to existing theories. *Tourism management*, 60, 357-366.
- Farrell, B.H. (1985). South Pacific tourism in the mid-1980s. *Tourism Management*, 6 (1), 55-60.
- Faulkner, B. ve Tideswell, C. (1997). A framework for monitoring community impacts of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 5 (1), 3–28.
- Feldman, F. (2010). *What is this thing called happiness?* OUP: Oxford.
- Flanagan, J.C. (1978). A research approach to improving our quality of life. *American psychologist*, 33 (2), 138.
- Fogle, L.M., Scott Huebner, E. ve Laughlin, J.E. (2002). The relationship between temperament and life satisfaction in early adolescence: Cognitive and behavioral mediation models. *Journal of Happiness Studies*, 3 (4), 373-392.
- Fordyce, M. W. (1977). Development of a program to increase personal happiness. *Journal of Counseling Psychology*, 24 (6), 511.
- Fournier, S. ve Richins, M.L. (1991). Some theoretical and popular notions concerning materialism. *Journal of Social Behavior and Personality*, 6 (6), 403–414.
- Fredline, E. ve Faulkner, B. (2000). Host community reactions: A cluster analysis. *Annals of Tourism Research*, 27 (3), 763-784.
- Fridgen, J.D. (1991). *Dimensions of tourism*. East Lansing: The Educational Institute of the American Hotel and Motel Association.
- García, F.A., Vázquez, A.B. ve Macías, R.C. (2015). Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40.

- Garcia, M.A.O., Verdugo, M.C. ve Ruiz, D.M. (2008). Gaining residents support for tourism and planning. *International Journal of Tourism Research*, 10 (2), 95-110.
- Garver, M.S. ve Mentzer, J.T. (1999). Logistics research methods: Employing structural equation modeling to test for construct validity. *Journal of Business Logistics*, 20 (1), 33-57.
- Gerlach, L.P. (1991). Global thinking, local acting: Movements to save the planet. *Evaluation Review*, 15 (1),120-148.
- Getz, D. (1994). Residents' attitudes towards tourism: A longitudinal study in Spey Valley, Scotland. *Tourism Management*, 15 (4), 247-258.
- Giannoni, S. ve Maupertuis, M.A. (2007). Is tourism specialization sustainable for a small island economy? A cyclical perspective. In *Advances in modern tourism research* (pp. 87-105). Physica-Verlag HD.
- Giddens, A. (1979). *Emile Durkheim*. New York: Viking Press.
- Glenn, N.D. ve Weaver, C.N. (1979). A note on family situation and global happiness. *Social Forces*, 57, 960-967.
- Globalgateway (2008). *Tourism and possible problems*. <http://www.globalgateway.org.uk/Default.aspx?page=2494> (Erişim Tarihi: 07.07 2020).
- Goeldner, C.R. ve Ritchie, B.J.R. (2003). *Tourism: Principles, practices, philosophies*. Hoboken, New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.
- Gökçe, F. (2016). *Yerli Halkın Turizmin Gelişimine Yönelik Algısı ve Desteği: Afyonkarahisar Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göksan, E. (1978). *Turizmoloji*. İzmir: Uğur Ofset.
- Gössling, S. (2002). Ecotourism: a means to safeguard biodiversity and ecosystem functions? *Ecological Economics*, 29 (2), 303-320.
- Graci, S.Y. ve Dodds, R. (2012), *Sustainable tourism in island destinations*. London: Taylor and Francis.
- Graham, M.C. (2014). *Facts of life: Ten issues of contentment*. Colorado: Outskirts Press.
- Greenwood, D. (1989). Culture by the pound: An anthropological perspective on tourism as culture commoditization. V. Smith (Ed.), in *Hosts and guests: The anthropology of tourism* (pp. 265-279). Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.

- Gronvold, R. (1988). Measuring affectual solidarity. D. Mangen, V. Bengston, and P. Landry (eds), in *Measurement of intergenerational relations* (pp.74-97). Newbury Park, CA: Sage.
- Gu, H. ve Ryan, C. (2008). Place attachment, identity and community impacts of tourism: The case of a Beijing Hutong. *Tourism Management*, 29 (4), 637-647.
- Gül, H. (2021). Turizm olgusu ve turizmin gelişimine yönelik yaklaşımlar. I.A. Saltık (editör). *Turizm Toplum Kültür*. Ankara: Nobel yayın.
- Gülcan, A. (2014). *Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, H. (2006). *Farklı mesleklerde çalışanların iş ve yaşam doyumlarının tükenmişlik düzeyleri açısından karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 398-417.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2014) Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güriş, S. ve Astar, M. (2015). Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik. İstanbul: Der Yayınları.
- Gürkaynak, E.Ç. (2012). Toplumsal temas: Önyargı ve ayrımcılığı önlemek için bir sosyal değişim aracı olarak kullanılabilir mi? *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 255-265.
- Gürsoy, D., Chi, C. ve Dyer, P. (2010). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: The case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of Travel Research*, 49 (3), 381-94.
- Gürsoy, D., Jurowski C. ve Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of Tourism Research*, 29 (1), 79–105.
- Gürsoy, D. ve Rutherford, D.G. (2004). Host attitudes toward tourism: An improved structural model. *Annals of Tourism Research*, 31 (3), 495-516.

- Güzel, F.Ö. (2007). *Türkiye imajının geliştirilmesinde profesyonel turist rehberlerinin rolü (Alman turistler üzerine bir araştırma)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güzel, M. (2012). *Bozcaada'da turizm: Siyasal ekolojik yaklaşım*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. ve Anderson, R.R. (2013). *Multivariate Data Analysis* (7. Edition). London: Pearson Education.
- Haley, A.J., Snaith, T. ve Miller, G. (2005). The social impacts of tourism: A case study of bath, UK. *Annals of Tourism Research*, 32 (3), 647-668.
- Hall, C.M. (1996). Gender and economic interests in tourism prostitution: the nature, development and implications of sex tourism in South-East Asia. V. Kinnaird and D. Hall (eds), in *Tourism: A gender analysis* (pp. 142-163). Chichester: John Wiley and Sons.
- Hall, C.M. (2007). Pro-poor tourism: Do “tourism exchanges benefit primarily the countries of the South”? *Current Issues in Tourism*, 10 (2–3), 111–118.
- Hall, C.M. (2010). Island destinations: A natural laboratory for tourism: Introduction. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 15 (3), 245-249
- Hamzah, A. ve Hampton M.P. (2013). Resilience and non-linear change in island tourism. *Tourism Geographies*, 15 (1), 43–67.
- Hanafiah, M.H., Jamaluddin, M.R. ve Zulkifly, M.I. (2013). Local community attitude and support towards tourism development in Tioman Island, Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 105, 792 – 800.
- Haralambopoulos, N. ve Pizam, A. (1996). Perceived impacts of tourism: The case of Samos. *Annals of Tourism Research*, 23 (3), 503-526.
- Harman, S. (2014). Sivil toplum kuruluşlarının turizm sistemindeki işlevleri üzerine bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (26), 343-360.
- Harman, S. ve Akgündüz, Y. (2014). Efes örenyeri ziyaretçilerinin müze deneyimi beklentilerini belirlemeye dönük bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 113-133.

- Harrill, R. (2004). Residents' attitudes toward tourism development: A literature review with implications for tourism planning. *Journal of Planning Literature*, 18 (3), 251-266.
- Harrison, D. (1992). *Tourism and the less developed countries*. London: Belhaven Press.
- Harrison, D. (Ed.). (2003). *Pacific island tourism*. Cammeray: Cognizant Communication Corporation.
- Hasani, A., Moghavvemi, S. ve Hamzah, A. (2016). The impact of emotional solidarity on residents' attitude and tourism development. *Plos one*, 11 (6), 1-14.
- Hashimoto, A. (2002). Tourism and sociocultural development issues. R. Sharpley and D.J. Telfer (eds.), in *Tourism and Development Concepts and Issues* (pp. 202-230). Clevedon: Channel View Publications.
- Hassan, A.Z. (2019). *Critical Analysis of Stakeholders' Perceptions of Community-based Tourism Impacts in a World Heritage Site (WHS)*. Doctorate thesis. Nottingham: Nottingham Trent University.
- Hayati, Y., Adrianto, L., Krisanti, M., Pranowo, W.S. ve Kurniawan, F. (2020). Magnitudes and tourist perception of marine debris on small tourism island: Assessment of Tidung Island, Jakarta, Indonesia. *Marine pollution bulletin*, 158, 1-9.
- Hayes, A. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. New York: Guilford Press.
- Headey, B., Veenhoven R. ve Wearing, A. (1991). Top-down versus bottom-up theories of subjective well-being, *Social Indicators Research*, 24 (1), 81-100.
- Helliwell, J., Layard, R. ve Sachs, J. (2017). *World happiness report 2017*. New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Henry, R. (2000). Dancing into being: The Tjapukai aboriginal cultural park and the Laura dance festival. *Australian Journal of Anthropology*, 11 (3), 322-332.
- Hernandez, S.A., Cohen, J. ve Garcia, H.L. (1996). Residents' attitudes towards an instant resort enclave. *Annals of tourism research*, 23 (4), 755-779.
- Herzberg, F. (1968). *One more time: How do you motivate employees*. Boston, MA: Harvard Business Review.
- Hewstone, M. ve Greenland, K. (2000). Inter-group conflict. *International Journal of Psychology*, 35 (2), 136-144.

- Hong, S.M. ve Giannakopoulos, E. (1994). The relationship of satisfaction with life to personality characteristics. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 128 (5), 547.
- Horn, C. ve Simmons, D. (2002). Community adaptation to tourism: comparisons between Rotorua and Kaikoura, New Zealand. *Tourism Management*, 23 (2), 133-143.
- Hosany, S. Ekinçi, Y. ve Uysal, M. (2006). Destination image and destination personality: An application of branding theories to tourism places. *Journal of Business Research*, 59 (5), 638.
- Hoti, S., McAleer, M. ve Shareef, R. (2005). Modelling country risk and uncertainty in small island tourism economies. *Tourism Economics*, 11 (2), 159-183.
- Hsu, C.H. (2014). *Legalized casino gaming in the United States: The economic and social impact*. London: Routledge.
- Huh, C. ve Vogt, C.A. (2008). Changes in residents' attitudes toward tourism over time: a cohort analytical approach. *Journal of Travel Research*, 46 (4), 446-455.
- Inglehart, R. (1990). *Culture shift in advanced industrial societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Inskip, E. (1991). *Tourism planning: an integrated and sustainable development approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Ioannides, D., Apostolopoulos, Y. ve Sönmez, S. (2001). *Islands and sustainable tourism development: Practices, management and policies*. Great Britain: Cromwell Press.
- Ismail, F. (2009). *The development of small island tourism in Malaysia*. Doctorate thesis. Melbourne: Victoria University, Faculty of Business and Law.
- İçöz, O. ve Başarır, A. (1996). Seyahat ve turizm araştırmalarında anket tekniğinin kullanımı. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7 (1-2), 14-23.
- İçöz, O. ve Kozak, M. (2002). *Turizm ekonomisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- İlkin, A. ve Dinçer, M.Z. (1991). *Turizm: Türk ekonomisindeki yeri ve önemi*. Ankara: Tobb.
- Jafari, J.A. (1986). System view of sociocultural dimensions of tourism. In *The President's Commission on Americans Outdoors*, 33-50.
- Jafari, J. ve Xiao, H. (2016). *Encyclopedia of tourism*. Switzerland: Springer Reference.

- James, G. (2004). Riding the wave: working within a globalised tourism economy, *In Focus*, 52, 12–13.
- Jenkins, C.L. (1997). Social impacts of tourism: Background paper. Manila, Philippines: World Tourism Leaders' Meeting on Social Impact of Tourism.
- Johansson, L.R.M. and Xiong, N. (2003). Perception management: An emerging concept for information fusion. *Information Fusion*, 4 (3), 231-234.
- Johnson, J.D. ve Snepenger, D.J. (2006). Residents' perceptions of tourism development over the early stages of the TALC. R.W. Butler (Ed.), in *The Tourism Area Life Cycle* (pp. 222-236). UK: Channel View Publication,
- Johnson, R.A. ve Wichern, D.W. (2002). *Applied multivariate statistical analysis*. Upper Saddle River, NJ: Prentice hall.
- Joo, D., Tasci, A.D., Woosnam, K.M., Maruyama, N.U., Hollas, C.R. ve Aleshinloye, K.D. (2018). Residents' attitude towards domestic tourists explained by contact, emotional solidarity and social distance. *Tourism Management*, 64, 245–257.
- Joo, D. ve Woosnam, K.M. (2020). Measuring tourists' emotional solidarity with one another-A modification of the emotional solidarity scale. *Journal of Travel Research*, 59 (7), 1186–1203.
- Joo, D. ve Woosnam, K.M. (2022). Traveling to feel connected: Origins and outcomes of potential faith-based tourists' emotional solidarity. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 39 (1), 42-57.
- Jurowski, C. ve Gursoy, D. (2004). Distance effects on residents' attitudes toward tourism. *Annals of tourism research*, 31 (2), 296-312.
- Jurowski, C., Uysal, M. ve Williams, D.R. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of Tourism Research*, 36 (2), 3-11.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2014). *Turizm ve çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kaján, E. (2014). Community perceptions to place attachment and tourism development in Finnish Lapland. *Tourism Geographies*, 16 (3), 490-511.
- Kakazu, H. (1994). *Sustainable development of small island economies*, Boulder: Westview Press.
- Kakazu, H. (2011). Challenges and opportunities for Japan's remote islands. *Eurasia Border Review*, 2 (1), 1-16.

- Kalaycı, Ş. (2010). SPSS Uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri (5. Baskı). Ankara: Asil Yayın.
- Kalisch, A. (2001). *Tourism as fair trade. NGO Perspectives*. London, England: Tourism Concern.
- Kaltenborn, B.P. ve Williams, D.R. (2002). The meaning of place: Attachments to Femundsmarka National Park, Norway, among tourists and locals. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 56 (3) 189-198.
- Kang, S.K. ve Choi, S.D. (2002). The measurement of residents' community attachment in tourist destination. *Journal of Tourism Sciences*, 26 (1), 103-117.
- Kang, Y.S., Long, P.T. ve Perdue, R.R. (1996). Resident attitudes toward legal gambling. *Annals of Tourism Research*, 23 (1), 71-85.
- Kanten, P. ve Kanten, S. (2015). İş yaşamının kalitesinin yaşam doyumu üzerindeki etkisinde iş doyumunun aracılık rolü. S. Doğan. (Editör), *Yaşam doyumu içinde* (39-63). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kara, C. (2003). *Sustainable tourism development in small island developing states*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti: Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaatlı, M. (2010). Verilerin düzenlenmesi ve gösterimi. Ş. Kalaycı (Editör), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri içinde* (ss. 3-47). (5. baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karakaş, A. ve Şengün, H.İ. (2017). Yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik tutumları. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 8 (15), 183-202.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kashdan, T.B. ve Breen, W.E. (2007). Materialism and diminished well-being: Experiential avoidance as a mediating mechanism. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 26 (5), 521-539.
- Kass, R.A. ve Tinsley, H.E.A. (1979). Factor analysis. *Journal of Leisure Research*, 11 (2), 120-138.
- Kazgan, G. (1980). *İktisadi düşünce ve politik iktisadın evrimi*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Kerr, S. A. (2005). What is small island sustainable development about?. *Ocean & Coastal Management*, 48 (7-8), 503-524.

- Kerstetter, D.L. ve Bricker, K.S. (2012). Relationship between carrying capacity of small island tourism destinations and quality-of-life. In *Handbook of tourism and quality-of-life research* (pp. 445-462). Dordrecht: Springer.
- Kervankıran, İ. (2011). *Afyonkarahisar ilinin başlıca doğal, tarihi ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keser, A. (2003). *Çalışma yaşamında motivasyon ve yaşam tatmini*. Bursa: Alf Aktüel Yayını.
- Khadaroo, J. ve Seetanah, B. (2008). The role of transport infrastructure in international tourism development: A gravity model approach. *Tourism management*, 29(5), 831-840.
- Kıvılcım, P. (2014). *Öğretmenlerde iş doyumu, öz yeterlik inancı ve yaşam doyumu ilişkisinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kim, K., Uysal, M. ve Sirgy, M.J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Tourism Management*. 36, 527-540.
- Kim, S. A. (2015). *The Influence of Three Fundamental Factors of Conspicuous Consumption*. Doctoral of Philosophy Thesis. Auckland: Faculty of Business and Law, Auckland University of Technology,
- King, B., Pizam, A. ve Milman, A. (1993). Social impacts of tourism: Host perceptions. *Annals of Tourism Research*, 20 (4), 650-665.
- King, R. (1993). The geographical fascination of islands. D. Lockhart, D. Drakakis-Smith and J. Schembri (Eds.), in *The development process in small island states* (pp.13-37). Great Britain: Routledge.
- Kinnaird, V. ve Hall, D. (Eds.). (1994). *Tourism: A gender analysis*. Chichester: Wiley.
- Kirtsoglou, E. ve Theodossopoulos, D. (2004). They are taking our culture away' : Tourism and culture commodification in the Garifuna community of Roatan. *Critique of Anthropology*, 24 (2), 135.
- Kline, R.B. (1998). *Principles and practice of structural equation modeling*. NY: Guilford Publications.

- Kline, R.B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. (Third edition). New York: The Guilford Press.
- Kline, R.B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (4. Edition). Guildford Press, New York.
- Kneafsey, M. (2001). Rural cultural economy: Tourism and social relations. *Annals of Tourism Research*, 28 (3), 762-783.
- Ko, D.W. ve Stewart, W.P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism management*, 23 (5), 521-530.
- Kodaş, D., Öztürk, E. ve Deniz, S. (2021). Turizmin etkilerine yönelik yerel halkın algıları, turizm gelişim desteği ve yaşam tatmini ilişkisi: Mardin odaklı bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 2613-2629.
- Kohn, T. (1997). Tourists and tourism: Identifying with people and places. S. Abram, J. Waldren and D. Macleod (eds.), in *Island Involvement and the Evolving Tourist* (pp.15–28). Oxford: Berg.
- Kokkranikal, J, McLellan, R. ve Baum, T. (2003). Island tourism and sustainability: A case study of the Lakshadweep islands. *Journal of Sustainable Tourism*, 11 (5), 426-447.
- Kopaka, K. (2009). Insular topoi in Greek sources. *European Journal of Archaeology*, 11 (2/3), 179-197.
- Korca, P. (1996). Resident attitudes toward tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 23 (3), 695-726.
- Kousis, M. (2001). Tourism and the environment in Corsica, Sardinia, Sicily, and Crete. D. Ioannides, Y. Apostolopoulos and S. Sonmez (Eds.), in *Mediterranean islands and sustainable tourism development: Practices, management and policies* (pp. 214–233). London: Continuum.
- Kozak, N., Kozak, M.A. ve Kozak, M. (2012). *Genel Turizm İlkeler - Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, M. (2017). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. (3. Baskı). Detay Yayıncılık: Ankara.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Köse, Z. (2014). *Turizmde kadın istihdamı ve kadın girişimciliği: Beypazarı örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Krannich, R.S., Berry, E.H. ve Greider, T. (1989). Fear of crime in rapidly changing rural communities: A longitudinal analysis. *Rural Sociology*, 54 (2), 195-212.
- Kreag, G. (2008). *The impacts of tourism*. <http://www.sea.grant.umn.edu/tourism/pdfs/ImpactsTourism.pdf> (Erişim Tarihi: 01.07.2020)
- Kuhn, J.L. (2001). Toward an ecological humanistic psychology. *Journal of Humanistic Psychology*, 41 (2), 22.
- Kuo, N.T., Cheng, Y.S., Chiu, W.H. ve Cho, S. (2015). Personalities of travel agents with strong sales records in Taiwan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21 (9), 1-19.
- Kurtuluş, K. (2010). Araştırma Yöntemleri. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Kusuma, I.G.A.T., Landra, N. ve Widnyana, W. (2019). Construction of welfare mediation model based on Tri Hita Karana on the economic effect of tourism sector toward happiness to improve life satisfaction of local community. *Asia-Pacific Management and Business Application*, 8 (1) 45-72.
- Kuşluvan, S. (1999). Turizm gelişiminin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ve olumsuz etkilerin yönetimi. *Kapadokya toplantıları V.*, Nevşehir, 80-103.
- Kuvan, Y. ve Akan P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: the case of Belek, Antalya. *Tourism Management*, 26 (5), 691-706.
- Lamanna, M.A. (2002). *Emile Durkheim on the family*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lankford, S.V. (1994). Attitudes and perceptions toward tourism and rural regional development. *Journal of Travel Research*, 32 (3), 35-43.
- Lankford, S.V. ve Howard, D.R. (1994). Developing a tourism impact attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 21 (1), 121-39.
- Lea, J. (1988). *Tourism and development in the third world*. New York and London: Routledge.
- Lee, S., Joo, D. ve Woosnam, K.M. (2022). The bi-directional relationship between place attachment and emotional solidarity in a rural destination: A two-way approach. *International Journal of Tourism Research*, 24(5), 725-737.

- Lee, T.J., Li, J. ve Kim, H.K. (2007). Community residents' perceptions and attitudes towards heritage tourism in a historic city. *Tourism and Hospitality Planning and Development*, 4 (2), 91-109.
- Leiper, N. (1995). *Tourism management*. Melbourne: RMIT Press.
- Lepp, A. (2006). Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism Management*, 28 (3), 876–885.
- Lethbridge, A. (2016). *Embera Drua: The impacts of tourism on indigenous village life in Panama*. Doctorate Thesis. Antioch University. Leadership and Change Program.
- Li, X. ve Wan, Y.K.P. (2017). Residents' support for festivals: integration of emotional solidarity. *Journal of Sustainable Tourism*, 25 (4), 517-535.
- Lin, Z, Chen, Y. ve Filieri, R. (2017). Resident-tourist value co-creation: The role of residents' perceived tourism impacts and life satisfaction. *Tourism Management*, 61, 436-442.
- Lindberg, K, Andersson, T.D. ve Dellaert, B.G.C. (2001) Tourism development: assessing social gains and losses. *Annals of Tourism Research*, 28 (4),1010-1030.
- Lindberg, K. ve Johnson, R.L. (1997). Modelling resident attitudes toward tourism. *Annals of Tourism Research*, 24 (2), 402-424.
- Liu, J.C., Sheldon, P.J. and Var, T. (1987). Resident perceptions of the environment impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 14 (1), 17-37.
- Liu, J.C. and Var, T. (1986). Residents attitudes towards Tourism in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13 (2), 193-214.
- Lockhart, D.G. (1994). Tourism in Northern Cyprus: patterns, policies and prospects. *Tourism Management*, 15 (5), 370-400.
- Lockhart, D.G. (1997). Islands and tourism: an overview. D.G. Lockhart and D. Drakakis-Smith (eds), in *Island tourism: trends and prospects* (pp. 3-20). London: Pinter.
- Lockhart, D.G. ve Drakakis-Smith, D. (1996). Island tourism: problems and perspectives. London: Mansell.
- Lohmann, G., Netto, A.P. (2017), *Tourism theory concepts, models and systems*, CABI, Oxfordshire.

- Long, T.P., Perdue R.R. ve Allen L. (1990). Rural resident tourism perceptions and attitudes by community level of tourism. *Journal of Travel Research*, 28 (3), 3-9.
- López, E.P. ve González, J.A.M. (2018). Tourism research on island destinations: a review. *Tourism Review*, <https://doi.org/10.1108/TR-03-2017-0039>
- López-Ortega, M., Torres-Castro, S. ve Rosas-Carrasco, O. (2016). Psychometric properties of the satisfaction with life scale (SWLS): secondary analysis of the Mexican health and aging study. *Health and Quality of Life Outcomes*, 14 (1), 1-7.
- Lopez, S.J., Prosser, E.C., Edwards, L.M., Magyar-Moe, J.L., Neufeld, J.E. ve Rasmussen, H.N. (2002). Putting positive psychology in a multicultural context. *Handbook of positive psychology*, 700-714.
- Low, S.M. ve Altman, I. (1992). Place attachment a conceptual inquiry. I. Altman and S. M. Low (Eds.), in *Place attachment* (1-12). Boston: Springer.
- Lowenstein, A. ve Daatland, S. (2006). Filial norms and family support in a comparative cross-national context: Evidence from the OASIS study. *Ageing & Society*, 26 (2), 203-223.
- Lundberg, D.E. (1990). *The tourist business* (6th ed.). New York: Van Nostrand-Reinhold.
- MacCannell, D. (1999). The tourist: a new theory of the leisure class. *Berkeley CA.*: University of California Press.
- Macleod, D.V.L. (2004). *Tourism, globalization and cultural change: an island community perspective*. Clevedon: Channel View.
- MacNaulty, M. (2002) The role of government in successful island tourism. In *the economic impact of tourism in the islands of Asia and the Pacific: A report on the WTO international conference on tourism and island economies* (pp. 28–41). Madrid: World Tourism Organization.
- Madrigal, R. (1995). Residents' perceptions and the role of government. *Annals of Tourism Research*, 22 (1), 86-102.
- Markwick, M.C. (2001). Tourism and the development of handicraft production in the Maltese islands. *Tourism Geographies*, 3 (1), 29-51.

- Maruyama, N U., Ribeiro, M.A. ve Woosnam, K.M. (2023). The effect of minority residents' attitudes and emotional solidarity on ethnic neighborhood tourism: a multigroup invariance analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(2), 383-405.
- Mason, P. (2006). *Tourism Impacts*. Planning and management. Great Britain: Elsevier.
- Mason, P. ve Cheyne, J. (2000). Residents' attitudes to proposed tourism development. *Annals of Tourism Research*, 27 (2), 391-411.
- Mathew, P.V. ve Sreejesh, S. (2017). Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 83-89
- Mathieson, A. ve Wall, G. (1982). *Tourism: Economic, physical and social impacts*. London: Longman.
- Mbaiwa, J.E. (2011). Cultural commodification and tourism. The goo-moremi community, Central Botswana. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 102 (3), 290–301.
- McCall, S. (1975). Quality of life. *Social Indicators Research*, 2, 299-249.
- McCool, S.F. ve Martin, S.R. (1994). Community attachment and attitudes toward tourism development. *Journal of Travel Research*, 32 (3), 29-34.
- McGehee, N.G. ve Andereck, K.L. (2004). Factors predicting rural residents' support of tourism. *Journal of Travel Research*, 43 (2), 131-40.
- McGehee, N.G. ve Santos, C.A. (2005). Social change, discourse and volunteer tourism. *Annals of Tourism Research*, 32 (3), 760–779
- McIntosh, A. (1998). Mixing methods: Putting the tourist at the forefront of tourism research. *Tourism Analysis*, 3 (2), 121-127.
- McIntosh, R.W. ve Goeldner, C.R. (1990). *Tourism: Principles, practices, philosophies*. New York: Wiley.
- McKean, P.F. (1973). *Cultural involution: tourists, Balinese, and the process of modernization in an anthropological perspective*. Rhode Island: Brown University.
- McMinn, S. ve Cater, E. (1998). Tourist typology. Observations from Belize. *Annals of Tourism Research*, 25 (3), 675–699.

- Mick, D.G. (1996). Are studies of dark side variables confounded by socially desirable responding? The case of materialism. *Journal of Consumer Research*, 23 (2), 106–119.
- Mieczkowski, Z. (1995). *Environmental issues of tourism and recreation*. Lanham, Md.: University Press of America.
- Milman, A. ve Pizam, A. (1988). Social impacts of tourism on central Florida. *Annals of Tourism Research*, 15 (2), 191-204.
- Milne, S. (1998). Tourism and sustainable development: Exploring the global-local nexus. C.M. Hall and A.A. Lew (eds), in *Sustainable tourism: A geographical perspective* (pp. 35-48). Essex: Longman.
- Mitchell, R.E. ve Reid, D.G. (2001). Community integration island tourism in Peru. *Annals of Tourism Research*, 28 (1), 113-139.
- Moghavvemi, S., Woosnam, K.M., Paramanathan, T, Musa, G. ve Hamzah, A. (2017). The effect of residents' personality, emotional solidarity, and community commitment on support for tourism development. *Tourism Management*, 63, 242-254.
- Moller, V. (1996). Life satisfaction and expectations for the future in sample of university students: A research note, *South African Journal of Sociology*, 27 (1),109-125.
- Mosso, J.S.A. (2013). Residents' perceptions towards tourism development: the case of Sal Island, *International Journal of Development Issues*, 12 (2), 140-157.
- Nawijn, J. ve Mitas, O. (2012). Resident attitudes to tourism and their effect on subjective well-being: the case of Palma de Mallorca. *Journal of Travel Research*, 51 (1), 531-541.
- Neal, J.D., Sirgy, M.J. ve Uysal, M. (1999). The role of satisfaction with leisure travel/tourism services and experiences in satisfaction with lesiure life and overall life. *Journal of Business Research*, 44 (3), 153.
- Neugarten, B.L., Havighurst, R.J. ve Tobin, S.S. (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16 (2), 137.
- Ng, S.T., Tey, N.P. ve Asadullah M.N. (2017). What matters for life satisfaction among the oldest-old? Evidence from China. *PLoS One*, 12 (2), 1-16.
- Nunkoo, R. ve Gürsoy, D. (2012). Residents' support for tourism. *Annals of Tourism Research*, 39 (1), 243-268.

- Nunkoo, R. ve Ramkissoon, R. (2010). Small island urban tourism: A residents' perspective. *Current Issues in Tourism*, 13 (1), 37–60.
- Olalı, H. (1990). *Turizm politikası ve planlaması*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları.
- Olalı, H. ve Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret Mat. Şti.
- O'Leary, J. (1976). Land use redefinition and the rural community: Disruption of community leisure space. *Journal of Leisure Research*, 8 (4), 263-274.
- Orams, M. (1999). *Marine tourism: development, impacts and management*. London: Routledge.
- Orbaşlı, A. (2000). *Tourists in Historic Towns Urban Conservation and Heritage Management*. London: New York: E & FN Spon.
- Öcal, U. (2009). *Turizm: Genel ve yapısal yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Önder, F. (2015). Öznel iyi olma. S. Doğan (Editör). *Yaşam doyumu* (s. 1-22). Ankara: Nobel Akademik yayıncılık.
- Özdemir, G. (2007). *Destinasyon yönetimi ve pazarlama temelleri İzmir için bir destinasyon model önerisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: DEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, M. (1988). Turizme fiske taşları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), 5-7.
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin ekonomik yapısına etkileri*. Ankara: Köksav Yayınları.
- Özdemir, M.A. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve turizmin etkileri konusunda yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24 (1), 1-25.
- Özdevecioğlu, M. (2003). İş tatmini ve yaşam tatmini arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *11. Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Afyon.
- Özdevecioğlu, M. (2004). Sosyal destek ve yaşam tatmininin mesleki stres üzerindeki etkileri: Kayseri'de faaliyet gösteren işletme sahipleri ile bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 209-233.
- Özel, N.K. (2015). *İş doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin demografik değişkenler açısından incelenmesi: Konaklama işletmelerinde bir araştırma*.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, İ. A. (2017). *Deneyimsel tüketim, destinasyon imaj algısı ve davranışsal sonuçları ilişkisi: Kapadokya sıcak hava balon deneyimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, M. ve Karabulut, Ö.Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyumu. *Turkish Journal Of Geriatrics*, 6 (2), 72-74.
- Özgen, F. (2012). *Ç.O.M.Ü Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Spor Yöneticiliği Bölümü.
- Özgüç, N. (1998). *Turizm coğrafyası, özellikler ve bölgeler*. (3. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özkök, F., Erdem, H. ve Akman, S. (2007). Tourism Impacts and Residents' Support for Tourism Development: A Research on Bozcaada, Turkey. *International Tourism Biennial*, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ss. 231-239).
- Öztaş, K. ve Karabulut, T. (2006). *Turizm ekonomisi genel turizm bilgileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özyurt, P.M. (2018). Turizm gelişiminin yerel halkın bireysel ve toplumsal yaşam kalitesi üzerine etkilerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Page, S.J. (2003). *Tourism Management: Managing for change*. Oxford: Butterworth, Heinemann.
- Pandey, S.V. (2006). Impact of tourism on rural life. *World Leisure Journal*, 48 (4), 45-52.
- Paolini, L., Yanez, A.P. ve Kelly, W.E. (2006). An examination of worry and life satisfaction among college students. *Individual Differences Research*, 4 (5), 331-339.
- Paolini, S., Hewstone, M., Cairns, E. ve Voci, A. (2004). Effects of direct and indirect cross-group friendships on judgments of catholics and protestants in Northern Ireland: The mediating role of an anxiety-reduction mechanism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30 (6), 770-788.

- Partidário, M.D.R. ve Jesus, J.D. (2003). *Fundamentos de avaliação de impacto ambiental*. Universidade Aberta.
- Patwardhan, V., Ribeiro, M.A., Payini, V., Woosnam, K.M., Mallya, J. ve Gopalakrishnan, P. (2020). Visitors' place attachment and destination loyalty: Examining the roles of emotional solidarity and perceived safety. *Journal of Travel Research*, 59 (1), 3-21.
- Pearce, D. (1989). *Tourist development*. Harlow: Longman.
- Pektaş, Ş.Y. (2016) Ada turizmi. T.F. Çakmak ve F.İ. Dinçer (Editörler), *Deniz turizmi içinde*. (s. 239-267). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Perdue, R.R., Long, P.T. ve Allen, L. (1987). Rural resident tourism perceptions and attitudes. *Annals of Tourism Research*, 17 (4), 586-599.
- Perdue, R.R., Long, P.T. ve Allen, L. (1990). Resident support for tourism development. *Annals of Tourism Research*, 17 (4), 586-599.
- Péron, F. (2004). The contemporary lure of the island. *Tijdschrift Voor Economische en Sociale Geografie*, 95 (3), 326–339.
- Perveen, A., Mehmood, B. ve Yasin, M.G. (2017). Materialism and life satisfaction in muslim youth: Role of gratitude and religiosity, *Pakistan Journal of Psychological Research*, 32 (1), 231-245.
- Pike, S. (2004). *Destination marketing organizations*. UK: Elsevier.
- Pizam, A. (1978). Tourism's impacts: The social costs to the destination community as perceived by its residents. *Journal of Travel Research*, 16 (4), 8-12.
- Pizam, A. ve Milman, A. (1984). Social impacts of tourism. *UNEP Industry and Environment*, 7 (1), 11.
- Pizam, A. ve Sussman, S. (1995). Does nationality affect tourist behavior? *Annals of Tourism Research*, 22 (4), 901-917.
- Pizam, A., Uriely, N. ve Reichel, A. (2000). The intensity of tourist-host social relationship and its effects on satisfaction and change of attitudes: The case of working tourists in Israel. *Tourism Management*, 21 (4), 395-406.
- Plagnol, A.C. ve Easterline, R.A. (2008). Aspirations, attainments and satisfaction: Life cycle differences between American women and men. *Journal of Happiness Studies*, 9 (4), 601–619.
- Podsakoff, M.P., MacKenzie, B.S., Podsakoff, P.N. ve Lee J.Y. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88 (5), 879-903.

- Pratt, L. *Birleşmiş Milletler Çevre Programı*. 11.2.2013. http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/11.0_Tourism.pdf (Erişim Tarihi: 11. 09. 2020).
- Preister, K. (1989). The theory and management of tourism impacts. *Tourism Recreational Research*, 14 (1), 15-22.
- Prentice, R.C., Witt, S.F. ve Wydenbach, E.G. (1994). The endearment behaviour of tourists through their interaction with the host community. *Tourism Management*, 15 (2), 117-125.
- Price, N. (1988). *Behind the planter's back*. London: Macmillan Caribbean.
- Rackham, O. (2012). Island landscapes: some preliminary questions. *Journal of Marine and Island Cultures*, 1 (2), 87-90.
- Rahman, M. (2010). *Exploring the socio-economic impacts of tourism: A study of Cox Bazar, Bangladesh*. Doctorate Thesis. Cardiff: Cardiff School of Management University of Wales Institute.
- Ramseook-Munhurrin, P. ve Naidoo, P. (2011). Residents' attitudes towards perceived tourism benefits, *IJMMR*, 4 (3), 45-56.
- Rani, G.S. (2013). Recent trends in tourism industry and women. *Indian journal of applied research*, 3 (10), 1-13.
- Redmond, B.F. (2013). Intergroup Theories (Integrated Threat, Social Identity and Social Dominance. [https://wikispaces.psu.edu/display/PSYCH484/8.+Intergroup+Theories+\(Integrated+Threat,+Social+Identity,+and+Social+Dominance\)](https://wikispaces.psu.edu/display/PSYCH484/8.+Intergroup+Theories+(Integrated+Threat,+Social+Identity,+and+Social+Dominance)), (Erişim Tarihi: 20.10.2014).
- Reis, A.C. (2016). Island studies and tourism: diversifying perspectives. *Tourism and Hospitality Research*, 16 (1), 3-5.
- Reisinger, Y. (1994). Social contact between tourists and hosts of different cultural backgrounds. A. Seaton, C. Jenkins and R. Wood (eds), in *Tourism: The state of the art* (pp.743-54). Chichester: Wiley.
- Renda, A.I., Mendes, J.C. ve Valle, P.O. (2011). A structural model approach of residents' perception of tourism impacts in their own quality of life: the municipality of Loulé, Algarve. *Tourism & Management Studies*, 2, 1088-1091.
- Ribeiro, M.A., Woosnam, K.M., Pinto, P. ve Silva, J.A. (2017). Tourists' destination loyalty through emotional solidarity with residents: An integrative moderated mediation model. *Journal of Travel Research*, 57 (3), 279-295.

- Richter, L.K. (2001) Tourism challenges in developing nations: continuity and change at the millennium. D. Harrison (Ed.), In: *Tourism and the Less Developed World: Issues and Case Studies*, 47–59.
- Riengchantr, A. (2016). *Island tourism and sustainable development in Thailand, case study of Koh Pha-ngan*. Doctorate Thesis. Liverpool: Liverpool John Moores University.
- Ritchie, J.B. (1988). Consensus policy formulation in tourism: Measuring resident views via survey research. *Tourism Management*, 9 (3), 199-212.
- Ritchie, J.R. ve Crouch, G. (2005). *The competitive destination: A sustainable tourism perspective*. Oxon, UK: CABI Pub.
- Robinson, J.P. (1973). *Messures of psychological attitudes*. Michigan: Survey Research Center Inst. For Social Research.
- Roehl, W.S. (1999). Quality of life issues in a casino destination. *Journal of Business Research*, 44 (3), 223-229.
- Romeril, M. (1985). Tourism and conservation in the channel islands. *Tourism management*, 6 (1), 43-49.
- Roni, M.S. (2014). *Introduction to SPSS*, Joondalup: SOAR centre graduate research school edit Cowan University.
- Ross, G.F. (1992). Resident perceptions of the impact of tourism on an Australian city. *Journal of Travel Research*, 30 (3), 13-17.
- Rothman, R.A. (1978). Residents and transients: Community reactions to seasonal visitors. *Journal of Travel Research*, 16 (3), 8-13.
- Roudi, S., Arasli, H. ve Akadiri, S.S. (2019). New insights into an old issue—examining the influence of tourism on economic growth: evidence from selected small island developing states. *Current Issues in Tourism*, 22 (11), 1280-1300.
- Royo, M. ve Ruiz, M.E. (2009). Actitud del residente hacia el turismo y el visitante: factores determinantes en el turismo y excursionismo rural-cultural. *Cuadernos de Turismo*, 23, 217-236.
- Ryan, C. (1993). Tourism and crime- an intrinsic or accidental relationship. *Tourism Management*, 14 (3), 173-183.
- Saad, S. (2020). *Culture and Handicraft Tourism in India: Tourism supporting sustainable development goals*. Doctoral dissertation. Auckland University of Technology. School of Hospitality and Tourism.

- Saatcı, G. (2016). *Kültürlerarası turist tutumları: Bütünleşik tehdit teorisi çerçevesinde bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sahranç, Ü. (2007). Bir durumluk akış modeli: sters kontrolü, genel özyeterlik, durumluk kaygı, yaşam doyumu akış ilişkileri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 122-144.
- Sakallı, S.Ö. (2015). *Örgütsel adalet ile örgütsel güven ilişkisinde kişilik özelliklerinin düzenleyici rolü ve bir alan araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Samırkaş, M. ve Bahar, O. (2013). *Turizm, yoksulluk ve bölgesel gelişmişlik farklılıkları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sathish, A. ve Helic. B.M. (2016). Socio-Economic contribution of beach shacks in Goa to the shack owners- An empirical study, *International Journal of Hospitality and Tourism Systems; Kurukshetra*, 9 (2), 56-65.
- Scannell, L. ve Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30 (1), 1-10.
- Schalock, R.L. ve Siperstein, G.N. (1996). *Quality of Life. Volume I: Conceptualization and Measurement*. American Association on Mental Retardation, 444 North Capitol Street, NW, Suite 846, Washington, DC 20001-1512.
- Scheyvens, R. ve Momsen, J.H. (2008). Tourism and poverty reduction: Issues for small island states, *Tourism Geographies*, 10 (1), 22-4.
- Schmitt, N. ve Pulakos, E.D. (1985). Predicting job satisfaction from life satisfaction: Is there a general satisfaction factor?. *International Journal of Psychology*, 20 (2), 155-167.
- Schmitter, C. (2003). *Life satisfaction in centenarians residing in long-term care*, <http://www.mmhc.com/articles/NHM9912/cutillo.html> (Erişim Tarihi: 05. 05. 2021).
- Schluter, R. ve Var, T. (1988). Residents attitudes toward tourism in Argentina. *Annals of Tourism Research*, 15 (3), 442-445.
- Schwarz, N. ve Clore, G.L. (1983). Mood, misattribution and judgements of well being: Informative and directive functions of affective states. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 513-523.

- Seaton, A.V. (ed). (1994). *Tourism the State of the Art*. New York: John Wiley & Sons.
- Sebastian, L.M. ve Rajagopalan, P. (2009) Socio-cultural transformation through tourism: a comparison of residents' perspectives at two destinations in Kerala, India. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7 (1), 5-21.
- Seetanah, B. (2011). Assessing the dynamic economic impact of tourism for island economies. *Annals of Tourism Research*, 38 (1), 291–308.
- Šegota, T., Mihalič, T. ve Kuščer, K. (2017). The impact of residents' informedness and involvement on their perceptions of tourism impacts: The case of Bled. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6 (3), 196-206.
- Shareef, R. ve McAleer, M. (2005). Modelling international tourism demand and volatility in small island tourism economies. *International Journal of Tourism Research*, 7 (6), 313-333.
- Shariff M.N. ve Zainol Abidin A. (2013). Community attitude towards tourism impacts: Developing a standard instrument in the Malaysian context. *E-Journal of Social Science Research*, 2 (5), 386-397.
- Sharma, B. ve Dyer, P. (2009). An investigation of differences in residents' perceptions on the Sunshine coast: Tourism impacts and demographic variables. *Tourism Geographies*, 11 (2), 187-213.
- Sharpley, R. (2001) Tourism in Cyprus: challenges and opportunities, *Tourism Geographies*, 3 (1), 64-86.
- Sharpley, R. (2012). Island tourism or tourism on islands?. *Tourism Recreation Research*, 37 (2), 167-172.
- Sharpley, R.Y. ve Ussi, M. (2014), Tourism and governance in small island developing status (SIDS): the case of Zanzibar. *International Journal of Tourism Research*, 16 (1), 87-96.
- Shaw, G. ve Williams, A.M. (1994). *Critical issues in tourism-A geographical perspective*. Oxford: Blackwell.
- Shaw, M. ve Morris, S.V. (2000). *Hospitality sales: A marketing approach*. New York: John Wiley&Sons Inc.
- Sheldon, P.J. ve Abenoja, T. (2001). Resident attitudes in a mature destination: The case of Waikiki. *Tourism Management*, 22 (5), 435-443.
- Sheldon, P.J. ve Var, T. (1984). Resident attitudes to tourism in North Wales. *Tourism Management*, 5 (1), 40-47.

- Sherlock, K. (2001). Revisiting the concept of hosts and guests. *Tourist Studies*, 1 (3), 271-295.
- Siedlecki, K.L., Tucker-Drob, E.M., Oishi, S. ve Salthouse, T.A. (2008). Life satisfaction across adulthood: Different determinants at different ages. *Journal of positive psychology*, 3 (3), 153-164.
- Simpson, M.C. (2008). An integrated approach to assessing the impacts of tourism on community development and sustainable livelihoods. *Community Development Journal*, 44 (2), 186-208.
- Simpson, M.C. (2008). Community benefit tourism initiatives- A conceptual Oxymoron? *Tourism Management*, 29 (1), 1-18.
- Simpson, P. ve Wall, G. (1999). Consequences of resort development: A comparative study. *Tourism Management*, 20 (3), 283-296.
- Sinclair-Maragh, G. (2016). Demographic analysis of residents' support for tourism development in Jamaica. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6 (1), 5-12.
- Sirgy, M.J. (1998). Materialism and quality of life. *Social Indicators Research*, 43 (3), 227-260.
- Sirgy, M.J., Kruger, P.S., Lee, D.J. ve Yu, G.B. (2011). How does a travel trip affect tourists' life satisfaction?. *Journal of Travel Research*, 50 (3), 261-275.
- Smith, M.D. ve Krannich, R.S. (1998). Tourism dependence and resident attitudes. *Annals of Tourism Research*, 25 (4), 783-802.
- Smith, V. (1978). *The anthropology of tourism*. Oxford: Blackwell.
- Snaith, T. ve Haley, A. (1999). Residents opinions of tourism development in the historic city of York, England. *Tourism Management*, 20 (5), 595-603.
- Snepenger, D.J., Murphy, L., O'Connell, R. ve Gregg, E. (2003). Tourists and residents use of a shopping space. *Annals of Tourism Research*, 30 (3), 567-580.
- Söyler, S. (2016). *Turizmde ciddi serbest zaman faaliyeti doğa yürüyüşleri, çevre kimliği ve yaşam doyumu ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stedman, R.C. (2006). Understanding place attachment among second home owners. *American Behavioral Scientist*, 50 (2), 187-205.

- Steel, P. Schmidt, J. ve Shultz, J. (2008). Refining the relationship between personality and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 134 (1), 138–161.
- Stephan, W.S. ve Stephan, C.W. (2013). An integrated threat theory of prejudice. In *Reducing prejudice and discrimination* (pp. 33-56). NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stokowski, P.A. (2002). Languages of place and discourses of power: Constructing new sense of place. *Journal of Leisure Research*, 34 (4), 368-82.
- Stratford, E. (2003). Editorial: flows and boundaries: small island discourses and challenges of sustainability, community and local environments. *Local Environment*, 8 (5), 495-499.
- Strine, T.W., Chapman, D.P., Balluz, L.S., Moriarty, D.G. ve Mokdad, A.H. (2008). The associations between life satisfaction and health-related quality of life, chronic illness, and health behaviors among U.S. community-dwelling adults. *J Community Health*, 33 (1), 40-50.
- Styliadis, D. ve Terzidou, M. and Terzidis, K. (2007). Island tourism and its socio-economic impacts. *Mibes*, September, 954-961.
- Styliadis, D., Woosnam, K.M. ve Ivkov, M. (2020). Tourists' emotional solidarity with residents: A segmentation analysis and its links to destination image and loyalty. *Journal of Destination Marketing & Management*, 17, 1-9.
- Suchman, E. (1964). Sociomedical variations among ethnic groups. *The American Journal of Sociology*, 70 (3), 319-331.
- Sutton, W. (1967). Travel and understanding: Notes on the social structure of touring. *International Journal of Comparative Sociological*, 8, 217-233.
- Sünnetçioğlu, S., Mercan, Ş. O., Özkök, F. ve Sünnetçioğlu, A. (2021). Overtourism Perception in the Islands: the Case of Bozcaada and Gökçeada. *Anais Brasileiros de Estudos Turísticos*, 11, 1-13.
- Sürücü, Ö. (2016). İş yaşantısında iyimserlik, yaşam doyumu ve mutluluk; otel işletmelerinde çalışan işgörenlere yönelik bir uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (43), 2170-2176.
- Süzer, Ö. (2022). *Değer ve yaşam biçimi ile yerel gıda tüketimi ilişkisi: Yabancı turistler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şad, B. (2017). *Konaklama işletmelerinde çalışan bireylerin tükenmişlik düzeylerinin yaşam doyumuna etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, A. (1990). *İktisadi kalkınmadaki önemi bakımından Türkiye’de turizm sektöründeki gelişmelerin değerlendirilmesi*. Ankara: Tobb Yayın.
- Şahin, Ş. (2008). *Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ve yaşam doyumu düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şekeroğlu, M.Ö. (2013). *Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatı çalışanlarının iş-aile ve aile-iş çatışmalarının yaşam doyumuyla ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, E. (2011). *Örgütsel iletişim ve kişilik özelliklerinin yaşam doyumuna etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2004). Turizmin sosyal etkileri ve yerli halkın turiste bakışı. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-17.
- Teye, V., Sonmez, S.F. ve Sirakaya, E. (2002). Residents’ attitudes toward tourism development. *Annals of Tourism Research*, 29 (3), 668-88.
- Thomason, P., Crompton, J. ve Dan Kamp, B. (1979). A study of the attitudes of impacted groups within a host community toward prolonged stay tourist visitors. *Journal of Travel Research*, 17 (3), 2-6.
- Tice, K.E. (1995). *Kuna crafts, gender, and the global economy*. Austin: University of Texas Press.
- Tolor, A. (1978). Personality correlates with the joy of life. *Journal of clinical Psychology*, 34 (3), 671-676.
- Tomljenovic, R. ve Faulkner, B. (2000). Tourism and older residents in a Sunbelt resort. *Annals of Tourism Research*, 27 (1), 93-114.
- Tosun, C. (2002). Host perceptions of impacts: A comparative tourism study. *Annals of Tourism Research*, 29 (1), 231-253.
- Tsai, S.P. (2012). Place attachment and tourism marketing: Investigating international tourists in Singapore. *International Journal of Tourism Research*, 14 (2), 139-152.

- Tsartas, P. (1992). Socioeconomic impacts of tourism on two Greek isles. *Annals of Tourism Research*, 19 (3), 516-533.
- Turan, B. (2018). *Yerel halkın turizm etkilerine yönelik algısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki: İzmir ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümkaya, S., Hamarta, E., Engin Deniz, M., Çelik, M. ve Aybek, B. (2008). Duygusal zeka mizah tarzı ve yaşam doyumu: Üniversite öğretim elemanları üzerine bir araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30), 1-18.
- Um, S. ve Crompton, J.L. (1987). Measuring resident's attachment levels in a host community. *Journal of Travel Research*, 26 (1), 27-29.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013). Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi. (Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Urry, J. (1995) *Consuming Places*. London: Routledge.
- Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3 (3). 305-314.
- Usta, Ö. (2009). *Turizm: Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uysal, M., Perdue, R. ve Sirgy, M. J. (2012). Prologue: Tourism and quality-of-life (QOL) research: The missing links. In *Handbook of tourism and quality-of-life research* (pp. 1-5). Dordrecht: Springer.
- Uysal, M. and Sirgy, M.J. (2007). The effect of tourism services on travelers' quality of life. *Journal of Travel Research*, 46 (2), 154-162.
- Ünal, S., Karlıdağ, R. ve Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde tükenmişlik ve iş doyumu düzeylerinin yaşam doyumu düzeyleri ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 4 (2), 113-118.
- Ünlü, A.B. (2014). *Kadınların kariyer engelleri ile kariyer tatmini ve yaşam doyumu ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Ünlüöner, K., Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2015). *Turizm ekonomisi*. (5. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Valenzuela, S., Park, N. and Kee, K. F. (2009). Is there social capital in a social network site?: Facebook use and college students' life satisfaction, trust, and participation. *Journal of computer-mediated communication*, 14 (4), 875-901.

- Van den Berghe, P. (1994). *The Quest for the other*. Seattle, WA: University of Washington.
- Var, T., Cesario, F. ve Mauser, G. (1985). Convention tourism modelling. *Tourism Management*, 6 (3), 194-204.
- Vara, Ş. (1999). *Yoğun bakım hemşirelerinde iş doyumunu ve genel yaşam doyumunu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Vardar, E.A. (2019). *Aracı ve Düzenleyici Etkilerin Modellenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Vatan, A. ve Bildin, E. (2020). A research evaluating the attitudes of local people towards the effects of tourism in Bozcaada. *Journal of Economy Culture and Society*, 62, 285-305.
- Vatan, A. ve Zengin, B. (2015). Söğüt ilçesi'nde kültürel miras ve yerel halkın turizme bakış açısı. *The Journal of Academic Social Science*, 10, 634-650.
- Veenhoven, R. (1996) The study of life satisfaction. E. Saris Willem et. al (Eds.), in *A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe* (pp. 11-48). Budapest: Eötvös University Press.
- Vellas, F. ve Brecherel, L. (1995). *International tourism*. London: Macmillian Press.
- Wadih, H.E. (2005). *Identifying and assessing tourism impact factors on localities and their nations: with illustrations from Santorini*. Doctoral dissertation. Cincinnati: University of Cincinnati.
- Wall, G. ve Mathieson, A. (2006). *Tourism: change, impacts and opportunities*. England: Pearson.
- Wallace, R.A. ve Wolf, A. (2006). *Contemporary sociological theory: Expanding the classical tradition*. NJ: Pearson.
- Wang, S. ve Chen, J.S. (2015). The influence of place identity on perceived tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 52, 16-28.
- Wang, S. ve Xu, H. (2015). Influence of place-based senses of distinctiveness, continuity, self-esteem and self-efficacy on residents' attitudes toward tourism. *Tourism Management*, 47, 241-250.
- Wang, Y.A. ve Pfister, Y.E. (2008). Residents' attitudes toward tourism and perceived personal benefits in a rural community. *Journal of Travel Research*, 47 (1), 84-93.

- Ward, C. ve Berno, T. (2011). Beyond social exchange theory, attitudes toward tourists. *Annals of Tourism Research*, 38 (4), 141-153.
- Wardana, I.M., Adnyani, I.G.A.D ve Ekawati, N.W. (2017). Economic impact of tourism, welfare material, personal benefits and life satisfaction of local residents. *International Journal of Research in Commerce, Economics, Management*, 7 (3), 1-7.
- Wearing, S. ve Wearing, B. (2001). Conceptualizing the selves of tourism. *Leisure Studies*, 20 (2), 143-159.
- Weaver, B.D. ve Lawton, L.J. (2001). Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of Tourism Research*, 28 (2), 439-458.
- White, P.E. (1974). *The social impact of tourism on host communities: A study of language change in Switzerland*. Oxford: University of Oxford School of Geography.
- Wilkinson, P.F. (1987). Tourism in small islands nations: a fragile dependence. *Leisure Studies*, 6 (2), 127-146.
- Wilkinson, P.F. (1989). Strategies for tourism in island microstates. *Annals of Tourism Research*, 16 (2), 153-177.
- Williams, A.M. ve Shaw, G. (1998). *Tourism and economic development*. USA: John Wiley and Sons.
- Williams, D.R., McDonald, C.D., Riden, C.M. ve Uysal, M. (1995). Community attachment, regional identity and resident attitudes toward tourism. *Proceedings of the 26th Annual Travel and Tourism Research Association Conference*. Wheat Ridge, CO: Travel and Tourism Research Association, p. 424-428.
- Williams J. ve Lawson R. (2001). Community issues and opinions of tourism. *Annals of Tourism Research*, 28 (2), 269-290.
- Williams, S. (1998). *Tourism geography*. London: Routledge
- Wilson, L. (2006). Developing a model for the measurement of social inclusion and social capital in regional Australia. *Social Indicators Research*, 75 (3), 335-360.
- Wilson, W.R. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological bulletin*, 67 (4), 294.
- Wolf, E.J., Harrington, K.M., Clark, S.L. ve Miller, M.W. (2013). Sample size requirements for structural equation models: An evaluation of power, bias,

- and solution propriety. *Educational and Psychological Measurement*, 73 (6), 913-934.
- Woo, E., Kim, H. ve Uysal, M. (2015). Life satisfaction and support for tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 50, 84–97.
- Woosnam, K.M. (2008). *Identifying with tourists: Examining the emotional solidarity residents of Beaufort Country, South Caroline have with Tourists in their communit*. Doctorate Thesis. South Caroline: Clemson University.
- Woosnam, K.M. (2011a). Comparing residents’ and tourists’ emotional solidarity with one another: An extension of Durkheim’s model. *Journal of Travel Research*, 50 (6), 615-626.
- Woosnam, K.M. (2011b). Testing a model of Durkheim’s theory of emotional solidarity among residents of a tourism community. *Journal of Travel Research*, 50 (5), 546-558.
- Woosnam, K.M. (2011c). Using emotional solidarity to explain residents’ attitudes about tourism development. *Journal of Travel Research*, 51 (3), 315–327.
- Woosnam K.M. ve Aleshinloye K.D. (2012). Can tourists experience emotional solidarity with residents? Testing Durkheim’s model from a new perspective. *Journal of Travel Research*, 52 (4), 494–505.
- Woosnam K.M. ve Aleshinloye K.D. (2018). Residents’ emotional solidarty with tourists: Explaining perceived impacts of a cultural heritage festival. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 20 (10), 1–19.
- Woosnam, K.M., Aleshinloye, K.D., Strzelecka, M., ve Erul, E. (2018). The role of place attachment in developingemotional solidarity with residents. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 42 (7), 1058–1066.
- Woosnam, K.M., Aleshinloye, K.D. ve Maruyama, N. (2016). Solidarity at the Osun Osogbo Sacred Grove-A UNESCO world heritage site. *Tourism Planning & Development*, 13 (3), 274-291.
- Woosnam, K.M., Aleshinloye, K.D ve Van Winkle, C.M. (2016). Is residents’ satisfaction with life a precursor to experiencing emotional solidarity with tourists? *Travel and Tourism Research Association: Advancing Tourism Research Globally*, 7.
- Woosnam, K.M., Dudensing, R.M. ve Walker, J.R. (2015). How does emotional solidarity factor into visitor spending among birders in the lower Rio Grande Valley of Texas? *Journal of Travel Research*, 54 (5), 645–658.

- Woosnam, K.M., Erul, E. ve Ribeiro, M.A. (2017). Heterogeneous community perspectives of emotional solidarity with tourists: Considering Antalya, Turkey. *Int J Tourism Res.*, 19 (6), 639–647.
- Woosnam, K.M. ve Norman, W.C. (2010). Measuring residents' emotional solidarity with tourists: Scale development of Durkheim's theoretical constructs. *Journal of Travel Research*, 49 (3) 365–380.
- Woosnam, K.M., Norman, W.C. ve Ying T. (2009). Exploring the theoretical framework of emotional solidarity between residents and tourists. *Journal of Travel Research*, 48 (2), 245–258.
- Woosnam, K.M., Shafer, C.S., Scott, D. ve Timothy, D.J. (2015). Tourists' perceived safety through emotional solidarity with residents in two Mexico-United States border regions. *Tourism Management*, 46, 263-273.
- World Tourism Organization (UNWTO). (2022). Tourism in small island developing states, building a more sustainable future for the people of islands, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416257> (Erişim Tarihi: 12.03.2021).
- Wto (1994). *National and regional tourism planning: Methodologies and case studies*. London and New York: Routledge.
- Yakar, G. ve Ertuğrul, M. (1997). Sürdürülebilir çevrede aglomerasyon alanlarındaki turizmyatırımlarının etken ve etkinliğine ilişkin bir alan çalışması. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8 (1-2), 95-98.
- Yamada, N., Heo J., King, C. ve Fu, Y. (2011). Urban residents' life satisfaction and cultural tourism development: The role of health perception, wealth, safety, community contentment and cultural tourism development. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 12 (3), 220-235.
- Yanardağ, Ö. ve Avcı, M. (2012). Turizm sektöründe istihdam sorunları: Marmaris, Fethiye, Bodrum ilçeleri üzerine ampirik bir inceleme. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 39-62.
- Yang, C. ve Srinivasan, P. (2016) Life satisfaction and the pursuit of happiness on Twitter. *PLoS ONE*, 11 (3), 1-30.
- Yaşlıoğlu, M.M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.

- Yetim, Ü. (1991). *Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimler*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yetim, Ü. (2003). The impacts of individualism/collectivism, self-esteem, and feeling of mastery on life satisfaction among the Turkish university students and academicians. *Soc Indic Res*, 61 (3), 297-317.
- Yetginer, S. (2019). *Alternatif turizm kapsamında festival turizminin yerel halk üzerindeki etkisinin incelenmesi: Edremit örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, E.Ç. ve Çalışkan, U. (2018). Turizme yakın ama turizme uzak yerel halkın turizme bakışı: Muğla Menteşe ilçesi örneği. *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2), 223-243.
- Yıldız, Z. (2011). Turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3 (5), 54-71.
- Yılmaz, G., Keser, A. ve Yorgun, S. (2010). Konaklama işletmelerinde çalışan sendika üyelerinin iş ve yaşam doyumunu belirlemeye yönelik bir alan araştırması. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 6 (1), 87-107.
- Ying, T. ve Norman, W.C. (2014). Personality effects on the social network structure of boundary-spanning personnel in the tourism industry. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 41 (5), 515-538.
- Yoon, Y., Gürsoy, D. ve Chan, S.J. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism Management*, 22 (4), 363-372.
- Yu, C, Huang, Y, Yeh, P. ve Chao, P. (2017). Residents' attitudes toward island tourism development in Taiwan. *Island Studies Journal*, 12 (2), 159-176.
- Zamani-Farahani, H., ve Musa, G. (2012). The relationship between Islamic religiosity and residents' perceptions of socio-cultural impacts of tourism in Iran: Case studies of Sare'in and Masooleh. *Tourism Management*, 33 (4), 802-14.
- Zengin, B. (2010). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisine reel ve moneter etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5 (1), 102-126.

Zhao, R.X., Qu, H. ve Ghiselli, R. (2011). Examining the relationship work family conflict to job and life satisfaction: A case of hotel sales managers. *International Journal of hospitality management*, 30 (1), 46-54.

http-1:

www.meudiccionario.org/destino, (Erişim Tarihi: 02.06.2021)

http-2:

www.dictionary.cambridge.org/destination, (Erişim Tarihi: 02.06.2021)

http-3:

www.merriam-webster.com/destination, (Erişim Tarihi: 02.06.2021)

http-4:

www.e-unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-dashboard,
(Erişim Tarihi: 05.08.2021)

http-5:

<https://wtcc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/Global%20Economic%20Impact%20and%20Trends%202021.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.08.2021)

http-6:

www.mfa.gov.tr/bahamalar-ekonomisi.trmfa, (Erişim Tarihi: 02.07.2022)

http-7:

<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/indonesias-bali-residents-seen-exiting-buildings-after-55-quake-reuters-witness-2022-08-22/>,
(Erişim Tarihi: 09.11.2022)

http-8:

<https://edition.cnn.com/2022/11/29/us/hawaii-mauna-loa-kilauea-eruption-tuesday/index.html>, (Erişim Tarihi: 09.11.2022)

http-9:

<https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=BLI>,
(Erişim Tarihi: 01.07.2021)

http-10:

www.bozcaada.gov.tr/ilcemiz, (Erişim Tarihi: 01.11.2021)

EKLER

EK-1. Soru Formu

Değerli Katılımcı,

Bu soru formu, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında doktora programı öğrencisi Gencer SÜMBÜL tarafından hazırlanmakta olan “Ada Turizminin Algılanan Etkileri ve Yerel Halkın Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Duygusal Dayanışmanın Düzenleyici Rolü” adlı doktora tez çalışmasına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu soru formunu doldurmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anket sonucunda elde edilen tüm veriler, sadece yukarıda bahsi geçen doktora tez çalışmasında kullanılacaktır. Araştırma sonuçları kimlik belirtecek herhangi bir isim ya da işaret içermeyecektir.

Bu nedenle, soru formunda yer alan soru ve önermelerin tümüne doğru ve eksiksiz yanıt vermeniz büyük önem taşımaktadır. Anketi tamamlamak yaklaşık 4-5 dakika zamanınızı alacaktır. Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıda iletişim bilgileri yer alan sorumlu araştırmacı Gencer SÜMBÜL ile iletişim geçebilirsiniz.

Çalışmamız için zaman ayırarak bilim dünyasına verdiğiniz katkı için teşekkürler...

Öğr. Gör. Gencer SÜMBÜL

Muğla Sıtkı Koçman Üni., Marmaris MYO

Telefon: 0 537 725 81 98

E-Posta: gencersumbul@mu.edu.tr

Prof. Dr. Barış ERDEM

(Tez Danışmanı)

Balıkesir Üniversitesi,

Turizm Fakültesi

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Yaşınız: () 18-29 Yaş () 30-39 Yaş () 40-49 Yaş () 50-59 Yaş () 60 Yaş ve Üzeri
3. Medeni Durumunuz: () Evli () Bekâr
4. Eğitim Durumunuz: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Lisansüstü
5. Aylık Ortalama Geliriniz: () Asgari ücret (8506 TL) altı () Asgari Ücret (8506TL)
() 8507-11.500TL () 11.501-14.500TL () 14.501TL ve üzeri
6. Adada ikamet süreniz: () 1 yıldan az () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl
() 16 yıl ve üzeri
7. Turizm sektöründe mi çalışıyorsunuz? () Evet () Hayır
8. Yedinci soruya cevabınız “Evet” ise mesleğiniz nedir?
() Kendi işletmemin sahibiyim
(lütfen sahibi olduğunuz işletmenin türünü belirtiniz.....)
() Otelde çalışıyorum (lütfen pozisyonunuzu belirtiniz.....)
() Seyahat acentesinde çalışıyorum (lütfen pozisyonunuzu belirtiniz.....)
() Yiyecek-içecek işletmesinde çalışıyorum (lütfen pozisyonunuzu belirtiniz.....)
() Diğer (lütfen belirtiniz.....)

9. Yedinci soruya cevabınız “Hayır” ise mesleğiniz nedir?

() Özel sektör () Kamu çalışanı () İşsiz () Öğrenci () Emekli () Ev hanımı
() Diğer (lütfen belirtiniz.....)

10. Aile üyeleri arasında turizm sektöründe çalışanlar var mı? () Evet () Hayır

11. Tatile çıkma sıklığınız?

() Yılda en az 1 defa () Yılda 2-4 defa () Yılda 5-7 defa () Yılda 8 defa ve üzeri
() Son 3 yıldır tatile çıkmadım

12. Son 5 yılda tatil amaçlı yurtdışına seyahat ettiniz mi? () Evet () Hayır

Aşağıdaki önermelere 1-5 arasında bir değer veriniz.

1: “**Kesinlikle katılmıyorum**” – 5: “**Kesinlikle katılıyorum**” anlamına gelmektedir.

Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri					
Adamızda turizm; yatırım, altyapı ve kalkınmanın gelişmesine katkı sağlar.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; istihdam/iş bulma olanaklarını artırır.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; yerel halkın gelirini ve yaşam standartlarını yükseltir.	①	②	③	④	⑤
Turizm; adanın genel vergi gelirlerini artırır (otel-restoran vb. tesislerde yapılan harcamalar sonucu ortaya çıkan vergi gelirleri).	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; yaşam kalitesini iyileştirir.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; boş zaman aktiviteleri ve eğlence olanaklarını artırır.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; farklı topluluklara/kültürlere anlayışla yaklaşılmasını sağlar.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; tarihsel ve kültürel varlıklara olan ilgiyi artırır.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; kültürel etkinliklerin çeşitliliğini artırır.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; güvenlik/emniyet ve itfaiye hizmetlerinin kalitesinin iyileşmesini sağlar.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; çevreyi korur ve çevre görünümünün iyileşmesini sağlar.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; altyapıyı (su, elektrik, iletişim vb.) geliştirir.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; üstyapıyı (kaldırım, trafik ağı, kamu binaları, tesisler vb.) geliştirir.	①	②	③	④	⑤
Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri					
Adamızda turizm; emlak fiyatlarının ve emlak vergilerinin haksız bir şekilde artmasına neden olur.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; hayat pahalılığını artırır.	①	②	③	④	⑤

Adamızda turizm; mal ve hizmetlerin fiyatlarının artmasına neden olur.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; trafik kazalarının artmasına neden olur.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; suç oranlarının artmasına neden olur.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; alkol tüketimi, fuhuş ve cinsel serbestliğin artmasına neden olur.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; kumar /yasa dışı oyunların artmasına neden olur.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; yerel halkın sömürülmesine neden olur.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; doğal çevreye ve adanın genel görünümüne/peyzaja zarar verir.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; yerel eko sisteme (bitki örtüsü, hayvan topluluğu vb.) zarar verir.	①	②	③	④	⑤
Adamızda turizm; çevre kirliliğini artırır (çöp, su, hava ve gürültü kirliliği).	①	②	③	④	⑤
Duyusal Dayanışma					
Adamıza gelen ziyaretçiler ile birçok ortak yönüm var.	①	②	③	④	⑤
Adamıza gelen ziyaretçilere güvenebilirim.	①	②	③	④	⑤
Adamıza gelen ziyaretçiler ile kendimi özdeşleştiririm.	①	②	③	④	⑤
Adamıza gelen ziyaretçiler ile fikirlerimi paylaşıyorum.	①	②	③	④	⑤
Adamıza gelen ziyaretçileri (duygu ve davranışlarını) anlıyorum.	①	②	③	④	⑤
Yerel ekonomiye yaptıkları katkıdan dolayı ziyaretçileri takdir ediyorum.	①	②	③	④	⑤
Ziyaretçilerin adamıza gelmelerinden gurur duyuyorum.	①	②	③	④	⑤
Ziyaretçilerin adamıza gelmesinde toplumsal faydalar olduğunu düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
Adaya gelen ziyaretçilere adil davranıyorum.	①	②	③	④	⑤
Adamızda tanıştığım ziyaretçilerin bazılarını kendime yakın hissedirim.	①	②	③	④	⑤
Adamıza gelen ziyaretçilerin bazıları ile arkadaşlıklar kuruyorum.	①	②	③	④	⑤
Adamıza gelen ziyaretçilere sevgi duyuyorum.	①	②	③	④	⑤
Yaşam Doyumu					
İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.	①	②	③	④	⑤
Yaşam koşullarım mükemmeldir.	①	②	③	④	⑤
Yaşamımdan memnunuz.	①	②	③	④	⑤
Şimdiye kadarki yaşamımda istediğim önemli şeylere sahip oldum.	①	②	③	④	⑤
Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	①	②	③	④	⑤

EK-2. Anket İzni

T.C.
BOZCAADA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : E-65201822-492-1962
Konu : Anket İzni.

19.12.2022

Sayın Gencer SÜMBÜL
Balıkesir Üniversitesi

İlgi : a) Çanakkale Valiliği İl Yazı İşleri Müdürlüğü'nün 24/10/2022 tarih ve 39050 sayılı yazıları .
b) 19/12/2022 tarihli e-posta iletisi.

Çanakkale Valiliği İl Yazı İşleri Müdürlüğü'nün İlgi(a) yazıları ekinde alınan, ilçemizde "*Ada Turizminin Algılanan Etkileri ve Yerel Halkın Yaşam Doymu Arasındaki İlişkide Duygusal Dayanışmanın Düzenleyici Rolü*" başlıklı tez çalışmanız kapsamında anket çalışmasına ilişkin yazılar bilgi/gereği için İlçe Jandarma Komutanlığı ve İlçe Emniyet Amirliğine gönderilmiştir.

Bilgilerinize sunulur.

Muhammet Mustafa KARA
Kaymakam V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: hZcIJh-1e0pY0-MThBpE-Dememv-ARxQ+Qh2 Doğrulama Linki: <https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ebvs>

Bozcaada Kaymakamlığı 17680 Bozcaada/Çanakkale
Telefon No: (286)697 05 95 Faks No: (286)697 81 50
e-Posta: kaymakamlik@bozcaada.gov.tr İnternet Adresi: www.icisleri.gov.tr
Kep Adresi: icisleribakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Tuğba KAYNAK
Yazı İşleri Müdürü

